

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2019

Bc. Veronika Giunta

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Postoje matek k dobrovolně bezdětným ženám

Bc. Veronika Giunta

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Zuzana Janotková

Praha 2019

Prague College of Psychosocial Studies

**Attitudes of mothers towards voluntarily childless
women**

Bc. Veronika Giunta

The Diploma Thesis Work Supervisor: Mgr. Zuzana Janotková

Praha 2019

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 26. 7. 2019

.....

Podpis autorky

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Zuzaně Janotkové za odborné vedení, cenné připomínky, podporu a trpělivost, se kterou se mi v průběhu zpracování této diplomové práce věnovala.

Dále děkuji všem svým respondentkám za jejich otevřenost a ochotu sdílet.

Anotace

Diplomová práce se zabývá postoji matek k dobrovolně bezdětným ženám. Teoretická část nejprve objasňuje termín postoje a poté se věnuje mateřství, s důrazem na motivy, které k němu vedou a na hodnotu dítěte. Zmiňuje také ženství a jeho možnou souvislost s mateřstvím. Dále se zabývá otázkou dobrovolné bezdětnosti, především faktory, které tuto životní volbu ovlivňují. Přibližuje také sociální vnímání dobrovolně bezdětných a s praktickou částí je propojena výčtem zajímavých výzkumů, které se problematice věnují. Praktická část je realizována metodou kvalitativního výzkumu. Pomocí polostrukturovaných rozhovorů se snaží zjistit, jaké postoje zaujímají matky vůči dobrovolně bezdětným ženám, jakou hodnotu připisují mateřství a zda je v jejich očích dosažení ženství mateřstvím podmíněno.

Klíčové pojmy

postoje, mateřství, hodnota dítěte, ženství, dobrovolná bezdětnost, sociální vnímání bezdětných

Annotation

The Diploma thesis explores attitudes of mothers towards voluntarily childless women. First, the theoretical part clarifies the term “attitude” and then focuses on motherhood. It emphasizes the motives leading to motherhood and analyses the value of having a child. This part also mentions womanhood and its possible connection with motherhood. Next, it comments on voluntary childlessness; specifically, it discusses factors that influence this life choice. Furthermore, it also describes the social perception of voluntarily childless people and interlinks with the practical part by listing interesting research that examines the issue. The practical part is conducted by a qualitative research method. Using semi-structured interviews, it determines attitudes of mothers towards voluntarily childless women. This part also defines value they attribute to motherhood and identifies whether they believe achieving womanhood is conditioned on being a mother.

Key words

attitudes, maternity, value of children, womanhood, voluntary childlessness, social perception of childless individuals.

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 POSTOJE	10
1.1 Základní vymezení pojmu	10
1.2 Struktura postojů.....	11
1.3 Funkce postojů.....	12
1.4 Postoje a chování	13
1.5 Změna postojů.....	14
2 MATEŘSTVÍ A JEHO HODNOTA.....	16
2.1 Podstata mateřství.....	16
2.2 Motivace k mateřství.....	20
2.3 Hodnota dítěte	22
2.4 Ženství.....	25
3 DOBROVOLNÁ BEZDĚTNOST	27
3.1 Vymezení základních pojmů.....	27
3.2 Bezdětnost a její vývoj v evropských zemích	30
3.3 Volba bezdětného života	32
3.4 Vnímání dobrovolně bezdětných.....	36
4 VÝZKUMY REALIZOVANÉ V DANÉ OBLASTI	38

4.1 Zahraniční výzkumy	38
4.2 Výzkumy realizované v České republice	39
PRAKTICKÁ ČÁST	41
5 METODIKA VÝZKUMU	41
6 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	49
6.1 Stručná charakteristika respondentů.....	49
6.2 Popis společných témat	50
6.3 Další zajímavá témata.....	77
DISKUSE.....	81
ZÁVĚR.....	85
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	87
SEZNAM TABULEK.....	91
SEZNAM PŘÍLOH	92

ÚVOD

Předkládaná diplomová práce s názvem *Postoje matek k dobrovolně bezdětným ženám* vznikla v návaznosti na mou bakalářskou práci, která se zaměřovala na subjektivní spokojenost se životem u dobrovolně bezdětných.

Tématu dobrovolné bezdětnosti se věnuji proto, že ho vnímám jako velmi aktuální, avšak stále málo prozkoumané. Přibývá sice množství sociologických či demografických studií, které se problematikou bezdětnosti a klesající porodnosti zabírají, ale stále tu z mého pohledu chybí práce ryze psychologické. Ty by mohly vést nejen k hlubšímu porozumění žité zkušenosti dobrovolně bezdětných, včetně jejich vnímání společenského tlaku, ale i k pochopení postojové orientace společnosti vůči tomuto fenoménu. To bude ostatně cílem této práce, pokusit se přiblížit, jak se k dobrovolné bezdětnosti staví matky a zda jejich postoje přímo souvisí s mateřstvím.

V teoretické části nejprve vymezím základní pojmy, které se týkají zkoumaného tématu. Dále se zaměřím na mateřství a motivy, které k němu vedou a taktéž na hodnotu, která je dítěti připisovaná. Nevynechám ani téma ženství a jeho možnou souvislost s mateřstvím. Poté stručně popíši vývoj bezdětnosti u nás i v evropských zemích a budu se věnovat bezdětnosti dobrovolné. Zajímat mě budou především motivy, které k tomuto rozhodnutí vedou a faktory, které je ovlivňují. Teoretická část bude zakončena stručným výčtem výzkumů, které byly v dané oblasti realizovány a byly zdrojem důležitých informací a inspirace pro tuto práci.

Hlavním cílem výzkumné části bude zjistit, jaké postoje zauímají matky vůči dobrovolně bezdětným ženám. Dále mě bude zajímat, jakou hodnotu ony samy připisují mateřství a zda vnímají přímou souvislost mezi ním a ženstvím. Pro práci jsem zvolila přístup kvalitativní, konkrétně budu využívat hloubkové polostrukturované rozhovory, které zrealizuji s respondentkami různých věkových kategorií. Ty následně zpracuji Tematickou analýzou, s cílem zodpovědět všechny předem stanovené výzkumné otázky. Věřím, že tato práce povede k lepšímu pochopení postojů vůči dobrovolně bezdětným ženám a pomůže odhalit, z čeho tyto postoje matek vycházejí. Sama jsem zvědavá, nakolik se budou výsledky shodovat s tím, jak své postavení ve společnosti vnímali dobrovolně bezdětní, které jsem zpovídala v rámci zmíněné bakalářské práce.

TEORETICKÁ ČÁST

1 POSTOJE

1.1 Základní vymezení pojmu

Postoje (v anglickém jazyce *attitude*) jsou ústředním pojmem této diplomové práce a proto jim bude věnován prostor hned v úvodu teoretické části. Jedná se o jeden z nejčastějších termínů sociální psychologie, což je dle Nováka (2002) způsobeno tím, že nepatří výlučně do jednoho psychologického směru či školy a navíc je to pojem poměrně jasně definovaný a zároveň velmi obecný. Poprvé ho v odborné literatuře použili W. J. Thomas a F. Znaniecki v sociologické studii o polských sedlácích v Americe z roku 1918. Popisovali ho jako stav mysli jedince směrem k hodnotě (Novák, 2002). S postoji se dnes můžeme setkat nejen v odborné literatuře, ale i v běžném hovoru, jelikož patří do slovní zásoby prakticky každého z nás. A jelikož je to výraz tak říkajíc zlidovělý, bude dobré si zkraje definovat, jak s ním bude nakládáno v tomto odborném textu.

Etymologický původ termínu postoj je třeba hledat v latině, ve slově *aptus*. Znamená mimo jiné připraven, vystrojen. V anglickém jazyce je termín *attitude* chápán jednak jako stav mentální připravenosti k jednání, jednak jako pohybový, motorický postoj (Novák, 2002). Hartl a Hartlová (2010) postoj definují jako „hodnotící vztah vyjádřený sklonem ustáleným způsobem reagovat na předměty, osoby, situace a sebe sama.“ Dále uvádějí, že je možné postoje dělit dle mnohých kritérií kupříkladu na citové a poznávací, kladné a záporné, skryté a zjevné apod (s. 431). Fishbein a Ajzen (1975) ve své definici poukazují na způsob, jakým se postoje utvářejí a říkají, že jde o naučené predispozice k celově příznivé či nepříznivé reakci na předmět postoje. Na základě toho Hayesová (2007) popisuje tři hlavní rysy postojů : že jsou naučené, konzistentní a týkají se příznivých nebo nepříznivých reakcí.

Hnilica (2010) ve své publikaci *Stereotypy, předsudky a diskriminace* přibližuje vztah mezi postoji a stereotypy a říká, že postoje jsou založeny na hodnocení atributů stereotypů, což znamená, že se projevují ve formě pocitů a sklonů, vedou k zaujmutí nějakého stanoviska. Výčet definic bych ráda zakončila tím, jak postoje vidí Hewstone

a Stroebe (2006), kteří ve své definici taktéž zmiňují stereotypy. Postoje popisují jako psychologickou tendenci hodnotit určité entity s jistou mírou souhlasu či nesouhlasu. Narozdíl od stereotypů tedy může být objektem postoje prakticky cokoliv, osobou počínaje a abstraktním objektem konče. Stejně tak pod zmíněnou tendenci lze zahrnout nejenom chování, ale i myšlení a prožívání.

V současné době existuje mnoho teorií o tom, jak se vlastně postoje utvářejí, jak se vyvíjejí a co má na ně vliv, popřípadě jak velký. Uvedu nyní některé příklady, které toto tvrzení podloží. Fishbein a Ajzen (1975) považují postoje za naučené predispozice, tedy něco, co si osvojujeme v rámci socializace. Ať už z rodiny, ve které vyrůstáme nebo přímou zkušeností s nějakým konkrétním objektem (jak uvádí Hayesová, 2007). Tesser (1993) také zastává názor, že většina postojů se utváří až v průběhu života, ale narozdíl od výše zmíněných autorů připouští, že část z nich může být vrozených (Výrost & Slaměník, 2008). S uvedenými tvrzeními se pak rozchází kupříkladu Eysenck a Wilson (1975), kteří říkají, že postoje jsou nám z velké části vrozené. K tomuto závěru došli na podkladě toho, že základem postojů jsou některé rysy osobnosti, jako třeba neuroticismus či stabilita, které jsou taktéž vrozené. A právě tuto shodu mezi postoji a rysy pozorovali v rámci rodin u různých jejích členů napříč generacemi (Hayesová, 2007). I Bandura (1972) zdůrazňuje vliv rodiny jako takové, ale nemluví jen o dědičnosti. Poukazuje spíše na vliv učení a tendenci dětí napodobovat a přejímat postoje a myšlenky lidí z blízkého okolí (Hayesová, 2007).

1.2 Struktura postojů

Struktura postojů je složitá a běžně se můžeme setkat s jejím dělením na jednotlivé složky. Nejčastěji bývá v literatuře popisován tříložkový (trojkomponentní) model, který jako jedni z prvních vypracovali Rosenberg a Hovland (Hewstone & Stroebe, 2006). Mezi tyto tři uvedené dimenze patří kognitivní, emocionální a konativní (behaviorální) složka, přičemž každá z nich se podílí na utváření celku a je pro něj důležitá. Můžeme se také setkat s označením ABC, kdy A znamená *affect* (emocionální složka), B *behaviour* (konativní složka) a C *cognitive* (kognitivní dimenze).

- *Kognitivní dimenze* - zahrnuje myšlenky a názory člověka na předmět postoje.

- *Emocionální dimenze* – patří sem konkrétní pocity a emoce jedince vyvolané předmětem postoje a taktéž jeho emocionální odezva (reakce), př. pocity libosti /nelibosti, vztek.
- *Konativní (behaviorální) dimenze* – zahrnuje tendence chovat se a jednat určitým způsobem směrem k předmětu postoje (Hayesová, 2007).

Zkusila bych nyní tyto tři složky přiblížit na praktickém příkladu, pro který si jako předmět postoje zvolím kouření. Co se týká dimenze kognitivní, můžeme si o kouření kupříkladu myslet (či vědět), že škodí zdraví a může vést ke vzniku rakoviny plic. Do dimenze emocionální by pak patřila ona nelibost nebo přímo odpor, který v nás kouření vyvolává. Způsobený je jednak tím, že jsme si vědomi, jaký škodlivý dopad má na naše tělo, jednak i samotný fakt, že nám je zkrátka chuť a vůně tabáku proti srsti. Konativní dimenze už pak logicky představuje naši tendenci kouření se vyhýbat.

1.3 Funkce postojů

Postoje plní v životě člověka mnohé funkce a většina autorů uvádí jejich obdobný výčet, samozřejmě až na drobné nuance. Myers (2016) říká, že nám postoje umožňují posoudit vnější svět efektivně, zvláště když potřebujeme na něco rychle reagovat. Můžeme se díky nim v různých situacích řídit vlastním pocitem, který z konkrétní věci či třeba osoby máme. Dle Festingera (1964) jsou nám nápomocné zejména při adaptaci na prostředí. Dalšími funkcemi jsou pak dle Výrosta a Slaměníka (2008) funkce poznávací (organizace zkušeností a zpracování informací o světě) a instrumentální funkce (maximalizace zisků, minimalizace ztrát).

Základní funkce postojů popíší dle Katze (1960), tak jak je ve své publikaci uvádí například Hewstone a Stroebe (2006) nebo Nakonečný (2009).

- *Adaptivní (instrumentální, utilitární funkce)*: postoje jsou vyjádřením zobecněné zkušenosti. Slouží k tomu, aby jedinec dosáhl pozitivních důsledků (maximalizace odměn) a negativním se vyhnul (minimalizace trestů). Tato funkce má základ v teorii učení. Příkladem může být postoj některých jedinců k čokoládě. Ten může být jednak založený na odměně (výborná chuť, uklidnění ve stresové situaci) i trestu (riziko přibývání na

váze). Výsledný postoj pak může být mírně pozitivní, pokud si ji tedy budeme dopřávat, ale s mírou, ne každý den.

- *Funkce ego-obrany*: postoje mají schopnost chránit integritu osobnosti jedince. Dosahují toho například tak, že redukují úzkost či kompenzují negativní složky sebepojetí tím, že připisují menší váhu záporným vlastnostem, které subjekt sám u sebe vnímá (př. bojácnost).
- *Hodnotově expresivní funkce*: vyjádření vlastních postojů a zavázání se k jejich realizaci (př. politická příslušnost, náboženské vyznání) může vést k subjektivnímu pocitu uspokojení jedince, případně k odreagování určitých afektů.
- *Kognitivní funkce*: postoje spojují poznávání a cítění do určitého systému hodnot a poznatkům taktéž dávají subjektivní význam. Usnadňují člověku zpracování informací a šetří energii, jelikož při každém shledání s určitým objektem není třeba znovu ztrácet čas jeho vyhodnocováním.

1.4 Postoje a chování

Vztah mezi postoji a chováním byl předmětem zájmu mnoha výzkumníků v minulém století, mimo jiné i proto, že samotné postoje jsou zcela stěžejním tématem sociální psychologie (Myers, 2016). Allport (2004) ve své knize *O povaze předsudků* mluví o tom, že postoje jsou jakýmsi stavem pohotovosti, který naše chování motivuje či naopak brzdí. Lapière (1934) na základě výzkumu, kterého se účastnil sám se svými čínskými přáteli, došel k závěru, že postoje, které jsou vyjádřené verbálně, nemusí být ve shodě s postoji, pro které svědčí naše chování. S tímto tvrzením nesouhlasí Ajzen (1988), který se domnívá, že naše chování je v souladu s našimi postoji. Lapièrovy výsledky přičítá spíše konfliktu mezi dvěma protichůdnými postoji, než nesouladu mezi postojem a chováním (jak se píše v Hayesové, 2007).

Myers (2016) vidí příčinu rozporu mezi chováním a vlastním postojem v tom, že oba podléhají různým vlivům, kterých je mnoho. Předpovídat chování z postoje lze dle něj pouze tehdy, kdy jsou další vlivy na to, co děláme a co říkáme minimální, když je postoj dostatečně silný (když jsme ho kupříkladu nabyli vlastní přímou zkušeností) a pro chování charakteristický. Wicker na základě svých výzkumných studií došel k závěru, že intervenující proměnné, které oslabují vztah mezi postojem a chováním, lze dělit na situační a osobní. Mezi situační proměnné patří například předpisy nebo

požadavky plynoucí z určité sociální role, které zabraňují v realizaci chování. Z hlediska osobních proměnných můžeme mluvit o tom, že v určitém chování nám brání naše biologické potřeby, které negují vliv postoje nebo k realizaci nedojde z důvodu nedostatečných verbálních, intelektuálních či jiných schopností (jak uvádí Výrost & Slaměník, 2008). Když to tedy shrneme, tak to, jak se lidé chovají či jak mluví, nemusí být vždy souladu s jejich vnitřním postojem. Postoje sice mohou napomáhat chování do určité míry předvídat a rozumět mu, ale neznamena to, že bychom mohli mluvit o kauzálním vztahu. Vztáhnou to nyní konkrétně na postoje k dobrovolné bezdětnosti žen, které nás v této práci zajímají. To, že se matky vůči takovým ženám chovají slušně a říkají, že každý má právo žít si život jaký chce, neznamena, že s tím skutečně vnitřně souhlasí. Že pak v duchu či za rohem takovou ženu neodsoudí a nemají ji kupříkladu za sobeckou kariéristku.

1.5 Změna postojů

Jak už vyplývá z názvu této podkapitoly, postoje nejsou rigidní a je možné je v průběhu života měnit. Aby ke změně mohlo dojít, je nezbytné, aby nastaly určité vhodné podmínky, které definovali například Newcomb, Turner a Converse (1965):

-změna postojů je závislá na získání nových informací, které se nějakým způsobem vztahují k objektu postoje – stručně řečeno, změnu vyvolají nové informace o objektu postoje

-změna postoje může nastat tehdy, změní-li se kognitivní obsah jiného, s ním propojeného objektu (jak uvádí Nakonečný, 2009).

Autoři dále popisují vztah mezi kognitivní a emocionální změnou postoje. Můžeme si nyní uvést příklad, na kterém bude snazší jejich myšlenky vysvětlit. Potkáme kupříkladu neupraveného, nevhodně oblečeného pána. Náš postoj k němu v tu chvíli nebude pravděpodobně příliš pozitivní. Ve chvíli, kdy ale zjistíme, že jde o známého autora textů, které obdivujeme, získáme nové, podstatné informace a je více než pravděpodobné, že se náš postoj k němu změní. A teprve poté, co dojde ke této změně kognitivního obrazu, se změní také náš emocionální vztah k němu. Vyplývá z toho, že obě změny probíhají ruku v ruce. Co o změně postoje ale bezpochyby rozhoduje především, je sám subjekt postoje. Důležité jsou především jeho vlastnosti,

jako třeba míra ovlivnitelnosti či sugestibility, která negativně koreluje s inteligencí (Nakonečný, 2009).

Jednotlivé cesty, kterými lze dosáhnout změny, zde již ale nebudu popisovat, není to stěžejní pro tuto práci (pouze zmíním, že mezi hlavní prostředky změny patří přesvědčování, persuaze, nebo třeba vliv kognitivní disonance). Důležité je mít spíše na paměti, že se naše postoje měnit mohou a tudíž i postoje k dobrovolně bezdětným ženám nemusejí přetrvávat do budoucna takové, jaké jsou dnes. Měli bychom spíše přemýšlet nad tím, co udělat pro to, aby ke změně dojít mohlo a dobrovolně bezdětní se nemuseli potýkat s takovým neporozuměním, jako doposud.

2 MATEŘSTVÍ A JEHO HODNOTA

Mateřstvím se budu v této kapitole zabývat především z toho důvodu, že jsem si jako respondentky pro svou praktickou část zvolila ženy - matky. Zajímá mě, jak ony samy mateřství vnímají, jakou mu připisují hodnotu a zda se tato jejich životní zkušenost promítá do postojů vůči dobrovolně bezdětným ženám. Když se totiž o bezdětnosti, zvláště té dobrovolné, mluví, většina lidí se shoduje na tom, že tím žena o mnohé přijde. Že její život není tak naplněný a že je to vlastně dosti sobecké, rozhodnout se žít bez dětí. Ze svých rozhovorů uskutečněných v rámci bakalářské práce vím, že lidé tomuto rozhodnutí příliš nerozumějí a proto se hodně ptají. Chtějí znát důvod, hledají vysvětlení. Říkám si ale, jak je tomu v opačném případě? Jaké okolnosti nás vedou k tomu, že se rozhodneme mít děti a jakou hodnotu v našich životech dítě doopravdy zastává? Na to všechno bych se ráda v rámci této kapitoly podívala. V neposlední řadě se zkusím zaměřit i na to, jak s mateřstvím souvisí ženskost, protože i to bude téma, kterému se budu v praktické části věnovat. Ráda bych ještě zmínila, že jsem si plně vědoma toho, jak rozsáhlým tématem mateřství je. Pro účely této práce se ale budu zabývat jen tím nejhlavnějším a nejobecnějším, co se vztahuje k předmětu zkoumání této diplomové práce. Není mou ambicí obsáhnout toto téma v celé jeho komplexnosti.

2.1 Podstata mateřství

Pojem mateřství budí pocit, že jej není třeba příliš vysvětlovat, protože každý z nás přeci tuší, co se za ním asi tak skrývá. Odkazuje nás zcela jasně k ženě, k ženě jako matce, protože jedině žena může dát dítěti život. Úplně obecně bychom asi mohli říci, že se mateřstvím myslí vztah matky a jejího dítěte. Ve skutečnosti ale není tak jednoduché mateřství vymezit. Nepomůže nám v tom ani slovník Hartla a Hartlové, ani internetový vyhledávač, který nás s největší pravděpodobností odkáže na informace o mateřské dovolené či o v současnosti tolik diskutovaném náhradním mateřství. Co ale mateřství ve skutečnosti je? Zcela jistě jde o neodmyslitelnou součást identity ženy, která pak bývá na jejím základě posuzována, a to i v případě, že se rozhodne pro život bezdětný.

Jak uvádí Ruddick (1991) ve své práci *Thinking mothers/conceiving birth*, život člověka začíná narozením, které ale není ničím jiným, než pouhým začátkem. Na

základě toho od sebe autorka jasně odděluje porod a mateřství, které bere jako dvě zcela odlišné entity. Za přirozenost ženy považuje porod, ke kterému je žena biologicky determinována, nikoliv už pak samotné mateřství, ve kterém je přeci jen možné ženu nahradit či zastoupit. I Corneau (2000) vnímá matku jako někoho, kdo nás přivádí na svět, jako stvořitelku života. Tyto názory ale příliš nekorespondují s tím, jak se na mateřství nahlíží v dnešní době. Máme tendenci ho spojovat už s obdobím před porodem, tedy s plánováním těhotenství i s těhotenstvím samotným, nejen s okamžikem porodu.

Řekla bych, že zcela tradiční představa o ženě považuje mateřství za přirozenost a za jedinou možnost, jak naplnit svůj život. Matka je zobrazována jako někdo, kdo žije pro své děti, kdo naplňuje jejich potřeby na úkor svých vlastních a dle Elisabeth Badinter (1998) můžeme mluvit až o sebeobětování. Taktéž Kitzinger (1980) ve své publikaci píše o tom, že v tradiční společnosti je mateřství považováno za samozřejmé poslání ženy, kterému je třeba vše ostatní podřídit. V současné západní kultuře ho ale vnímá jen jako etapu či interval, kdy se žena plně věnuje dítěti a přeruší svůj reálný, pracovní život, ke kterému se pak ale samozřejmě vrací (jak uvádí Šed'ová, 2003).

Ráda bych také zmínila specifika, která s sebou mateřství nese a o kterých mluví Matějček (1994). Říká, že mateřská role, nebo role další o dítě pečující osoby, není omezena časem, ani místem. Když se tedy žena stane matkou, zůstává jí, ať už je dítě doma v její bezprostřední blízkosti, ať už chodí do školky či školy nebo ať už se třeba osamostatní a začne žít svůj vlastní život. Důležitá je totiž především citová vazba matky na dítě a nejen její, ale i citová angažovanost rodičů obecně. Matějček tedy neopomíná důležitost dalších pečujících osob.

Podobně v souvislosti s mateřstvím uvažuje i Oakley (2000) a také zdůrazňuje vztah matky a dítěte. Ten se utváří v prvních letech života a je zcela nezbytným předpokladem pro duševní zdraví a pohodu jedince, pro jeho pocit bezpečí a jistoty a také pro schopnost utváření a udržení dalších blízkých vztahů v průběhu života. To klade opravdu veliký nárok na psychiku ženy a není divu, že dost z nich zažívá ve své roli matky často pocit selhání či vlastní nedostatečnosti.

Když mluvíme o „mateřské osobě“, respektive osobě, která se vůči dítěti mateřsky chová, nemusíme tím zcela nezbytně myslet jenom matku. U takové osoby můžeme pozorovat *mateřské chování*, které se popisuje jako zcela instinktivní a

přirozené naladění na dítě. To zahrnuje například komunikaci s dítětem, verbální i neverbální, schopnost hrát si s ním, být mu nablízku a udržovat ho v psychické pohodě, vycítit jeho potřeby aj. Během pozorování mužů, kteří si hráli s dětmi, se ukázalo, že se jejich chování velmi podobá chování matek, včetně změny intonace hlasu (Matějček, 1994). Proto si myslím, že je dobře, že se muži v dnešní době do péče o děti více zapojují a že je to něco, co u nich společnost spíše pozitivně hodnotí, než že by to považovala za něco nepřirozeného. Nic jim pak nebrání lásku ke svým dětem naplno projevovat, třeba i veřejně.

Nyní bych ráda zmínila **dva hlavní pohledy** či **teoretické rámce**, kterými lze na mateřství nahlížet. První z nich vychází z tvrzení o biologické podmíněnosti mateřství a můžeme ho označit za sociobiologický pohled. Druhé pojetí pak odkazuje k vlivu společnosti a kultury, proto bývá nazýváno sociokulturním pohledem.

Sociobiologický pohled (biologická teorie)

Podle této teorie je každá žena bez výjimky vybavena vrozenými instinkty, které v ní probouzejí touhu zplodit dítě a následně vedou k rozvoji výše zmíněného mateřského chování, které zaručuje, že je o dítě správně postaráno. Jelikož jde o pud přirozený, měl by se u ženy projevit ihned po narození a žena by měla přesně vědět a cítit, co dítě vyžaduje. Jak říká Oakley (2000), ženy jsou pro toto chování lépe vybaveny, než muži. Jsou citlivější a vnímavější v mezilidských vztazích, také emotivnější, což napomáhá tomu, aby se správně napojily na své dítě. S touto teorií souhlasí kupříkladu Matějček (1994), který rozlišuje mezi pudem pohlavním a rodičovským, které řídí naše chování. Mateřské chování považuje za vrozené a zcela spontánní, kterému není třeba se učit a přizpůsobuje se dokonale potřebám dítěte.

I Nicolson (2001) píše, že v případě, že žena přijde do jiného stavu a je schopna dítě donosit a porodit, zvládne se o něj i postarat. Podporuje tím existenci mýtu o mateřském pudu (instinktu), který by v sobě měla mít každá žena. Toto tvrzení ale popírá samotná existence dobrovolně bezdětných žen. Víme totiž, že existují ženy, které netouží stát se matkou. Taktéž fakt, že se většina žen matkou stát může (myslím tím z biologického hlediska), neznamená, že je schopna se o dítě postarat. Vstupuje zde do hry přeci jen vícero faktorů, než jen ty biologické, jako například zázemí matky, její osobnostní rysy, partnerský vztah nebo třeba prostředí, ve kterém vyrůstala a byla vychovávána.

Sociokulturní pohled (sociokulturní teorie)

Podle této teorie není mateřství řízeno žádným vrozeným instinktem, ale můžeme o něm mluvit spíše jako o kulturním konstrukt. Je to něco, k čemu jsou ženy vychovávány, co si osvojují v procesu socializace. Dá se tedy říci, že mateřství je danou kulturou a jejími standardy podporováno (Giddens, 1999). Zastánkyní této teorie je kupříkladu Elisabeth Badinter (1998), která ve své práci existenci mateřského instinktu a mateřské lásky popírá. Mluví spíše o tlaku, který je ve společnosti na ženy vyvíjen. Tlaku na to, aby se staly matkami. Janoušková (2004) ve své diplomové práci popisuje jednotlivé elementy, ze kterých se tento sociální konstrukt skládá. Dle jejího názoru mezi ně patří například genderové stereotypy a z nich vyplývající ulpívání na rozdělení mužských a ženských rolí nebo vnímání mateřství jako něčeho, co je pro ženu přirozené.

Výše uvedené teorie nám ukazují, jak rozdílně lze nahlížet na mateřství a nejenom na něj, ale i na dobrovolnou bezdětnost. Pokud bychom byli zastánci teorie biologické, rozhodnutí nemít děti by pro nás bylo zcela nepřijatelné a nepochopitelné. Když to přeženu, šlo by vlastně doslova proti přírodě. Stěží bychom uvěřili tomu, že v nějaké ženě touha po dítěti není a že mateřství nevnímá jako prostředek ke své vlastní realizaci, realizaci sebe sama jako ženy. Možná bychom si spíše řekli, že teprve přijde chvíle, kdy se u ní mateřský pud naplno projeví a ona po dítěti zatouží, stejně jako každá jiná žena.

Pokud bychom stranili teorii sociokulturní, pak by pro nás bezdětnost žádným problémem nebyla. Víme přeci, že existují i jiné způsoby, jak se v životě realizovat, čím svůj život naplnit. A nemusí jít jenom o kariéru, která se s dobrovolnou bezdětností nejčastěji spojuje. O mateřství a rodičovství se dnes také dle mého názoru více přemýšlí a jde spíše o racionální životní krok, než jen o pudem poháněný automatismus.

Když bych měla vyjádřit, kde se mezi těmito dvěma póly nachází můj názor, bylo by to nejspíš někde na půli cesty. Vnímám zcela jistě určitý biologický vliv na naše reprodukční chování a přikláním se k tomu, že mateřství má svůj biologický základ. Je ale důležité říci, že nejenom ten. Jak jsem již zmiňovala výše, my lidé, jakožto společenské bytosti, jsme ovlivňováni světem kolem nás, našim prostředím, kulturou, a historií a to vše jsou zcela jistě nezanedbatelné faktory, které mateřství významně ovlivňují. A nebála bych se říci, že stejnou měrou, jako faktory biologické.

2.2 Motivace k mateřství

Když se mám zaobírat otázkou, proč se ženy rozhodují mít děti a co je skutečně motivuje k mateřství, těžko se mi to odděluje od toho, co pár motivuje k rodičovství. Nemyslím tím samozřejmě, že by mateřství a rodičovství znamenalo to samé nebo že by snad šlo o synonyma. Nicméně vnímám, že by dítě mělo být rozhodnutím páru, protože stejně jako Matějček zastávám názor, že pro dítě jsou důležité i další pečující osoby, než jen vlastní matka. Také mi přijde, že není běžné pokládat ženám otázku, proč se rozhodly stát matkami, co je k tomu vedlo. Souvisí to zcela jistě s tím, že je mateřství považováno za přirozenost a normu. Proto si říkám, kolik žen dnes asi skutečně přemýšlí nad tím, proč o mateřství tolik stojí, jaké k němu mají důvody a co očekávají, že jim do života přinese.

Jako první, bych v odpovědi na otázku, proč vlastně chtít a mít dítě, ráda použila rozdělení Morgana a Kingové (2001), kteří mluví o třech hlavních teoriích fertility:

- *Evolučně-biologická teorie* – říká nám, že reprodukce člověka se neliší od reprodukce jiných biologických druhů a je řízena vrozenými dispozicemi. Mezi tyto genetické dispozice patří nutková tendence vyhledávat sexuální partnery a altruismus vůči příbuzným. Jak píše ve své studii Pakosta (2009), zmíněný altruismus slouží k tomu, abychom měli jen omezený počet potomků, u kterých bude vysoká šance na přežití, právě díky pomoci příbuzných v péči o ně.
- *Teorie racionální volby* – tato teorie nám pomáhá objasnit, proč porodnost v některých zemích stále klesá. Říká nám, že dítě je výsledkem pečlivého zvažování, během kterého porovnáváme *náklady a výnosy*, které s sebou nese. Těmito výnosy se ale nemyslí jen ty ekonomické, jak by se mohlo zdát. Dle Caldwell (1982) mezi ně patří kupříkladu pocit uspokojení, zažívaný díky úspěšnému rodičovství (jak uvádí Pakosta, 2009).
- *Teorie sociálních norem* – přesto, že je dnes rozhodnutí o dítěti mnohem svobodnější, než tomu bylo dříve, tlak sociálních norem nelze pořád zcela pominout. Stále se setkáváme se společenským nárokem na to,

abychom kupříkladu prarodičům dali vnouče, aby naše dítě nezůstalo jedináčkem nebo abychom zkrátka nebyli ve stáří sami (Pakosta, 2009).

Také Říčan (2004) se ve své knize *Cesta životem* věnuje důvodům, proč se ženy stávají matkami, proč si pořizují děti. Uvedu nyní alespoň některé z nich:

- *Generativita* = pojem, který zavedl Ericson a který značí, že se dospělý jedinec svobodně rozhodne plodit a o svůj plod se následně starat. Nemusí jít vždy o dítě, ale v našem případě jej budeme vztahovat k mateřství.
- *Přitažlivost mateřské identity* – dítě dává ženě zcela jasnou definici sebe samé, umožňuje jí odpovědět na otázku, kým je. Odpovídá je, že matkou.
- *Nejistota v partnerském životě* – některé ženy mohou mateřství využít jako prostředek, kterým je možné připoutat si k sobě partnera či manžela, zvláště pokud si nejsou jisté jeho city k nim nebo pokud vztah nefunguje ideálně.
- *Snaha vyrovnat se vlastní matce* – tato touha může být častým zdrojem frustrací, neboť matka může představovat vzor, který je pro nás nedostižný- vše umí a zvládá lépe než my, má respekt rodiny.
- *Touha po blízkosti a silném poutu* – dítě a vztah matky s ním představuje natolik silné pouto, že může nasycit ženinu touhu po blízkosti.
- Další důvody, ke kterým Sheehyová řadí potřebu čelit strachu ze smrti nebo třeba záměr potrestat sebe či druhé apod. (jak uvádí Říčan, 2004).

Matějček pak tyto motivy doplňuje o další, které už ale nepřísluší jen matkám, nýbrž oběma rodičům:

- *Potřeba zajímavých podnětů* – dítě je zdrojem nových podnětů, díky kterým není náš život všední a nudný.
- *Potřeba jistoty a bezpečí* – dítě může být emocionální pojistkou před osamělostí, kterou s sebou přináší stáří.
- *Touha po společenském uznání* – rodičovství s sebou přináší uznání a sympatie okolí.
- *Potřeba otevřené budoucnosti* – možnost znovu si prožít část svého dětství skrze své děti či vnoučata.
- aj. (Říčan, 2004)

2.3 Hodnota dítěte

Hodnota dítěte je něco, co k mateřství neodmyslitelně patří, jelikož má veliký vliv na motivaci k němu. Proto mi přijde zcela nezbytné se u ní na chvíli zastavit, abychom motivaci k mateřství ještě lépe pochopili, a doplnili předchozí kapitolu o další důležité informace.

Jak uvádí Matějček (1989), je zcela jasné, že dítě s sebou musí přinášet něco, co je pro nás natolik cenné a co uspokojuje naše důležité životní potřeby, že se jako rodiče zvládneme o něj starat, přestože je to úloha náročná a vyžaduje mnohé oběti. Navíc k uspokojení těchto potřeb musí docházet již před samotným narozením (respektive porodem), jinak nelze vysvětlit, proč se na dítě během těhotenství tolik těšíme. Rabušic (2001) upozorňuje na to, že vzhledem k poklesu ekonomické hodnoty dítěte v průběhu časů (povinná školní docházka, zákaz dětské práce) musí nutně stoupat jeho hodnota emocionální. Nevidí totiž jiný důvod, proč by se lidé v dnešní době stále rozhodovali děti mít, když je tolik jiných možností, jak plnohodnotně naplnit svůj život.

Průkopníky ve zkoumání teorie hodnoty dítěte jsou zcela jistě Hoffman a Hoffmanová (1973), kteří se tématu věnují od přelomu šedesátých a sedmdesátých let a jejich bádání se nachází na pomezí sociální psychologie a sociologie (jak uvádí Pakosta, 2009). Výsledky tohoto výzkumu vedly k formulaci devíti hodnot, které děti (či dítě) svým rodičům poskytují :

- 1) Díky narození dítěte získávají mladí rodiče status dospělosti, získávají sociální identitu.
- 2) Dítě umožňuje rodičům překročit hranice vlastního života, mají díky němu pocit pokračování sebe samých, někdo by řekl až „nesmrtelnosti“.
- 3) Dítě dává rodičům zažít pocit morálnosti – upřednostňují totiž zájmy dítěte před svými vlastními.
- 4) S dítětem přichází pocit afiliace.
- 5) Dítě s sebou přináší nové stimuly, zábavu.
- 6) Díky dítěti se rodiče cítí kompetentně, prožívají naplnění.
- 7) Rodiče, zejména matky, zažívají s dítětem pocit moci a kontroly nad jiným člověkem.

- 8) Dítě v nás může probouzet soutěživost tím, že nám umožňuje srovnávat se s jinými. Pokud během srovnávání obstojíme, můžeme to přinést až prestiž.
- 9) Dítě je ekonomický přínos.

Autoři ale upozorňují na to, že všechny tyto hodnoty se samozřejmě nevyskytují ve všech prostředích a že má na ně vliv i pořadí, v jakém se dítě do rodiny narodí (Rabušic, 2001).

Na tento výzkum navázali Fawcet a Arnold, kteří se snažili měřit hodnotu dítěte v rámci rodiny a nazývali ji VOC (*Value of children*). Zajímalo je jednak samotný popud pořádit si děti, jednak i rozhodnutí pro konkrétní počet dětí, což měl být faktor, díky němuž se snažili lépe pochopit populační nárůst a pokles (jak uvádí Rabušic, 2001). Jejich model se skládal z pěti proměnných, které napomohly k formulaci výroků pro dotazníkové šetření:

- 1) Hodnota dětí = souhrn psychologických potřeb, které děti uspokojují
- 2) Alternativní zdroje = zdroje, které mohou hodnotu dítěte nahradit
- 3) Náklady = naše oběti a náklady, které k rodičovství patří
- 4) Překážky = faktory bránící v naplnění hodnoty mít dítě
- 5) Podporovatelé = opak 4 (Rabušic, 2001)

I v České republice proběhlo několik výzkumných šetření, snažících se zmapovat hodnotu dítěte. Jedno z nich bylo realizováno v letech 2003 a 2005 Centrem pro výzkum veřejného mínění (CVVM). Účastníci šetření měli za úkol seřadit sedm položek, které představovaly obecné životní cíle, od nejdůležitější po nejméně důležité. Výsledky ukázaly, že pořadí položek bylo v obou letech totožné, stejně tak hodnoty průměrných hodnocení. Na prvním místě figuroval cíl mít stálého partnera, potřeba mít děti se ale objevila hned v závěsu, na místě druhém. Předčila tedy v důležitosti úspěch v zaměstnání i třeba přání věnovat se svým koníčkům a žít pestrým společenským životem (jak uvádí Šamanová, 2006)

Ve výsledcích šetření se ale projevil rozdíl v pořadí cílů dle pohlaví a věku participantů. Zatímco muži preferovali výše uvedenou potřebu mít stálého partnera, u žen se na prvním místě objevovala touha mít děti (ta u mužů obsazovala až třetí příčku, předběhlo jí dosažení úspěchu v zaměstnání). Vypovídá to o tom, že pro ženy je

mnohem významnější rodina a její hodnota, kam patří právě děti nebo svatba. Muži pak oceňují partnerský vztah (ale pouze ten neformální, úředně nestvrzený) a úspěšnou kariéru. To může být ale významně ovlivněno zodpovědností, kterou muži pocítují ve smyslu ekonomického zabezpečení rodiny. Co se týká věku, výrazné rozdíly se objevily zejména u nejmladších věkových skupin 15-19 let a 20-29 let. Zde se děti objevily až na třetím a čtvrtém místě, přední příčky obsadila kariéra, vzdělání a partner. To pravděpodobně odpovídá tomu, co mladí lidé řeší v danou životní etapu a nemusí to znamenat, že by děti byly něčím, co je pro ně do budoucna nepodstatné. Z tabulky tedy vyplývá, že hodnota dětí stoupá s věkem a největšího významu dosahuje ve věkové kategorii 45+, kde většina respondentů své děti již má (jak uvádí Šamanová, 2006).

Mareš (2003) je dalším, kdo se výzkumem hodnoty dítěte zabýval. Nejprve popsal změnu reprodukční strategie žen po roce 1990 a s tím související změnu pohledu společnosti na hodnotu rodičovství v lidském životě. Zdůraznil, že stále méně lidí se ztotožňuje s názorem, že žena musí mít dítě, aby se splnilo její poslání. Data, která pak analyzoval, vycházela ze 40 škál, které byly předkládány českým ženám ve věku 30-34 let (sbírané Centrem veřejného mínění, 2001) a měla posuzovat kladné a stinné stránky rodičovství. Výsledky vypovídají o tom, že mateřství má v současné době pro ženy zejména citový význam (oproti dřívějšímu materiálnímu), který je chápán především v kratším časovém rozmezí, dokud děti nedosáhnou dospělosti. I z dlouhodobého hlediska se nepředpokládá, že by se děti materiálně postaraly o své rodiče, ale spíše se očekává jejich citová podpora, která rodiče ochrání před osamělostí ve stáří.

Faktorová analýza dále odhalila významné rozdíly mezi názory žen různého vzdělání. Bylo jasně patrné, že ženy vysokoškolačky mnohem častěji vnímají dítě jako životní zátěž, která omezuje jejich aktivity a může komplikovat partnerské vztahy. Středoškolsky vzdělané ženy považují dítě za citovou investici, která se jim jednou navrátí, taktéž jako pojistku partnerského vztahu a základ společenského postavení. Ženy se základním vzděláním pak vnímají mateřství jako své poslání a zcela nezbytnou podmínku pro to, aby mohly být v životě šťastné a silně ho propojují s manželstvím. Můžeme si také všimnout, že vysokoškolačky hodně mluví o tom, že mohou dětem předat to, co umí a co znají. Ženy s nižším vzděláním považují dítě naopak za svého učitele (jak uvádí Mareš, 2003).

Podobné výsledky přinesl i výzkum Iva Možného, který šetření prováděl v letech 2001 a 2006. Snažil se zachytit změnu postojů mladé generace, přičemž reprodukční plány první kohorty byly realizovány za minulého režimu, kdežto u druhé k nim došlo až v období po revoluci. Opět byla vyzdvihována především citová hodnota dítěte a pocit štěstí a spokojenosti, které s sebou přináší (jak uvádí Pakosta, 2009).

2.4 Ženství

K tématu ženství mě přivedly zahraniční výzkumy, které jsem procházela při hledání inspirace pro tuto diplomovou práci. Přiznám se, že mě překvapilo, jak silně bylo ženství ve studii, jejímiž autorkami jsou Rich, Taket, Graham a Shelley (2011), spojováno s mateřstvím. Mateřství bylo na základě výsledků výzkumného šetření dokonce označeno za nezbytný předpoklad pro dosažení ženství. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla ženství alespoň okrajově zmínit a zakomponovat i do výzkumné části, jako jeden z dílčích výzkumných cílů.

Jelikož se v zahraničních textech, se kterými jsem pracovala, objevovaly dva podobné termíny odkazující k ženství, pokusím se je nejprve vysvětlit na základě definic slovníku Horace a Avy English (1958). *Femininity*, neboli ženskost, vnímají jako soubor rysů osobnosti a jejich charakteristik nebo sociálních rolí, které jsou ženám připisovány. Naproti tomu *womanhood*, ženství, vysvětlují jako období, které následuje po adolescenci nebo jako samotný fakt být ženou, v celé její komplexnosti (English & English, 1958). Jandourek (2001) ženskost, neboli feminitu, definuje jako chování, které se v dané kultuře očekává od nositelky ženského biologického pohlaví.

Když o ženství čteme v české literatuře, zřídka se vyhneme pojmu genderová identita. Ten Hartl s Hartlovou (2010) definují jako : „postupné, výchovou předávané pojetí sebe samého jako muže nebo ženy“ (str. 212). Jedinec, v našem případě žena, se ztotožňuje se svým biologickým pohlavím, ale nemusí už nezbytně nutně převzít všechny sociální role, které se s ženským pohlavím pojí (př. role matky, manželky, pečovatelky aj). Pohlavní identita, tedy to, zda se cítíme jako žena nebo muž, je pak součástí genderové role. Tou se myslí druh chování, které je určené normou v dané společnosti a říká nám, jak se má správně chovat žena a jak naopak muž (Hartl & Hartlová, 2010). Oakley (2000) říká, že pokud se zaměříme na identitu ženskou, setkáváme se stále s tvrzením, že být žena rovná se být matka, ideálně i manželka.

Když budeme hledat odpověď na otázku, co to tedy znamená být ženou, dostaneme nejspíš výčet typických vlastností, které uvádí kupříkladu Karsten (2006). Patří mezi ně láska k dětem, jemnost, bezmocnost, citové založení, poslušnost, touha po jistotě, nerozhodnost aj. Oakley (2000) v této souvislosti zmiňuje zaměření žen na emocionální stránku bytí, jistou míru závislosti a potřebu opory, případně ochrany. Z toho tedy vyplývá, že typická žena by měla být jemná, křehká, poddajná a citlivá.

Jak uvádí ve své práci autorky Hird a Abshoff, mateřství a s ním přicházející mateřská role, je považováno za zcela stěžejní zkušenost ženství. Ženy, které jsou biologicky determinované k plození dětí, by se měly stát matkami proto, že je to tak přirozené, dáno přírodou (Hird & Abshoff, 2000). S tímto tvrzení ale nesouhlasí Elisabeth Badinter (1998), která popírá existenci mateřství a mateřské lásky jako přirozené ženské vlastnosti. Mateřskou lásku považuje za pouhý za cit, který tím pádem může ale nemusí existovat, může také vznikat či mizet. Je zkrátka navíc. Co z toho všeho tedy vyplývá? Mateřství zcela jistě hraje svou roli v genderové identitě ženy, ale není pro plnění ženské role nezbytné (jak uvádí Meyers, 2001).

3 DOBROVOLNÁ BEZDĚTNOST

Dobrovolnou bezdětnost vnímám jako jedno z významných témat dnešní doby. Stále častěji se dočítáme, že porodnost v evropských zemích klesá, což jde ruku v ruce s nárůstem počtu bezdětných. Bezdětnost ale nemusí znamenat pouze neplodnost, jak tomu možná bylo dříve. Respektive myslím si, že dříve by nikoho ani nenapadlo, že by si žena či muž mohli dobrovolně zvolit život bez dětí. Dítě bylo a stále je vnímáno jako přirozená součást života a stát se matkou možná až jako povinnost.

Dnes mají ženy ale mnohem více možností, jak svůj život naplnit a kam ho směřovat. Dítě se začíná stávat skutečně svobodnou volbou a ne pouze automaticky přijímaným dogmatem. A to, že se některé ženy rozhodnou pro bezdětný život, neznamená, že by za tím musela být nějaká patologie ve smyslu traumatu z dětství či partnerských vztahů nebo snad dokonce duševní porucha. Dobrovolná bezdětnost není ani jednoznačným signálem, že tato žena nemá ráda děti. Za samotným rozhodnutím bývá mnoho různých, často i závažných, důvodů. A pro někoho zkrátka mínusy, které dítě zcela bezpochyby přináší, převáží nad plusy. Někdo se rozhodne mít sám sebe ve svém životě na prvním místě a myslím si, že je to zcela v pořádku a mělo by to být akceptováno.

V této kapitole se pokusím popsat, jak se vyvíjela bezdětnost v Evropě, zejména v České republice. Dále se zaměřím na bezdětnost dobrovolnou a motivy, které k ní mohou vést a v závěru se podívám na to, jak se k dobrovolně bezdětným společnost staví a jak ji přijímá nebo nepřijímá.

3.1 Vymezení základních pojmů

Abychom správně porozuměli pojmu dobrovolná bezdětnost, který je pro tuto práci zásadní, bude třeba začít od bezdětnosti obecně a pak si ji rozdělit na dobrovolnou a nedobrovolnou, aby bylo zcela jasné, jaká je mezi nimi hranice a v čem se od sebe liší.

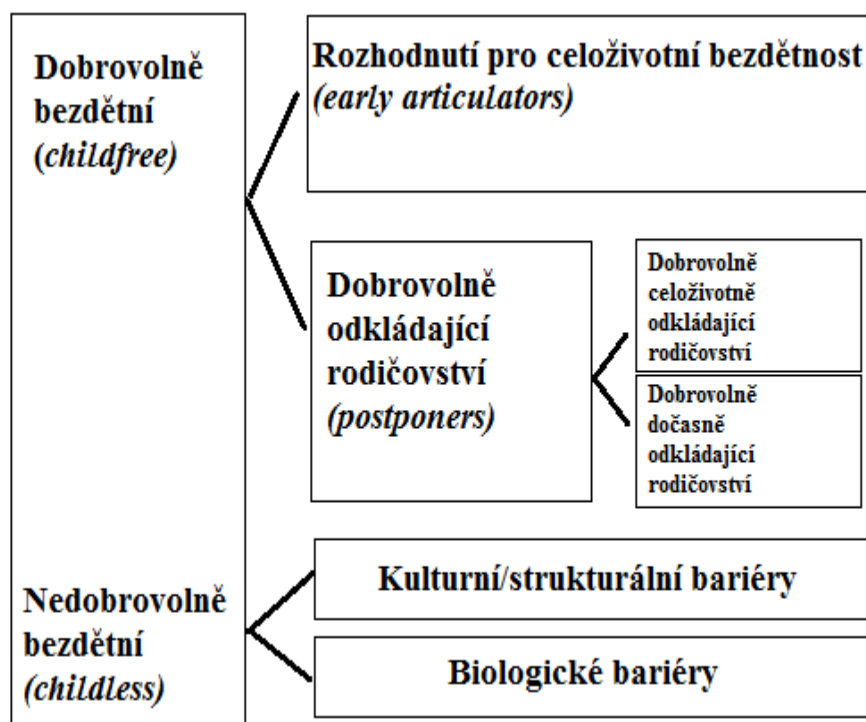
3.1.1 Bezdětnost

Hašková (2006) definuje bezdětnost jako absenci rodičovství. Dále zmiňuje, že rodičovství můžeme vymezit jednak biologickými událostmi, kam patří početí, těhotenství či porod, jednak kulturně a zákonem stanovenými rodičovskými právy a

povinnostmi (s. 12). Nejen pro rodičovství, ale i pro bezdětnost platí, že může mít různé podoby i příčiny. U někoho může jít o odkládání rodičovství, u někoho o neplodnost či sterilitu, u jiného zase o svobodné rozhodnutí. Také z hlediska času může jít o záležitost dočasnou, kdy kupříkladu žena odmítá dítě v určitém věku nebo životním období nebo o záležitost celoživotní. Jak z textu vyplývá, bezdětnost se týká široké kategorie lidí, do které patří jak muži, tak i ženy s různými životními osudy. Bezdětnost, včetně trendu odkládání rodičovství do pozdnějšího věku, je v současné době studovaným tématem, zejména pro svůj možný negativní dopad na společnost, například na fungování systému sociálního zabezpečení (jak uvádí Hašková, 2006).

Pro správné pochopení mnou zkoumané oblasti uvádím přehledovou tabulku, která nám ukazuje dvě dimenze bezdětnosti, a sice dobrovolnou a nedobrovolnou (v anglickém jazyce *childfree* a *childless*).

Typy bezdětných strukturované dle ne/dobrovolnosti bezdětnosti z pohledu bezdětné/ho (dimenze *childfree*- *childless*).

Tabulka 1 Hašková, 2006, str. 13.

3.1.2 Nedobrovolná bezdětnost

Pro mnohé lidi je nedobrovolná bezdětnost synonymem pro neplodnost. Jak si ale vysvětlíme dále, tyto termíny není vhodné mezi sebou nahrazovat. Jak uvádí Konečná (2009), nedobrovolně bezdětný je ten, kdo nemá děti, přestože by si je přál. Příčinou nemusí být právě jen porucha plodnosti, ale třeba i absence životního partnera či neúspěšná žádost o adopci. Termín nedobrovolná bezdětnost má tedy tu výhodu, že v sobě zahrnuje jak příčiny biologické (kam řadíme neplodnost), tak i psychosociální. Dokonce pod něj můžeme řadit i situace, kdy pár už nějaké dítě má, ale nedaří se jim otěhotnět znovu (jak uvádí Konečná, 2009).

Letherby (2002b) říká, že rozdíl mezi dobrovolnou bezdětností a neplodností spočívá v tom, jak se k situaci pár postaví. Zatímco neplodní jedinci budou pravděpodobně podstupovat terapii a léčbu ve snaze počít dítě, dobrovolně bezdětní se takové možnosti již vzdali se situací se smiřují.

Když se teď na chvíli vrátíme k neplodnosti, jakožto biologické příčině bezdětnosti, můžeme se setkat s jejím dalším dělením na primární a sekundární. Jak uvádí Konečná (2009), o primární neplodnosti mluvíme tehdy, když k otěhotnění nikdy nedošlo. Což může být trošku zavádějící, protože je možné, že žena otěhotněla a o plod přišla dříve, než se na její těhotenství přišlo. Sekundární neplodností pak máme na mysli případy, kdy v minulosti k otěhotnění došlo, ale v současnosti se to nedaří, ani po roce snažení. Hartl a Hartlová (2010) dokonce v rámci definice neplodnosti mluví o podmínce, že k otěhotnění nedojde ani po dvou letech pravidelného nechráněného styku (s. 340).

Dále Konečná zmiňuje (2009), že v souvislosti s pojmem neplodnost můžeme narazit na termín sterilita a infertilita. Zatímco v zahraniční literatuře je pojem *infertility* užíván pro všechny biologické příčiny neplodnosti, v češtině mezi nimi existuje rozdíl. Sterilita značí neschopnost páru počít dítě po více než roce nechráněného pohlavního styku, kdežto infertilitou se myslí neschopnost ženy dítě donosit nebo porodit životaschopný plod. Hranice mezi oběma pojmy je ale velmi tenká a ve většině případů není možné stoprocentně určit, zda se jedná o sterilitu či infertilitu, tedy zda k oplození vajíčka došlo či ne.

3.1.3 Dobrovolná bezdětnost

Hašková (2009) ve své knize vysvětluje, že o dobrovolné bezdětnosti můžeme mluvit pouze v tom případě, kdy je rozhodnutí pro bezdětný život deklarováno. Také zmiňuje důraz kladený na příležitosti, které tato životní volba přináší.

Víznerová (2006) dobrovolně bezdětné definuje takto: „deklarují své vědomé dobrovolné rozhodnutí a volbu prožít celý svůj život bez vlastních dětí“ (jak uvádí Hašková, s. 78)

Rabušic (2001) pak říká, že o dobrovolné bezdětnosti můžeme mluvit v případě, že vědomě bráníme početí se záměrem, že chceme manželství či partnerství udržet i dále bez dětí.

Z výše uvedených definic vyplývá, že základem dobrovolné bezdětnosti je skutečně svobodná volba či rozhodnutí. Maura Kelly (2009) ale zdůrazňuje, že je těžké rozlišit, zda za bezdětností stojí svobodná volba nebo zda jde o rozhodnutí dané okolnostmi. Přes to všechno se často setkávám s názorem, že takové rozhodnutí snad není ani možné a třeba ani neexistuje, že může jít pouze o *zastírací manévr*, jak nemuset přiznat kupříkladu svou neplodnost.

3.2 Bezdětnost a její vývoj v evropských zemích

Jak jsem již naznačila výše, v evropských zemích se můžeme v současné době setkat s poklesem plodnosti a nárůstem bezdětnosti, jakožto s výrazným projevem demografického chování lidí. Podobný trend v Austrálii popisují autorky Gram a Rich (2012), které nárůst bezdětnosti přičítají kombinaci tří faktorů: stoupajícímu počtu neplodných, dobrovolně bezdětných i takových žen, kterým se nepodařilo otěhotnět v reprodukčním období kvůli různým okolnostem. I proto se fenoménu bezdětnosti začíná věnovat stále více studií, mezi kterými můžeme nalézt především množství sociologických průzkumů. Zkusím nyní krátce zmapovat vývoj bezdětnosti v Evropě, se zaměřením na Českou republiku, pro lepší pochopení současné situace.

Hana Hašková (2009) začíná popisovat vývoji bezdětnosti u generace žen narozených na přelomu 19. a 20. století, u kterých odhaduje poměrně vysokou bezdětnost, až 20%. Situaci ale nevnímá jako neobvyklou, v některých okolních zemích

(př. Rakousko) dosahovala bezdětnost čísel ještě vyšších, mluví dokonce až o 30%. Příčinu shledává Hašková zejména ve větším povědomí o metodách antikoncepce, v zásahu 1. světové války, hospodářské krizi 30. let nebo třeba v uzavírání sňatku v pozdějším věku. Bezdětnost se pak snížila až s nástupem poválečného babyboomu, ke kterému přispěla i vysoká sňatečnost. Festy (1980) říká, že v zemích západní Evropy zůstalo trvale svobodných jen 5% žen narozených kolem roku 1940 (jak uvádí Hašková, 2009).

Zatímco po nějaké době začala bezdětnost v Evropě opět narůstat, české ženy narozené mezi 40. lety a 1. polovinou 60. let 20. století si stále držely bezdětnou velmi nízkou, nepřesahovala ani 7%. Toto nízké číslo bylo typické pro celé období socialismu a souviselo nejen s nízkým věkem prvorodiček, ale také s tím, že sňatek a první porod spolu byly úzce provázané. S nárůstem bezdětnosti a počtem dětí narozených mimo manželství se můžeme setkat v naší zemi až po revoluci. I na konci 80. let byl markantní rozdíl mezi reprodukčním chováním zemí bývalého východoevropského bloku a ostatními evropskými státy. Zatímco ve východním bloku se věk prvorodiček pohyboval mezi 19.-23. rokem a bezdětnost nedosahovala ani 10%, v ostatních zemích to bylo mezi 25 a 26 lety, mnohdy dokonce až po dovršení 30 let věku, s bezdětností mezi 10-18% (jak uvádí Hašková, 2006).

Zatímco situaci 60. let v naší republice už známe, je třeba si přiblížit, co se v té době dělo v ostatních evropských státech. Jak uvádí Rabušic (2001), západní Evropa zaznamenává od 60. let 20. století druhou demografickou tranzici, neboli přechod, jejíž začátek stanovil van de Kaa (1987) na rok 1965. Mezi její hlavní rysy patří pokles plodnosti z úrovně lehce nad záchovnou (tzn. úhrnná plodnost 2,1) na úroveň, která je hluboko pod touto hranicí. Podle van de Kaa je základem teorie tranzice změna postojů a hodnot ve vztahu k dětem a rodině směrem k individualismu a zmíněný přechod se vyznačuje sekvencí následujících fází:

1. Posun od manželství k soužití nesezdanému
2. Posun od užívání antikoncepce jako ochrany před nechtěným otěhotněním k antikoncepci, která nám umožňuje volit, zda dítě vůbec mít či nemít
3. Posun od éry, kdy je v centru rodinného dění dítě k éře, kdy je středobodem rodiny pár a jeho dítě

4. Posun od uniformních rodin k formám pluralitním (jak uvádí Rabušic, 2001).

V ČR a v dalších východních zemích došlo k prudkému poklesu porodnosti až v průběhu 90. let 20. století a ze zemí s nejvyššími hodnotami souhrnné plodnosti se rázem staly země s jednou z nejnižších plodností na světě (pro příklad v ČR po revoluci v roce 1989 klesla porodnost až na hodnotu 1,3 dítěte na jednu ženu.) Někteří autoři tento pokles plodnosti, včetně zvyšujícího se věku prvorodiček a nárůstu bezdětnosti, přičítali *opožděnému* druhému demografickému přechodu. Jiní ale tuto tezi zpochybňovali a zvažovali, zda se nejedná spíše o chování specifické pro východní Evropu (jak uvádí Hašková, 2006). Podle výsledků sčítání lidu, domů a bytů, které se uskutečnilo v roce 2001, můžeme říci, že největší nárůst bezdětných v ČR byl patrný v letech 1991 a 2001 (jak uvádí Hašková, 2006). Jednalo se o ženy, které sice žily v partnerském vztahu, ale nebyly sezdané. Konečná (2009) odhaduje celosvětovou bezdětnost na 15-30% a říká, že toto číslo bude ve vyspělých zemích ještě dále narůstat.

Na závěr této podkapitoly bych ráda zmínila srovnání plodnosti evropských zemí posledních let, které provedl Český statistický úřad a je dostupné na jejich webových stránkách (n.d.). Výsledky pokrývají období 2005 - 2014 a ukazují, že v Evropské unii se úhrnná plodnost v roce 2005 zvýšila na hodnoty 1,61-1,62. Poté sice následoval mírný pokles, ten se ale do roku 2014 dorovnal až na 1,58. Nejnižší plodnost v daném období vykazovaly státy jižní Evropy, především Portugalsko, Španělsko, Itálie nebo Řecko. U států východní Evropy byly hodnoty zkraje období podobné, ale ke konci časového rozmezí se plodnost mírně zvýšila. Stejně na tom byla i Česká republika, která se posunula z hodnot výrazně podprůměrných do mírně podprůměrných (1,53 dítěte v roce 2015).

3.3 Volba bezdětného života

Kdykoliv jsem v běžném životě zavedla hovor na téma dobrovolné bezdětnosti, které už byla předmětem mé bakalářské práce, většinou každého zajímalo především proč. Proč se někdo, zvláště pak žena, pro něco takového rozhodne? Co ji může vést k tomu, že se dobrovolně vzdá možnosti mít dítě? Odpověď na tuto otázku se pokusím nyní zodpovědět, aby bylo jasné, že jediným motivem pro takové životní rozhodnutí

nemusí být kariéra nebo nesnášenlivost dětí jako takových, jak by možná mnohé napadlo.

Než se pustím do seriózního výčtu motivů vedoucích k dobrovolné bezdětnosti, ráda bych zmínila knihu francouzské psychoanalytičky Maierové (2008), *40 důvodů, proč nemít dítě*, kde s humorem a nadsázkou popisuje, jaký dopad mají děti na život jedince a proč by bylo dobré zvážit, zda se jich raději nevzdat. Mezi argumenty uvádí například enormní nároky na čas a výchovu, nedostatek spánku, bolestivý porod a náročnou poporodní rekonvalescenci, vliv na partnerský a sexuální život, ztrátu přátel apod. A i když je kniha psaná *lehkou rukou*, přináší i spoustu zajímavých podnětů k zamyšlení, kupříkladu to, jak současný kult dítěte vede k odmítání smrti a stáří či jak je vnímáno jako hřích připustit, že nevíme, zda bychom se pro děti znovu rozhodli a že jsou dny, kdy svého rozhodnutí jednoduše litujeme.

Motivace k bezdětnosti je častým tématem současných výzkumů, což souvisí zejména s narůstající bezdětností, resp. poklesem plodnosti. Sobotková (2001) zmiňuje, že možnou motivací pro volbu života bez dětí může být zvážení všech obětí, které s sebou rodičovství, resp. mateřství přináší. Řadí mezi ně především:

- negativní dopad na kariéru ženy
- finanční náročnost
- ztrátu osobní svobody
- dopad na manželství nebo partnerství

Campbell spolu s dalším autory (1982) doplnil tento výčet obětí o další možné důvody, které mohou za dobrovolnou bezdětností stát:

- nezvratnost rozhodnutí (jakmile se jednou stanu rodičem, už to nelze vzít zpět)
- obava z toho, jaký budu rodič
- ekologické důvody či strach z možných válečných konfliktů (jak uvádí Sobotková, 2001).

S podobnými závěry přišel i americký výzkum realizovaný v roce 1987, který mezi hlavní motivy vedoucí k dobrovolně bezdětnému životu řadil následující:

- více možností seberealizace, prostor pro spontánní mobilitu
- spokojenější partnerský nebo manželský vztah
- pozitivní dopad na kariéru ženy
- finanční benefity života bez dětí
- strach z nárůstu populace
- obava z porodu a následné rekonvalescence, strach z tělesných změn
- špatný zážitek z vlastního dětství a jeho případný vliv na rodičovské kompetence aj. (jak uvádí Konečná, 2009)

Další důležitá věc, na kterou Konečná (2009) upozorňuje, je ta, že ačkoliv dítě některé naše potřeby naplní, jiné se zcela logicky musí omezit. Uvádí několik příkladů, mezi které řadí například stimulaci, výměnu smysluplných podnětů, citový vztah nebo autonomii. V případě výměny podnětů mluví o tom, že děti významně ovlivňují své rodiče a přináší jim nové zkušenosti, mnohé je učí. Oproti tomu jim ale současně brání v mnohých jiných činnostech, při kterých je možné zkušenosti získávat (tím, že jsou na nich závislé, potřebují je na blízku). To samé se týká stimulace. Dítě na jednu stranu přináší mnoho vzruchů do života, dá se říci že díky němu není prostor pro nudu. Na druhou stranu ale může být rodičovství značně stereotypní a svazující.

Motivy vedoucími k dobrovolné bezdětnosti se v knize *Fenomén bezdětnosti* zabývala i Hana Hašková (2009). Za pomoci šetření Naše společnost 2004/4 se snažila zjistit, které důvody jsou pro společnost akceptovatelné a které nikoliv. Výsledky ukázaly, že přestože tolerance k této volbě zvláště u mladých lidí narůstá, většina z nich stále považuje celoživotní bezdětnost za nepřijatelnou, pokud důvody, které k ní vedou nejsou zdravotní, ekonomické nebo nesouvisí s vírou, respektive celibátem. Rozdíly byly patrné nejen z hlediska věku, ale i podle pohlaví. Zatímco muži spíše akceptují finanční důvody pro volbu bezdětnosti, ženy mají větší pochopení pro upřednostnění péče o jiného člena rodiny. Níže přikládám tabulku, která shrnuje výzkumné závěry a dokládá, nakolik jsou pro jednotlivé věkové skupiny uvedené motivy přijatelné (v %).

Důvod /věk	≤ 35	≤ 40	> 40
Obava o zdraví dítěte	82	83	80
Obava o vlastní zdraví	73	74	70
Obava z neschopnosti finančního zabezpečení	73	72	60

Náboženské přesvědčení	51	51	51
Upřednostnění péče o jiného člena rodiny	38	36	35
Obava z budoucího vývoje společnosti	37	36	34
Nedůvěra ve vlastní rodičovské schopnosti	37	35	28
Upřednostnění práce před zakládáním rodiny	34	31	20
Obava ze ztráty vlastní nezávislosti	27	25	15
Upřednostnění zálib neslučitelných s péčí o dítě	24	22	13

Tabulka 2 Hašková, 2009, str. 117

Na závěr této podkapitoly bych ještě krátce zmínila některé další **faktory, které mohou k volbě bezdětného života přispívat nebo které ovlivňují reprodukční chování obecně:**

- Typ partnerského soužití : Hašková (2009) popisuje, že přestože pomalu narůstá počet dětí narozených svobodným matkám, stále výrazně převažují matky, které jsou vdané. Sňatek a plány na rodičovství se spolu pořád silně pojí a nejvíce bezdětných žen je právě mezi svobodnými.
- Bydliště (velikost a místo) : S největší koncentrací dobrovolně bezdětných žen se setkáme v Praze a dalších velkých českých městech, s počtem obyvatel nad 100 000 (Brno, Ostrava, Plzeň a Olomouc). Podílí se na tom jednak vysoké zastoupení žen s vysokoškolským vzděláním, jednak životní styl velkých měst, který rodičovství konkuruje (Hašková, 2009).
- Potřeba nezávislosti: K tomuto názoru se přiklání Sobotková (2001), která popisuje první roky života s dítětem jako náročné, především z toho důvodu, že péče o dítě vyžaduje téměř nepřetržitou přítomnost pečující osoby a omezuje tím její způsob života.
- Náboženské vyznání : Výzkumy Nývlt a Šalamounové ukázaly, že v posledních 10 letech stoupl počet bezdětných žen jak mezi těmi, které se hlásí k římskokatolické církvi, tak i mezi těmi, které mají jiné náboženské vzdělání nebo jsou bez vyznání. Paradoxně se prokázalo, že nejméně bezdětných zůstává ve skupině žen bez vyznání a s nejvyšší bezdětností se můžeme setkat u žen jiného než katolického vyznání.

- Rezervovaný přístup k dětem: Tento jev popisuje například Konečná (2009), která odstup od dětí vnímá jako protiklad k přání a touze dítě mít.
- Vzdělání: Vliv vzdělání a kariéry, o kterém budu mluvit vzápětí, se projevuje výrazněji především u žen. K oddálení bezdětnosti nebo k bezdětnosti celoživotní inklinují především takové ženy, které úspěšně dokončily alespoň středoškolské vzdělání s maturitou. Je to zapříčiněno zejména délkou a náročností studia (Hašková, 2009).
- Kariéra: S tímto důvodem se nejčastěji setkáme u žen, jejichž kariéra je mateřstvím nejvíce ovlivněna. Nejnižší bezdětnost vykazují manuálně pracující ženy, úřednice nebo zaměstnankyně služeb (pravděpodobně proto, že práci vykonávají ženy s nízkým vzděláním). Větší zastoupení bezdětných žen najdeme mezi výzkumnicemi, vědkyněmi, nebo vysokoškolskými profesorkami, což je dáno nejenom vzděláním, ale i specifickým pracovním prostředím. (jak uvádí Hašková, 2009).

3.4 Vnímání dobrovolně bezdětných

Ačkoliv se toto téma objevuje až v závěru kapitoly, patří v této práci k jednomu z nejdůležitějších. Úzce totiž souvisí s tím, čemu se budu dále věnovat ve výzkumné části. Když bych měla vycházet z vlastní zkušenosti, nesetkala jsem se doposud s příliš vřelým přístupem k dobrovolně bezdětným, zejména k ženám. Vychází to pravděpodobně z toho, co píše kupříkladu Hašková (2009). Ta říká, že rodičovství je stále jednou ze základních komponent identity jedince a společnost jej vnímá jako sociální normu. Někteří ho označují dokonce za životní poslání a na dobrovolnou bezdětnost pak nahlízejí jako na odchylku od této normy. I Vágnerová (2007) přichází s tvrzením, že lidé, kteří si zvolí bezdětný život, jsou považováni za citově chladné sobce, kteří mají prázdný život. Jak už zmínila Hašková, bezdětnost se zkrátka vymyká standardu.

Jak uvádí Hašková a Zamykalová (2006): „Dobrovolná, chtěná bezdětnost je zdrojem nepochopení a odsudku“ (s. 48). Dále popisují, že dobrovolná bezdětnost je spojována s vinou, jelikož nárůst bezdětnosti může vyústit například v budoucí krizi důchodových systému a tito jedinci k tomu výrazně přispívají. Mimo to není vůbec normální a přirozené nemít děti. Zajímavé také je jejich poukázání na fakt, že okolí

takovým jedincům neupírá právo na svobodnou volbu, ale odsudek přichází nepřímo skrze výrok: „Je to samozřejmě jejich osobní volba, ale....“ (s. 48).

Sobotka (2006) taktéž říká, že ačkoliv se pohled na bezdětnost v mnohém posunul, postoje vůči mateřství a hodnotě dítěte zůstávají v české společnosti stále dosti konzervativní. Na základě výsledků šetření PPA 2 (Population Policy Acceptance Survey) z roku 2001 uvádí, že podmínkou spokojeného života je pořád pro většinu jedinců domov a děti. Mít dítě je ale také jakousi zodpovědností vůči společnosti, což vede k tomu, že se dobrovolně bezdětní označují za sobecké.

Sobotková (2001) upozorňuje na negativní konotaci, která se s termínem bezdětnost pojí. Bezdětnost v sobě podle ní implicitně obsahuje nižší hodnotu, selhání nebo i prázdnotu. Normou je totiž mateřství a vše, co jde proti němu, je logicky *nenormální*. Woodlletová (1991) zmiňuje, že za aktivitami a zájmy bezdětných žen se hledají *náhražky*, které slouží k vyplnění prázdného místa po dítěti (jak říká Sobotková, 2001).

I Letherby (2002b) se připojuje s názorem, že dobrovolná bezdětnost je společností vnímána jako sobecká a nezodpovědná, což ženám, které se takto rozhodnou, přiřazuje nálepky jako sebestředná, nenormální, emočně nevyrovnaná, neženská apod.

Výše uvedené příklady jasně prokazují, že není snadné čelit tomuto společenskému tlaku, který dává jasně najevo, že jediná správná životní cesta je ta s dětmi. A ačkoliv se zdá, že negativní stereotypy, které se s bezdětností pojí, pomalu slábnou, stále není toto životní rozhodnutí přijímáno s pochopením, bez negativního hodnocení. Hašková a Pomahačová (2006) ve své studii *Rodičovství a bezdětnost ve vybraných časopisech pro ženy a pro muže* zkoumaly mediální obraz takovýchto žen a mužů. Shrnují jej tak, že zatímco neplodné ženy a páry máme tendenci litovat a podporovat na cestě za vytouženým dítětem, dobrovolně bezdětní vzbuzují v okolí především nepochopení a jejich rozhodnutí je hodno odsouzení.

4 VÝZKUMY REALIZOVANÉ V DANÉ OBLASTI

Na tomto místě bych ráda uvedla stručný přehled výzkumů, které se vztahují k tématu této diplomové práce. Jedná se o zdroje, ze kterých jsem čerpala nejenom v teoretické části, ale které mě inspirovaly především k realizaci té výzkumné.

4.1 Zahraniční výzkumy

Stephanie Rich, Ann Taket, Melissa Graham & Julia Shelley (2011): 'Unnatural', 'unwomanly', 'uncreditable' and 'undervalued': The significance of being a childless woman in Australian society

Autorky ve svém výzkumu vycházely z faktu, že je bezdětnost nejen v Austrálii, ale i celosvětově, stále rostoucím trendem, kterému je třeba se více věnovat. Kladly si za cíl porozumět tomu, co prožívají bezdětné ženy v Austrálii, jak jsou ve společnosti přijímané. Uskutečnily hloubkové rozhovory s pěti bezdětnými ženami a za pomoci Tematické analýzy popsaly pět klíčových témat, která jsou se zkušeností bezdětných žen spojená: přirozenost-nepřirozenost, žena=matka, bezdětnost jako diskreditující znak, cítit se podceňovaná, význam bezdětnosti. Závěry ukazují na to, že se stále ještě setkáváme s negativními stereotypy a mylnými představami ohledně bezdětnosti a ačkoliv je bezdětnost považována za přípustnou, není stále zcela pochopena.

Claudia Lampman & Seana Dowling-Guyer (1995): Attitudes toward voluntary and involuntary childlessness

Práce navazuje na předchozí studii autorek, která dokumentovala negativní postoje vůči dobrovolně bezdětným. Současného experimentu se zúčastnilo 215 vysokoškolských studentů, kteří si přečetli jeden z šesti scénářů, který popisoval pár jako: dobrovolně bezdětný, nedobrovolně bezdětný nebo s dětmi; vykonávající odborné nebo neodborné zaměstnání. Participanti hodnotili každého člena páru s využitím 26 charakteristik (př. ambiciózní, pečující, vystresovaný) a odpovídali na 12 položek týkajících se kvality a síly partnerského vztahu. Výsledky podpořily předchozí výzkum a prokázaly existenci stigma dobrovolné bezdětnosti. Také ale naznačily, že nedobrovolná bezdětnost stigmatizující ve všech případech není a naopak může vést k získání některých pozitivních atributů.

Leslie Ashburn-Nardo (2017): Parenthood as a moral imperative? Moral outrage and the stigmatization of voluntarily childfree women and men.

Uvedená studie Leslie Nardo poukazuje na to, že stále více dospělých, kteří žijí ve Spojených státech amerických, odkládá rozhodnutí pořídit si dítě nebo se rozhodne rodičovství vzdát úplně. Autorka říká, že existuje mnoho výzkumů, které se zabývají sociálními důsledky tohoto jevu, ale málo studií zkoumá společenská stigmata, která s sebou tato rozhodnutí přinášejí. Výzkumu se zúčastnilo 197 vysokoškolských studentů, kteří měli hodnotit ženaté muže a vdané ženy, kteří se rozhodli nemít žádné dítě / mít dvě děti. Stejně jako v předchozích studiích byl život dobrovolně bezdětných vnímán jako méně naplňující. Navíc se prokázalo, že dobrovolná bezdětnost vyvolává u respondentů značné morální pohoršení. Lze to považovat za jasný důkaz toho, že rodičovství je stále vnímáno jako morální imperativ.

Arieke J. Rijken & Eva-Maria Merz (2014): Double standards: Differences in norms on voluntary childlessness for men and women

Autorky se v rámci své výzkumné práce snažily zjistit, zda existují rozdíly v tom, jak je přijímána dobrovolná bezdětnost u mužů a jak u žen. Pracovaly s dvojí hypotézou. Vzhledem k tomu, že je rodičovství spojováno silněji s identitou ženy, očekávaly, že by u nich mohla být dobrovolná bezdětnost hůře akceptovaná. Na druhé straně stojí ale fakt, že žena musí rodičovství obětovat mnohem více, než muž, a proto by mohlo být snazší ji pochopit. Výzkum probíhal v 25 evropských zemích s účastí 44 055 respondentů. Výsledky prokázaly, že ve většině zemí existuje dvojí standard na posuzování dobrovolné bezdětnosti a že u mužů je toto rozhodnutí hodnoceno mnohem přísněji. Dále se ukázalo, že dvojí norma je průkaznější v těch zemích, kde je větší rovnoprávnost mužů a žen.

4.2 Výzkumy realizované v České republice

Na tomto místě bych ráda zmínila autory, kteří se u nás dobrovolnou bezdětností zabývají a kteří ji zkoumají. Jedná se často o práce sociologické, demografické nebo o studie na pomezí sociologie a psychologie, k čemuž přispívá samotná povaha tématu. V první řadě jsou to nepochybně výzkumy a publikace socioložky Hany Haškové, která se dobrovolnou bezdětností dlouhodobě zaobírá a jejíž práce v předchozím textu hojně cituji. Dále nelze vynechat profesora Rabušice, který zkoumá mimo jiné reprodukční

strategie v ČR, kam zcela jistě bezdětnost patří. V práci mi byla velmi nápomocná práce Petra Pakosty, který se zabývá například sociologií rodiny. V současné době přibývají i nové závěrečné práce, které na problematiku dobrovolné bezdětnosti upozorňují. Za zmínku určitě stojí diplomová práce Veroniky Ulmanové (2018), která se zaměřuje na stereotypizaci dobrovolně bezdětných žen nebo kvantitativní výzkum uskutečněný v rámci bakalářské práce Zuzany Langerové (2013), snažící se zmapovat postoje obyvatel zlínského kraje k fenoménu bezdětnosti.

Přesto tu ale z mého pohledu stále chybí studie kvalitativní, které by nám umožňovaly blíže pochopit postojovou orientaci vůči dobrovolně bezdětným ženám a mužům a také práce ryze psychologické, které by kupříkladu lépe mapovaly prožívání dobrovolně bezdětných.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODIKA VÝZKUMU

Tématem dobrovolné bezdětnosti jsem se zabývala už v rámci své bakalářské práce, ve které jsem uskutečnila hloubkové rozhovory s dobrovolně bezdětnými muži a ženami. Cílem bylo zjistit, jaké důvody je k tomuto rozhodnutí vedly, jak toto rozhodnutí ovlivnilo jejich život a životní spokojenost a zda to mělo nějaký vliv na jejich partnerské vztahy. Kromě témat, vztahujících se k hlavním výzkumným otázkám mé bakalářské práce (Giunta, 2017), se zde objevily i jiné zajímavé myšlenky, které mě inspirovaly k dalšímu zkoumání dobrovolné bezdětnosti, a sice k postojům vůči ní.

Ve všech uskutečněných rozhovorech mé předchozí práce (Giunta, 2017) zaznělo, že respondenti vnímali nastavení naší společnosti jako silně promateřské a sami sebe pak měli tendenci hodnotit jako nenormální či výstřední, nezapadající do *mainstreamu*. Ne že by v tomto ohledu sami sebe vnímali negativně, ale byli si zkrátka vědomi své odlišnosti a toho, že pro ostatní jsou těmi, kteří jdou v otázce dětí takzvaně proti proudu. Dalším tématem, které mě oslovilo, bylo to, že dobrovolnou bezdětnost sami respondenti vnímali jako společenské tabu. Přípodobňovali mi to k situaci homosexuálů před několika lety, tedy jako informaci, se kterou nejen společnost, ale i jejich okolí zatím neumí nakládat, neumí ji zpracovat a vlastně ani neví, co si o ní myslet.

Nejenom výše uvedené myšlenky, ale i závěry dalších výzkumů, z nichž některé jsem blíže uváděla v teoretické části této práce, mě vedly k zamyšlení, jak společnost dobrovolně bezdětné skutečně vnímá. Zaujala mě například australská studie dobrovolně bezdětných žen, kde autoři Rich, Taket, Graham a Shelley (2011) uvádějí, že mateřství je nezbytným předpokladem dosažení skutečné ženskosti nebo že bezdětnost svědčí o jisté osobnostní nezralosti. Z výzkumu Haškové (2005) pro změnu vychází, že respondenti mladších věkových kategorií (do 35-40 let) si myslí, že člověk se skutečně šťastně cítí pouze doma, se svými dětmi. Ashburn- Nardo (2017) zase mluví o tom, že rodičovství je stále vnímáno jako jakýsi morální imperativ.

Když bych to tedy stručně shrnula, studií na vnímání dobrovolné bezdětnosti není málo. Většina z nich se shoduje na tomtéž a sice, že dobrovolná bezdětnost není

považována za normu a že každá žena by měla mít dítě, aby splnila své řecké poslání a naplnila svůj úděl ženy. A ačkoliv se dozvídáme ze všech stran, jací dobrovolně bezdětní jsou, jaký vedou život či jaký by vést měli, nikde se nepíše proč. Proč o nich lidé takto smýšlejí, proč je to tolik pobuřuje, co za tím je? Mluví z nich jejich vlastní zkušenost nebo snad pouze přejímají společností sdílené postoje? Právě tyto myšlenky mě vedly k realizaci mého výzkumu.

Dlouze jsem zvažovala, zda zvolit kvantitativní či kvalitativní přístup. Říkala jsem si, že za pomoci dotazníku se mi podaří získat informace od většího množství respondentů a bude tedy snazší vyvodit ze zkoumání nějaké obecněji platné závěry. Nicméně ve chvíli, kdy jsem dotazník sestavila, jsem si uvědomila, že tím získám s největší pravděpodobností jen pouhé potvrzení toho, co už říkají výzkumy realizované dříve, jen to bude vztažené na mnou zvolenou skupinu respondentů. Proto jsem se rozhodla pustit do výzkumu kvalitativního, přesněji do hloubkových polostrukturovaných rozhovorů, pomocí kterých jsem chtěla nejen zjistit, jak se konkrétní skupina osob (v mém případě matky) staví k dobrovolně bezdětným ženám, ale také to, jak tyto postoje souvisí s jejich vlastním zážitkem mateřství a jakou v tom ony, jako ženy, spatřují souvislost s ženstvím. Dalším důvodem byl fakt, že zatím žádný kvantitativní výzkum nebyl zaměřen na postojovou orientaci žen vůči dobrovolně bezdětným ženám. Proto jsem se rozhodla tuto oblast zmapovat právě za pomoci rozhovorů a z výsledků pak navrhnout hypotézy pro další výzkum.

Výzkumný cíl

Hlavním cílem diplomové práce je:

- 1) zjistit, jaké postoje zaujímají matky vůči dobrovolně bezdětným ženám

Dalšími dílčími cíli práce jsou:

- 2) zjistit, jak respondentky vnímají mateřství a jakou hodnotu mu připisují
- 3) zjistit, jak matky rozumějí pojmu ženství a zda vnímají přímou souvislost mezi ním a mateřstvím

Výzkumné otázky

Práce využívá hloubkové polostrukturované rozhovory k získání odpovědí na tyto výzkumné otázky:

- Jaký postoj zaujímají matky vůči dobrovolně bezdětným ženám?
- Jakou hodnotu připisují matky mateřství a jak ho vnímají?
- Jak matky rozumí termínu ženství?
- Je podle matek dosažení ženství podmíněno mateřstvím?

Výběr zkoumaných osob

Jak již vyplývá z názvu práce, jako výzkumný vzorek jsem zvolila ženy – matky. Přivedlo mě k tomu vícero důvodů, které se nyní pokusím vysvětlit. V první řadě to byly mé osobní zkušenosti s reakcemi žen na můj výzkum k bakalářské práci. V reakci na mé inzeráty, hledající dobrovolně bezdětné respondenty, mi přišel ne jeden email od ženy - matky, který nepřiliš chvalně hodnotil ženy, které se rozhodly děti nemít a v některých se objevily i *návody*, jak se s takovými ženami vypořádat. Zvláštní bylo, že ač jsem nespécifikovala, zda se má práce týká dobrovolně bezdětných žen nebo mužů, reakce se vždy týkaly především žen. Pro názornost uvedu jedno z takových vyjádření, které jsem obdržela s tím, že ho mohu ve své práci použít a které se v závěru vyjadřuje právě k ženám:

„Co je podle vás smyslem života bezdětných lidí? Nekonečné poflakování se a neustálé uspokojování potřeb pouze svého vlastního JÁ? Tito lidé proplouvají životem s absencí jakýchkoliv povinností a jsou to v podstatě věčné děti, poněvadž neměli na čem vyrát. A jak je všeobecně známo, člověk nejvíce vyrává právě zodpovědností a výchovou vlastních dětí. Jak k tomu celkově naše společnost přijde, že si takto tahle menšina zjednodušuje život? Můj návrh by vypadal následovně- proč by měly všechny ženy, jak bezdětné, tak i dětné nastupovat ve stejném věku do důchodu? Ženy mající děti si užívají dvě pořádné směny- práce i domácnost, proto by bylo celkem logické, aby šly do důchodu o mnoho let dříve než ženy bezdětné, které po vlastní pracovní době už prakticky nemají co na práci. Pak by to bylo alespoň z části spravedlivé”.

Dalším důvodem pro výběr respondentek - žen byl fakt, vyplývající z mnohých studií, že rodičovství přísluší především ženám a je tedy pevně spjaté s jejich identitou.

Jak vyplývá ze studie Haškové a Pomahačové (2006), která se věnovala rodičovství a bezdětnosti v českých ženských a mužských společenských časopisech, identita ženy je oproti té mužské pevně propojena s rolí matky a často se o mateřství mluví v souvislosti s přirozeností, normou, či mateřským pudem nebo biologickými hodinami. Meyers (2001) ve své práci říká, že toto promateřské schéma je skutečně problematické. Přesvědčení, že pro naplnění ženské role je mateřství zcela nezbytné. Rabušic (2001) sice připouští, že došlo k jistému posunu ve vnímání dobrovolně bezdětných žen, ale že se stále většina respondentů domnívá, že mít děti je posláním ženy.

Dalším a posledním motivem pro zkoumání matek byl fakt, který vyplývá z evropských výzkumů, zmíněných v publikaci Haškové (2009). Fakt, že ve vnímání české společnosti hraje rodičovství zcela zásadní roli pro dosažení plnohodnotného života a že častěji se s tímto výrokem ztotožňují právě ženy. A na základě všech výše zmíněných faktů předpokládám, že ženy budou vůči dobrovolně bezdětným ženám zaujímat rigidnější postoj, než muži.

Pro práci jsem zvolila kvalitativní přístup a jak říká Miovský (2006), metody výběru souboru v rámci kvalitativního výzkumu značíme jako **nepravděpodobnostní** (non probabilistic sample). Způsob výběru se tedy během samotného výzkumu mění a není dopředu zcela jasné, jak bude výzkumný vzorek vypadat. Snažila jsem se podřídit výběr výzkumným cílům tak, abych dosáhla co možná největší saturace dat, vzhledem ke zkoumané problematice.

Konkrétní metodou, kterou jsem v rámci nepravděpodobnostního výběru zvolila, byla metoda **záměrného (účelového) výběru**, která je dle Miovského (2006) u kvalitativních výzkumů nejčastější. Postupuje se tak, že se účastníci vyhledávají na základě předem stanovených vlastností a zapojení do výzkumu jsou pouze ti, kteří tato kritéria splňují a současně jsou ochotni se zúčastnit, v tomto případě poskytnout rozhovor. Pro účely práce jsem zvolila tato hlavní kritéria:

- respondentkou musí být žena, která má alespoň 1 dítě
- alespoň jedno z dětí je starší 3 let

Věk dětí jsem zvolila záměrně tak, aby se nejednalo o úplně čerstvé matky, které se se svou rolí teprve sžívají. Jde mi o to, aby už došly do fáze, kdy jim s největší pravděpodobností končí mateřská dovolená, děti se od nich postupně odpoutávají,

začínají navštěvovat školku. Předpokládám, že znovu přehodnocují, jak naložit se svým životem, zda se vrátit do práce, najít si práci jinou či si třeba pořídit dalšího potomka. Bylo to kritérium vycházející spíše z mé intuice a znalosti vývojové psychologie, než kritérium vědecky podložené.

Respondentek jsem pro svůj výzkum zvolila 6 a snažila jsem se taktéž zohlednit jejich vzdělání a věk. Polovina z nich tedy měla v době rozhovoru děti menší (školkový věk), zbylé už byly o generaci až dvě starší, kde kromě role matky figurovala i role babičky / prababičky. Co se týká vzdělání, nechtěla jsem se omezovat pouze na vysokoškolačky, kterých mám ve svém okolí nejvíce, ale najít i ženy se vzděláním středním či základním.

K většině žen jsem se dostala buď skrze své známé a kamarády, k některým mě pak odkázaly respondentky samé. Ač mám i já ve své blízkosti velké množství matek, nebylo snadné najít někoho, kdo by byl ochotný poskytnout mi na toto téma otevřený rozhovor, zvláště téma mateřství a ženství se pro ženy ukazovalo jako velmi citlivé. Jsem ráda, že respondentky, které k rozhovoru svolily, byly ve svém vyprávění otevřené, vyhradily si na mě dostatek času a až na jeden případ se nám podařilo zajistit si vhodné podmínky a klid pro rozhovor, což považuji taktéž za velmi důležité.

Etické aspekty výzkumu

Jak říká Hendl (2016), etické otázky hrají důležitou roli v každém společenskovědním výzkumu a proto jsem na ně i já kladla patřičný důraz. Respondentky mi poskytly otevřené rozhovory, mnohé z informací byly citlivé až intimní a proto mi přišlo důležité ubezpečit je o tom, že nikdo kromě mě nebude znát jejich identifikační údaje a že přepisy rozhovorů nebudou obsahovat žádné informace, které by k jejich identifikaci mohly vést. Z těchto důvodů jsem zaměnila i jejich jména, která používám dále v textu práce.

Rozhovory byly uskutečněny se ženami, které byly ochotné udělit **informovaný souhlas**. Ten obsahoval seznámení s hlavním cílem výzkumu a účelem, za jakým je práce sepsána. Dále jsem se v něm zavazovala k zachování anonymity participantů, k mlčenlivosti a zdůrazněno bylo i právo respondentek na autorizaci textu po přepsání rozhovoru. V příloze uvádím vzor, který jsem použila.

Metodika výzkumu

Pro práci jsem zvolila kvalitativní přístup. Cílem nebylo získat informace, které by šly dále generalizovat, ale spíše porozumět tomu, jaké postoje matky vůči dobrovolně bezdětným ženám zauímají, čím jsou ovlivněné a zda přímo souvisí či nesouvisí s mateřstvím. Jako konkrétní metodu jsem použila **polostrukturované (semistrukturované) rozhovory**. Dle Miovského (2006) jde pravděpodobně o nejrozšířenější podobu metody rozhovoru, která ve srovnání s nestrukturovaným interview vyžaduje náročnější technickou přípravu. Je nutné vytvořit si schéma, které je pro tazatele závazné. To nám určuje hlavní okruhy otázek, které budeme respondentům klást. Jejich pořadí je ale možné dle potřeby měnit tak, abychom z rozhovoru vytěžili maximum. Je též vhodné si průběžně ověřovat, zda jsme odpovědi správně pochopili a interpretovali je. K tomu, jak říká Miovský (2006), užíváme doplňující otázky, které taktéž napomáhají rozpracování tématu do hloubky.

Před samotným začátkem rozhovoru jsme si s respondentkami krátce neformálně povídaly, s některými jsme se dokonce domluvily na tykání a ve stručnosti jsem je seznámila s mým výzkumným záměrem. Snažila jsem se ale nezabíhat do příliš velkých detailů, aby jejich odpovědi v rámci interview byly spontánní a ne připravené či promyšlené. Na začátku rozhovoru jsem také u každé z nich zjišťovala, jak pojmu dobrovolná bezdětnost rozumí a zda si umí představit, na jaké ženy se jich vlastně ptám.

Schéma rozhovoru bylo sestavené tak, aby vedlo k získání odpovědí na všechny výzkumné otázky. Snažila jsem se respondentkám pokládat převážně otevřené otázky a tím je rozmluvit, abych co nejlépe pochopila nejenom jejich postoje, ale také veškeré okolnosti, které se na jejich utváření podílely a podílejí. Celé schéma interview uvádím v příloze, nyní zde uvedou pouze hlavní okruhy otázek:

- dobrovolná bezdětnost - porozumění pojmu, okolnosti a důvody vedoucí k volbě bezdětného života; vnímání tlaku společnosti na ženy, aby měly dítě
- postoje k dobrovolně bezdětným ženám – vlastnosti dobrovolně bezdětných žen a život, jaký vedou; rozdíl mezi bezdětností mužů a žen; reflexe vlastních pocitů vůči takovému rozhodnutí

- mateřství a jeho hodnota – význam mateřství, okolnosti a důvody vedoucí k volbě života s dětmi
- vztah mezi mateřstvím a ženstvím – ženství a předpoklad jeho dosažení; ženství dobrovolně bezdětných
- identifikační otázky

Všechny rozhovory byly nahrávány na diktafon, pečlivě přepsány a následně vyhodnoceny za pomoci **Tematické analýzy**. Podle Hendla (2016) se jedná o široce užívanou metodu analýzy, která se dostala do povědomí zejména díky výkladu psycholožek Braun a Clarke (2006) a která poskytuje o datech podrobnou a komplexní zprávu. Je vhodná tam, kde chceme získat odpovědi na výzkumné otázky, které se zaměřují na lidskou zkušenost a názor, pro otázky vztahující se k porozumění a reprezentaci nebo k zodpovězení otázek ve vztahu ke stanovení významu (jak říká Hendl, 2016).

Jelikož každá z uvedených výzkumných otázek vyžaduje jinou verzi analýzy, je nutné si na začátek zvolit konkrétní přístup, který budeme používat. Hendl (2016) mluví o několika způsobech analýzy, kam řadí kupříkladu přístup deduktivní, induktivní, sémantický či třeba latentní. Já se ale budu držet dvou základních typů, které uvádějí autorky Braun a Clarke (2016), a sice přístupu induktivního (tzv. bottom-up) a teoretického neboli deduktivního (top-down). Jejich hlavní rozdíl spočívá v tom, že induktivní analýza se přímo řídí získanými daty a výzkumná otázka se tedy vynořuje až během samotného procesu kódování. U teoretického přístupu je tomu naopak, výzkumnou otázku si stanovujeme dopředu, na základě teorie či třeba existující koncepce a získáváme jím podrobnější analýzu několika málo aspektů dat (Braun & Clarke, 2006). Já jsem v této práci zvolila přístup teoretický.

Jak říká Hendl (2016), analýza není procesem lineárním, nýbrž rekurzivním, kdy se pohybujeme „zpět a vpřed mezi jednotlivými úseky dat, mezi extrakty a kódy dat a jejich analýzou“ (s. 267). Autorky Braun a Clarke (2006) popisují těchto šest fází procesu analýzy:

1. *Seznámení s daty* : první fáze analýzy vyžaduje opakovaný poslech audiozáznamu a čtení prepisů rozhovorů, za účelem co nejpodrobnějšího seznámení se s daty. Jde o nezbytný základ pro další práci a autorky doporučují

začít už zde s psaním poznámek, které mohou být užitečné při následujícím kódování.

2. *Generování počátečních kódů* : na tomto místě dochází k zahájení systematické analýzy dat za pomoci kódování. Kódy představují takové vlastnosti dat, které mohou hrát významnou roli při zodpovídání výzkumných otázek. Jde o vyhledávání opakujících se vzorců, které pak v dalším kroku můžeme považovat za prvotní témata.
3. *Vyhledávání témat* : nyní zahajujeme přesun od kódů k tématům, přičemž se jedná o proces aktivní. Je třeba vybírat taková témata, která se opakují a jsou pro text stěžejní. V této fázi je také vhodné používat metody jako mentální mapy, tabulky aj., které nám práci zpřehlední. Závěrem by mělo být získání tzv. „kandidátů na téma.“
4. *Propracování témat a jejich přezkoumání*: čtvrtý bod analýzy bychom mohli nazvat „kontrolou kvality.“ Je nezbytné projít si znovu celý text a ujistit se, že námi navrhovaná témata jsou relevantní, že se vztahují k výzkumné otázce a že jsme neopomenuli nic důležitého. Je možné, že zjistíme, že některé navrhovaná témata tématem ve skutečnosti nejsou, že některé téma je třeba rozdělit do dvou dílčích nebo naopak některá smysluplně spojit.
5. *Vymezení a pojmenování témat* : v této fázi podrobně zkoumáme každé téma, snažíme se popsat jeho hlavní podstatu, rozsah a vztah k tématům dalším. Ta, která jsou obsáhlejší, v tomto kroku rozčleňujeme na podtémata. Neméně důležité je také nalezení výstižných názvů témat.
6. *Sepsání zprávy* : posledním krokem analýzy je sepsání závěrečné zprávy. Témata prezentujeme na základě našich výsledků tak, aby na sebe logicky a plynule navazovala, aby tvořila dohromady smysluplný celek a dokázala čtenáře přesvědčit o významu a platnosti naší analýzy. (Braun & Clarke, 2006).

6 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

6.1 Stručná charakteristika respondentů

Před samotnou analýzou rozhovorů nyní krátce představím své respondentky. Jednak je to nezbytné pro dobrou orientaci v následujícím textu, ale především to povede k lepšímu pochopení jejich vyprávění a jejich životnímu postoji obecně.

1. rozhovor, Lucie

Paní Lucie je 54-ti letá učitelka na druhém stupni základní školy. Je rozvedená, má dvě dospělé dcery a žije na malém městě za Prahou, kam se nedávno přestěhovala z Moravy. Byla velmi příjemná, ve svém vyprávění otevřená a bylo zajímavé sledovat, jaký vliv na její postoje má právě její profese a každodenní styk a práce s dětmi.

2. rozhovor, Jana

Jana je 23-ti letá maminka třech malých dětí, která žije v prostorném bytě ve větším městě. Děti měla krátce po svatbě a poměrně rychle za sebou, proto musela upustit od svého původního dětského snu stát se lékařkou (medicínu se zpočátku pokoušela studovat dálkově, ale už s druhým dítětem to přestalo být z časových důvodů reálné). Nyní je ve fázi, kdy jak sama přiznala, přemýšlí, co bude dál a kam bude svůj život směřovat. Rozhovor bohužel neprobíhal v úplně ideálních podmínkách, byl průběžně vyrušován respondentčinými dětmi, které byly přítomné, a tak to bylo náročné na soustředění pro nás obě.

3. rozhovor, Natálie

Natálie je 30-ti letá maminka dvou malých dětí, která žije za Prahou. Je vdaná a v současnosti vyučuje na vysoké škole, což je součást jejího doktorandského studia, na které nastoupila krátce po porodu druhého dítěte. Jelikož jsme si věkové blízké, před začátkem rozhovoru jsme se domluvily na tykání, díky kterému se nám příjemněji diskutovalo. Prozradila mi o sobě, že asi není pro rozhovor typickou respondentkou - matkou, protože brzy po obou porodech nastoupila do práce a roli matky tedy nezastávala na „plný úvazek.“ Jak v rozhovoru sama zmínila, dobrovolná bezdětnost

pro ni byla dříve variantou, což je fakt, který se dle mého názoru výrazně promítá do jejích postojů k ní i k dobrovolně bezdětným ženám.

4. rozhovor, Blanka

Paní Blanka je 82-letá dáma, ke které jsem se dostala přes svého dědu. Má základní vzdělání a momentálně žije se svým druhem ve větším okresním městě. Je vdova a měla 2 syny, z nichž jeden z nich náhle zemřel v mladém věku v důsledku vážného onemocnění. Má 5 vnoučat a jak sama v rozhovoru zmiňuje, těší se, až se stane prababičkou.

5. rozhovor, Hana

Paní Hana je 56-ti letá vysokoškolačka pracující v administrativě. Žije ve větším městě a získala jsem na ni kontakt přes naši společnou známou. Je rozvedená, má dvě dospělé dcery a celkem 3 vnoučata. Ačkoliv jsme se dopředu neznaly, byla v rozhovoru velmi otevřená. Sešly jsme se u ní v práci, abychom měly na rozhovor patřičné soukromí a bylo také příjemné, že jsme měly dostatek času a nemusely nikam pospíchat.

6. rozhovor, Marie

Marie je 24-ti letá maminka třech malých dětí, která žije na statku na malé vsi ve východních Čechách, kde se kromě dětí stará také o hospodářská zvířata. K tomu všemu ještě zvládá dálkově studovat vysokou školu (dokončuje magisterský obor speciální pedagogika). Ačkoliv jsme se spolu vůbec neznaly, rozhovor s Marií plynul zcela přirozeně a oceňuji především její naprostou otevřenou, se kterou o tématu mluvila.

6.2 Popis společných témat

Každý z rozhovorů se od ostatních lišil, stejně jako se lišily životní příběhy žen. Mým cílem bylo dát respondentkám co nejvíce prostoru vyjádřit se, a tak se otevřelo opravdu velké množství témat, z nichž mnohá přesahovala můj původní výzkumný záměr. Nejprve se tedy pustím do podrobného popisu témat společných, odpovídajících na stanovené výzkumné otázky. Pak budu pokračovat tématy dalšími, která mě v průběhu analýzy oslovila a přišla by mi zajímavým námětem pro další zkoumání. Vše

budu dokládat přímými citacemi z rozhovorů, aby bylo zcela jasné, odkud mé závěry pramení.

	Rozhovor č. 1	Rozhovor č. 2	Rozhovor č. 3	Rozhovor č. 4	Rozhovor č. 5	Rozhovor č. 6
Mít dítě je přirozené	✓	✓		✓	✓	✓
Nechápu, jak je možné netoužit po dítěti		✓		✓	✓	✓
Hledám, co za dobrovolnou bezdětností je	✓	✓		✓	✓	✓
Vztah dobrovolně bezdětných k dětem			✓	✓	✓	
Dobrovolná bezdětnost usnadňuje život	✓	✓	✓	✓	✓	
Samota a smutek-s dětmi i bez nich	✓	✓	✓	✓	✓	
Dítě život naplní, dá mu smysl	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Děti nás učí, obohacují život	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Dítě tu po mě zůstane	✓				✓	
Vždy bylo jasné, že budu mít dítě	✓	✓		✓	✓	✓
Rozhodovala jsem se?	✓		✓	✓	✓	

Máme děti, jsme rodina	✓	✓			✓	✓
Rodina mě ovlivnila		✓			✓	✓
Já ovlivňuji své děti		✓				✓
Vnouchata	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Děti jsou záležitostí žen	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Náhrada za dítě	✓	✓				✓
Dítě nelze nahradit		✓		✓	✓	✓
Žít spokojeně bez dětí?	✓		✓			
Mateřství je naplněním ženství	✓			✓	✓	✓
Dobrovolná bezdětnost nemá vliv na ženskost	✓	✓	✓			
Dobrovolně bezdětným do ženskosti něco chybí				✓	✓	✓
Ženství a tělo	✓		✓	✓	✓	✓

Tabulka 3

6.2.1 Mít dítě je přirozené

Není náhodou, že jsem si právě toto téma zvolila jako první. Z mých rozhovorů k bakalářské práci jasně vyplývalo, že dobrovolně bezdětní vnímají nastavení společnosti jako silně promateřské a mít dítě tedy jako nějakou nepsanou povinnost, normu. V současných rozhovorech se to jen potvrdilo. Respondentky považovaly děti za přirozenost, mnohdy až za automatismus. Zdůrazňovaly, že zejména u žen by tomu

tak mělo být, protože je to dáno přírodou. Z toho pak logicky vyplývá, že dobrovolná bezdětnost je něco, co tuto přirozenost narušuje, jde proti ní.

„(...) A teď se o tom možná moc přemýšlí a.....řeší to i z těch ekonomických stránek a nevím z jakých všech stránek.....což je nevím, jestli dobře nebo špatně, ale prostě ta přirozenost se z toho asi už vytrácí. No přirozenost mít dítě.“ (rozhovor č. 1)

„(...)protože si myslím, že ta žena to má jakoby přirozeně daný ty děti chtít a mít, no.“ (rozhovor č. 2)

„No, mě to teda nepřijde normální. Protože si myslím, že v každý tý rodině, že to dítě je hodně důležitý.(...) No jak jsem říkala, žena je ta, co děti rodí.....patřej k ní.....je to tak už prostě od přírody, no. Je to tak normální.....pro mě teda.“ (rozhovor č. 4)

*„No myslím si, že se to považuje za přirozený. Nevím, jestli tlak...myslím, že to je přirozený a myslím si, že ve společnosti vypadá ne divně.....ale působí podezřele.....ještě lepší slovo řekla bych.....**nápadně** žena, která v tom produktivním věku pak ty děti nemá (...).“ (rozhovor č. 5)*

*„(...)protože podle mě to je přirozenost jako člověka, jako té ženy. Takže to někde v nás je, tak jako v nás je ten pud sebezáchovy, kterej je silnej **vždycky** za všech okolností, ale už ho nepotřebujem tolik....tak je v nás podle mě to mateřství.“ (rozhovor č. 6)*

6.2.2 Nechápu, jak je možné netoužit po dítěti

Další z témat, které se v rozhovorech opakovalo, vychází z toho, že si respondentky neuměly představit nebo nedokázaly zkrátka pochopit, proč by některá žena mohla chtít žít bez dětí. Děti popisovaly a i u sebe vnímaly jako nedílnou součást života, který by pak bez nich byl prázdný, nenaplněný. Nešlo primárně o to, že by snad nechtěly rozhodnutí jiný žen respektovat. Spíš jsem to vnímala jako něco, co vůbec nedokáží uchopit a na co se jim nedaří příliš naladit.

„No já bych se takhle jako nerozhodla, takže.....(přemýšlí).....nechápu to úplně, no. Ale.....asi to tak může bejt, no.“ (rozhovor č. 2)

„(...)A potom když kor.....potom když ty ženy jsou starší, tak **určitě** si myslím, že po tom dítěti toužej. Nevím teda která žena by jako ten celej život potom zastávala názor, že to dítě nechce a že je to tak dobře.“ (rozhovor č. 4)

„(...)Moc dobrovolně bezdětných neznám, ani by mě nenapadlo.....že by některá žena nechtěla mít dítě.“ (rozhovor č. 5)

„No jako.....osobně si to moc nedovedu představit. Protože já jsem.....absolutně jako mateřskej typ, totálně nejvíc jak to jde asi (směje se).....jsem extrém na druhou stranu....takže....jako pro mě je to nepředstavitelný (zdůrazňuje slovo nepředstavitelný), že se tak někdo osobně rozhodne. Ale samozřejmě to neodsuzuju a....určitě takovejch lidí je spousta. Tak jako já jsem extrém na jednu stranu, tak takovejch extrémů na druhou bude víc, možná aj (...)Ale....já prostě.....já osobně, když mi někdo řekne, já jsem se dobrovolně rozhodl nemít děti, tak já ho respektuju, ale nechápu. (rozpačitě se usměje). Je to hrozně hloupý říct, ale....prostě.....pro mě je to neuchopitelná, ta myšlenka nemít děti dobrovolně. NIKDY, nikdy....prostě....“ (rozhovor č. 6)

Hledám, co za dobrovolnou bezdětností je

Co se v rámci tohoto tématu vyskytovalo často, byl fakt, že ženy nevěřily, že by se někdo pro bezdětnost rozhodl řekněme *jen tak*. Některé z nich uvažovaly, jaké okolnosti mohou k takovému rozhodnutí vést, nejčastěji zaznívala kariéra či důvody ekonomické. Jiné respondentky pak měly tendence spíše zpochybňovat dobrovolnost rozhodnutí jako takovou a braly bezdětnost jen jako jakési „ujetí vlaku“ či zástěrku za skutečnou bezdětnost nedobrovolnou.

„Jako nevím, jestli je to jako prostě : „Nechci žádné děti mít“ .....to si nemyslím, nebo nevím....možná jsou, ale nevím.....Čili určitě ekonomické důvody, ať už plus nebo mínus.“ (rozhovor č. 1)

„Jestli chápu, že se tak někdo rozhodne? No nechápu, no. Vlastně ne, úplně.....(přemýšlí) chápu třeba, že z toho má strach a že.....má nějaký důvody. Ale asi bych se takhle ani v té situaci nerozhodla.(...)“ (rozhovor č. 2)

„No.....nechci teda říct.... nechci říct, že by to dělaly ty ženy ze svýho pohodlí..... to se domnívám, že snad ne.....Já si pořád myslím, že to je jenom.....kdo má jako pěkný

zaměstnání, že to je jako to budování té kariéry. Nevím teda, co jinýho by je k tomu ještě vedlo (...) No že to tak dlouho odkládaj.....že to třeba....to nejdřív jako nemyslej, že by děti vůbec nechtěly, ale že to odkládaj, a pak to třeba ani jako nejde.“ (rozhovor č. 4)

„No....důvody můžou bejt. Kvůli kariéře, kvůli práci....dělá nějakou práci, kde má třeba dobrý postavení nebo nějakou zajímavou práci, která vyžaduje nějaký čas dlouhej a nechce prostě z toho vypadnout, protože chce vidět výsledek té práce a pak už třeba...jí takzvaně ujede vlak (...).“ (rozhovor č. 5)

„Prostě....já si nedovedu představit, jak ta žena uvažuje. Že jako řekne nikdy. Chápu, že ve 30 řekne za 5 let, ale nechápu, že ve 40 řekne- prostě nechtěla jsem. Já bych řekla- tys nemohla mít nebo něco....? Co byl důvod? Já bych furt hledala ten **důvod**.....jako proč? Protože nevěřím tomu....vlastně....já furt něco říkám, ale ve skutečnosti asi nevěřím tomu, že ta žena jako k tomu nemá důvod...že jako vlastně.....jako věřím, věřím, že takový ženy jsou, ale....moje přesvědčení tvrdí, že tomu nevěřím. Že ten důvod za tím nějaký asi bude. Protože dneska je aj velká jakoby neplodnost, takže prostě....ta žena se možná nerozhodla dobrovolně....“ (rozhovor č. 6)

Vztah dobrovolně bezdětných k dětem

Toto podtéma zaznělo pouze v polovině rozhovorů, protože se přiznám, že mě nenapadlo ho oslovovat už od samotného začátku, ve všech interview. Zajímalo mě, pokud tedy mají matky pocit, že není možné, aby žena děti nechtěla, jaký je podle nich vztah a přístup dobrovolně bezdětných žen k dětem? Dotazované se shodly na tom, že věří, že všechny ženy se k dětem stavějí stejně a rády je mají, ať už se matkami stanou či nikoliv.

„Tak.....neznám z mého okolí žádnou ženu, která vyloženě by o sobě řekla : Neeeeee, já s dětma se nebudu vůbec otravovat, já děti nechci. To vůbec ne.....neznám takovou ženu.“ (rozhovor č. 4)

„(...)To, že si každý nepořídí domů psa přece neznamená, že je nemá rád....jen ho prostě nechce mít doma 24/7.....Aby sis ale nemyslela, že jako přirovnáván děti ke psům, spíš to má být taková paralela. Že to, že je nemáš neznamená, že je nemůžeš mít ráda.“ (rozhovor č. 3)

V jednom z rozhovorů ale zazněla i lehká pochybnost nad tím, jak je možné mít rád děti, a přitom nechtít mít své vlastní? Respondentka takto uvažovala nad svou kolegyní z práce a přišlo jí zvláštní, že se právě ona rozhodla pro bezdětnost.

„No....zdá se mě to takový divný....u ní. Že zrovna si myslím, že ona je takovej ten typ, která děti ráda má....“ (rozhovor č. 5)

6.2.3 Dobrovolná bezdětnost usnadňuje život

Z rozhovorů bylo patrné, že ženy vnímají svou mateřskou roli jako *práci*, kterou není možné srovnávat s žádnou jinou, protože přináší nekončící starosti a únavu, psychickou i fyzickou. Některé o ní mluvily věcně s tím, že to zkrátka k mateřství patří a nebraly to nijak negativně. Jiné pak měly tendence srovnávat se s dobrovolně bezdětnými a vyjadřovat jakýsi nepoměr mezi tím, jak obě skupiny žen žijí.

„A zpětně si už ani nedokážu představit, když ty holky byly, co všechno jim člověk obětoval, kolik prostě že jo času a lítání od basketu přes gymnastiku po hudebky a všechno tady toto zajišťování.....že si ani nedokážu představit vůbec, jak jsme to dělali, jo (...“ (rozhovor č. 1)

„ (...)No že.....s dětma je spousta práce a starostí.....a že oni pak nemusejí se o nikoho takhle starat....“ (rozhovor č. 2)

„(...)Já si myslím, že žije stejnej život, jako my všichni. Záleží přesně jaká je, jaký má zájmy....akorát prostě jede jednu šichtu a nemá tam tu druhou, když přijde domů a čekaj na ní děti. (...) Že tam jakoby odpadá taková ta přirozená starost, která je dlouhodobá.“ (rozhovor č. 3)

„ (...)Takže ta žena teda určitě má víc volnosti a jestli po tom touží.....jestli jí to teda může nahradit, než aby se starala o děti....“ (rozhovor č. 4)

*„(...)Že žena, která vychovává děti je.....ted' to řeknu blbě- **opotřebovanější**, než..... jako když se staráš o sebe nebo o partnera a ted' jste dva zodpovědný jedinci prostě.....ale jakoby o dítě, to máš....přijdeš domů, zeptáš se, co měl za úkoly, musíš s ním něco udělat a tamhle.....prostě už jenom to, že na něj myslíš, to je přeci jenom nějaká psychická další jako zátěž. A ted' já to nemyslím jako negativně, ale jo....je to tak.*

Když máš dítě nemocný, je to starost.....je to nějaký.....je tam nějaká radost ale i ten stres, kterej ti nějakou tu energii prostě bere....“ (rozhovor č. 5)

6.2.4 Samota a smutek – s dětmi i bez nich

Téma samoty a smutku se v rozhovorech vyskytovalo opakovaně, přesto pro každou ženu znamenalo něco trochu jiného. Některé respondentky vnímaly samotu jako jedno z rizik, které s sebou dobrovolná bezdětnost přináší, zejména ve stáří. Vyjadřovaly obavu, jak se se dá bez dětí v pozdějším věku spokojeně žít a zda přeci jen dobrovolně bezdětné ženy z tohoto důvodu svého rozhodnutí jednou nelitují.

„Myslím si, že samotu.....jako ono samozřejmě záleží na těch dětech, že jo.....protože jsou i lidi, který měli.....kteří měli děti a ty děti odjely někam nebo maj svoje zájmy anebo nemaj dobrý vztahy v rodině.....že to jako nemusí bejt vždycky. Ale ta pravděpodobnost tam je větší, no.....že pak na stáří budou víc sami.....Že ten život s těma dětma bude pestřejší určitě, no. Budou se mít o co zajímat.....Může to vlastně toho staršího člověka udržovat při.....nějakejch dobrejch myšlenkách nebo tak(...)“ (rozhovor č. 2 – respondentka mluví o tom, že dobrovolná bezdětnost může přinést benefity, ale jen to určité doby, pak pravděpodobně přijde samota)

„(...)Ale taky se může stát, že může bejt spokojenej v tu chvíli, kdy se rozhodl nebo v nějakym horizontu, ale pak může přijít doba, kdy...třeba u ženy, že jo....protože tam ten produktivní věk, kdy ona může mít dítě, je nějakaj omezenej.....protože ona se rozhodne a pak najednou třeba to dítě chce mít a už teda nemůže nebo už se to nepodaří a pak třeba spokojená bejt přestane, že jo.(...) Myslím si, že hlavně ve stáří pak může jako přijít.....přijít prostě.....že se můžou cejtit víc samy, že jo. Protože přeci jen když máš tu rodinu...(...)“ (rozhovor č. 5)

„(...).....ted' teda ale v tomhle starším věku nemít ty děti, tak to bych řekla....že je moc špatný.(...) Protože kor když zůstane ten člověk sám, bez partnera nebo bez partnerky.....tak si myslím, že je to moc složitý. A těžký. Tomu člověku musí bej strašně smutno. A když nemá ty děti a nebo hlavně ještě vnoučata, že jo.....ty vnoučata.....to jako ty milujem všichni.“ (rozhovor č. 4)

Jiná z žen připustila, že pocit samoty, nebo spíše jakého si stesku, zažívala jako těhotná a s dětmi po porodu. Popisovala svůj vztah s partnerem, který byl dříve velmi

těsný a vlivem mateřství se v něčem musel změnit, což pro ně oba nebylo jednoduché přijmout.

„(...)vlastně veškerý aktivity jsme dělali spolu, hlavně to sportování, což samozřejmě vod určitýho.....určitý doby těhotenství a na začátku po porodu ta možnost tady není....takže v tomhleto možná....i z mé strany byla jakási závist vůči tomu, že já jsem v tom limitovaná.....a musím říct, že i jako někdy takovej ten lehký pocit.....jako.....že jsme si jako hodně chyběli a že jsme tomu vlastně nerozuměli, že i když jsme jako pořád spolu, tak nám pořád jako.....jsme měli pocit, jako že ten partner mi chybí. Oba dva.....jsme se o tom bavili, že jsme ten pocit měli.(...)“ (rozhovor č. 3)

V dalším rozhovoru jsme taktéž narazily na téma samoty, níže je potom odpověď respondentky na to, zda se jako máma cítila někdy sama. Tady už nejde o samotu partnerskou, ale spíš o její vnitřní pocit osamění, být na nově vzniklou situaci s dítětem sama a muset se s tím poprat, zvláště když ani další vnější okolnosti nejsou příliš růžové.

„Ano. Jak říkám. Bylo to třeba s tou jednou dcerou, která pořád řvala, jo. A tím ještě, že jsme bydleli u té tchýně, tak za všechno jsem mohla já jako matka, protože byla moc napapaná nebo byla málo napapaná.....ona bydlela o patro níž, takže když se ozvalo řvaní, ona hned přiběhla, co se děje.....takže....tam byly i tyto vlivy.“ (rozhovor č. 1)

6.2.5 Dítě život naplní, dá mu smysl

Další z témat ukazuje a vysvětluje, proč je pro respondentky dobrovolná bezdětnost tak nepochopitelná, proč si jí neumějí vůbec představit. Děti popisují jako smysl svých životů, jako jejich hlavní náplň a v bezdětnosti tím pádem shledávají spíše prázdnotu. O životě s dětmi mluví jako o životě bohatším a domnívám se, že to plyne především z toho, že samy si neumí představit jiný způsob naplnění života a to nejen u sebe, ale právě i u dobrovolně bezdětných žen.

„(...)Myslím si, že ten smysl toho života je právě i v těch dětech a že jim vlastně předáváme něco dál, to co jsme se za ten život stihli naučit, za tu dobu.....vlastně i s těma dětma se toho spousta naučíme.....nás naučej zvládat spousta situací a.....a rozvíjet tu osobnost svojí, no.“ (rozhovor č. 2)

„(...)já si neumím ten život bez těch dětí představit.....(dlouho přemýšlí).....no určitě ten život je bohatší a.....s těma vnoučatama.....s dětma, když jsou malí a s těmi vnoučaty.....tak ten život je naplněnej úplně jinak, než když ta žena zůstane jenom s tím partnerem. A nevim, jestli ji baví celej život jenom to, že jede někam na dovolenou nebo že má to volno.....Nedovedu si to představit teda.....Přišlo by mi to takový.....prázdný.“ (rozhovor č. 4)

„(...)Protože.....sice teď jsem říkala, že jo, vlastně jaká to je starost, že to je nějaká jakoby zátěž určitá, ale zase prostě je to něco, co tě strašně obohatí, co ti dá, co ti změní celej život a.....nějak ti změní takový to tvoje vnitřní prostě.....ten tvůj vnitřní svět, takový to tvoje vnitřní prožívání. Změní tě to.....když se staneš rodičem.“ (rozhovor č. 5)

„(...)Nebo občas když je člověk unavenej, tak si říká no, mohla jsem teď v klidu studovat a mohli jsme mít děti až za 5 let a pak si řeknu ne, to by mi **fakt** chybělo. Co já bych těch 5 let dělala? Vždyť jako.....to je veškerá náplň mého života.“ (rozhovor č. 6)

V jednom jediném rozhovoru, konkrétně s Natálií, jsem se setkala s pohledem opačným. Mluvila o tom, že by dítě způsobem realizace ženy rozhodně být nemělo, že by se žena měla realizovat ze svého vlastního života. Když jsme mluvily o tom, co to konkrétně u ní znamená, popisovala, že ona se realizuje skrze svůj životní styl, kam řadí sport, práci a třeba i čas s rodinou.

„(...)nemyslím si, že být matkou by měl bejt způsob realizace. Protože ano, aktivní matkou budem v době pár let, pak ty děti začnou chodit do školky, do školy, začnou mít vlastní život....a co pak? Já si myslím, že člověk by měl bejt realizovanej ze svého vlastního života a mít ty děti tak, aby je ved, aby je měl rád, aby jim předával to, co jim předat má.....ale rozhodně si nemyslím, že by to měl bejt nějaký způsob realizace.“ (rozhovor č. 3)

V dalším rozhovoru se oba uvedené pohledy prolínaly. Respondentka vnímala, že dítě naplní života matky sice je, ale že to nutně neznamená, že nelze život naplnit i něčím jiným. Že zkrátka nemusí jít o rozhodnutí buď dítě nebo nic.

„(...)Ale určitě to pro tu ženskou je něco, čím naplní ten život, jako jo. Asi to důležité je, ale na druhou stranu pokud ho nenaplní mateřstvím, tak ho naplní něčím jiným.“(rozhovor č. 1)

Děti nás učí, obohacují život

Další, v čem respondentky shledávaly benefit mateřství bylo to, že je dítě učí a tím pádem z nich dělá lepšího člověka. Rozšiřuje jim obzory, činí je šťastnými či jim třeba napomáhá orientovat se v současném světě. Vnímám to jako součást jejich životní změny, o které jsem mluvila výše. Přesto, že některé zmínily i úskalí, která mohou s mateřstvím přicházet, zdůraznily, že to nevnímají negativně, ba naopak. Zazněl i názor, že nemít dítě benefity nemá.

„(...)určitě to mě osobně dává jinej pohled na věci....musim si říct, že jak se někde jako frázovitě říká, že děti kolikrát učeť víc nás než my je.....rozšiřujou nám obzory.....tak asi to.....“ (rozhovor č. 3)

„Ty děti nás vlastně jakoby strašně moc toho naučeť, no. I jakoby díky nim můžeme my pracovat sami na sobě. Že.....pro někoho něco hezkýho uděláme, musíme si třeba odříct nebo.....třeba to nevypadá jako výhoda, ale je to vlastně jako strašně krásný, že to.....že máme tady pro koho bejt a jsme pro něj důležitý.“ (rozhovor č. 2)

„(...)pořád se vlastně učím (směje se a přemýšlí).....Pomáhaj mi orientovat se v tom jejich světě, protože zase na druhou stranu si myslím, že spousta lidí v mém věku, pokud teda ty děti nemá nebo pokud nemá vnoučata, tak musí čumět na to, co na ulici vidí, jak se baví, jak se oblíkají, jo jaký mají prostě názor na cokoliv, co je čeká nebo co prožívají, jo (...)“ (rozhovor č. 1)

„No určitě ten život je bohatší a.....s těma vnoučatama.....s dětma, když jsou malí a s těmi vnoučaty.....tak ten život je naplněnej úplně jinak, než když ta žena zůstane jenom s tím partnerem“ (rozhovor č. 4)

„Já to prostě беру ze sebe.....já si myslim, že díky tomu mateřství jsem.....mám jakoby bohatší vnitřní život prostě.....že jsem lepší. A nehledě na to, že pak zase ty tvý děti maj děti a vlastně obohacuje ti to ten tvůj život nejenom v tom tvym produktivním věku, ale i vlastně..... už vlastně ve stáří.“ (rozhovor č. 5)

„Cejtím se šťastnější, cejtím se vytiženější....ale jako příjemnýma aktivitama. Neříkám, že je to dycky příjemný jako, když člověk řeší nějakou krizi dětskou, jasně. Ale....pořád jsou to věci, který mě jako naplňují. Vyřešit jednu krizi a vyřešit další krizi a...tak jako člověk....tak ten život jde po krizích trochu. Ale je to tak, že ta krize, překonání jako toho problému, ať už dětskýho, partnerskýho nebo takhle...tak mě prostě naplňuje. Je to o tom, že naplňuje mě to, co dělám s rodinou.“ (rozhovor č. 6)

Dítě tu po mě zůstane

Další podtéma, které mě v souvislosti s dítětem, jako životním naplněním, oslovilo, bylo téma generativity. Přiznám se, že mě zaskočilo, když v některém z rozhovorů zaznělo, že dítě je prakticky to jediné, co tu po respondentce zůstane. Přišlo mi to smutné a vede mě to k úvaze, jakou optikou vlastně tyto ženy nahlízejí na ty bezdětné, ať už dobrovolně či nedobrovolně? Zda mají vůbec pocit, že tu po sobě něco zanechají, že mají co předat dál?

Nejprve uvádím dvě citace z téhož rozhovoru s Lucií, paní učitelkou. Ta vnímá děti jako své pokračování a *odlitky*. Myslí tím jednak své žáky školní (první ukázka), tak i děti vlastní (druhá citace). Zcela rozumím její myšlence, že jako pedagog v dětech mnohé zanechává, že je nějak formuje a ovlivňuje. Zarazilo mě ale, během rozhovoru nejednou, že o žácích a dcerách mluví často totožně a má k oběma stejný mateřský přístup. Říkala jsem si, kolik dětí ona ze svého pohledu skutečně má a vychovává? A zda má nějakou hranici, kam už jako učitelka své žáky nepouští?

„(...) To jsou prostě ty moje odlitky, moje starosti, moje řešení a.....vím, že to bude až než umřu, jako jo. Takže je to jakési pokračování mě. Ne jakoby lidstva, ale mě, a to je pro mě to důležité.“ (rozhovor č. 1)

„ Jedna dcera je můj odlitek, takže jako se do toho promítá naprosto cokoliv, že jo. A to nejenom jakoby že jo z rodičů nás dvou, ale i z babiček, z prababiček, z těch míst, že jo, kde teda vyrůstaly a je to všechno to, co jim ten člověk předá.“ (rozhovor č. 1)

„(...)jednou odejde ta práce, která byla náplní toho jejich života.....můžou potom odcházet i kamarádi, no.....koníčky....to jsou věci, který odcházejí a ty děti třeba jsou

něco, co nám zůstane. To co s náma jakoby.....to co nás přežije, to co tady bude ještě po nás. To, co tady zanecháme(...)“ (rozhovor č. 2)

„(...)Myslím si, že člověku toho vlastně moc nezůstane v životě.....že to jsou jako pomíjivý věci, že jo. Ale když po tobě zůstane to dítě, tak.....zase to dítě může mít zase dítě a je to předávání něčeho dál.....já si myslím, že je to prostě to nejcennější. Proto si myslím, že energie, kterou člověk věnuje do výchovy dětí vůbec není jako ztracená, protože to jako pokračuje v ideálním případě dál a je to vlastně to nejlepší, co můžeš v životě jako udělat.“ (rozhovor č. 5)

6.2.6 Vždy bylo jasné, že budu mít dítě

Kromě Natálie se všechny respondentky shodly na tom, že vždy věděly, že budou mít děti a jejich postoj se v průběhu života neměnil. Překvapilo mě ale, že v mnoha případech nešlo o řekněme vědomé rozhodnutí, ale spíše o jakousi samozřejmost. Zkrátka se to neřešilo, bylo to tak. Ukazovalo se to i na tom, jak bylo pro ženy obtížné najít důvod a vysvětlit, proč se rozhodly dítě mít. Je zvláštní, že dobrovolně bezdětné musejí své rozhodnutí vysvětlovat a hájit neustále, kdežto matek se nikdo nikdy nezeptá, proč zrovna ony děti mají či zda si myslí, že by je mít měly.

„(...)u mě asi vůbec neprobíhal proces jestli chci, nebo nechci, jo.....znovu říkám, že to, že jsme se vzali a že brácha to dítě čekal dřív, to si pamatuju jako takovou jako nespravedlnost.....nebo jak to říct (směje se). Ale já jsem vůbec neřešila, jestli chci nebo nechci. Prostě tak to bylo a když jsme se vzali, tak budeme mít dítě....(...) u spousty lidí si myslím, že to přichází tak nějak automaticky aniž by počítali s tím, jo....co to teda obnáší a že je to na celý život“ (rozhovor č.1)

„Jo, vždycky jsme chtěla děti. Chtěla jsem je třeba trošku pozdějc, to vlastně přišlo trošku dřív, než jsem si myslěla.....myslela jsem si, že si třeba dodělám školu.....ale ty děti jsem prostě jako.....chtěli jsme je brzo a povedlo se to“ (rozhovor č. 2)

„(...)chtěla jsem ty děti, když jsem byla mladá a nezměnila bych ten názor ani v dnešní době.“ (rozhovor č. 4)

„Jako nikdy jsem nebyla typ, že bych prostě si.....že bych si říkala - tak, až mě bude 20, tak si pořídím dítě. Nikdy jsem o tom prostě nepřemýšlela a vždycky jsem si

myslela, že děti budu mít.(...) ale vždycky jsem jako podvědomě prostě měla to, že budu máma. Ale nijak jsem tomu.....nebrala jsem to nikdy jakože teď budu matka a co víc. Ale vždycky jsem prostě věděla, že to dítě mít budu.“ (rozhovor č. 5)

„Ale prostě to, že budu mít děti a to, že budu máma a bude to jako hlavní náplní mého života....že nebudu mít jedno dítě, který prostě odroste a pak budu zas dělat si tu svojí kariéru.....takhle to prostě nikdy u mě nebylo. Vždycky jsem věděla, že budu mít prostě víc dětí a že tu bude jako moje náplň života.“ (rozhovor č. 6)

Rozhodovala jsem se?

Pouze ve třetím rozhovoru jsem se setkala s tím, že respondentka vnímala mateřství jako skutečné rozhodnutí, ne jako samozřejmost či nějakou biologicky danou přirozenost, které by slepě vyhověla.

„Asi to беру jako.....součást svého života, jako svoje rozhodnutí.....ale asi to neberu jakože bych se narodila s tím cílem být jednou matka.“ (rozhovor č. 3)

Snažila jsem se tedy pátrat v dalších rozhovorech po tom, jak to ženy vnímají. Zda mají pocit, že mateřství předchází stejný rozhodovací proces jako dobrovolné bezdětnosti či nikoliv. Musím se přiznat že mě to samotnou velmi zajímalo, protože mě skutečně překvapilo, pro kolik lidí je to stále automatické – vzít se a mít děti. Názory se poněkud rozcházely. Někdo zastával názor, že se o tom příliš nepřemýšlí, někdo zase ten, že se to změnilo s dobou a že je dnes těžké takové rozhodnutí učinit, s tím vším, co s sebou přináší. No a ve 3. rozhovoru Natálie popsala změnu, kterou vnímala u sebe sama – od automatického přebírání rodinného modelu až po samotné rozhodování o tom, jak naložit se svým dalším životem a zda jeho součástí budou či nebudou děti. Ale i ona připustila, že rozhodnutí nakonec nebylo až tak racionální, jak by čekala.

„(...) já si totiž myslím, že se o tom málo lidí rozhoduje. Jako málo lidí na to myslí a rozhoduje se, jestli chci být nebo nechci být rodičem, jo. Že tady jako ta fáze toho dobře, vezmeme se a dobře, budeme mít miminko.....ale málokdo si jakoby reálně dopředu představí, co všechno to obnáší a....jaký závazek to je pro ty oba dva třeba právě proto, aby se nerozváděli nebo aby to dítě vychovali do té doby, než bude soběstačné, jo.“ (rozhovor č. 1)

„když jsem byla malá, a je to takový to že nad tím člověk ještě nad tím nepřemýšlí a je to ....automaticky přebírá, jak se chová jeho rodina, tak asi jsme si hrály s panenkama, hrály jsme si na maminky....ale v době, kdy jsme začala přemýšlet o sobě a co chci vlastně dělat, tak jsem to jako brala jako rozhodnutí mít nebo nemít děti.....nebrala jsem to automaticky.(...) Asi to jako nebylo až tolik racionální, jak jsme si vždycky myslela, že bude.....ale prostě jsem to tak cejtla, cejtla jsem, že.....že to je tak jako správně(...)“ (rozhovor č. 3)

To mě přivedlo zpátky k dobrovolně bezdětným ženám, k tomu, jak je jejich rozhodnutí akceptováno. Pokud se jako žena nerozhoduje o tom, zda a proč chce mít dítě, věřím, že někdo jiný přemýšlí a zvažuje ho nemít? V rozhovorech a taktéž ukázkách výše už se takové pochybnosti objevily. Svědčily o tom, že dobrovolná bezdětnost možná není úplně vědomým rozhodnutím. Že je to možná jen jakési ujetí vlaku nebo promeškání životní zkušenosti. To mě znovu přivádí k myšlence, která mě napadla už několikrát. Věří tyto ženy skutečně tomu, že dobrovolně bezdětné existují? Nebo je to pro ně jen zástěrka za něco jiného, o čem se nemluví?

„V době, kdy jsem já měla děti, tak se prostě počítalo s tím, že uděláš školu, půjdeš do práce a pořídíš si děti....a to pořídít si děti vlastně bylo i svým způsobem takový vytržení z toho stereotypu práce.....nastoupilas do jednoho zaměstnání a tam skončilas do důchodu (...)A díky tomu, že ten život je....jakoby společenskej....že život ve společnosti nabízí víc možností, tak si myslím, že taky mnohdy je těžký se rozhodnout, jako kdy teda teď už si to dítě pořídím, protože tě svým způsobem na určitou dobu nějak.....odstaví.....nebo vyřadí z toho života, kterej běžně máš. I když se můžeš do práce vrátit dřív, tak stejně na nějakou dobu prostě musíš jakoby z toho odejít.....opustit.....nebo se stáhnout trošičku do ústraní. A to si myslím, že.....nebo i pracovních příležitostí je víc takových zajmavejch, kde se ženy můžou realizovat.....takže si myslím, že udělat to rozhodnutí je těžký a že někdo ho odkládá třeba tak dlouho, že pak už vlastně.....si řekne, že už to dítě ani nechce, že jo. Nebo.....nebo potom už....prostě prošvihne ten správnej okamžik a vlastně svým způsobem se dobrovolně bezdětným stal.“ (rozhovor č. 5)

„No že to tak dlouho odkládaj.....že to třeba....to nejdřív jako nemyslej, že by děti vůbec nechtěli, ale že to odkládaj, a pak to třeba ani jako nejde..“ (rozhovor č. 4)

6.2.7 Máme děti, jsme rodina

Téma rodiny nebylo v mém původním výzkumném závěru, avšak z rozhovorů přirozeně vyplynulo a ukázalo se pro mateřské chování jako velmi důležité. Nejprve mě zajímalo, co ženy za rodinu považují a jakou roli v ní sehrávají právě děti. Ukázalo se, že dítě je pro založení rodiny zcela zásadní a jedna s žen naprosto otevřeně prohlásila, že bezdětný pár si nemá co říkat rodina. Zajímalo by mě, jak toto vnímají sami dobrovolně bezdětní, zejména proto, že většina z těch, se kterými jsem v minulosti mluvila, toužila zpečetit svůj vztah svatbou.

„To si myslím....že tím, že budeme mít ty děti, budeme.....taky se vlastně říkalo úplná rodina, že jo....Ten termín tam byl. To znamená nejenom maminka a tatínek, ale i děti. To je rodina“ (rozhovor č. 1)

„Rodina je pro mě.....asi ty děti. Asi určitě ty děti, no. Ten pár s těma dětma. Asi to, že je nás víc i to potom, že jednou jsou ty vnoučata, že se ta rodina rozrůstá.“ (rozhovor č. 2)

„Když jsem se vdala a byli jsme bez dětí, tak jsem nás za rodinu nepovažovala.....jsem si přišla, že jsme jako manželé, jako pár....Ale rodina podle mě je....já rodinu cejtim, jako až když tam přijde to dítě. Jakože jsme rodina. Ted' jsme rodina, máme dítě. (...)Mateřství mi prostě dalo rodinu.“ (rozhovor č. 5)

„A....ta úplnost tý rodiny pro mě je jako minimálně tříčlenná. Že jako to není o tom páru nebo o tom matka dítě....prostě vždycky to jsou 3 lidi v jedné jednotce té rodiny. A....když je pár, tak si podle mě nemaj co říkat rodina.“ (rozhovor č. 6)

Rodina mě ovlivnila

Když u rodiny ještě zůstaneme, můžeme se nyní podívat na to, jak zážitek z vlastní primární rodiny ovlivnil mateřské chování respondentek. Podtéma se sice objevilo pouze v polovině rozhovorů, ale ukázalo se, že by mohlo hrát významnou roli v procesu rozhodování, zda si děti pořídít či nikoliv. Ženy mluvily zejména o vzoru své matky a Hana uvažovala i nad tím, zda právě špatná zkušenost s vlastní matkou nemůže být příčinou dobrovolné bezdětnosti.

„Já jsem z 5 dětí. Jako z 5 sourozenců a...moje mamka jako úžasná máma, která dávala výbornej příklad ať už jako máma, jako kámoška....moje nejlepší kámoška je moje mamka, jo. Takže....já jako.....já nevim. Asi to tak jako přišlo přirozeně, něco trošku jesi geneticky...něco trošku okoukanýho.“ (rozhovor č. 6)

„Tak já jsem měla hezký dětství, žili jsme v hezkým klidným prostředí, kde se nám rodiče věnovali.....takže určitě jsem chtěla mít děti a bejt tak dobrá mamka, jako byla moje. Ale může to mít vliv, když má někdo matku, která se o něj nezajímá....tak....může se třeba bát, že by něco podobnýho napodobila třeba (...)“ (rozhovor č. 5)

„Já jsem se těšila na děti, protože si třeba i vybavuju takový střípky z dětství, jak to ta mamka.....jako taky to nebylo vždycky jednoduchý, ale to, že třeba pro nás třeba udělala něco a v tu chvíli jsem to cejtila, jako že to bylo krásný, líbilo se to mamce, líbilo se to nám.....takový ty střípky toho, že si to mohla i užít a.....to, že já bych to jednou taky chtěla dětem dát (...)“ (rozhovor č. 2)

Já ovlivňuji své děti

Výše jsem mluvila o tom, jak může zážitek z nukleární rodiny ovlivnit respondentky v tom, jak k mateřství přistupují. Jak pak ale ony vnímají svůj vliv na vlastní děti? Většina z žen v souvislosti s dětmi mluvila o tom, že by je mrzelo, kdyby si právě jejich děti rodičovství nezažily. Dvakrát ale zazněl názor, že jejich děti by se přeci pro bezdětnost nerozhodly, resp. jejich děti by se rozhodly jinak. Pokud to tedy vnímají takto zjednodušeně, jaké světlo to hází na rozhodnutí dobrovolně bezdětných žen? Že nemohly vyrůstat v milující rodině, s fungující a milující mámou?

„Já si myslím, že by se nakonec rozhodlo jinak. Moje dítě. Když to tak vidím, ale.....protože oni se vlastně už teďka těšej, jak jednou budou mít děti.....(přemýšlí) .....Jako máma bych je do toho určitě nenutila, protože to zase jako si myslím, že je špatně. Že to je potom už na nich. Že kdyby to bylo nucený, tak právě naopak jim jako ten život.....to musí bejt jejich rozhodnutí tohle. Že bych jim do toho.....mohla bych si o tom s nima promluvit, ale nemohla bych jim asi říct jako...nařizovat....“ (rozhovor č. 2)

„Ale když by někdo žil partnerskej život, normálně prostě měl partnera, manžela, cokoliv.....a řekl mi....já furt bych jako bych se ptala, kdy budu mít ty vnoučata

od nich....a oni by mi řekli víš mami, ty ale od nás vnoučata mít nebudeš, tak bych asi se ptala. A bylo by mi to hodně líto a hledala bych příčinu a důvody toho jejich rozhodnutí. Protože....přeci v mojí výchově nemůžou bejt bezdětný děti (směje se).“ (rozhovor č. 6)

Vnoučata

Podtéma vnoučat, které taktéž zahrnuji do tématu rodiny, vyvstalo ve chvíli, kdy jsem se respondentek zeptala, jaké by pro ně bylo, kdyby se jejich dítě rozhodlo pro dobrovolně bezdětný život. Většina žen považuje vnoučata za samozřejmost, počítá s nimi a jsou pro ni do budoucna velmi důležitá. Především se ale ukázalo, že ač rozhodnutí o bezdětnosti u jiných respektují (nebo o tom tak alespoň mluví), u vlastních dětí je to něco jiného a nebylo by pro ně snadné takovou informaci přijmout.

„No to záleží, jaká by byla asi situace. Protože třeba já si dovedu představit, že se moje dítě rozhodne být kněz. To je dobrovolná bezdětnost. Nebo....jít právě do řádu, že jo. Dcera. To je dobrovolná bezdětnost, jo. Tak to bych přijala, protože to je právě to jejich poslání, dělat něco jiného. Dělat prostě....jako jinde to svoje povolání, jo. A to je přesně jak jsem říkala třeba ta žena, která bude dělat tu neziskovou organizaci. To je to její povolání prostě. A to bych asi přijmula, i když s horkým, s těžkým svědomím, že nebudu mít tolik vnoučat (směje se). Ale....jako...těžko bych to přijmula (...).“ (rozhovor č. 6)

„Asi by mě to mrzelo, protože bych chtěla mít nějaký vnoučata.....a co bych mohla dělat? Nemohla bych dělat nic, ale určitě by mě to mrzelo (...).“ (rozhovor č. 5)

„No.....hlavně by mě to mrzelo kvůli nim. Samozřejmě bych se na vnoučata a pravnoučata těšila, co ti mám povídat.....a už je vlastně dneska přesvědčuju, ať už zanechaj študií a zapracujou na dětičkách (...).“ (rozhovor č. 4)

„ (...)Vim, že jednou budu třeba chtít dělat nějakou práci, co mě bude bavit, ale že ty děti budou prostě na prvním místě. Že tu práci chci nějakou takovou, abych prostě zvládala i tu rodinu, třeba i jako babička.....Pomocť vlastně i takhle těm svejm dětem, nenechat je v tom plavat, no.....A i na ty vnoučátka se člověk prostě těší.....takže pro mě je to asi na prvním místě, no.“ (rozhovor č. 2)

Ve dvou rozhovorech byla ale tematika vnoučat pojata poněkud jinak. Natálie považovala touhu po vnoučatech za vyloženě sobeckou a zdůrazňovala, že od svých dětí nic takového neočekává. Že je pro ní důležité jen to, aby byly šťastné. Lucie zase vnímala stinnou stránku role babičky a sice práci a starost, kterou s sebou nese. Přiznala, že by se bez nich klidně obešla a že se chce momentálně soustředit spíše na svůj život a na hledání partnera. Zmínila také, že neví, zda by mluvila stejně, nemít okolo sebe tolik dětí každý den ve škole.

„Asi bych se nad tím ani nepozastavila. Asi.....jako.....vubec.....já si dycky říkám, nebo když přemejšlim jako nad svejma dětma v budoucnu.....tak jedinou věc, že kterou tam mam je, že jsou šťastný a spokojený....že žijou tak, jak žít chtějí oni.....a ne jejich okolí.(...) přijde mi to asi ještě sobečtější, než jako....pořít si dítě jenom k vlastní seberealizaci nebo z důvodu nenaplněného vlastního života. Tak ještě jako potom si další realizaci naplňovat eště skrz štěstí mejch vlastních dětí, jenom aby udělali něco proto, abych já byla šťastná.....to mi přijde hrozný.“ (rozhovor č. 3)

„No dovedu si to představit. Ale znovu říkám, že je to zase tím, že tady těch dětí mám plno a někdy jich mám plný knedlík, jo. Ale asi bych to brala prostě že je to jejich rozhodnutí a nedovedu si dneska ani pocitově říct, jestli by mě to mrzelo nebo chybělo prostě.....ještě ten okamžik, jak některý ženský chodí, jo.....já se těším, až budu babička, to já to.....já to prostě jako neprožívám, neřeším. Možná to přijde, ale teď to fakt jakoby není. (...) Já jako když se přiznám, tak se upínám k tomu, najít si chlapa a.....jako i toto, jako to babičkovství, se posunulo prostě někam, že si chci spíš zatím užívat sama za sebe, jo.....(...)“ (rozhovor č. 1)

6.2.8 Děti jsou záležitostí žen

Další z témat se opět týká postojů vůči dobrovolné bezdětným. Tentokrát se zaměřením na to, zda respondentky vnímají rozdíl v tom, když se pro něco takového rozhodne žena nebo když se tak rozhodne muž. Odpovědi byly až na výjimku jednohlasné. Ženy popisovaly děti a rodičovství jako součást ženské role, i proto se některé vyjádřily, že rozhodnutí u žen nelze příliš pochopit. Někdo měl dokonce tendence ho až odsuzovat. U mužů byly matky naopak velmi shovívavé a v některých rozhovorech zaznělo i přesvědčení, že muž sám od sebe k touze po dětech nedospěje, že spíše vyhoví či nevyhoví ženě. Ukazuje se tady, že z pohledu matek není každá

dobrovolná bezdětnost stejná a zatímco u muže se nad tím nikdo příliš nepozastaví a dá se to prominout, u ženy je to vskutku nápadné a nepřilíš normální.

„Já pořád ještě vnímám svět prostě jako mužská role a ženská role, i ve výchově jakoby těch dětí.....takže.....říkám. Nevím o chlapovi, kterej by si řekl prostě chci mít dítě, jako už mám na to věk, chci zabezpečit jo, prostě ženskou nebo chci sehnat ženskou a zabezpečit jí a mít rodinu. (...) A ten muž na to buď přistoupí nebo nepřistoupí. A nebo to pak asi souvisí a vyplývá to potom teda z toho soužití, které mají.....tak přijde určitej okamžik, kdy žena chce....tak muž.....jako, jo.....že je to spíš takové, že muž vyhoví té ženské, ale ne v tom slova smyslu, že to udělá, protože ona to chce.“ (rozhovor č. 1)

„Třeba ten muž.....tak ty muži obecně k tomu nemaj takovej vztah jako ty ženy.....ženy jsou přeci jen takový něžnější a.....je to přirozený, že jo. Takže u toho muže chápu, že.....že třeba.....že si třeba myslí, že to nepotřebuje nebo že z toho má strach, že do toho nechce jít.....že se bojí, že by to tak dobře nezabezpečil finančně nebo takhle.....A.....asi chápu spíš víc toho muže než tu ženu, protože si myslím, že ta žena to má jakoby přirozeně daný ty děti chtít a mít, no.“ (rozhovor č. 2)

„U muže mě to jako překvapí asi míň, než u ženy. Protože si myslím, že.....že prostě žena, a to už i jako od přírody, už je k tomu vlastně i jako tou stavbou uzpůsobená, stavbou těla myslím (...)to, že to dítě odnosi, tak už navazuje vztah....to, že pak to dítě porodí, kojí.....má k němu blíž. Takže si myslím, že u toho chlapa, nebo muže teda.....protože vlastně až takhle intimně blízko není, tak si říkám že to rozhodnutí možná.....no překvapuje mě to míň, než u té ženy.“ (rozhovor č. 5)

„Žena to v sobě podle má přirozeně, mít ty děti.....a chlap si k tomu musí prostě přijít. A spíš má jakoby jiný....nemá v sobě to otcovství tím stylem jako.....mateřská láska, mateřskej pud- nevím jak to nazvat. A nemá to v sobě tímhle stylem, ale má to v sobě tím zachování rodu a takový ty .....takový ty vznešený starý jako oslovení nebo jak to mám říct (směje se) tak jako zas tímhle. A když to v sobě ten chlap nepotřebuje, prostě mít nějakýho svýho nositele rodu a....svýho jako malýho.....malou verzi sebe sama, třeba když to řeknu blbě, tak....to je zas jako to otcovství jako to, no... A to mě přijde jako, že je jako víc přirozenější že chlap nepotřebuje mít děti než je míň přirozený podle mě než když žena nechce děti.“ (rozhovor č. 6)

„Tak.....já si myslím, že teda pokud.....že je vždycky horší, pokud se teda rozhodne ta žena. Žena, která rodí děti teda řekne, že je nechce.....žena, která je s dětma nejvíc, no.....a řekne, že je nechce.....jako samozřejmě i u toho partnera to neberu správně, to ne. Ale myslím, že bych jako víc se teda zlobila na tu ženu.(...) na to chápání to není teda ani u jednoho. Ale.....myslím, že já teda osobně bych víc odsoudila teda tu ženu.“ (rozhovor č. 4)

„Asi si myslím, že je to rozhodnutí obou dvou, i když je asi to častěji takovej ten stereotyp, že žena má dítě, žena se o dítě stará a muž tu rodinu zabezpečuje....tak je muž ten, kterej dejme tomu odchází a ty děti zůstávají s ženou. Ale myslím, že jsou to takový ty stereotypy, ale myslím si, že by to jako mělo bejt rozhodnutí obou dvou.(...) Myslím si, že těm chlapům se to promine. Myslím si, že u těch chlapů se to prostě tolik neřeší. Že se neřeší....spouště chlapům se odpouští dejme tomu, když maj děti a nestaraj se o ně, tak třeba říkaj, ty děti jsou ještě příliš malý, ty chlapy to s nima nebaví.....a až to dítě vyroste, tak teprve on si s nima začne hrát. Nebo ten chodí do práce, tak by se o ně neměl starat, to je prostě přece doména ženy. A žena by měla připravovat oblečení dítěti, protože ten chlap to nedokáže“ (rozhovor č. 3)

6.2.9 Náhrada za dítě

V názvu tohoto tématu jsem schválně použila slovo *náhrada*, abych lépe demonstrovala, že absenci dítěte v životě je dle respondentek potřeba nahradit něčím jiným či si najít jiný způsob realizace. Z rozhovorů totiž nepřímo vyplývá, že bez dítěte zůstává v životě jakási prázdnota. To se ale týká především dobrovolně bezdětných žen, kde se mluví o jiné realizaci nebo o směřování svého úsilí jiným směrem (když ne k dětem).

„Jako říkám....myslím si, že jako naplnění pracují, naplňují to cestováním, koníčkama, nevím čím. A já sama jestli si to dovedu představit...no zpětně tím, že sama mám děti, jo, tak si to jde představit jako poměrně dost těžko (...)“ (rozhovor č. 1)

„(...) může vlastně to úsilí směřovat třeba právě do té práce nebo i do toho partnerského života.....to je jak jsem vlastně říkala ted'ka. To, že si třeba zajdou na večeri, někam jedou.....že vlastně ten čas se směřuje jinam, než na ty děti.....takže asi.....třeba ta práce, asi jí to tam bude i bavit, asi jí to i jde, záleží na tom (...)“ (rozhovor č. 2)

„Já nevím, jak to mám říct. Určitě v sobě bude mít něco, co.....co jako.....to mateřství je nějakým způsobem potlačený něčím jiným. Ať už aktivitou, jako koníček, hobby, kariéra....prostě něco, co to přebije. Jako že já si třeba osobně myslím, že největší jako povědomí je o tech matkách....nematkách kariéristkách. (...)No já si myslím....myslím si, že jo. Ale tím se nemyslí taková ta 16-ti hodinová vyčerpání....ale spíš takovýho toho naplnění. Že....že.....nemusej stihnout hodně věcí, ale musej jako....se cejtit, že toho jako....že ten život je naplněnej. Že je jako aktivní (...)Že každéj má ty hranice jinde a....asi....myslím si, že jo. Že prostě jinak by jim něco chybělo podle mě, těm lidem. A buď by to našli dalším koníčkem, další aktivitou....a nebo třeba fakt ta žena tím mateřstvím. Až přijde její čas (usmívá se).“ (rozhovor č. 6)

Dítě nelze nahradit

Když ještě zůstaneme u té náhrady, ptala jsem se žen nejen na názor na dobrovolně bezdětné, ale i na je samé - zda by si dokázaly život bez dětí představit a jaký by asi byl, ať už by se pro bezdětnost rozhodly dobrovolně samy či nikoliv. Názory se poněkud rozcházel a daly by se rozdělit do dvou táborů. První skupina respondentek se shodla na tom, že si jde něco takového jen těžko představit a že dítěti se nic nevyrovná. Proto by se ze všech sil snažily nějaké děti ve svém životě mít.

„No já si myslím, že bych potom.....bud' bysme si třeba vzali dítě.....no nevím. Nedokážu si to vůbec představit. Asi bych se prostě těm dětem věnovala jinak. Když bych nemohla mít vlastní, věnovala bych se možná ségrinejm dětem, nebo jinak v rodině dětem.....nebo bych chtěla ty děti učit, nebo bych si vzala nějaký cizí děti, který bych chtěla vychovávat.....asi bych ty děti prostě ve svym životě chtěla mít.“ (rozhovor č. 2)

„(...)I když máš dál třeba toho partnera ráda, ale.....a je pro tebe taky jeden z nejbližších lidí, že jo.....nebo i rodiče třeba.....tak ta láska k tomu dítěti, si myslím, tu to nepřekoná. Žádná jiná.(...) takže si myslím, že určitě.....že teda určitě pro mě by to byl, kdybych neměla ty děti....jako.....**prázdněj** život, nevím..... A nebo bych se musela taky na děti třeba mého bráchy upnout, nebo tak.“ (rozhovor č. 4)

„(...) a.....tak jsou chvíle, který nezažiješ s nikým jiným, než s vlastním dítětem. Ani s tím adoptovaným, ne jakože fakt mám zkušenost s maminkama, co adoptovaly....tak je to jiný. Je to vopravdu jiný a to mateřství se musí vytvořit. K tomu adoptovanému a je prostě trošku jiný.(...) v dnešním světě, kdy každá třetí ženská

*nemůže mít děti...nebo já nevím, kolik jako je to procento, ale strašně vysoký....si říkám prostě, že to je uplně neuvěřitelný, že **já** se svym jako.....fakt se svojí šíleností mateřskou jako můžu mít děti. Že to je jako fakt obrovský štěstí, protože já si to **nedovedu** představit, co bych dělala. A už jsme i přemýšlela nad tím, jestli bych byla schopná adoptovat si cizí dítě, abych aspoň částečně nahradila tu svojí šílenost....(smích)....ale já bych....ale asi....by mě to neuspokojilo. Jakože....určitě by mě uspokojilo to, že jsem z jinýho pohledu....že jsem třeba udělala radost jinýmu dítěti, že jsem mu dala rodinu, že bych měla tu rodinu....ale mě by to asi neuspokojilo. Mě by....jako.....**vnitřně** prostě asi ne.“ (rozhovor č. 6)*

„Myslím si, že by byl takovej jakoby.....chudší. Že bych neměla tak bohatej život, ale musela bych asi.....asi bych se s tím taky jako porovnala. Musela bych si najít nějakou náplň životní, asi bych zkoušela možný.....asi bych si nějaký dítě adoptovala.....hmm.....možná jo.“ (rozhovor č. 5- odpověď na otázku, jak by vypadal život bez dětí)

Žít spokojeně bez dětí?

Druhá, menší skupina neměla na věc tak vyhraněný názor. Respondentky také připouštěly, že děti hrály a hrají v jejich životech velmi důležitou roli a že jsou rády, že je mají. Život bez nich ale nevidí natolik *tragicky* a pravděpodobně by si ho zvládly naplnit něčím jiným. Lucie, jak sama zmínila, je v tom ale velmi ovlivněná svojí profesí a není si tudíž jistá, jaké by to bylo, kdyby s dětmi nepřicházela do styku každý den ve škole. Natálie mluvila o tom, že nevnímala rozdíl mezi svou životní spokojeností před dětmi a po nich a ve chvíli, kdy si bilancovala svůj dosavadní život, si uvědomila, že i bez dětí byl hezky rozběhnutý a že by byl zcela jistě fajn.

„Samozřejmě....ty děti něco málo vemou a taky toho hodně daj. Samozřejmě.....ale jsou to jiný rozměry. A asi bych si neidealizovala to, že život bez dětí je nenaplněnej a že jakmile člověk má dítě tak cítí 24 hodin denně, 7 dní v týdnu pocit absolutního štěstí a....radosti.....a taky si myslím, že to tak prostě není. Myslím si, že to je prostě....i kdybych se rozhodla nemít děti a budovat kariéru, tak si myslím, že by to víceméně bylo stejný. Taky by byly momenty, který mě naplňujou, a momenty, který.....kdy by mě to v práci štvalo a měla bych chuť podat výpověď'.....a.....odjet na druhej konec světa.“ (rozhovor č. 3)

„Říkám, kdyby ty holky nebyly, nebo kdyby ty děti nebyly....tak vím, že tady jsem zapojená do spousty těch dětí a řeším jejich starosti a nevím co všechno, takže by se člověk seberealizoval jinak.... (..) No.....to je za se zkeslený tím, že mám tady v práci pětadvacet svých dětí a je fakt, že jsem člověk, který.....ale bylo to i v době, kdy holky byly malé nebo kdy ještě chodily do školy, že prostě řeším v hlavě, když teda nepotřebuju řešit děti, tak řeším jakoby prostě ty svoje děti školní, no. A nedokážu asi zodpovědět, že kdybych byla já nevím prodavačka nebo pracovala v kanceláři, tak bych to asi viděla jinak, jo. Ale tady opravdu někdy mám tady těch svých dětí dost, takže toto jako.....nedokážu říct, jak by mi bylo nebo jak by mi nebylo, jo.“ (rozhovor č. 1)

6.2.10 Mateřství je naplněním ženství

Musím říci, že mě překvapilo, nakolik se odpovědi respondentek přibližovaly závěrům z výše zmiňovaného australského výzkumu. Očekávala jsem, že se do vnímání ženství mateřství promítne, ale nenapadlo by mě, že v takové míře. V rozhovorech přímo zaznívalo, že mateřství je naplněním ženství či něco, co ženskost probouzí.

„Takže.....takže to je.....je to naplnění toho ženství.(...)“ (rozhovor č. 1 - odpověď na otázku, co jí do života přineslo mateřství)

„Ale....prostě myslím si, že ženy by v sobě neměla ženskost potlačovat a pokud nechce mít děti, jakože to je hlavní podle mě součást ženství, tak by měla aspoň.....neměla by bejt jakoby....neměla by obstarávat roli muže.“ (rozhovor č. 6)

„Mateřství je něco, co v tobě probudí takovou jako větší ženskost, si myslím.....“ (rozhovor č. 5)

„Myslím si, že to souvisí určitě. Protože.....ta žena je k tomu mateřství vlastě.....no prostě žena a mateřství k sobě souvisí. To spolu souvisí.“ (rozhovor č. 4)

Dobrovolná bezdětnost nemá vliv na ženskost

Velmi mě zajímalo, jak budou matky vnímat ženskost u dobrovolně bezdětných žen, zvláště pokud ji mají tak silně spjatou s mateřstvím. Překvapilo mě, vzhledem k

tomu, co jsem uváděla výše, že se v polovině rozhovorů objevil názor, že dobrovolná bezdětnost a ženskost spolu přímo nesouvisí, že ženskost ovlivňuje jiné věci, než děti a jejich počet. U Natálie například dominovala krása a fyzický vzhled, u Jany potom péče o druhé a starostlivost obecně, kterou v sobě mohou mít i dobrovolně bezdětné ženy, jen ji směřují jinam, než k vlastním dětem. I Lucie tvrdila, že ženskost buď v sobě žena má či ne, bez ohledu na mateřství. Je to ale v rozporu s tím, jak se k mateřství vyjádřila v rozhovoru dříve, kdy ho označila za naplnění ženství. Proto si říkám, zda jsou ve všech uvedených výpovědích tyto názory stoprocentně upřímné a zda nešlo jen o snahu působit nehodnotícím dojmem ve chvíli, kdy jsem se ptala na dobrovolně bezdětné ženy.

„Když ta žena je upravená, chová se žensky.....tak je jedno, kolik má dětí.....ale pro mě to je ta ženskost.....“ (rozhovor č. 3)

„Já si myslím, že buď to tam u té ženské je anebo ne a je jedno, jestli dítě má nebo ne, že toto na to nemá vliv. Že by to mateřství nějak změnilo, to nevím, to si myslím že ne, že to tak jako nefunguje, jo.“ (rozhovor č. 1)

„Ženy jsou takový jako řekla bych stavěný k tomu, aby se o někoho staraly, o někoho měly zájem....i se rády staraj samy o sebe, ženy.....takže je to takový jako přirozený k tomu tak nějak....přirozeně to k tomu mateřství spěje (...) Jde spíš o to, kam to úsilí spíš pak směřuje.....ale je to obecnější, nejde jenom o to mateřství, ta péče může bejt různá.“ (rozhovor č. 2)

Dobrovolně bezdětným do ženskosti něco chybí

Zbytek respondentek se vůči ženskosti dobrovolně bezdětných žen vyjádřil tak, jak se dalo očekávat z názvu tohoto tématu. Mají ji tak silně spjatou s mateřstvím, že mají pocit, že se dobrovolně bezdětná žena sice může snažit o dosažení skutečné ženskosti, ale vždy tam bude něco chybět. Něco, co žena získá jen a pouze tím, že se stane matkou. Ale říkám si, že to také může souviset s tím, jak pojmu ženství respondentky rozumí. Když jsem jim tuto otázku během rozhovorů pokládala, měla jsem občas pocit, že mi spíše definují mateřství či těhotenství, než ženství jako takové.

„No tak ona se může.....může bejt křehká, může bejt velice jako ženská pravá, jak má být.....myslím jako vizáží.....ale myslím si, že to mateřství tam stejně

chybí.....(chvíli se odmlčí).....vnímám to třeba na tý ženě když jde s dětma, jak se k nim chová, no.....takže to znát určitě je, na nich.....“ (rozhovor č. 4)

„Já mám kolegyně v práci 3, který nemaj děti. Jedna je tahleta mladší, která říká, že děti nechce a další dvě, co nemaj partnera a ty už jsou starší, v důchodovém věku. A ta jedna ta je velice elegantní dáma, chodí krásně oblečená ta starší....má pěknou postavu, je vždycky sladěná, ale přesto působí hodně studeně na mě. Chybí jí tam právě něco takovýho. A ty další dvě, ty jsou hodně sportovní a.....ta vlastně ta mladá, ta která by to dítě ještě mít jako mohla a která říká, že ho nechce, tak ta.....na mě docela žensky působí. Protože má takový krásný vlasy, má takový křivky ženský, tak ta na mě žensky působí. Proto si i myslím o ní, že.....že prostě to v sobě má, to ženství. Že by možná jako matka měla bejt, no....“ (rozhovor č. 5)

„To je pro mě hodně těžko uchopitelná myšlenka, protože...já to vidím v té plodnosti, té ženskosti....a říkám si, jako jestli....jestli....jestli se cejtěj jako dostatečně být jako ženy. Jako jo, já nepopírám rozdělení anatomicky a nepopírám to prostě nějakým způsobem....jako.....že.....no nevím, jak to mám říct. Prostě.....ta dnešní doba to tak jako hrozně spojuje a hrozně to vytváří takovou jako.....aj třeba co se oblíkání a všeho tohodle týče.....vlastně už jsme.....že já občas prostě nepoznám, jestli jsem potkala muže nebo ženu. Občas prostě ty lidi se oblíkají a češou a já nevím co všechno tak možně, že to člověk občas nepozná, kor třeba při obézních lidech, jo. A tak hrozně se ta hranice spojuje, anatomicky, až se to projevilo do té psychické jako stránky lidí, že si říkám, to už je trochu moc. Takže si myslím, že.....jako.....ta bezdětná žena by měla pořád v sobě nějakou tu ženskost zachovat, alespoň mít já nevím, **něco**, co jí dělá ženou. Že chce být krásná, že se prostě líčí nebo že se hezky oblíká.....že si občas vezme sukni nebo.....cokoliv, to je úplně jedno. Ale musí....podle mě by takovádle žena prostě měla v sobě trošku jako vyzdvihnout tu ženskost jako takovou.“ (rozhovor č. 6)

6.2.11 Ženství a tělo

Poslední téma, které se vyskytovalo napříč rozhovory, odkazuje na ženské tělo a jeho vliv na vnímání vlastního ženství. Úzce souvisí s tím, jakými změnami ženská

postava během těhotenství prochází a jak se právě mateřství na ženském těle podepisuje. Některé ženy vnímaly toto období jako krásné a byly pyšné na své tělo, na to co dokázalo, a získaly k němu možná i lepší vztah. Marie ho dokonce označuje za vzácnost a je mu vděčná za to, že jí umožňuje plodit děti, což je pro ní hlavním předpokladem dosažení ženství.

„No.....já jsem se cítila nádherně. A pamatuju si, jak jsme se i jako nosila pyšně.....pyšná na ten kočár, že jsem vozila....přišla jsem si asi bych řekla že i pěknější.....já na to období ráda vzpomínám....“ (rozhovor č. 4)

„Že člověk na to tělo může být hrdej. Protože i když ti to tělo těhotenství svým způsobem poznamená, to je vlastně i rozdíl třeba mezi těma ženama, který se rozhodnou, že dítě nemaj, to může být i důvod třeba.....aspoň jsem to tak slyšela, že to tak někdo může mít, že se rozhodnou, že děti nemaj, protože si nechtěj kazit postavu, nechtěj kojit, aby neměly horší prsa, aby neměly popraskaný břicho, aby nepřibraly....ale.....to, že to tělo vlastně něco takhle vyprodukuje, vyplodí.....tak jsem na něj bylo jakoby svým způsobem pyšná a i když po porodu už nebylo takový úplně.....tak jsem to nebrala jako ztrátu, že který bych nespala, jo. Takže si myslím, že pak.....že si tu ženskost možná pak i víc uvědomí....(...) Nejvíc žensky jsem si připadala v době těhotenství. Protože to myslím, že prostě ta ženska vypadá jako nejvíc žensky. I když má břicho sebevětší, i když přibere.....tak prostě to je.....tím, že v sobě nosí to dítě, tak si myslím, že.....tam jsem si já připadala nejvíc žensky a i se mě to líbilo.“ (rozhovor č. 5)

„(...) pro mě moje tělo je hrozně jako vzácný, protože to prostě.....máme jenom my ženy. A to ještě ne každé funguje tak dobře, jako třeba mě, jo (smích). Takže si říkám, prostě je to opravdu vzácnost, že moje tělo funguje tak, jak má, tak jak původně prostě bylo vytvořený, geneticky vygenerovaný nebo jak to mám říct prostě.....ale....je to hrozně vzácný a je důležitý se o něj starat. Takže moje tělo je jakoby pro mě důležitý v tom, abych se o něj starala....jakože se o něj moc dobře třeba ani nestarám, ale.....prostě.....vim, že když se něco pokazí, tak přijdu o.....o svojí přirozenost. A ta mě dělá takovou, jaká jsem. A o to já přeci nechci přijít, že jo.....“ (rozhovor č. 6)

Další respondentky ale naopak vnímaly negativní dopad těhotenství a mateřství na ženství, jelikož tělesné změny, které u nich nastaly, vedly k tomu, že se ve svém těle

necítily dobře. Necítily se zkrátka plnohodnotně jako ženy. U Lucie to pominulo časem s tím, že začala spatřovat ženskost i v něčem jiném, než jen ve fyzické kráse. U Natálie pocit přetrvával do té doby, než se její tělo vrátilo do podoby, která jí vyhovuje. Fyzická krása je pro ní hlavním předpokladem dosažení ženství a říkám si, jak by tedy samu sebe vnímala za předpokladu, že by její tělo po dětech už nikdy nevypadalo jako dřív? I v jiném rozhovoru, s Hanou, zaznělo, že obava z tělesných změn může být důvodem, proč se některé ženy rozhodnou zůstat bezdětné, což tématu dává v mých očích opravdu velkou důležitost a váhu.

„No ženství.....(chvíli přemýšlí) .....ženství je pro mě něco, co bylo období, kdy bych radši neměla, protože mám tendenci jakoby nabírat a být prsatá a břichatá, malá tlustá (směje se) a toto jako ženství.....jako nemám ráda, jo. To s tím jsem bojovala hrozně dlouho určitou dobu nebo po různých etapách jakoby zvlášť. (...)Jo, to jsem hrozně přibrála (směje se). To jako ale mělo vliv ten negativní, jo. Ale to zase člověk tenkrát tak neřešil, to akorát zpětně teďka vidí....nebo jako řeší.....já jsem otěhotněla podruhé, tím pádem to tělo se nestačilo asi vzpamatovat a tak dál.....takže to tenkrát bylo těžký období jakoby mít se ráda, jako ženská, jo. Protože tam jsem opravdu byla jenom ta matka, která tlačí ten kočár, je tlustá nebo nevím jaká(...)“ (rozhovor č. 1)

„Asi si to jako spíš vybavuju.....že když dosáhne jako někdo ženskosti, tak si to asi spíš představuju v nějaký vizuální formě, než jako charakterově. Asi si představuju krásnou ženu.....s hezkýma křivkama.....a asi si představuju jako krásnou ženu.....ale ne jako ženu krásnou uvnitř. Že bych řekla jako, že má dobrý vlastnosti.....ale když řeknu jako ženskost, tak si představím.....já nevím.....Marilyn Monroe nebo.....někoho takovýho.(...) asi jako v době, kdy jsem vypadala jako velryba....tak jsem....jako to.....jsem se úplně necejtla jako dobře.....to jsem se necejtla jako žena, ale cejtla jsem se jako velryba. To určitě jako po dobu těhotenství. Nemůžu jako říct, že bych.....si jako přišla.....nejkrásnější, co jsem kdy byla. Asi naopak. Nebo můžu říct jako naopak. Asi jsem jako to nevnímala, že to je jako vzhledu prospívající.“ (rozhovor č. 3)

6.3 Další zajímavá témata

6.3.1 Svatba – má vůbec význam?

Přiznám se, že jsem původně neměla vůbec v plánu ptát se respondentek na svatbu a jejich motivy k ní. Téma se ale v rozhovorech objevilo zcela přirozeně a

souviselo hodně s tím, jaký význam má pro ženy nejenom rodina, ale právě i sňatek a děti. Mluvily jsme o tom, proč se rozhodly vdát a co se tím v jejich životech změnilo. Překvapilo mě, že v některých rozhovorech byl svatbě přisuzován malý význam, vlastně šlo spíš jen o předstupeň k tomu, aby si pořídily děti a jak samy říkaly, založily rodinu. To se poměrně hodně liší od toho, jak svatbu vnímali dobrovolně bezdětní v rozhovorech, které jsem s nimi vedla v rámci bakalářské práce. Pro ně šlo o velmi důležitý krok ve vztahu a nebylo to rozhodnutí jen praktické. Vlastně nejbližší tomu byla asi paní Blanka, v rozhovoru č. 4. Napadá mě tedy, že by bylo zajímavé podívat se na to, jak ženy vnímají sňatek dobrovolně bezdětných párů a jestli rozumí jejich motivaci k němu.

„No....podle mě žádný, jo. Já nepotřebuju, aby se holky vdávaly, nemám to v sobě.....jakoby takhle, jo. Čili.....manželství bez dětí je v podstatě bez papíru úplně jedno. Že dneska jakoby volné vztahy jsou možná někdy lepší, krásnější....než s papírem jako takovým.“ (rozhovor č. 1)

„No.....byla jsem prostě zamilovaná a chtěla jsem prostě založit rodinu.“ (rozhovor č. 5)

„No ta svatba byl určitě jakoby velkej zlom, velká věc. Protože jsme vlastně předtím dřív ani spolu nebydleli, takže jsme se i jako víc poznali, bych řekla.....v takovejch těch drobnostech, co třeba člověk ještě jakoby nezná....ale taková ta velká změna, ta přišla až pak s těma dětma, no.....“ (rozhovor č. 2)

*„(...) ale v naší době si myslím, že ta svatba byla důležitá. Pro nás. Byl to mezník..... protože v naší době si nedovedu představit.....jako že bychom žili jako je to dneska. Že se nevemou a několik roků jsou spolu a řeknou, že je ten papír nezajímá.....to za nás to tak nebylo.(...) Ale ten pocit, že seš vdaná a že to je tvůj muž.....jenom **tvůj** muž.....takže to je....takovej ten pocit, blahej...(...)“ (rozhovor č. 4)*

6.3.2 Pracující matka = špatná matka

Toto téma se vyskytlo v rozhovoru č. 3, s Natálií. Přišlo mi ale skutečně zajímavé a tak bych ráda, aby se zde objevilo. Natálie upozorňuje na to, že pro to, aby byla žena v očích ostatních považována za *správnou*, nestačí jen stát se matkou. Je totiž důležité, jakou matkou! Zmiňuje, že má pocit, že jsou společností podporovány jenom

takové ženy, které se rozhodnou zůstat s dětmi doma a věnovat jim veškerou péči, obětovat všechnen čas. Naopak matky, které se chtějí brzy vrátit do práce, jsou pranýřované za to, že se dětem dostatečně nevěnují, jsou sobecké a měly by se za to cítit vinné. Natálie to nejednou zažila na vlastní kůži.

„Myslím si, že stát podporuje ženy, který maj děti, ale jenom jednoho typu a to je ty, který jsou doma s dětma. Rozhodně nepodporuje matky s dětma, který chtěj jít do práce. Nebo alespoň ne v Český republice. (...)No protože mi to několikrát říkali.....teda až potom, co jsem otěhotněla. Že jsem byla ve škatulce kariéristek, která dá přednost práci před rodinou. Přitom si nemyslím, že se to dá takhle vůbec porovnávat., jako buď práce či dítě. A navíc kariéristka u ženy nezní úplně jako kompliment.“ (rozhovor č. 3)

„No pamatuju si, že jedna z mých tet, mě tak jako řekla, že a chudák to dítě, který bude doma...a to se necejtíš blbě, když jdeš pracovat? To si pamatuju....(přemýšlí).....a pak si pamatuju, že když jsme se takhle o tom bavily a s nějakajma svejma bejvalejma spoluhráčkama, tak jedna z nich řekla, že odsuzuje matky, co pracujou, že to neuznává. To si pamatuju.“ (rozhovor č. 3)

6.3.3 Skvělí otcové, co pak ale ty matky?

K dalšímu tématu mě opět přivedl 3. rozhovor, ve kterém zaznělo, jak společnost nerovnocenně přistupuje k pečujícím matkám a otcům. Bylo popsáno, jak jsou otcové, kteří se svým dětem věnují, adorováni a vyzdvihováni, kdežto u žen je to bráno jako naprostá samozřejmost. Co mě ale zarazilo víc bylo to, jaké světlo pak tato nadstandardní péče otců vrhá na matky. Natálie zmínila, že jí pak okolí dává najevo, že selhává ve své roli a neplní funkce, které by jako správná matka měla. Proto si říkám, jak v tom takovým ženám nakonec je? Na jedné straně je jistě příjemné mít partnera, se kterým je možné se o péči o dítě dělit a nebýt na to sama. Na druhou stranu si ale říkám, jak těžké musí být čelit neustálé kritice a nepodlehnout pocitu, že jako máma selhávám.

„Já si myslím, že tohle my máme doma. Že se můj manžel stará nadstandardně o děti a ještě k tomu vlastně plní tu svojí druhou funkci, že se o nás stará finančně a společností často je.... řekla bych stavěnej na takovej piedestal, jako ten dokonalej táta. S tím, že to není standard a mě nikdo na ten piedestal, i když se o ně starám stejně o ty děti, nestaví, že to berou automaticky.(...) Já si myslím, že mě to pak vnímá, že neplním takový ty společností předepsaný mateřský funkce.“ (rozhovor č. 3)

„A v dnešní době vůbec jsou ty otcové výborný, víc se podílej než třeba dřív.“
(rozhovor č. 5)

DISKUSE

Výzkumné šetření tvoří stěžejní část diplomové práce a proto mu bylo věnováno patřičné úsilí a čas. Ač jsem původně zvažovala přístup kvantitativní, nakonec jsme rozhodla pro výzkum kvalitativní a uskutečnila hloubkové polostrukturované rozhovory s matkami, ve snaze co nejvíce prozkoumat jejich postoje k dobrovolně bezdětným ženám. Navazovala jsem na svůj výzkum uskutečněný v rámci bakalářské práce, kde jsem od respondentů získala mimo jiné informace o tom, jak oni sami cítí, že na ně společnost nahlíží.

Měla jsem vícero důvodů, proč jsem si jako respondentky zvolila ženy – matky. Detailně je v práci popisuji. Očekávala jsem, že jejich postoje k dobrovolně bezdětným ženám nebudou příliš přijímající a byla jsem zvědavá, jak velký podíl na tom bude mít právě mateřství. Také mě zajímalo, co pro ně znamená ženskost a zda vnímají její podmíněnost mateřstvím. Rozhovorů jsem uskutečnila celkem šest, přičemž jsem se snažila najít respondentky různých věkových kategorií. Tři z nich byly maminkami malých dětí školkového věku, další tři měly už děti dospělé. Co se vzdělání týče, také jsem se snažila najít zástupkyně jak z řad vysokoškoláček, tak i žen se základním vzděláním.

Hlavním cílem práce bylo získat odpovědi na předem stanovené výzkumné otázky. To se v případě všech respondentek podařilo, rozhovory byly z mého pohledu opravdu upřímné a snažily se jít skutečně do hloubky, s cílem zjistit, jak matky o dobrovolné bezdětnosti přemýšlejí, jak se k ní staví a co to v nich vyvolává za pocity. Během Tematické analýzy, kterou byla data zpracována, se objevilo veliké množství témat a nebylo snadné poskládat je dohromady a najít v nich spojitosti. Ženy měly často tendence odpovídat zprvu velmi neutrálně, *nehodnotícím* způsobem, ale v průběhu rozhovoru se ukázalo, že ne všechny dokáží toto rozhodnutí skutečně bez předsudků přijímat, chápat ho a akceptovat.

Nejvíce patrné to bylo ve chvíli, kdy měly respondentky popsat vlastnosti, které by dobrovolně bezdětným ženám přiřadily. Zprvu zaznívaly přívlastky jako *rozhodná*, *samostatně myslící* či *soběstačná*, které pak při dalším doptávání přešly spíše v *sobeckost*, *sebestřednost* či nálepku *kariéristka*. Tento model se v práci opakoval nejednou. Stejně tomu bylo například v případě samotné akceptace rozhodnutí o

dobrovolné bezdětnosti. Ženy sice říkaly, že ji nijak nesoudí, že má každý právo žít si jak chce, rozhodnout se jak chce, ale když pak došlo na otázku, jak by se s tím vypořádaly v případě vlastních dětí, vstřícnost šla celkem rychle stranou.

Co mě zaskočilo, byl fakt, že velká většina matek stále považuje děti za záležitost žen, za jejich přirozenost a jasně danou roli a úplně minimalizuje vliv mužů na toto rozhodnutí. Dítě tedy není považováno až tak za partnerské či manželské rozhodnutí, ale spíše za rozhodnutí ženy, které partner akceptuje nebo neakceptuje. Já osobně jsem čekala, že budou děti tématem, o kterém se diskutuje a ukázalo se, že málokterá žena stěží sama přemýšlí, zda si ho pořídí (stále tu funguje jakýsi automatismus- vdám se, pořídím si dítě), natož aby se na tom domlouvali s partnerem jako dvojice. Bylo to patrné i ve chvíli, kdy jsme se žen ptala, proč se vlastně rozhodly mít děti. Těžko hledaly odpověď na tuto mou otázku a bylo znát, že si ji možná ani nikdy samy nepoložily.

Když jsem se nyní dostala k mužům, ráda bych pokračovala dalším tématem, které se v práci objevilo. Ukázalo se, že matky zaujímají zcela rozdílné postoje dobrovolně bezdětným ženám a mužům. Zatímco k ženám byly matky dosti kritické a stěží je dokázaly pochopit, muže měly naopak tendenci omlouvat s tím, že mají právo se takových rozhodnutí bát a že je přirozené, že necítí potřebu děti mít. V jednom z rozhovorů zaznělo dokonce to, že dobrovolně bezdětná žena je odsouzeníhodná. Je smutné, že ženy vůči ženám nedokáží najít pochopení a toleranci a mají tendence se takto hodnotit, zvláště když v případě opačného pohlaví pochopení nalézt dokáží. Z jednoho rozhovoru také vyplynulo, že kritické nejsou matky jen vůči ženám bezdětným, ale i těm, které roli matky nevykonávají podle obecně platných norem. Respondentka, jakožto pracující matka, musela sama čelit nevybíravým hodnocením svého okolí a zápasit s pocitem viny. Od toho všeho ji neuchránilo ani to, že vlastní děti má, dokonce dvě. Říkám si, kdo ale stanovuje to, jak má správná matka vypadat? Ženy sice mluvily o tom, co se od nich čeká, co je správné a *normální*, ale málokde zaznělo, proč by to tak mělo být a jaký vliv to má na děti.

Nepřekvapilo mě, že je mateřství považováno za přirozené a normální, přesně tak totiž nastavení společnosti vnímali právě dobrovolně bezdětní, nebo alespoň ti, se kterými jsem před dvěma lety mluvila. Nečekala jsem ale, pro kolik žen bude téměř až nutností či zcela nezbytným předpokladem pro dosažení ženství a že mnohé právě

absenci dítěte ohodnotí jako aspekt, který dobrovolně bezdětným k ženskosti chybí. Ženskost se ale ukázala jako zajímavé téma celkově. Bylo překvapivé, jak ji matky definovaly a co si za ní představují. Často jsem měla pocit, že mi popisují spíše mateřství nebo dokonce těhotenství, než ženskost jako takovou a ukázalo se to jako opravdu obtížný pojem k zamyšlení. Často také zaznívalo její propojení s fyzickou krásou a objevoval se vliv tělesných změn během mateřství na její vnímání. Zde se už názory rozcházely. Zatímco pro některé bylo těhotenství obdobím, kdy se cítily nejvíce žensky, jiné tohoto pocitu naopak pozbyly, právě kvůli změně postavy a kilogramům navíc. Opět se tu ale vyskytlo velké množství rozporů, kdy na jedné straně bylo mateřství popsáno jako něco, co ženství probudí a následně stejná respondentka tvrdila, že se v období těhotenství a po něm, se cítila nejhůře a raději by ho vůbec neprožila.

Myslím si, že tyto rozpory pramení především z toho, co mě napadalo po celou dobu čtení a analýzy rozhovorů. Že je zkratka pro matky, a dost možná nejenom pro ně, skutečně obtížné si dobrovolnou bezdětnost u žen představit a pochopit, i když se třeba i snaží. Je to pro ně něco nového, něco o čem se příliš nemluví a tak i stěží hledají příčiny, které by k takovému rozhodnutí mohly vést. Některé možná ani nevěří, že dobrovolná bezdětnost skutečně existuje a myslí si, že je to jen jakási zástěrka za jiný problém, třeba i za bezdětnost nedobrovolnou. A také tím, že si za dobrovolně bezdětnou ženou málokdy někoho dosadí. Když už někoho takového znají, většinou s ním o tom nemluví, neumí si ani představit jiné naplnění života, než jsou právě děti. A to je další věc, která zcela jistě stojí za zmínku. Pro většinu matek jsou děti hlavní náplní života, dávají jim smysl i do budoucna budou, třeba skrze vnoučata. Také jsou jakousi stopou, kterou tu po sobě zanechají což jim jistě přidává na důležitosti. Říkám si, že je vlastně štěstí, že děti mají a mít mohly. Neumím si představit, jak by se s názorem, že život bez dětí je prázdný a beze smyslu, popraly se svou vlastní bezdětností, či jak by se v životě jinak realizovaly.

Výzkumné šetření mělo samozřejmě mnohá omezení, z nichž největším byl malý výzkumný vzorek, kvůli čemuž není zcela pochopitelně možné závěry dále generalizovat a považovat za obecně platné. Přesto si ale říkám, že jistě není náhodou, nakolik se výroky v rozhovorech opakovaly a v kolika věcech se ženy shodly. Dále by bylo jistě zajímavé, při větším množství respondentek, zjistit, nakolik hrají v postojích roli generační rozdíly mezi ženami, navíc vzhledem k tomu, že vyrůstaly v jiné době. V neposlední řadě by mi taky přišlo zajímavé mluvit s matkami dětí, které zvažují

bezdětný život. Napadá mě, zda by potom jejich přímá konfrontace s dobrovolnou bezdětností vedla k tomu, že by zaujímaly vstřícnější postoj k těm, kteří se tak rozhodnou žít.

Přesto si ale myslím, že závěry z Tematické analýzy jsou zajímavé a vedou mě k zamyšlení, proč je toto téma pro společnost stále tolik pobuřující a proč se setkává s tak malou dávkou pochopení. Vidím začarovaný kruh v tom, že aby společnost, v mém případě matky, mohly dobrovolně bezdětné lépe pochopit, bylo by třeba o této tematice více mluvit a detabuizovat ji. Nedivím se ale, že se dobrovolně bezdětným ženám s kůží na trh příliš nechce, protože ani já bych na jejich místě nechtěla čelit kritice a hodnotícím postojům, které se ukazují, že mezi ženami vládnou. Obecně si říkám, že na to, jak je dobrovolná bezdětnost častým fenoménem dnešní doby, je stále nepříliš probádanou oblastí a zasloužila by si mnohem větší pozornost. Myslím si totiž, že každá žena má právo svobodně se rozhodnout, jak se svým životem naloží a její hodnota by neměla být posuzována pouze na základě toho, zda se stane matkou či nikoliv.

ZÁVĚR

Diplomová práce zpracovává téma *Postoje matek k dobrovolně bezdětným ženám*. Zjišťuje tedy, jak se matky k dobrovolně bezdětným ženám staví a zda jsou jejich postoje ovlivněny mateřstvím. Zajímá se také o to, zda matky vnímají přímou souvislost mezi mateřstvím a ženstvím a co pro ně ženství vlastně znamená. Důvodem volby tématu je fakt, že u nás kvalitativní práce, která by mapovala postojovou orientaci žen vůči dobrovolně bezdětným ženám, prozatím chybí.

Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. První, teoretická část, vymezuje hlavní pojmy, které napomáhají správnému porozumění tématu. Dále přibližuje mateřství a motivy, které k němu vedou, včetně hodnoty dítěte a ženství. Aby byla práce vyvážená, věnuje dostatek prostoru i dobrovolné bezdětnosti, s důrazem na její společenské vnímání a faktory, které toto životní rozhodnutí ovlivňují. Důležitou kapitolou teoretické části je přehled výzkumů, ze kterých čerpá především empirická část práce.

Praktická část popisuje průběh výzkumného šetření a předkládá Tematickou analýzu rozhovorů, které byly realizovány pro účely této práce. Předhled společných témat, která se vztahují k předem stanoveným výzkumným otázkám, doplňuje o další zajímavá témata, která mohou být námětem pro budoucí zkoumání. Přestože hlavním limitem práce je její malý výzkumný vzorek, který čítá 6 respondentek, dovoluji si říci, že i tak výsledky přinášejí zajímavá zjištění.

Analýza ukázala, že dobrovolná bezdětnost žen je pro matky těžko pochopitelná a proto ji ne zcela dobře přijímají a akceptují. Pramení to ze skutečnosti, že tomuto fenoménu nerozumí, což v rozhovorech opakovaně zaznívalo. Příčinou neporozumění může být jednak tabuizace tématu a malé povědomí o něm, jednak i to, že většině respondentek chybí přímá zkušenost s takovou ženou. Jejich názory na přirozenost mateřství (a tím pádem *nenormálnost* dobrovolné bezdětnosti) se shodují se zahraničními výzkumy i sociologickými pracemi, které postoje taktéž mapovaly a nejsou tedy nijak překvapivé. Zajímavé ale bylo, nakolik se matky snažily dobrovolně bezdětné ženy nesoudit jen do té chvíle, než se jich to začalo dotýkat osobně. Představa, že by se pro bezdětnost rozhodlo jejich vlastní dítě, byla pro ně většinou nepřijatelná.

Měly pocit, že vlivem jejich výchovy k tomu dojít ani nemůže a ukázalo se, nakolik jsou pro ně v budoucnu důležitá vnoučata.

Oproti zahraničnímu výzkumu zkoumajícímu dvojí standardy (Rijken & Merz, 2014) byly respondentky mnohem kritičtější k bezdětným ženám, zatímco stejné rozhodnutí u mužů měly tendence chápat a omlouvat. Vysvětlovaly to tím, že dítě zkrátka patří k ženě. A sklon přísněji hodnotit ženy se ukázal nejenom v případě dobrovolně bezdětných, ale i matek a zarazilo mě, jak málo pochopení pro sebe příslušnice stejného pohlaví mají.

Co se týká mužů, musím zmínit ještě jeden závěr, který mě zaskočil. Matky měly povětšinou pocit, že rozhodnutí mít dítě je výhradní záležitostí žen, kterou muž buď přijme nebo ne. Nevnímalý to jako něco, o čem je potřeba ve vztahu diskutovat nebo k čemu by snad muž mohl dojít sám. Říkám si tedy, jakou hodnotu vlastně partnerskému vztahu a mužům-partnerům připisují. A bylo by zajímavé podívat se na to, jaký vliv na rozhodování o bezdětnosti /mateřství vlastně muž skutečně má a porovnat mezi sebou obě tyto skupiny žen.

Přiznávám, že mě mnohá témata, která analýza přinesla, nepřekvapila a dala se očekávat (s ohledem na v minulosti uskutečněné výzkumy a to, co prezentuje odborná literatura). Určitě mi ale přijde zajímavé, a navrhovala bych tedy k dalšímu zkoumání, podívat se na to, jak by dobrovolnou bezdětnost hodnotily matky, jejichž děti o takovém rozhodnutí do budoucna uvažují a ony s ním tedy mají přímou zkušenost. Dále by bylo přínosné více se zaměřit na generační rozdíly matek a na faktory, které ovlivňovaly jejich reprodukční chování. Zcela jistě by pozornost zasluhovalo i téma pečujících otců, které vyvstalo v jednom z rozhovorů. Dovedlo mě k myšlence, co vlastně takoví otcové dělají s obrazem žen jako matek. Více prostoru bych dopřála i tématu ženství, které se v rozhovorech ukázalo jako velmi náročné. Překvapilo mě, jak bylo pro matky obtížné se k ženství vztáhnout a jak ho často zaměňovaly za mateřství nebo dokonce těhotenství. Proto bych navrhovala porovnat, jak svou ženskost vnímají matky a dobrovolně bezdětné ženy a co je dle jejich názoru jeho podstatou.

Jsem si plně vědomá toho, že má můj výzkum mnohá omezení a je spíše takovou malou sondou do tématu. Přesto ale doufám, že přinese inspiraci nebo zajímavý podnět pro další zkoumání dobrovolné bezdětnosti, která to zcela jistě zasluhuje.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Allport, G. W. (2004). *O povaze předsudků* (přeložil Eduard Geissler). Praha: Prostor
- Badinter, E. (1998). *Materská láska*. Bratislava: Aspekt.
- Corneau, G. (2000). *Anatomie lásky*. Praha: Portál.
- English, H. B., & English, A. C. (1958). *A Comprehensive Dictionary of Psychological and Psychoanalytical Terms: A Guide to Usage*. New York: David McKay Company.
- Giddens, A. (1999). *Sociologie*. Praha: Argo.
- Giunta, V. (2017). *Subjektivní spokojenost se životem u dobrovolně bezdětných* (nepublikovaná bakalářská práce). Pražská vysoká škola psychosociálních studií, Praha.
- Graham, M., & Rich, S. (2012). *What's' childless' Got to Do with It?*. Deakin University, Alfred Deakin Research Institute, 2(36), 16.
- Hartl, P., & Hartlová, H. (2010). *Velký psychologický slovník*. Praha. Portál.
- Hašková, H. (2005). Pracující matky a genderové role ve výsledcích mezinárodního longitudinálního výzkumu. *Gender rovné příležitosti výzkum*, 6(01), 22-27.
- Hašková, H. (2009). *Fenomén bezdětnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
- Hašková, H., & Zamykalová, L. (2006). Mít děti-co je to za normu? Čí je to norma?. *Biograf* (40/41), 3-53.
- Hayesová, N. (2007). *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál.
- Hendl, J. (2016). *Kvalitativní výzkum : základní metody aplikace* (4., přepracované a rozšířené vydání). Praha: Portál.
- Hewstone, M., & Stroebe, W. (2006). *Sociální psychologie*. Praha: Portál.
- Hnilica, K. (2010). *Stereotypy, předsudky, diskriminace (pojmy, měření, teorie)*. Praha: Karolinum.
- Jandourek, J. (2001) . *Sociologický slovník*. Praha: Portál.

- Janoušková, K. (2004) *Krkavčí matky?*. Magisterská diplomová práce, Brno: MU FSS.
- Karsten, H. (2006). *Ženy-muži*. Praha: Portál.
- Konečná, H. (2009). *Na cestě za dítětem: Dvě malá křídla*. (2. Vydání). Praha: Galén.
- Maierová, C. (2008). *40 důvodů, proč nemít dítě*. Praha: Rybka Publishers.
- Mareš, P. (2003). Hodnota dítěte - Česká republika na přelomu tisíciletí. *Rodina - 9. slovenská demografická konference*. Bratislava: Slovenská statistická a demografická společnost. 205-211.
- Matějček, Z. (1989). *Rodiče a děti*. Praha : Avicenum.
- Matějček, Z. (1994). *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál.
- Meyers, D. T. (2001). The rush to motherhood: pronatalist discourse and women's autonomy. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 26(3), 735-773.
- Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.
- Myers, G. D. (2016). *Sociální psychologie*. Brno: Edika.
- Nakonečný, M. (2009). *Sociální psychologie*. Praha: Academia.
- Nicolson, P. (2001). *Poporodní deprese*. Praha: Grada.
- Novák, T. (2002). *O předsudcích*. Brno: Doplněk.
- Oakley, A. (2000). *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál.
- Pakosta, P. (2009). „Proč chceme děti: hodnota dítěte a preferovaný počet dětí v České republice“. *Sociologický časopis* 45 (5)(2009): 899-934.
- Rabušic, L. (2001). *Kde ty všechny děti jsou?: porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Ruddick, S. (1994). *Thinking mothers/conceiving birth*. Yale University Press.
- Říčan, P. (2004). *Cesta životem*. Praha: Portál.

Sobotka, T. (2006). Bezdětnost v České republice. In D. Hamplová, P. Šalamounová & G. Šamanová (Eds.), *Životní cyklus. Sociologické a demografické perspektivy* (s. 60-78). Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky.

Sobotková, I. (2001). *Psychologie rodiny*. Praha : Portál.

Šamanová, G. (2006). Hodnota dítěte v individuálním životě a pro společnost. *Naše společnost*, 4(2), 10-14.

Šedřová, K. (2003). Mateřství jako pozitivní hodnota a žitý svět. *Studia paedagogica*, 51(8), 11-28.

Vágnerová, M. (2007). *Vývojová psychologie II. Dospělost a stáří*. Praha: Karolinum.

Výrost, J., & Slaměník, I. (Eds.) (2008). *Sociální psychologie*. Praha: Grada.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Ashburn-Nardo, L. (2017). Parenthood as a moral imperative? Moral outrage and the stigmatization of voluntarily childfree women and men. *Sex roles*, 76(5-6), 393-401. <http://dx.doi.org/10.1007/s11199-016-0606-1>

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77-101. doi: 10.1191/1478088706qp063oa

Český statistický úřad. (2016). *Porodnost a plodnost za období 2011-2015*. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/porodnost-a-plodnost-2011-2015>

Hašková, H. (2006). *Fenomén bezdětnosti v sociologické a demografické perspektivě*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky. Dostupné z <http://www.soc.cas.cz/publikace/fenomen-bezdetnosti-v-sociologicke-demograficke-perspektive>

Hašková, H., & Pomahačová, J. (2006). *Rodičovství a bezdětnost ve vybraných časopisech pro ženy a muže*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky. <http://www.soc.cas.cz/publikace/rodicovstvi-bezdetnost-ve-vybranych-casopisech-pro-zeny-pro-muze>

- Hird, M. J., Abshoff, K. 2000. „Women without Children: A Contradiction in Terms?“ *Journal of Comparative Family Studies* 31/3: 347-366. <http://dx.doi.org/10.3138/jcfs.31.3.347>
- Kelly, M. (2009). Women's Voluntary Childlessness: A Radical Rejection of Motherhood? *Women's Studies Quarterly*, 37(3/4), 157-172. <https://doi.org/10.1353/wsq.0.0164>
- Lampman, C., & Dowling-Guyer, S. (1995). Attitudes toward voluntary and involuntary childlessness. *Basic and applied social psychology*, 17(1-2), 213-222. <https://doi.org/10.1080/01973533.1995.9646140>
- Langerová, Z. (2013). *Postoje dospělé populace Zlínského kraje k fenoménu bezdětnosti* (bakalářská práce, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně). Dostupné z http://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/21348/langerov%E1_2013_bp.pdf?sequence=1
- Letherby, G. (2002b). Childless and Bereft?: Stereotypes and Realities in Relation to “Voluntary” and “Involuntary” Childlessness and Womanhood. *Sociological Inquiry*, 72 (1), 7–20. doi: 10.1111/1475-682X.00003
- Morgan, S. P., & King, R. B. (2001) „Why Have Children in the 21st Century? Biological Predispositions, Social Coercion, Rational Choice.“ *European Journal of Population* 17 (1): 3-20. DOI: 10.1023/A:1010784028474
- Rich, S., Taket, A., Graham, M., & Shelley, J. (2011). ‘Unnatural’, ‘unwomanly’, ‘uncreditable’ and ‘undervalued’: The significance of being a childless woman in Australian society. *Gender Issues*, 28(4), 226-247.
- Rijken, A. J., & Merz, E. M. (2014). Double standards: Differences in norms on voluntary childlessness for men and women. *European sociological review*, 30(4), 470-482. <https://doi.org/10.1093/esr/jcu051>
- Ulmanová, V. (2018). *Stereotypizace bezdětných žen* (diplomová práce). Dostupné z https://www.pvsps.cz/data/2018/11/07/12/ulmanova_veronika.pdf

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Typy bezdětných dle ne/dobrovolnosti bezdětnosti.....	28
Tabulka 2 Přijatelnost důvodů pro celoživotní bezdětnost populací.....	34
Tabulka 3 Tematická analýza.....	51

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I Vzor informovaného souhlasu.....	1
Příloha II Otázky do polostrukturovaného hloubkového rozhovoru.....	2
Příloha III Přepisy rozhovorů.....	3

Příloha I – Vzor informovaného souhlasu

INFORMOVANÝ SOUHLAS

Informovaný souhlas se týká diplomové práce na téma: “Postoje matek k dobrovolně bezdětným ženám.” Výzkum probíhá v rámci magisterského studia na Pražské vysoké škole psychosociálních studií. Diplomová práce je psána na oboru psychologie Bc. Veronikou Giunta.

Žádám Vás tímto o souhlas s poskytnutím rozhovoru pro potřeby mé diplomové práce a souhlas s nahráváním rozhovoru na záznamové médium i jeho dalším zpracováním.

Vzhledem k citlivosti zkoumané problematiky je náležitá pozornost věnována etickým otázkám a zajištění bezpečí participantů. Důraz je kladen na:

- Anonymitu participantů – v prepisech rozhovorů budou odstraněny i potenciálně identifikující údaje.
- Mlčenlivost – s poskytnutými informacemi participanta bude zacházeno jako s citlivým materiálem. Osobní údaje nebudou dále šířeny, s informacemi bude nakládat jen osoba provádějící rozhovor a to vše v rámci této diplomové práce.
- Autorizace textu po přepsání rozhovoru za účelem dodatečného vyjádření a možností rozhodnutí, zda participant souhlasí se zveřejněním rozhovoru nebo částí tohoto rozhovoru v rámci diplomové práce.

Děkuji Vám za pozornost věnovanou výše zmíněným informacím a tímto vás žádám, abyste poskytla souhlas s výše uvedeným.

Bc. Veronika Giunta

Podpis:.....

Podle zákona 101/2000 sbírky o ochraně osobních údajů ve znění pozdějších předpisů uděluji souhlas s účastí v uvedeném výzkumném projektu a s poskytnutím výzkumného materiálu.

V ..... dne .....

Podpis:.....

Příloha II–Otázky do polostrukturovaného hloubkového rozhovoru

1. Dobrovolná bezdětnost

- setkala jste se někdy s pojmem dobrovolná bezdětnost? Jak mu rozumíte?
- znáte nebo potkala jste se někdy s dobrovolně bezdětnou ženou?
- jaké důvody podle vás mohou vést k tomu, že se žena rozhodne nemít děti? Rozumíte těmto důvodům? Ano, kterým? Ne, proč?
- vnímáte ve společnosti tlak na to, mít děti? Pokud ano, jaký? Zažila jste ho sama?
- čím si vysvětlujete, že dobrovolně bezdětných žen přibývá?

2. Postoje vůči dobrovolně bezdětným ženám

- když si představíte dobrovolně bezdětnou ženu, jaké vlastnosti byste jí přiřadila?
- jaký si myslíte, že vede život?
- co ve vás dobrovolná bezdětnost vyvolává za pocity? Jak takovému rozhodnutí rozumíte?
- vnímáte rozdíl v tom, pokud se rozhodne nemít děti žena nebo muž? Pokud ano, jaký?
- co si myslíte, že může dobrovolná bezdětnost ženě přinést X o co naopak přichází?
- myslíte si, že má dobrovolná bezdětnost vliv na životní spokojenost? Pokud ano, jaký?
- kdyby se Vaše dítě rozhodlo zůstat bezdětné, jaké by to pro Vás bylo?

3. Mateřství a jeho hodnota

- co pro vás znamená mateřství?
- věděla jste vždy, že chcete mít děti, nebo se vaše rozhodnutí v průběhu života měnilo? Pokud ano, jak?
- zkusila byste mi vysvětlit důvod, proč jste se rozhodla mít děti?
- jak mateřství změnilo váš život? V čem vidíte hlavní rozdíl?
- co vám mateřství dalo X vzalo?
- mělo mateřství vliv na vaši životní spokojenost? Pokud ano, jaký?
- přemýšlela jsem někdy zpětně, zda bylo vaše rozhodnutí mít děti správné?
- když si představíte, že byste z nějakého důvodu nemohla mít děti, jaký by to mělo dopad na Váš život?

4. Vztah mezi mateřstvím a ženstvím

- co pro vás znamená ženství, co si pod ním představujete?
- co vnímáte jako předpoklad dosažení skutečné ženskosti?
- jak vnímáte svou ženskost? Co jí ovlivnilo? Mělo na ní vliv mateřství? Pokud ano, jaký?
- má podle Vás mateřství přímou souvislost s pocitem ženskosti? Pokud ano, jak je tomu podle Vás u dobrovolně bezdětných žen?

5. identifikační otázky :

- pohlaví
- věk
- vzdělání + zaměstnání
- rodinný stav- vdaný/á, ve vztahu, single
- počet a věk dětí

Příloha III – Přepisy rozhovorů

Rozhovor č. 1

T: Úplně na začátek bych se vás ráda zeptala, zda jste se někdy setkala s pojmem dobrovolná bezdětnost?

R: Ne, vůbec ne.

T: A co si pod ním představujete? Nebo....jak mu rozumíte?

R: Hmm....představuju si to, že jsou ženy, které prostě netouží po dítěti.....nestojí o to vychovávat děti, nebo něco takového. Myslím si, že je jich čím dál tím víc, protože dřív to lidi vůbec neřešili, že jo. To bylo přirozené. Prostě vdám se, mám děti, hotovo. A teď se o tom možná moc přemýšlí a.....řeší to i z těch ekonomických stránek a nevím z jakých všech stránek.....což je nevím, jestli dobře nebo špatně, ale prostě ta přirozenost se z toho asi už vytrácí.

T: A co myslíte tou přirozeností?

R: No přirozenost mít dítě.

T: A jak vnímáte rozhodnutí nemít dítě? Je pro vás také přirozené?

R: Asi jsem o tom jakoby takhle nepřemýšlela.....protože obě moje holky přemýšlí o tom, že budou mít děti....takže jako.....jako matka jsem se s tím nesetkala nebo mě ani nenapadlo o tom takhle přemýšlet. A já sama jsem teda vždycky děti chtěla.

T: A když jste zmiňovala, že žen, co se rozhodnou nemít dítě přibývá, napadá vás, čím je to způsobené? Proč tomu tak je?

R: No.....asi si chtějí víc užívat, mnozí.....jako spousta lidí, co takhle z těch....okolo těch holek vidím, tak jsou zajištění, ale chtějí si napřed jakože užít....a.....naopak si myslím, že je velká skupina lidí, kteří ekonomicky na to jakoby nestačí.....nebo myslí si to.....takže přemýšlí o tom víc rozumově. Jako nevím, jestli je to jako prostě : „Nechci žádné děti mít“.....to si nemyslím, nebo nevím....možná jsou, ale nevím.....Čili určitě ekonomické důvody, ať už plus nebo minus.

T: Chápu to tedy správně, že se o tom v dnešní době z vašeho pohledu více přemýšlí?

R: Jo, jo....tak to určitě je.

T: A rozumíte vy osobně těmto důvodům? Nebo jsou pro vás pochopitelné?

R: Asi jim rozumím. Jo....a říkám, prostě dneska je to běžné, že se o tom přemýšlí, my jsme o tom tenkrát nepřemýšleli. Kdybych totiž přemýšlela (směje se).....o ekonomických důvodech, dopadu svatby a dětí.....tak se možná ani nevdám, jo (směje se). Ale říkám, tenkrát opravdu to ty lidi asi nenapadlo. Ba naopak, vím, že bratr byl mladší a ženil se asi o půl roku dřív a čekali mimino.....já jsem mimino nečekala, že jsem to brala prostě jako.....jsem divná, protože on, který je mladší, to mimino už má.....že opravdu asi jako založit rodinu nebo že.....oženit se znamenalo založit rodinu, aniž by to bylo to primární. Ale prostě.....tak nějak to prostě bylo.....

T: Myslíte to tak, že se to tedy očekávalo?

R: Že se to očekávalo. Stejně jako, že já jsem ještě v době, kdy holky v 18 se vdávaly a stavěly barák a.....že to byl takový jako proces spojený i s tady s tím. Že rodiče nás prostě musí zajistit, jedni i druzí.....a všichni na tom baráku pracovali.....že to už dneska taky jakoby není. Je už jiná doba....

T: A myslíte si, že v dnešní době společnost vyvíjí na ženy tlak, aby měly dítě?

R: To si nejsem jistá, to nevím, jo. Nevím, jestli společnost dneska chce.....jako děti je poměrně hodně....takže jako že by bylo vyvíjeno jako....nějaká propagace mateřství nebo něco takového, to si myslím, že není. Ale je fakt, že jsme byla překvapená, když jsem se přestěhovala sem, tak jsme byla v šoku....protože tam jezdí opravdu 3 děti.....jo.....dvě děti na kočárku, jedno dvě dítě capají.....dokonce i čtyři děti.....což je možná obrazem toho, že já nevím.....že se těm mladým rodinám vede líp, než co já si myslím.....jo, že.....jinak si nedovedu představit, proč by někdo měl 4 děti, jo, že.....je to pro mě.....jako nebo si nedokáží spočítat dopředu, co to bude za finanční zátěž, jo.....nebo co od toho očekávat.....takže.....ale je fakt, že mě to tady překvapilo, v Brně jsem se s to tedy neviděla.....

T: A vy jste mi říkala, že jste se vdala a pak přišly ty děti....tak by mě jen zajímalo, jestli vy osobně jste tenkrát zažila tlak nebo otázky ohledně toho, kdy budete mít dítě?

R: To tam.....to tam ještě jeden moment tam byl, protože vlastně že jo.....5 let jsem studovala na vysoké škole a pak přišel ještě ten okamžik, kdy v tom pátáku, když někdo nikoho neměl, tak už to bylo divné, jo. A ještě za mě to bylo tak, že už jsme v podstatě.....neříkalo se tomu umístěnky, ale podle místa bydliště, kdo končil, tak prostě někde na nějaké té škole jako byl zapíchnutej. Takže to ještě bylo takové, co nám bylo směřované a dané. Prostě tady budeš učit a....když se vdáš.....tak jak říkám.

Spousta holek ještě těsně po promoci buď se vdávala nebo už byla těhotná, že ten tlak.....takový tady byl. Že je to přirozené. Prostě skončit školu, začít pracovat nebo vdát se a mít dítě. To si myslím, že teďka není.....

T: Vnímáte tedy u žen v současné době v tomto ohledu větší svobodu?

R: Nevím, jestli je to otázka svobody. Ale možná otázka rozhodnutí, jo.....a.....nevím.....já jsem tenkrát neřešila, jestli je to otázka svobody nebo nesvobody. Protože člověk nad tím fakt nepřemýšlel. Prostě takhle to bylo a hotovo, jo.

T: No a když byste si teď zkusila dobrovolně bezdětnou ženu představit....jaká podle vás je? Jaké má vlastnosti?

R: Hmmm.....rozhodnost? Samostatný myšlení, asi. A pocit soběstačnosti.

T: Jak to myslíte, pocit soběstačnosti?

R: No.....pocit soběstačnosti.....nepotřebuju chlapa, protože....když bude dneska jeden, bude zítra druhý a to dítě přeci jen nějakým způsobem to všechno svazuje, jo. Takže.....asi takhle. Že je pevná v tom rozhodnutí.

T: A když mluvíte o těch mužích.....vnímáte vliv rozhodnutí o bezdětnosti na partnerský vztah?

R: Těžko říct.....jak říkám, jsem z nějaký doby a ty moje holky, ty jako mají partnerské vztahy..... zatím to tak řeší jako přijde jeden odejde druhý (směje se).....jo, že.....jedna studuje a jako neřeší, jestli se chce vdát nebo jestli chce mít děti.....jako jasně, že o tom mluví, ale neřeší kdy nebo proč.....prostě až to přijde.....takže v mém věku do toho se vžít jako jde těžko, jo.....já jim do toho samozřejmě teď nekecám, naopak.....jako spíš říkám musíš dokončit školu teď.....a pak teda až dokončíš školu, tak musíš mít praxi, protože.....(směje se).....a tak dál.....ale jako....nemyslím si, že bych jim do toho měla kecat nebo že bych do toho měla jako nějak jakoby víc vidět, no.....ani jako z pozice matky a ani z pozice jakoby ženské.....jak říkám....mě jenom překvapuje, že ty děti se rodí, že je jich fakt hodně....ale myslím si, že je to způsobené tady blízkostí Prahy a příležitostí.....a asi je tady víc peněz, jo než na těch dědinách jako tam na Moravě....nebo nevím....

T: Myslíte to tedy tak, že se tu lidé mají lépe a mohou si ty děti dovolit?

R: Myslím si, jo.....Myslím si to.

T: A když se o té dobrovolné bezdětnosti bavíme, říkám si, co to ve vás vyvolává za pocity?

R: Já si teďka třeba myslím....ale zase to hodnotím z toho svého věku padesáti nevím kolika let, že.....že bez dětí prostě.....tak jak třeba kolegyně moje říká a už aby vnoučata a vnoučata, dneska mám vnoučata....ty brd'o já přijdu domů a vnoučata jako.....(směje se).....dovedu si jako představit, že by ty holky děti neměly.....ale až to přijde, tak věřím, že všechno bude zase jakoby v pořádku.....ale nevím, proč by se ta ženská nemohla rozhodnout, že děti mít nebude, jo. Že já teďka žiju plnohodnotnej život ženské a.....a ty svoje děti samozřejmě ráda vidím, stýkám se s nima.....ale....nemyslím, že bych musela řešit, že je nevidím každý den nebo řešit jejich starosti....to už ať si řeší jako takhle.....a teď už vlastně nevím, na co jste se ptala.....

T: Jak vy se k té dobrovolné bezdětnosti stavíte?

R: Jako jestli odsuzovat neodsuzovat? Ne.....je to jejich rozhodnutí a je dobře, že si můžou rozhodnout. Protože právě si myslím, že před těma nevím.....30 lety.....to mnohdy nebylo na tom, jestli se chceš rozhodnout, jo....protože kdyby.....nedovedu si představit, zvlášť na Moravě, protože lidi chodili do kostela a ještě to tam bylo naplantany jinak, že by to dítě jako neměla, jo. Říkám, že to bylo nalajnovaný. Skončíš školu, postavíš barák, vdáš se a budeš mít děti a o ty se budeš starat, jo. Takže je jediné dobře, že si to dneska můžou zvolit.

T: Přijde vám tedy, že dřív by bylo těžší si takové rozhodnutí ustát?

R: Hmmmmm, to určitě. To jasně.

T: A umíte si představit, že byste žila život bez dětí? Ať už byste je neměla z jakéhokoliv důvodu....?

R: No.....to je za se zkreslený tím, že mám tady v práci pětadvacet svých dětí a je fakt, že jsem člověk, který.....ale bylo to i v době, kdy holky byly malé nebo kdy ještě chodily do školy, že prostě řeším v hlavě, když teda nepotřebuju řešit děti, tak řeším jakoby prostě ty svoje děti školní, no. A nedokážu asi zodpovědět, že kdybych byla já nevím prodavačka nebo pracovala v kanceláři, tak bych to asi viděla jinak, jo. Ale tady opravdu někdy mám tady těch svých dětí dost, takže toto jako.....nedokážu říct, jak by mi bylo nebo jak by mi nebylo, jo. Učila jsem v podstatě ještě před školou, takže.....takže to mě provází pořád.

T: A vnímáte nějaký rozdíl v tom, pokud se rozhodne nemít děti žena a pokud se tak rozhodne muž?

R: Hmm.....asi si myslím, že ženská víc přemýšlí o tom, jestli chce nebo nechce mít děti. Ale je to můj názor, jo. Že ten chlap, prostě to přijde.....a buď to přijme nebo to nepřijme, ale....nemyslím si, že by byl chlap, který by....jakoby vyloženě cíleně hledal partnera, protože chce mít děti, jo. Že je určitě rozdíl mezi přemýšlením té ženské nebo toho chlapa.

T: Takže to tedy vnímáte jako téma bližší ženám?

R: Ano ano, asi jo.

T: A čím myslíte, že to tak je? Jak to vy vidíte?

R: Já pořád ještě vnímám svět prostě jako mužská role a ženská role, i ve výchově jakoby těch dětí.....takže.....říkám. Nevím o chlapovi, kterej by si řekl prostě chci mít dítě, jako už mám na to věk, chci zabezpečit jo, prostě ženskou nebo chci sehnat ženskou a zabezpečit jí a mít rodinu. Ale určitě vím, že takoví existují, jo.....ale ze svého okolí teda jako to neznám.

T: Myslíte to tedy tak, že ta potřeba mít děti je spíš na straně ženy?

R: Asi jo. A ten muž na to buď přistoupí nebo nepřistoupí. A nebo to pak asi souvisí a vyplývá to potom teda z toho soužití, které mají.....tak přijde určitej okamžik, kdy žena chce....tak muž.....jako, jo.....že je to spíš takové, že muž vyhoví té ženské, ale ne v tom slova smyslu, že to udělá, protože ona to chce, ale prostě jo.....takhle to vyplývá.....

-----chvíli rozhovor mimo záznam-----

T: A vnímáte nějakou souvislost mezi dobrovolnou bezdětností a životní spokojeností žen?.....i v budoucnu třeba?

R: Já si myslím, že ženská, která se takhle rozhodne, tak ví, proč se tak rozhodla a už to v budoucnu řešit nebude....jo....to je asi.....měla by tak být přeci spokojená.

T: Takže jestli tomu správně rozumím, vnímáte to jako pevné rozhodnutí, ze kterým nic jiného nehledáte?

R: Ano....to jo..... je to jako každá jiná volba si myslím, jo. Dneska už není ani tlak na ty ženy nebo jako na ženy obecně, aby děti měly....takže si myslím, že je to taková volba jejich. A že pokud se takhle rozhodnou a oddalují to, že dneska můžou mít děti ve

35, ve 40.....jako když se budou.....když to půjde.....nebo když se najednou rozhodnou, tak to rozhodnutí můžou změnit.....ale to je jako když bych se já svobodně rozhodla, že budu učitelka a teď toho litovala, protože prostě.....jo.....já vím, že je to odtažitě přirovnání, ale prostě je to o rozhodnutí člověka. A pokud já ho udělám, tak.....to něco přináší.....a s tím musí logicky uvažující člověk počítat.

T: A v jakém věku ženy byste to rozhodnutí tedy považovala za řekněme.....definitivní?

R: Asi to souvisí s tím, kdy se dneska rodí, jo. Že ta hranice se posunuje, čili.....jako definitivní.....nedokážu se do takové ženské vcítit. Jakože tam můžou být různé důvody, proč to dítě nechce....anebo ne proč ho nechce, ale jsou taky ženský, který ho třeba vůbec nepotřebují ke svému životu, jo.....je to asi tak, kdybychom řešily, že ženská si pořídí děti a pak zjistí, že jí nebaví (směje se). To přeci taky může v určitém okamžiku nastat. Čili to je jako v tom prvním případě....pořádila si děti, tak se s tím musí nějak porvat a vzít zpátky už to nejde, stejně tak jako v tom prvním případě.

T: A znáte vy osobně nějakou takovou ženu?

R: Mám spolužačku, která už na gymplu prohlašovala, že nikdy žádné děti mít nebude. A.....šla studovat medicínu, pracuje na onkologii a nemá žádné děti. A nikdy žádné děti mít nebude. A to na nějakém srazu.....(přerušilo nás zvonění).....Takže prostě ona hnedka se dostala do té nemocnice a tam se tak ponořila jednak do studia, to byla jedna věc....pak jako říkala jako z oboru odejít na 5 let ale.... prostě to nejde skloubit s tím zaměstnáním, takže..... a nevím, jestli jí to mrzelo nebo nemrzelo, protože.....prostě žila těma lidma, těma nemocnýma, pohybovala se mezi smrtí a nemocema a já nevím čím, takže možná je dobře, že ani žádné dítě takhle nemá.....

T: To mi zní tak, jakoby zasvětila svůj život práci.....

R: Jo, přesně tak. Ale říkám, bylo zvláštní, že to říkala už na gymplu, aniž by věděla, že tu medicínu nějakým způsobem nebo.....kde skončí....a že to teda takhle má, jo. Jinak jako že bych znala ve svém věku dobrovolně.....že by prostě jen tak se rozhodly, aniž by měly třeba zdravotní problém, to asi neznám, jo.....V podstatě všechny moje spolužačky ze všech škol mají děti.

T: A máte nějakou představu, nebo mluvila jste někdy s touto svou kamarádkou, zda bylo těžké si toto rozhodnutí v životě obhájit? Nebo jak vy to vnímáte?

R: Jako.....v době, kdy ona budovala tu kariéru, tak.....ona se bavila jenom o tom, co musí, jo....a když tak vyprávěla.....ale jako to její vnitřní ani nevím, to neznám, jo. Že člověk se jí ani už neptal, neřešily jsme to.....nebo ona sama ani nikdy nezaváděla hovor jako je mi líto, neměla jsem.....neřešila to. Prostě takhle to je, takhle to prostě беру.....(chvíli přemýšlí) Ona si užívala zase jinak. Jezdila a jezdí po celém světě, po sympoziích....poznává lidi, poznává svět.....takže.....si myslím, že potom asi je to, že si lidi najdou nějakou náhradu nebo něco, co je uspokojuje.....a říkám, v našem věku teď už to nikdo neřeší, jestli jsem měla nebo neměla děti.

T: Máte tedy pocit, že ta realizace života se pak ubírá jiným směrem?

R: Jo, jo. Seberealizace nebo tady tyto naplnění, jo...Hm.....

T: A čistě z vašeho pohledu.....máte pocit, že tímto rozhodnutím ženy o něco v životě přijdou? A pokud ano, o co konkrétně?

R: To je ale těžko hodnotit, jo.....Protože nedokážu se ani moc vcítit tady do těch ženských. Jako říkám....myslím si, že jako naplnění.....pracují, naplňují to cestováním, koníčkama, nevím čím.....a já sama jestli si to dovedu představit....no zpětně tím, že sama mám děti, jo, tak si to jde představit jako poměrně dost těžko.....jo.....že bych jako děti neměla.....to nevím, co by mi chybělo....ten pocit nedokážu v sobě jakoby vyvolat. Je fakt, že jsem ráda hrozně, že je mám, jo. Že prostě tím, že jsme rozvedení.....a tím, že jsme se.....tím důvodem stěhování bylo to, že obě dvě jsou tady v Praze.....takže já je mám pořád při ruce a říkám.....ta představa že by nebyly.....nedokážu to navodit.

T: A je něco, co by podle vás mohly naopak získat?

R: To je stejné, jak jsem už říkala, jo.....těžko se mi do toho vcítuje.....to je asi velice individuální. Každá ženská má jiné důvody, proč se tak rozhodne, jo.....a přinese jí to pak i jiný benefit.....nedokážu teď na to nějak odpovědět.....

T: To nevadí....já bych se teď přesunula od dobrovolně bezdětných žen na chvíli k mateřství a zajímalo by mě, co pro vás znamená?

R: Uffff.....To je hrozně zvláštní otázka v tomto věku (směje se). Já si pamatuju, jak jsem hrozně přibrála (smích).....jako člověk, že by takhle filozoficky přemýšlel, jak je to krásný, úžasný nebo kdoví co.....si pamatuju jak jsme přejížděly koleje od šaliny abychom rychle porodily.....a zrovna teď bude mít dcera 25 let, tak jsem si říkala, jak to bylo.....taťka byl u porodu a říkal pořád tady je horko, tady je horko, kdy už to

bude.....(dlouho se směje).....takže jako....že by to bylo něco krásného, to si nevybavuju zpětně. Ale určitě to pro tu ženskou je něco, čím naplní ten život, jako jo. Asi to důležité je, ale na druhou stranu pokud ho nenaplní mateřstvím, tak ho naplní něčím jiným.

T: A změnil se váš život mateřstvím?

R: No tak jasně, že jo....ano, změnil se..... Jedna dcera je můj odlitek, takže jako se do toho promítá naprosto cokoliv, že jo. A to nejenom jakoby že jo z rodičů nás dvou, ale i z babiček, z prababiček, z těch míst, že jo, kde teda vyrůstaly a je to všechno to, co jim ten člověk předá. Takže jako.....určitě.

T: A zkusila byste mi říct, co vám to do života dalo? A nebo naopak, jestli jste tím o něco v životě přišla?

R: Ne, to ne, to určitě ne. To bych určitě neřekla. Jako....všechno to, co mě ty děcka dávaly a dávají, jako to.....to ke mě patří a bez toho já si to už dneska představit nedovedu....zpátky jako, jo. Takže.....takže to je....je to naplnění toho ženství. Říkám, kdyby ty holky nebyly, nebo kdyby ty děti nebyly....tak vím, že tady jsem zapojená do spousty těch dětí a řeším jejich starosti a nevím co všechno, takže by se člověk seberealizoval jinak....ale je fakt, že tady toto.....to jsou prostě ty moje odlitky, moje starosti, moje řešení a.....vím, že to bude až než umřu, jako jo. Takže je to jakési pokračování mě. Ne jakoby lidstva, ale mě, a to je pro mě to důležité.

T: Říkám si, jak teď mluvíte o tom, že vaše dcery jsou vašim pokračováním a že jsou nějakým vašim otiskem.....napadá mě, že vy zcela jistě zanecháváte stopu i v dětech, které učíte....a tak si říkám, jaký je v tom pro vás rozdíl? Jak to vnímáte?

R: Ano, to máte pravdu. Je to asi hlavně i ve vnímání toho děcka. Protože mám v Brně X tříd, kdy ty děcka mě tykají, volají mi ještě i dneska z Brna, jedna ta třída z posledních je teď v prváku na vysoké škole a.....a myslím si, že je to teda doklad toho, že i já jsem v nich zůstala, že tam něco je....a je to možná takový ten pestřejší pohled na svět, jo. Že s těma dětma člověk řeší....když má 2, tak každá si prochází nějakým obdobím, v každé fázi něco řeší.....ale tady těch problémů je spousta dalších a tím, že učím už nevím.....25 let.....takže ty některé ty problémy těch dětí se opakují, naopak některé dřív vůbec nebyly a teď se naopak něco nového řeší.....takže to mě ty děcka dávají jakoby pro ty ostatní děti.....model toho, jak to řešit nebo jak na to nazírat nebo.....tady toto.....pořád se vlastně učím (směje se a přemýšlí).....Pomáhaj mi

orientovat se v tom jejich světě, protože zase na druhou stranu si myslím, že spousta lidí v mém věku, pokud teda ty děti nemá nebo pokud nemá vnoučata, tak musí čumět na to, co na ulici vidí, jak se baví, jak se oblíkají, jo jaký mají prostě názor na cokoliv, co je čeká nebo co prožívají, jo.....a je to aj vidět....třeba teď jsme řešili já nevím rozvody v 9.třídě, jo.....kolik dětí je rozvedených, jo.....čili třeba toto je třeba něco, co jsem dřív tolik neřešovala a tady přes ty děcka člověk slyší tolik věcí, které mě určitým způsobem formují potom v tom, jak se na to člověk dívá....

T: Napadá mě, jak se vás vlastně tyto problémy vašich žáků dotýkají? Musí to být přeci jen náročné.....

R: Jako dotýkaj se.....(mimo záznam mi uvádí příklad jedné ze svých žaček).....Je to opravdu náročný. Některé věci se opakují, ale některé jsou prostě pořád nové a říkám..... i když tu práci dělám už hrozně dlouho, tak si nevím rady, nebo zůstává to ve mě.....řeším to v hlavě....ale je to zase asi osobnostní problém. Že to není problém učitelky jako takové, jo. Protože znám spoustu lidí, kteří jako.....si odučí a tím to jako končí. Takže toto potom asi není ani úplně pohled učitelky, ale spíš jaký ten člověk jakoby je.....

T: Mám tomu rozumět tak, že máte ke svým žákům blíže, než třeba některé vaše kolegyně / kolegové?

R: Někteří jiní jo.....Nevím, jak by to posoudili oni, ale myslím si, že teda o nich hodně vím, aniž bych se musela jakoby vyptávat.....že ty děcka jakoby dokážu otevřít, že ty děcky vždycky za ty 4 roky než vylezou.....že oni o mě ví spoustu věcí a já o nich vím spoustu věcí, jo. A že.....že.....samozřejmě vloni ty devátáci nebo osmáci, když jsem sem přišla, tak tenkrát byli všichni zvědaví a proč, a tak dále.....takže před těma děckama to netajím, jo. A neumím to. Neumím se tady postavit jako před nějakou anonymní masu a to oni zase ví, ale ono....je to o to těžší, že oni za váma pořád chodí a chtějí řešit něco a člověk už má hlavu jak balon a ten pocit zodpovědnosti teda jo, já se na to podívám, promluvíme si.....tak tohle zase je jakoby přitěžující a těžký a když člověk přijde domu, tak má hlavu jak kýbl.....a s rodičema jestli o tom navázat, jestli jim to říct.....s kým z těch děcek se kontaktovat.....tak to si nosím domů, no.....od dalších X dětí, co učím.....

T: Když vás tak poslouchám mám pocit, že máte k těm dětem takový skoro až mateřský přístup.....

R: (přerušuje mě) Asi jo, ano.....to je to, co jsem říkala na začátku jo. Že kromě svých dvou vlastních člověk řeší tady tyto děti, no.....

T: Říkám si, že musí být pro vás náročné to, že jste mezi dětmi pořád, ať už v práci nebo dříve i doma.....

R: Ano (dlouho se směje). No to jsem.....to můžou kolegyně potvrdit, že chodím domů ve 4, v 5.....vyvenčím psa a buď dělám dál anebo .....anebo to z té hlavy člověk nevypustí.....a to vidíte, že oni pořád chodí s nějakýma kravinama, takže v hlavě těch věcí je milion, no.....*(přerušily nás žákyně, které Lucii hledaly)*

T: A k dětem vás to táhlo vždy? Myslím tím i v době, kdy jste se rozhodovala o své budoucí profesi.....?

R: No.....já jsem studovala matematicko-fyzikální gymnázium (směje se) a tak mě hnali na nějakou matematickou analýzu, ale asi to vycházelo z toho.....a pak jsem chtěla jít na žurnalistiku, ale.....tenkrát zas byla jiná doba, že by si člověk řekl, co a jak chce.....já jsem chtěla jít na žurnalistiku a řekli mě.....že moje spolužačka má tetu v Rudym právu a z gymnázia půjde pouze jeden na tuto školu, čili....tam se to takhle limitovalo. A tím, že mamka dělala.....my jsme bydleli původně na malé dědině.....a dělala ředitelku, pak jsme se přestěhovali a mamka byla učitelka.....tak to učitelství jakoby.....tam nějak jakoby prostě v tom bylo, jo. Že to bylo takový.....že když jsem šla z osmičky, nevěděla jsem čím budu, přišel čtvrták na gymplu a člověk zase nevěděl, čím bude.....tak tady se to tak nějak spojilo.....

T: Takže chápu to správně, že k tomu rozhodnutí přispělo více okolností?

R: Hrála jsem na housle, takže hudebka čeština, jo.....tam tak nějak jako logicky byla. A tenkrát zas nebyl až takový extra výběr. Tam byla medicína, práva, nějaká technická škola, pajdák a nevím co....ještě mě tlačili do Ruska, abych ruštinu jako studovala (usmívá se).....takže ta doba je v tomto jakoby hrozně jiná. To vidím teď u těch devátáků, kolik milionů šancí a škol, o kterých nevím, co z nich vůbec vyleze, se jim nabízí....

T: A když by se vás někdo před lety zeptal, proč chcete mít děti.....jaký byl ten váš důvod, se pro ně rozhodnout?

R: Já jsem....u mě asi vůbec neprobíhal proces jestli chci, nebo nechci, jo.....znovu říkám, že to, že jsme se vzali a že brácha to dítě čekal dřív, to si pamatuju jako takovou

jako nespravedlnost.....nebo jak to říct (směje se). Ale já jsem vůbec neřešila, jestli chci nebo nechci. Prostě tak to bylo a když jsme se vzali, tak budeme mít dítě.

T: Rozumím tomu správně, že u vás ten proces rozhodování vůbec neproběhl?

R: Ne. Ne. Natož varianta, že by třeba jsme neměli dítě. To jako.....to by mě ani nenapadlo vlastně si myslím, jo. Vůbec něco takového řešit. Takže jakoby tak to je....To byl fakt. A říkám na rozdíl třeba od mé dcery, které chybí rok.....které tluču do hlavy, jako.....prostě musíš opravdu.....takže dneska to i já, jako teda budoucí bába řeším prostě tím, že musí se finančně zabezpečit, protože já jí rozhodně nezabezpečím a i to dítě musí přivést.....a byla by hloupá, kdyby ho přiváděla do nějakých já nevím....nemáme peníze, nemáme kde bydlet, jo.....a navíc nevím, co budu dělat po mateřské, protože jsem sice skončila architekturu, ale za těch 5 let jsem zapoměla všechny ty programy a nikdo mě nevezme zrovna v tomto oboru bez nějaké praxe nebo bez něčeho..... nemám šanci. Takže tenkrát jsem to vůbec neřešila a dneska bych to i přes tu dceru jako prarodič řešila. A navíc ví, že se na mě může spolehnout, ví, že jako babička budu fungovat....že se na to dítě budu těšit, ale vstupuje tam to racio, které říká nebud' blbá.....tím, že si to dneska....tím, že já jsem tenkrát rodila první holku v 25 a už jsem byla stará matka....takže dneska se to všechno jakoby posunuje a ona nemusí tady jako něčím takovým trpět, jakože to nepůjde nebo.....že se to nepodaří.....

T: Takže vaše dcery vedete k tomu, aby o tom samy více přemýšlely?

R: Jo. Jo. Ale ani to není tak, jako že bych je musela tlačit, jo. Že je to spíš v rámci takových jako pohovorů co bude, kdy jak bude.....a je to i jako její názor. To není že bych jí jakoby přemlouvala, že něco nesmíš nebo nebud' blbá.....ale tak nějak to z toho vyplývá.

T: A je to pro vás hodně důležité? Myslím ten proces rozhodování, načasování.....?

R: Ano, jo. Protože tenkrát to ještě zase před těmi X lety bylo takhle, že ti rodiče jakoby buď do začátku ty mladé poslaly i finančně, jo..... z nějakého finančního hlediska.....kdežto ode mě teď nemůžou očekávat vůbec nic....a myslím si, že nejsem jediná.....čili ti mladí se musí postavit na nohy sami. Takže i to je další důvod. Já jsem teďka byla v šoku, protože na té dědině mám nějaké kamarády, co chodí do kostela.....jedna má 5 dětí, jedna má 3 děti.....a svatby se konají, že se půjčí bílá limuzína, jo.....a na svatbě pořád je ještě 150 hostů a ta moje kamarádka teda říká, tak budeme vdávat Janičku.....a my přece jako rodiče jsme povinni aby jako prostě....tu

svatbu jsme jako vystrojili.....a ta její sestra, co už vdala teda 2, co to měly tady v tomto velkém stylu, tak když to viděly u těch sestřenic, tak jako to my musíme udělat.....To znamená, že ještě zas je tam ještě jiný pohled, z té dědiny, kde je to jiné jako v tom městě, jo.....Oni jsou soudržná rodina, chodí do kostela, žijí celou dobu v rámci narozenin, svátků.....všechno řeší spolu, kdežto my tím, že jsme rozvedení a tak dál, tak prostě ten pohled.....jako žiju rozhodně jinak, než oni. Nevstávám ráno v 5 a nejdu okopávat okurky, jo a podobně. A přesto oni tam ten model rodiny a ten model toho mateřství i tady těchto vztahů, jako babička a dědeček, chápou úplně jinak, jo. Že v tom je také velký rozdíl.

T: Vnímáte tedy, že je tam pro mladé větší podpora?

R: Určitě. Minimálně finanční, jo. Protože říkám.....oni v tom mají zafixované, že ty děti takhle.....tak jako to dříve bývalo.....stavíme našim barák jedna, barák dvě a podobně. Takže tam to jako bylo takhle zafixovaný, tak teď si myslím, že.....a nevím vlastně, jestli ti mladí by o to takhle stáli, jo. Že možná jsou dneska právě natolik soběstační, že si chtějí všechno udělat po svém, takže....nemyslím si, že na toto by se mě ptali.....kde a kam se bude stavět.....nebo kde se bude kupovat byt.....že to by se mnou neřešili. A stejně tak je to asi s tím rodičovstvím.

T: Jak to myslíte, s tím rodičovstvím?

R: Že chtějí mít pocit, že se zvládnou sami o to dítě postarat, než si ho pořídí.....jo.....

T: A když se ohlédnete zpětně.....přemýšlela jste někdy nad tím, jestli to vaše rozhodnutí mít děti bylo správné? Myslím tím, jestli přišlo ve správnou dobu, se správným partnerem.....

R: No vzhledem k tomu, že jsme se rozvedli.....(smích) tak nevím, jestli to bylo rozhodnutí správné. Ale tam sehrály tu roli.....ten rozvod byl zapříčiněn tím, že my jsme se nastěhovali ke tchánům, jo. Takže ten pes tam byl úplně jinak zakopaný. Ale tak jak jsem říkala prostě. Když v pátáku člověk neměl přítele, tak už by divný a když prostě okamžitě po tom pajdáku.....a my jsme opravdu končili v 25, 26 a to jsem ještě byla na osmiletce, čili tam se to nějak jakoby posunulo.....i ten posun časový dneska je.....takže tam jsme vůbec neřešili.....prostě chodíme spolu.....u mě to ještě bylo tak, že jsem dostala umístěnku do vesnice za Kyjov a on měl zůstat v Brně. Jo, čili tady se ještě řešilo, jestli se budeme o víkendech navštěvovat a nebo teda budeme spolu. Jenomže zas to bylo tak.....tak jak jsem říkala.....ty umístěnky byly a kdo chtěl jít do Brna,

musel mít trvalé bydliště v Brně, jinak by se tam nedostal a to byla víc jak hodina cesty.....cestování.....jakoby vlakem, jo. Čili ano, byly tam tady tyto faktory a když teda neřešíme děti ale tu svatbu, tak potom mi ta tchýně budoucí jakoby nabídla, tak mi ti tady napíšeme to trvalé bydliště a můžeš tady bydlet.....a když to uslyšel náš taťka, tak řekl jako jak bydlet.....jako na hromádce? To prostě se nedělá, což dneska.....že jo.....by to bylo úplně normální. Takže jestli tam chceš bydlet, tak se vezmete, jo. Takže.....tam jako.....to je zase ten vliv, kdy člověk možná ani jako nechtěl přemýšlet, nebo....neměl možnost se vzpříčit nebo možná neuměla jsem se jako vzpříčit, jo.....nevím, jak to tam jako probíhalo.....

T: Mám tomu rozumět tak, že šlo do určité míry o rozhodnutí praktické?

R: Možná.....ale že pořád v tom velkou roli hráli ti rodiče, jo. Kdyby ten taťka prostě tenkrát netlačil a já....a nebo kdybych já si víc dupla, což pro mě tenkrát bylo nepřijatelné.....protože si myslím, že dneska se posunula i autorita rodičů.....nebo děti k rodičům a podobně....takže by třeba všechno dopadlo jinak, jo. Ale je fakt, že oni nám nekecali, ale myslím si, že naprosto stejně očekávali, že se vezmou a budou mít děti. Že to nikdo neřešil. Budou nebudou.....

T: A ještě mě napadá.....když říkáte, že ty děti dříve přicházely bezprostředně po svatbě.....kdy jste vlastně měla pocit, že zakládáte novou rodinu?

R: Ne, ty děti tenkrát tvořily tu rodinu, jo. To si myslím....že tím, že budeme mít ty děti, budeme.....taky se vlastně říkalo úplná rodina, že jo....Ten termín tam byl. To znamená nejenom maminka a tatínek, ale i děti. To je rodina.

T: A jaký tedy vliv měla podle vás na váš život svatba? Co se po ní změnilo?

R: No....podle mě žádný, jo. Já nepotřebuju, aby se holky vdávaly, nemám to v sobě.....jakoby takhle, jo. Čili.....manželství bez dětí je v podstatě bez papíru úplně jedno. Že dneska jakoby volné vztahy jsou možná někdy lepší, krásnější....než s papírem jako takovým.

T: A když teď mluvíte o svých dcerách.....jaké by pro vás bylo, kdyby se ony rozhodly pro bezdětný život?

R: No dovedu si to představit. Ale znovu říkám, že je to zase tím, že tady těch dětí mám plno a někdy jich mám plný knedlík, jo. Ale asi bych to brala prostě že je to jejich rozhodnutí a nedovedu si dneska ani pocitově říct, jestli by mě to mrzelo nebo chybělo

prostě.....ještě ten okamžik, jak některý ženský chodí, jo.....já se těším, až budu babička, to já to.....já to prostě jako neprožívám, neřeším. Možná to přijde, ale teď to fakt jakoby není. Asi by byla jiná situace, kdybych byla už na důchodě, doma a já nevím....čekala, jo.....tak je to něco jinýho. Ale teď být babičkou jsou pro mě další potenciální starosti, ne že bych v tom neviděla to pěkný, ale neřeším to prostě. Zatím babička nejsem a.....

T: Dá se tedy říct, že to není něco, k čemu byste se v tuto chvíli upínala?

R: Ne, ne. Rozhodně ne. Já jako když se přiznám, tak se upínám k tomu, najít si chlapa a.....jako i toto, jako to babičkovství, se posunulo prostě někam, že si chci spíš zatím užívat sama za sebe, jo.....prostě jako dokud to jde....ne že by to nešlo skloubit s nějakým vnoučkem, ale jako....že bych prostě.....to je případ naší mamky které je 80 a pořád mluví o tom, jak by chtěla být prababičkou. Jako ta mamka skoro nechodí a.....protože je někde na té Moravě, což je cesta i autem na 3 a půl hodiny nebo kolik, tak já nevím, kolikrát by to miminko jakoby viděla. Ale prostě asi ten pocit že já už chci bejt tou prababičkou.....(směje se).....tak takový jako třeba já už chci bejt babičkou, jo.....tak to já rozhodně nemám.

T: Rozumím tomu správně tak, že máte v tuto chvíli potřebu spíš vlastní seberealizace než realizace se jako babičky?

R: Jo, jo. A zpětně si už ani nedokážu představit, když ty holky byly, co všechno jim člověk obětoval, kolik prostě že jo času a lítání od basketu přes gymnastiku po hudebky a všechno tady toto zajišťování.....že si ani nedokážu představit vůbec, jak jsme to dělali, jo. Že potom.....a o tom se taky asi nepřemýšlí, jako rodič, jo.....co všechno prostě budu muset obětovat nebo kolik to bude stát nebo kolik času a tak dál....takže to asi tak.....to rodičovství přichází tak jak přichází a člověk to prostě bere. A myslím si, že znám spoustu rodičů, kteří by třeba ani děti moc nechtěli.....když to tady vidím kolikrát tady v těch různých sociálních rovinách.....prostě kdy ty děti opravdu jsou zanedbané, nikdy nechodí, nic nemají.....tak si říkám, jo....že to jsou možná rodiče, kteří děti možná chtěli, protože právě tak to je nastavené, ale tím to pro ně skončilo.

T: Myslíte to tak, že se pro děti nerozhodli svobodně?

R: Nevím, jestli svobodně nebo nesvobodně, ale já si totiž myslím, že se o tom málo lidí rozhoduje. Jako málo lidí na to myslí a rozhoduje se, jestli chci být nebo nechci být rodičem, jo. Že tady jako ta fáze toho dobře, vezmeme se a dobře, budeme mít miminko.....ale málokdo si jakoby reálně dopředu představí, co všechno to obnáší

a.....jaký závazek to je pro ty oba dva třeba právě proto, aby se nerozváděli nebo aby to dítě vychovali do té doby, než bude soběstačné, jo. Že to tam ani dneska moc jakoby neprochází.....

T: Mám tomu rozumět tak, že rozhodnutí pořídit si dítě vnímáte stále za jakýsi „automatický“ životní krok?

R: Jo, jo.....neříkám, že prostě nejsou někteří, kteří to mají jasně naplánovaný.....bude mít 4, dáme jim to a to a to, budeme vědět, že....a tak dále a tak dále....ale u spousty lidí si myslím, že to přichází tak nějak automaticky aniž by počítali s tím, jo....co to teda obnáší a že je to na celý život (usmívá se).

-----chvíli rozhovor mimo záznam-----

T: Ted' bych se ráda dostala ještě k něčemu dalšímu a zeptala se vás, co pro vás znamená ženství? Co si pod ním představujete?

R: No ženství.....(chvíli přemýšlí) .....ženství je pro mě něco, co bylo období, kdy bych radši neměla, protože mám tendenci jakoby nabírat a být prsatá a břichatá, malá tlustá (směje se) a toto jako ženství.....jako nemám ráda, jo. To s tím jsem bojovala hrozně dlouho určitou dobu nebo po různých etapách jakoby zvlášť.....ale ženství.....a čím jsem starší, tak to vidím jinak, jo. A nemyslím si, že ženství je právě v té kyprosti, oblasti, ve Věstonické Venuši nebo v čem.....ale že je to ta vnitřní krása, že je to ten rozdíl mezi chlapem a ženskou a to je.....to je to ženství, jo. A ženství je teda ještě v okamžiku, kdy to ta ženská umí využívat, jo. Jako chci vypadat jako žena, která se líbí, ale nejenom chlapům, ale i sama sobe, jo. Budu se zdobit, oblíkat, nevím co, kvůli sobě, protože já jsem.....je to možná i sebevědomí v tom slově ženství, nevím.....asi i vztah sám k sobě.

T: A když byste si zkusila představit ženu, o které byste řekla, že na vás žensky působí.....jaká by byla? Nebo co by musela mít?

R: A není to asi ani v tom vypadání, je to v tom sebevědomí, jo. Jak prostě působím. Já jsem ženská, ať jsem tlustá, tenká nebo nevím jaká. Já jsem ženská, jo. Ať je rázná nebo prostě naopak .....jako nehledala bych to v tom vzhledu, ale spíš v tom sebevědomí, v té charakteristice, nebo v tom vnímání sama sebe.

T: A vy jste to už nakousla ale stejně se ještě zeptám.....měnilo se nějak v průběhu vašeho života vnímání vás samotné jako ženy?

R: Určitě.

T: A zkusila byste mi to přiblížit?

R: Jak říkám. Bylo období, kdy....kdy svoje tělo jsem neměla ráda, jo....čili toto určitě jako.....když zamířím jakoby ženství, které je uplatňované vůči mužům, tak.....teďka ten....taky dokážu vyjádřit v pozici k chlapovi co chci, jak chci, co požaduju od sebe, co požaduju od něho, takže toto se taky určitě vyvíjí. A pak v určité fázi je to i přechod od té matky k jakému si vztahu mezi těma holkama, který je spíš kamarádský nebo.....že oni mě berou jako ženskou a ne jako matku a berou mě jakoby.....často jakoby ženskou, která je kamarádka, jo....a nevím, jestli je to teďka tím rozvodem, jestli by to bylo jiné, kdybych tam prostě měla toho chlapa nebo kdyby ten taťka tam s námi figuroval jako takový.....ale berou mě jako ženskou, která je prostě ženská se všema.....už mě neříkaj jako mami nekuř, mami nežer budeš tlustá a podobně.....a i v tomto vnímám ten posun ve vnímání sama sebe a těch holek, jo.....jsem teď jakoby tou ženskou a kamarádkou, tím pádem je v určitých okamžicích jedno že jim je 25 a mě před 50.....

T: A mělo na vaši ženskost vliv mateřství? Nebo vnímáte tam vy osobně nějakou spojnici?

R: Jo, to jsem hrozně přibrala (směje se). To jako ale mělo vliv ten negativní, jo. Ale to zase člověk tenkrát tak neřešil, to akorát zpětně teďka vidí....nebo jako řeší.....já jsem otěhotněla podruhé, tím pádem to tělo se nestačilo asi vzpamatovat a tak dál....takže to tenkrát bylo těžký období jakoby mít se ráda, jako ženská, jo. Protože tam jsem opravdu byla jenom ta matka, která tlačí ten kočár, je tlustá nebo nevím jaká a navíc dcera má nějaký problém s prosazením sama sebe, je psychastenik a nevím co všechno, takže ta pořád řvala.....takže jako když si vzpomenu na toto období, tak jako to bylo poměrně takový jako....těžký (směje se), zpětně. Ale zase, neřešil to člověk jako něco, že ty holky jsou něco, co jsem rozhodně nechtěla, protože tak to bylo.....ta furt řvala, ta se smála.....ta furt nejedla, ta furt jedla....takže jako, že by to bylo něco.....samozřejmě to bylo krásný období, ale byla tam spousta takových jako věcí, se kterými si člověk nevěděl jako rady. A zase je to dneska jiný, protože.....tenkrát nebyly žádné internety, nebylo prostě nic takového a když mě doktorka řekla, že některé děti jsou takové a jí nefungovala do 6 let štítná žláza, z čehož tady tyto věci jakoby.....a ještě vy jste hysterická matka....takže dneska ty maminky mají jakoby takový řekla bych informační větší přehled, můžou si najít spoustu věcí nebo mají spoustu možností kam zajít, co vyřešit, že jo.....Vím, že jsou různé kluby maminek, skupiny na facebooku a tam najdete úplně všechno.....takže i v tom se třeba ta matka dokáže lépe zorientovat, pozjistit

si, najít si radu a zjistit, že v tom není sama a tak dál.....a v tomto je to taky určitě lepší, než to bývalo kdysi, jo....

T: Vy jste zmínila, že v tom není sama.....vy sama jste zažila nějaké momenty, kdy jste se jako máma cítila sama?

R: Ano. Jak říkám. Bylo to třeba s tou jednou dcerou, která pořád řvala, jo. A tím ještě, že jsme bydleli u té tchyně, tak za všechno jsem mohla já jako matka, protože byla moc napapaná nebo byla málo napapaná.....ona bydlela o patro níž, takže když se ozvalo řvaní, ona hned přiběhla, co se děje.....takže....tam byly i tyto vlivy. Takže do toho mateřství nebo do toho prostě....do těch malých děcek, to tam ovlivňovala spousta věcí. Než to, aby si člověk uvědomoval prostě, jsem tady maminka a je to všechno krásný a řeším si to jakoby sama. To nebylo, jo.

T: A vnímáte souvislost mezi mateřstvím a ženstvím obecně?

R: To asi ne. To asi nevím. Nevím.....ale to si nemyslím....

T: A když to tedy otočím, jak vnímáte ženskost u dobrovolně bezdětných žen?

R: Já si myslím, že buď to tam u té ženské je anebo ne a je jedno, jestli dítě má nebo ne, že toto na to nemá vliv. Že by to mateřství nějak změnilo, to nevím, to si myslím že ne, že to tak jako nefunguje, jo.

Rozhovor č. 2

T: Na začátek bych se tě ráda zeptala, jestli jsi se někdy setkala s pojmem dobrovolná bezdětnost?

R: No.....asi jako když jsme se o tom před chvílí bavily spolu.....ale.....v tomhle znění ne. Ale dokážu si představit, co se za tím skrývá.....

T: A jak mu tedy rozumíš?

R: Že se někdo dobrovolně rozhodne.....že prostě se vzdává toho práva být matkou.....

T: Hmm.....a znáš někoho takového? Nebo setkala jsi se někdy s takovou ženou?

R: Právě že moc ne. Jako.....žiju v takovym společenství.....no prostě mezi lidma, kteří spíš jakoby jsou ten opak. Že se těšej na tu rodinu a.....takže tohle úplně neznám. Nebo jsou.....jakože si dávaj prostor, ale vědí, že tu rodinu jednou budou chtít mít.

T: Myslíš to tedy tak, že rodinu zatím pouze odkládají?

R: Ano....jo.....myslím, že je možné, že to tak dlouho odkládají, až si prostě ty děti neumí ani představit, nebo nechtějí ani představit.....

T: A máš nějakou představu o tom, jaké důvody mohou vést ženu k tomu, že se rozhodne pro bezdětný život?

R: Myslím si, že třeba když právě dlouho žijou sami, že si na to tak pak jako zvyknou, je to jejich standard a že třeba prostě.....se bojejí, jak by to zvládali, nebo si to nedovedou představit.....pak třeba špatná zkušenost?

T: Jak to přesně myslíš, špatná zkušenost?

R: Že třeba vidí, že s dětma je spousta práce, může odrazovat těžkej porod nebo.....teď mě asi nic jinýho ještě.....ale určitě to může být spousta důvodů.

T: A rozumíš těmto důvodům? Nebo je to pro tebe nějak řekněme srozumitelný, pochopitelný, že se někdo takhle rozhodne?

R: No já bych se takhle jako nerozhodla, takže.....(přemýšlí).....nechápu to úplně, no. Ale.....asi to tak může bejt, no.....že někdo k tomu prostě nemá ty.....ten vztah, nebo.....(dlouhé ticho, přemýšlí)

T: Já si vlastně říkám, když vidím, že pro tebe není snadné si něco takového představit.....jestli vlastně věříš tomu, že se tak někdo svobodně rozhodne nebo jestli máš tendenci hledat za tím něco jiného.....?

R: Jo takhle. No tak svobodný to je v každým případě, že jo. Ale.....asi ty lidi maj nějakou důvod, no..... nebo aspoň nějakou představu, proč by to tak nechtěli, jak by to třeba mohlo vypadat nebo.....nebo maj strach, že jo....z neznáma. Třeba se nesetkali s malejma dětma, nevědí, jak by to bylo.....jak by to zvládli.....je to pohodlnější taky určitě.

T: Jak to myslíš, pohodlnější?

R: No že.....s dětma je spousta práce a starostí.....a že oni pak nemusejí se o nikoho takhle starat....*(přerušily nás plačící děti)*

T: A vnímáš v dnešní společnosti tlak na to, aby ženy měly dítě?

R: To si úplně nemyslím, no. Že by to bylo jako.....jako nátlak. Spíš si myslím, že je to takovej standard, ještě takovej zvyk.....ale že by to byl nátlak, to asi ne. Protože dneska vlastně máme spousta možností, jak s tím časem zacházet, jak se rozvíjet nějak třeba....jezdit do zahraničí.....takže se dá žít i jinak, no.

T: Máš teda pocit, že když se někdo takto rozhodne, je to v dnešní době respektované?

R: (dlouho přemýšlí).....No.....asi jako jo, no.....Já s tím teda vůbec nemám zkušenost, nikoho jsem takhle nepotkala.....ale když k tomu bude mít nějaký svý důvody a nebude se bát, tak určitě asi....ty lidi kolem něj ho do toho asi tlačit nebudou, no.....že na tom právě jako dneska nic extra zvláštního není, no.....že spousta lidí třeba se tak rozhodnou....

T: Máš tedy pocit, že v dnešní době není zvláštní či nápadné děti nemít?

R: Hmmm.....jo.

T: A čím si vysvětluješ to, co jsi sama zmínila, že dobrovolně bezdětných žen přibývá, respektive je jich více než dřív?

R: Já si myslím, že.....no že i nedobrovolně bezdětných žen. Těch asi může taky přibýt spousta vlastně kvůli tomu, jak žijeme, jak třeba dlouho berem antikoncepci..... nebo obecně nejsme třeba úplně zdraví, fit.....nebo právě to, že maj první dítě pozdě, takže.....nějaký komplikace v tom jsou. To si myslím, že jako tédlech lidí přibývá,

no.....že.....těch nedobrovolně nebo vlastně dobrovolně do nějakýho.....nějaké určité doby a pak už jsou vlastně nedobrovolně, protože už to nejde. Hm.....Ale jiné vysvětlení mě asi nenapadá, nevím.....

T: A když si zkusíš představit nějakou dobrovolně bezdětnou ženu, jaká podle tebe je? Jaké myslíš, že má vlastnosti, jak žije?

R: Tak myslím si, že.....že žije úplně **normálně**, jo. Že třeba jenom víc využívá ty možnosti, jako že si cestuje nebo jezdí na výlet....zajde si třeba na večeři.....že ty peníze prostě investuje jinam, i ten čas a že si ten život prostě užívá.....třeba sama.....že to investuje jinam, no....asi tak (usmívá se).

T: A mluvíš teď hodně o té ženě samotné.....napadá mě, jestli máš pocit, že to má nějaký dopad i na její partnerský život nebo třeba kariéru?

R: No.....jo, to asi taky vlastně může bejt.....může vlastně to úsilí směřovat třeba právě do té práce nebo i do toho partnerského života.....to je jak jsem vlastně říkala teďka. To, že si třeba zajdou na večeři, někam jedou.....že vlastně ten čas se směřuje jinam, než na ty děti.....takže asi.....třeba ta práce, asi jí to tam bude i bavit, asi jí to i jde, záleží na tom.....ale pravděpodobně bude lepší, bude tam vlastně dýl třeba, než ty dětný matky....

T: Vnímáš tedy takovou ženu v práci jako výkonnější?

R: Asi ano.....nebo spíš určitě.....nemá tam ty limity v té práci, no.....

T: No a když teď o té dobrovolné bezdětnosti mluvíme.....co to v tobě vyvolává za pocity?

R: Že to je hezký na chvíličku. Ale asi by mě osobně to chybělo, no.....Myslím si, že ten smysl toho života je právě i v těch dětech a že jim vlastně předáváme něco dál, to co jsme se za ten život stihli naučit, za tu dobu.....vlastně i s těma dětma se toho spousta naučíme.....nás naučej zvládat spousta situací a.....a rozvíjet tu osobnost svojí, no.

T: Říkám si, že vlastně rozumět tomu termínu je jedna věc a chápat to rozhodnutí už druhá.....jaké je to vlastně pro tebe? Dokážeš takové rozhodnutí pochopit?

R: Jestli chápu, že se tak někdo rozhodne? No nechápu, no. Vlastně ne, úplně.....(přemýšlí) chápu třeba, že z toho má strach a že.....má nějaký důvody. Ale asi bych se takhle ani v té situaci nerozhodla.

T: Chápu to dobře, že si neumíš představit situaci, ve které ty by ses rozhodla nemít děti?

R: No to neumím.....to opravdu nemám tušení, kdy by něco takového mohlo nastat.....

T: A vnímáš rozdíl v tom, pokud se pro bezdětnost rozhodne žena a pokud se tak rozhodne muž?

R: No.....u ženy mě to přijde ještě takový míň představitelný, no. Třeba ten muž.....tak ty muži obecně k tomu nemaj takovej vztah jako ty ženy.....ženy jsou přeci jen takový něžnější a.....je to přirozený, že jo. Takže u toho muže chápu, že.....že třeba.....že si třeba myslí, že to nepotřebuje nebo že z toho má strach, že do toho nechce jít.....že se bojí, že by to tak dobře nezabezpečil finančně nebo takhle.....A.....asi chápu spíš víc toho muže než tu ženu, protože si myslím, že ta žena to má jakoby přirozeně daný ty děti chtít a mít, no.

T: Chápu to správně, že je pro tebe obtížný si představit, že by některá žena ve svojí přirozenosti tu touhu po dítěti neměla?

R: Jo, asi jo. Já možná úplně nevěřím, že to tak nějaká skutečně má.....

T: A co si myslíš, že to rozhodnutí může ženě do života přinést? V čem může být řekněme jeho benefit?

R: Já si myslím, že ty benefity jsou vlastně do určitýho věku nebo chvílku....že to prostě.....že to je.....ten život je takovej pohodlnější asi, může si to udělat jak chce, jak si představuje.....může třeba ten čas využít jinak, ale že potom to, co mi těm dětem dáme a ten čas, kterej s nima strávíme a věnujeme, tak se nám jednou jako mnohonásobně vrátí, že.....v tom, že až budem my starý, tak že ty děti za náma přijdou a budem s nima moct prožívat, co oni prožívají a.....myslím si, že to je prostě na chvíličku jakoby výhoda, ale pak je to naopak obrovská nevýhoda.

T: A když zmiňuješ to stáří.....co to podle tebe přináší právě v tomto pozdějším věku?

R: Myslím si, že samotou.....jako ono samozřejmě záleží na tech dětech, že jo.....protože jsou i lidi, který měli....kteří měli děti a ty děti odjely někam nebo maj svoje zájmy anebo nemaj dobrý vztahy v rodině.....že to jako nemusí bejt vždycky. Ale ta pravděpodobnost tam je větší, no.....že pak na stáří budou víc sami.....Že ten život s těma dětma bude pestřejší určitě, no. Budou se mít o co zajímat.....Může to vlastně

toho staršího člověka udržovat při.....nějakejch dobrejch myšlenkách nebo tak.....určitě je pak tady na tom světě něco, co je tu drží a co je zajímavá a komu fanděj.....

T: A když o tom tak hypoteticky mluvíme, je to něco, o čem jsi už někdy sama přemýšlela? Jaké to bude až děti odrostou..... co to pro tebe bude znamenat?

R: Jo, určitě, ale.....zatím si myslím, že.....tohle si asi nenaplánuje nikdo. Že záleží potom, kam ty děti budou směřovat, jakou budou mít profesi.....že.....jako já doufám, že jim budu moct pomoci, že budu moct bejt jakoby s nima a že jim budu ta opora. Že.....ale potom taky bude hodně záležet na nich, jak se rozhodnou ten život prostě prožít, kde zůstanou, koho si najdou.....

T: A když bych se ještě zeptala naopak.....máš pocit, že tím rozhodnutí ženy v životě o něco přijdou? Že něco ztrácí?

R: No.....(dlouho přemýšlí).....o takový to.....ty děti nás vlastně jakoby strašně moc toho naučej, no. I jakoby díky nim můžeme my pracovat sami na sobě. Že.....pro někoho něco hezkýho uděláme, musíme si třeba odříct nebo.....třeba to nevypadá jako výhoda, ale je to vlastně jako strašně krásný, že to.....že máme tady pro koho bejt a jsme pro něj důležitý. Protože.....oni jsou důležití pro nás tak.....a samozřejmě potom, jakoby.....když ty děti odrostou, tak na ně můžem bejt pyšný za to, co jsme jim dali a za to, co oni nám teď jakoby oplácej tím, že třeba jsou v něčem šikovní, že.....v něčem vynikají a že nám jsou vděční a my jsme zase vděční jim.....a jsme na ně pyšní. A radost určitě, no.

T: A přineslo ti teda mateřství i nějaké nové zjištění o sobě sama?

R: Určitě. Jako to, že na sobě můžem pracovat. Že vlastně se stáváme jakoby trochu lepší bych řekla, v tom že se staráme i o někoho druhýho.....můžem trénovat trpělivost, zlepšovat se ve spoustě věcech.....

T: A když bys to zkusila vztáhnout přímo na sebe a uvést nějaký konkrétní případ.... Co ses o sobě dozvěděla až s těmi dětmi a třeba tě i překvapilo?

R: No....určitě. Třeba to, že spíš až teďka, když tech dětí je víc, že jsem větší cholerik, než jsem si myslela (usměje se). Že bouchnu.....že nemám takovou trpělivost někdy.....nějak mě nic teď nenapadá, ale jsou to často takový spíš drobnosti....nevědomý....

T: A když se ještě vrátím k té dobrovolné bezdětnosti.....jakou vnímáš souvislost mezi ní a životní spokojeností? Nebo vnímáš vlastně nějakou?

R: Jestli jsou spokojení tak, jak se rozhodli?

T: Ano, přesně tak.....

R: No když se tak rozhodli, tak si myslím, že jsou spokojený s tím, jak žijou. Že asi mají dobrou práci.....pravděpodobně jsou spokojený ve vztahu nebo.....nebo s tím, jak to dělají a mají asi kolem sebe třeba i kamarády, že nejsou sami.....maj třeba dobrou společenskou život.....no.....Takže si myslím, že momentálně spokojení jsou. Ale potom je otázka, jestli budou spokojení až.....až se to nějak přehoupne. Až třeba zjistíš, že jim něco chybí nebo.....to potom už záleží ale na konkrétním člověku. Protože někdo může být spokojený a žít hezkou společenskou život až do stáru, až bude mezi těmi kamarádami tak mu třeba nic chybět nebude.....a někdo zase si myslím, že může zjistit, že.....že to mohl udělat jinak. Ale je to pak hodně konkrétní.....

T: A když mluvíš o tom stáří....věříš tedy vlastně tomu, že je s tím rozhodnutím někdo skutečně spokojený celý život nebo spíš čekáš, že to ti lidé jednou přehodnotí a litují?

R: Já si myslím, že budou spíš.....že pak budou spíš přemýšlet o svém životě, protože čím jsme starší, tím potom třeba....jednou odejde ta práce, která byla náplní toho jejich života.....můžou potom odcházet i kamarádi, no.....koníčky....to jsou věci, které odcházejí a ty děti třeba jsou něco, co nám zůstane. To co s námi jakoby.....to co nás přežije, to co tady bude ještě po nás. To, co tady zanecháme. Takže si myslím, že spíš jo.....

T: A když by sis zkusila představit, že by se některé z tvých dětí rozhodlo, že nechce mít děti.....jaké by to pro tebe jako mámu bylo?

R: No, to je těžká otázka (směje se).....Já si myslím, že by se nakonec rozhodlo jinak. Moje dítě. Když to tak vidím, ale.....protože oni se vlastně už teďka těšej, jak jednou budou mít děti.....(přemýšlí) .....Jako máma bych je do toho určitě nenutila, protože to zase jako si myslím, že je špatně. Že to je potom už na nich. Že kdyby to bylo nucený, tak právě naopak jim jako ten život.....to musí být jejich rozhodnutí tohle. Že bych jim do toho.....mohla bych si o tom s nimi promluvit, ale nemohla bych jim asi říct jako.....nařizovat.....

T: No a když vlastně říkáš, že si myslíš, že tvoje děti ne.....rozumím tomu správně že vnímáš, že na to máš vliv jako máme a obecně, že je to ovlivněno rodinou?

R: To určitě, no. Ty zkušenosti.....myslim si, že to může bejt hodně. Že to může bejt velká část toho, jak se ty lidi rozhodnou. Jaký měli dětství, jak ty rodiče o tom třeba mluvěj nebo jestli maj sourozence.....jak ty sourozenci vlastně jako vnímaly ty porody.....a jaký pro ně bylo být z více dětí.....no je to hodně o tom, kde žijeme, o tom společenství.

T: A na tvé uvažování o dětech měla vliv tvoje primární rodina?

R: No určitě. Já jsem se těšila na děti, protože si třeba i vybavuju takový střípky z dětství, jak to ta mamka.....jako taky to nebylo vždycky jednoduchý, ale to, že třeba pro nás třeba udělala něco a v tu chvíli jsem to cejtila, jako že to bylo krásný, líbilo se to mamce, líbilo se to nám.....takový ty střípky toho, že si to mohla i užít a.....to, že já bych to jednou taky chtěla dětem dát.....takže určitě si myslim, že jo. Máme krásný vztahy.....a jsem rodičům za spoustu věcí vděčná. Že mě dopřáli, že jsem třeba neměla nouzi, že jsem se nebála, co budu jíst.....chodila jsem nějak slušně oblíklá.....a chtěla bych to i svejm dětem dát, protože to důležitý bylo u mě v rodině dobrý, no.

T: A jak jsme spolu mluvily o tom tlaku ve společnosti na to, aby ženy měly dítě.....máš pocit, že když se dnes rozhodnou děti nemít a jít svou cestou, že je těžké si to ustát?

R: Myslim si, že je to třeba snadnější, než třeba dřív. Že ta doba je taková jakoby víc otevřená.....že to určitě.....určitě je tu pořád ten trend, takovej ten vzor....že mít jednou děti, postavit třeba dům, mít auto.....že to tady je, ale není to nějaký jako dogma. Že ta společnost je spíš jako otevřená a dává ty možnosti třeba i jinde. Ve vzdělávání se, v cestování, v kariéře.....Možností je víc prostě a lidi to více využívaj.

-----delší pauza-----

T: Teď bych se pro změnu zeptala na něco trošku jiného a sice, co pro tebe znamená mateřství?

R: No.....to, že můžu někomu něco předat. Že můžu bejt pro někoho ta máma, důležitěj.....nejdůležitější člověk na světě, alespoň nějakou dobu, no.....Takže něco strašně krásnýho.....Takže spíš jako výhody, takový jako obohacení od tech dětí.

T: A jaké má v tvém životě místo? Nebo jak moc je to pro tebe důležité?

R: Já si myslím, že je to jako na prvním místě, no. Jako samozřejmě, jsou pro mě důležité i jiné věci.....Vím, že jednou budu třeba chtít dělat nějakou práci, co mě bude bavit, ale že ty děti budou prostě na prvním místě. Že tu práci chci nějakou takovou, abych prostě zvládala i tu rodinu, třeba i jako babička.....Pomocť vlastně i takhle těm svým dětem, nenechat je v tom plavat, no.....A i na ty vnoučátka se člověk prostě těší.....takže pro mě je to asi na prvním místě, no. Pak jsou taky další důležité věci, ale tohle je prostě nejdůležitější.

T: A to, že chceš mít děti, jsi věděla vždycky nebo se tvůj názor v průběhu života měnil?

R: Jo, vždycky jsme chtěla děti. Chtěla jsem je třeba trošku pozdějc, to vlastně přišlo trošku dřív, než jsem si myslela.....myslela jsem si, že si třeba dodělám školu.....ale ty děti jsem prostě jako.....chtěli jsme je brzo a povedlo se to (směje se).

T: A k tomu, že je chcete brzy, jste nějak společně došli?

R: To nějak přišlo. My jsme se vlastně poznali, vzali....pak nějak to přišlo....že přišla Tereška a pak jsme věděli, že chceme rodinu, jako ty děti za sebou, takže to bylo takhle.

T: A přemýšlela jsi někdy zpětně nad tím, jestli to rozhodnutí bylo správný? Nebo jestli přišlo ve správnou chvíli?

R: Jo, nad tím občas přemýšlím. Protože vím, že se budu muset potom třeba někam vrátit, že budu muset přemejšlet, co budu dělat potom.....a.....ale v tom našem jakoby.....v té naší situaci.....že třeba.....Když to řeknu jako úplně osobně, tak manžel třeba měl zrovna nějaký zdravotní problémy a testy mu vyšly špatně, že bysme třeba ty děti mít nemuseli.....a tak si myslím, že to bylo to nejlepší, co nás potkalo, v tu chvíli a v té naší situaci zrovna.....že.....že bysme nebyli asi tak šťastný. Že bysme se třeba báli, že ty děti mít nebudem, že by tam vlastně byly ty otázky ty roky, co bych třeba já studovala nebo dělali bysme něco jiného.....takhle to nejdůležitější.....to nejdůležitější pro nás, to byly ty děti a to už máme a teď vlastně.....už jsme šťastný.

T: Takže chápu to správně, že mít děti a mít je brzy bylo prioritou vás obou?

R: Ano.

T: A když bych se tě zeptala, jaký byl ten tvůj důvod k tomu, pořídít si děti.....zkusila bys mi to vysvětlit?

R: Hmmm.....to, že jsme je prostě chtěli. Já nevím, jak jinak, to teď.....to, že je pro nás to dítě důležité a to, že jsme ho prostě chtěli. To je asi ten důvod.....

T: A důležitý myslíš v čem konkrétně?

R: No chtěli jsme prostě mít tu rodinu.....(dlouho mlčí)

T: A kdo pro tebe tedy vlastně tvoří tu rodinu? Jakou roli v tom hrají ty děti?

R: Rodinu? Rodina je pro mě.....asi ty děti. Asi určitě ty děti, no. Ten pár s těma dětma. Asi to, že je nás víc i to potom, že jednou jsou ty vnoučata, že se ta rodina rozrůstá.....i jako rodinu vnímám tu širokou, že mám krásnou. Že i kdyby člověk třeba ty děti mít nemoh, tak tu rodinu má okolo sebe.....

T: A co se pro tebe změnilo svatbou, která dětem předcházela? Jaký pro tebe měla význam?

R: No ta svatba byl určitě jakoby velkej zlom, velká věc. Protože jsme vlastně předtím dřív ani spolu nebydleli, takže jsme se i jako víc poznali, bych řekla.....v takovejch těch drobnostech, co třeba člověk ještě jakoby nezná....ale taková ta veliká změna, ta přišla až pak s těma dětma, no.....

T: A dalo by se zkusit nějak zachytit, jak se mateřstvím změnil tvůj život?

R: No.....já jsem.....jakoby představu člověk má vždycky, ale když to potom pocítí na vlastní kůži, tak zažije i ty krize, i to co.....takový to, co normálně nevidí.....no.....takže bych řekla, že se poznáš najednou i v jiných situacích, třeba. Jak reagujeme.....trošku se musí obětovat v něčem ta máma.....*(její vyprávění na chvíli přerušit děti)* .....No ten čas určitě jakoby člověk věnuje veškerýj těm dětem. To prostě.....není to ale jenom otázka tý mámy, věnuje se i manžel dětem.....

T: A bylo pro tebe těžké si na to zvyknout?

R: Ono to přišlo postupně.....a jde to, ale občas.....občas si člověk říká, že ten čas není, no. Kdy bude mít alespoň chvílička třeba pro sebe....(směje se).....někdy je to těžký, ale.....říkám si, že teďka je to zase takový nejtěžší období toho života, no.....že jsou děti ještě malý a že potom to nebude tak.....bude toho času víc, i na jiný věci.

T: A je něco, co ti mateřství vzalo?

R: Spíš mi to dalo, asi. Víc věcí. Nemůžu říct konkrétně, co by mi to vzalo jako. Snad jen asi ten čas, ten to vezme.....tu lásku člověk prostě věnuje těm dětem a ten čas taky.

Pečuje o tu domácnost, o ty malý děti.....to když jsou takhle malý, tak to zabere vlastně všechnen čas. Ale jako.....nevybavuju si jako, co by mě to.....spíš mě to dalo spoustu věcí, i když si třeba člověk myslí, že.....že ti to něco vzalo, tak spíš.....tak vždycky to spíš přinese tu situaci mnohem lepší.

T: A když mluvíš o tom, že ti to spoustu věcí dalo.....zkusila bys mi uvést nějaký konkrétní příklad?

R: Tak.....když člověk je tou mámou, tak se stává jakoby.....mi přijde takovej citlivější k potřebám těch jakoby jinejch lidí. Vidí třeba, co ty mámy jakoby.....co třeba moje maminka pro mě jakoby udělala, ten vztah se tím zlepší.....takže určitě vztahy.....nebo teda můj vztah k mamce. A.....obecně, že člověk pak kouká trošku jinak na ty rodinný situace a na ostatní děti, na ostatní maminky.....že to není prostě vždycky tak jednoduchý.....takže todleto takový to poznání.....víc pochopení ostatních lidí.....no, co mi to dalo.....potom třeba ta trpělivost. Že člověk s těma dětma vlastně musí bejt trpělivej a musí se ta trpělivost držet celej den, ve dne v noci.....jako práce na tej trpělivosti, no. Pak že se člověk třeba zajímá o to, co se jí nebo co pro ty děti je dobrý.....takovej ten zájem o tyhle všední věci, aby prostě ty děti byly dobře vyživený, aby jim bylo dobře.....tak to si taky myslím, že ty mámy řešej jakoby víc, než třeba když ty ženy děti nemaj, no.....to je asi tak všechno, co mě teď napadá.....

T: A jaký vliv mělo tedy mateřství na tvou životní spokojenost?

R: Jakej to mělo vliv? (dlouho přemýšlí).....Asi jsem prostě pyšná na ty svoje děti a na to, že je můžu mít, že jsem takovou možnost vůbec měla.....že mám úžasnýho manžela, úžasný děti a to je prostě to nejdůležitější. Že mám, to co jsem vždycky chtěla. A jsem takhle šťastná.

T: A když si zkusíš představit, že bys z nějakýho důvodu děti mít nemohla, jak si myslíš, že by vypadal tvůj život?

R: No já si myslím, že bych potom.....buď bysme si třeba vzali dítě.....no nevím. Nedokážu si to vůbec představit. Asi bych se prostě těm dětem věnovala jinak. Když bych nemohla mít vlastní, věnovala bych se možná ségřinejm dětem, nebo jinak v rodině dětem.....nebo bych chtěla ty děti učit, nebo bych si vzala nějaký cizí děti, který bych chtěla vychovávat.....asi bych ty děti prostě ve svym životě chtěla mít. Takže to.....dřív nebo později bych si udělala.....třeba bych chvíliček čekala, ale dřív

nebo později bych prostě chtěla. Chtěla bych je prostě do svého života a asi bych jen hledala jinou cestu.

T: A úplně na závěr bych se tě ještě chtěla zeptat, co pro tebe znamená ženství?

R: Ženství.....takovou tu něžnost, asi. Starostlivost.....to starání se třeba i o druhý.....hm.....

T: A vnímáš nějakou spojitost mezi ženstvím a mateřstvím?

R: No souvislost asi určitě.....protože ty ženy jsou takový jako řekla bych stavěný k tomu, aby se o někoho staraly, o někoho měly zájem....i se rády staraj samy o sebe, ženy.....takže je to takový jako přirozený k tomu tak nějak.....přirozeně to k tomu mateřství spěje.

T: A jak potom vnímáš ženství u bezdětných žen?

R: Myslím si, že ten základ je asi stejnej, no. Že ta žena se vždycky třeba stará ráda o sebe, o svého partnera, o svojí domácnost.....že by se to nějak lišilo, to si nemyslím. Jde spíš o to, kam to úsilí spíš pak směřuje.....ale je to obecnější, nejde jenom o to mateřství, ta péče může bejt různá.....

Rozhovor č. 3

T: Jak jsme si povídaly dříve, téma našeho rozhovoru se bude týkat dobrovolné bezdětnosti. Setkala jsi se někdy dříve s tímto pojmem?

R: Jo.

T: A jak mu rozumíš? Nebo co si pod ním představuješ?

R: Představuju si lidi, kteří se rozhodli, že nebudou mít děti a není to z nějakýho důvodu, že by je mít nemohli....ale prostě se rozhodli, že je mít nebudou.

T: A ty sama nějakou takovou ženu znáš?

R: Ano, znám.

T: A mohla bys mi jí zkusit přiblížit?

R: Já jich znám víc a každá je asi úplně jiná. Jednu, kterou znám....tak je... asi úplně bych nedokázala říct nějakou jako zvláštní charakteristiku.....je to normální už žena, skoro čtyřicet let, zajímá se hodně o sociální problematiku a říká, že má hodně neteří a synovců, se kterýma ráda tráví čas, ale že nechce mít svoje děti. No a pak znám...ted' nedávno vyšel článek o celebritách, který jsou dobrovolně bezdětný....a byla tam například Helen Mirren a tak....

T: A přemýšlela jsi někdy nad důvody, které ženu k takovému rozhodnutí vedou?

R: No já si myslím, že to je.....asi jako normální životní rozhodnutí. Že někdo prostě nechce mít děti, tak je nemá..... (dlouze přemýšlí).... Asi nevím jako proč. Já si to myslím, že to je stejný, jako rozhodnutí.... jako když se někdo rozhodne, že děti mít chce. Tak má nějakou potřebu. A myslím, že je stejná potřeba, že se chce soustředit na něco jinýho, než na děti.

T: Takže jestli ti správně rozumím, je to pro tebe úplně přirozené rozhodnutí?

R: Naprosto. V dnešní době odvážný. Myslím si, že ten člověk se musí hodně dobře znát, aby se tak rozhodnul a vlastně nepovolil nad tlakem společnosti, která to jako asi úplně přirozený nevnímá.

T: Když říkáš odvážný, vnímáš ve společnosti tlak na ženy, aby měly děti?

R: Myslím si, že to je ted' obrovskej boom. A myslím si, že ted' se tomu říká vědomý mateřství..... a že si myslím, že ty lidi, a ženy především, se tím zabývají až přespříliš a

dělaj z toho obrovskéj kult. A bez toho dítěte se ani nehnu. A teď jsou takový ty trendy outschoolingy a takový to dotykový mateřství...jak se to jmenuje?

T: Kontaktní mateřství?

R: Jojo kontaktní mateřství... kdy víceméně bez toho dítěte netrávíš jedinou sekundu svého života a podle mě to je prostě jenom tím, že ty ženy potřebujou jako dokázat, že jsou důležitý...a že ta role je důležitá, když ty práce oproti dřív na mateřský není tolik. Tak si myslím, že to je teď takovej kult a tlak.

T: A podle tebe tedy dnešní společnost přeje spíše matkám než dobrovolně bezdětným ženám?

R: Myslím si, že jako veřejný mínění jo. Nemyslím si že jako stát, ale společnost jo.

T: A když mluvíš o státu, tam to tedy vnímáš jinak?

R: Myslím si, že stát podporuje ženy, který maj děti, ale jenom jednoho typu a to je ty, který jsou doma s dětma. Rozhodně nepodporuje matky s dětma, který chtěj jít do práce. Nebo alespoň ne v Český republice.

T: A teď tedy mluvíš z vlastní zkušenosti? Ty sama takový rozdíl pociťuješ?

R: Jo.

T: A zažila jsi ve svém životě ty sama tlak na to, aby jsi měla dítě?

R: Já si myslím, že všichni měli strach, že ho mít nebudu (smích). Takže se mě na to radši nikdo moc neptal, ale spíš byli všichni překvapený, když jsem to dítě nakonec měla. Protože přesně mě škatulkovali tak asi jak si představujou dobrovolně bezdětný.....jako kariéristku, která to rozhodnutí neudělá.

T: Takže jsi svým rozhodnutím okolí spíše překvapila?

R: Naprosto. Myslím, že jsem s tím dokonce vyrazila dech. (smích)

T: A koho teď konkrétně myslíš?

R: Asi nejbližší rodině. Myslím si, že kamarády, jsem tolik nepřekvapila. Ale nějaká jako image můj nejbližší rodiny, který maj takovej ten tradiční pohled, tak těm asi jo.

T: Takže by se dalo říct, že jsi pro svou rodinu nebyla klasickým prototypem mámy?

R: Přesně tak.

T: A ty jsi říkala, že to rozhodnutí vnímáš jako odvážný. Čím si vysvětluješ, že takových žen i přesto stále přibývá?

R: Myslím si, že může vznikat nějaká komunita. Že třeba vznikají nějaké skupiny, články, dejme tomu podpůrné skupiny....Viděla jsem, že jsou o tom i dokumenty. Tak možná....ty lidi jsou odvážnější v tom, že vidějí nějaký vzor vedle sebe a vidí, jak se to dá zvládnout, jak se třeba tomu tlaku odolávat.....jak to vysvětlit rodině a podobně. Takže si myslím, že to může být ten důvod, proč toho přibývá. Ale rozhodně si nemyslím, že by se to dalo říct, že to je běžný.

T: A myslíš si, že může jít i o nějaký trend doby? Že může být trendem nemít děti, stejně jako jsi mluvila o trendech v mateřství?

R: Nemyslím si, že to je trend nemít děti. Já si spíš myslím, že všeobecně se začínáme tím, že se máme dobře a neřešíme žádné problémy, tak se spíš zabýváme sami sebou a řešíme spíš jako to, co chceme, jako my.....a myslím si, že potom můžeme dospět k těmhle rozhodnutím. Že dejme tomu za komunismu a podobně tak lidi neřešili to, co by chtěli oni, ale spíš to, co od nich očekávala ta společnost, protože na to byly pravidla a normy a ty jsi musel naplňovat. Stejně jako institut manželství a podobně.

T: Takže si myslíš, že dnes ženy oproti dřívějšímu více přemýšlí o tom, zda děti skutečně chtějí, než si je pořídí?

R: Myslím si, že ne všichni. Myslím si, že ta naprostá většina stále ne. Že to jako bere, že to je přirozený a vůbec podle mě nepřemejšlej nad tím, že by to bylo jinak. Ale myslím si, že některé ženy, řekla bych že jsou spíš ve městech, že se nad tím zamýšlejí.

T: A kdyby sis teď zkusila představit nějakou konkrétní dobrovolně bezdětnou ženu, jaký bys jí přiřadila vlastnosti? Nebo- jak jí vlastně vidíš?

R: To asi nejde říct. Já si myslím, že ty vlastnosti můžou být jako různé. Myslím si, že to může být jakýkoli typ osobnosti, jenom s tím rozdílem, že nechce mít děti. Ale nemyslím si, že je to podmíněný, že by ta žena měla specifický vlastnosti, který by šly říct, že všechny bezdětné mají tyhle vlastnosti a proto nechtějí mít děti.

T: Hodně jsi ale mluvila o odvaze. Myslíš si, že ta žena musí být odvážná, když se takhle rozhodne?

R: Myslím si, že jo. Myslím si, že musí mít takovou tu životní kuráž čelit neustálejm otázkám, tlaku.....protože jsem se sama setkala, že víceméně ta společnost ty otázky

hází automaticky nebo takový to....a vždyť máš ještě čas, vždyť ty děti ještě můžeš mít.....a myslím si, že se s tím setká často a myslím si, že musí bejt odvážná, odolná tomu čelit než ustoupit, aby měla v uvozovkách klid.

T: A když mluvíš o těch otázkách, co přicházejí....myslíš si, že to řeší spíše ženy nebo muži?

R: Já jsem to paradoxně zaslechla od muže.....že právě když jsme byli na obědě ve třech, tak zareagoval tímhle způsobem. Že třeba si to ještě rozmyslí.....a to byl mladej kluk, třicet let, vzdělanej....hodně svobodomyšlenej.....tak mě to u něj zaskočilo.

T: Hm...a teď mě napadá, když jsi dobrovolně bezdětnou ženu potkala a znáš, jestli i tebe napadají nějaké otázky, třeba jestli to její rozhodnutí je už definitivní?

R: Já si myslím, že když je to dobrovolná bezdětnost, tak jo. Samozřejmě může se stát cokoli a ty lidi maj právo změnit názor, když chtěj.....určitě by to nemělo být tak, že jim to pak společnost dá nadruhou stranu zase sežrat zpátky, protože každej mění rozhodnutí.....stejně jako si myslím, že spousta lidí, co maj děti, si zapochybujou, jestli to bylo úplně dobrý rozhodnutí, v takovejch těch těžkejch chvílích (směje se)...a.....určitě je někdy napadne, jaký by to bylo, kdyby byli zrovna v té situaci dejme tomu sami....tak si myslím, že ty lidi maj na to naprostý jako právo ten názor změnit, protože to není nikde vyrytý do kamene.....proč ne.

T: A když jsi se sama přímo setkala s konfrontací těch dobrovolně bezdětných s okolím, máš pocit že je to rozhodnutí přijímáno jako definitivní rozhodnutí?

R: Myslím si, že to tak přijatý nebylo. Myslím, že ten člověk tomu absolutně nerozuměl. Myslím si, že taková ta osvěta lidí, který třeba se s tím nesetkali, nikoho neznej, nikdy o tom nepřemýšleli....tak si myslím, že si to vůbec neuměj představit. Já si myslím, že to vůbec nechápou. Já si myslím, že si to snažej vobhájit, že to může bejt například tak třeba děti mít nemůžou, nemaj partnera....ale nemyslím si, že to chápou.

T: Mám tomu rozumět tak, že za tím hledaj ještě něco jiného, než tu svobodnou volbu?

R: Jo, přesně tak.

T: A když ještě zůstaneme u té představy dobrovolně bezdětné ženy – máš nějakou představu, jaký vede život, jak žije?

R: Já si myslím, že úplně normálně. Já si myslím, že žije stejnej život, jako my všichni. Záleží přesně jaká je, jaký má zájmy....akorát prostě jede jednu šichtu a nemá tam tu druhou, když přijde domů a čekaj na ní děti.

T: A přijde ti tedy, že má v něčem ten život snazší?

R: Nemusí mít. To nejde jako říct, že by měla snazší....ono záleží, co prostě dělá. Ale jako někdo to může zvolit, protože chce mít jako život snazší, že se chce věnovat víc sám sobě nebo prostě má víc zájmů....ale nemyslím si, že ten život je snazší jenom že....svým způsobem jinej. Že tam jakoby odpadá taková ta přirozená starost, která je dlouhodobá.

T: Často se v souvislosti s dobrovolnou bezdětností říká, že ty ženy jsou sobecké a že se právě nechtějí o nikoho jiného starat.... je to tedy také něco, co tě k tomu napadá, když říkáš, že jim odpadá starost?

R: Ne. Já jsem naopak slyšela i názor, že spousta lidí se rozhodne mít.....nemít děti třeba z nějakých ekologických důvodů a podobně...že.....že jo, planeta je přelidněná a spousta ekologů atd se rozhodne, že prostě ty děti mít nechtěj, protože už těch dětí je hodně.

T: To mi teď vlastně vyznívá opačně, že sobecké může být naopak rozhodnutí děti mít. Jak ho tedy vnímáš sama u sebe? Přemýšlela jsi tak někdy nad tím?

R: Já jsem nad tím nepřešlela, protože jsem do toho spadla (směje se). Takže já jsem....já jsem si vždycky říkala, že pokud budu mít děti, že první co chci, tak je mít partnera, s kterým jako vim, že chci bejt na celý život. A pokud se jako rozhodneme a bude se nám to hodit do nějakýho životního stylu, tak budeme mít děti. No a když jsme jako otěhotněli, tak jsem nad tím jako přešlela ze všech možnejch aspektů a teda nepřešlela jsem, jestli to je sobecký nebo nesobecký....spíš jsem přešlela, jestli jako....ty děti budou s náma šťastný nebo ne a jestli my budem šťastný s nima nebo ne. Ale rozhodla jsem se tak, jako že jo, tak proto ty děti máme. Ale...ale jako nepřešlela jsem nad tím jako z hlediska jestli je to sobecký nebo ne...ale taky v té době já jsem se ještě o ekologii nezajímala tolik jako teď a nebylo to ani tolik vlastně diskutovaný v té době.

T: A dneska ti to přijde jako důležitý téma?

R: No mluví se o tom hodně. Protože....ta planeta že jo.... každým rokem se těch lidí co tady jsou tak narůstá....a myslím, že se o tom jako hodně mluví. Mluví se jako nejenom

o dětech, ale o dalších aspektech, který ty lidi můžou snižovat a...ty děti maj na to velkej vliv.

T: Jak to přesně myslíš?

R: No že...za a, hodně odpadu s nima, že jo...když plenky atd dneska jsou jednorázový.....taky že jo naše.....no prostě ty děti...je to další člověk, kterej tady žije a je s ním spojený spoustu....jak se tomu říká.....těch našich ekologických stop, který tady necháváme.

T: A kromě ekologie, napadá tě ještě nějaký důvod, proč se žena nebo člověk obecně, rozhodne nemít děti?

R: Tak tady to jsou to takový ty spíš jako důvody, který jsou jako hmatatelný, jsou řekla bych jako konkrétní k nějakýmu tématu. Pak si myslím, že další důvod může bejt, že ten člověk třeba má natolik rád svojí práci, ať už to, že honí kariéru nebo to, že dejme tomu miluje cestování miluje nevim.....nebo třeba umělci atd, který maj takový svobodný myšlení...tak to si myslím že jsou takový jakoby faktory, který jsou konkrétní. A pak si myslím, že jsou prostě faktory nebo faktor ten, že prostě ty lidi dítě mít nechtěj z nějakýho důvodu. Protože si to prostě neuměj představit a nemyslím si, že za tím musí být nějaký konkrétní důvod. Jenom že si to prostě neuměj představit, nechtěj si to představovat a je jim dobře tak, jak jim je.

T: A jak myslíš, že je přijímáno, pokud žena narovinu přizná, že nechce děti kvůli práci?

R: Myslím si, že to v dnešní době...že si okamžitě nalepí na čelo nálepku kariéristka. Myslím, že to tak lidi budou vnímat. Myslím si, že by to možná pochopili u nějakých takových těch profesí lékařka a podobně, kde to má ten sociální přesah, ale myslím si, že když to bude úspěšná manažerka, tak to prostě pro všechny lidi bude sobecká kariéristka, která ty děti nechce mít z tedletěch důvodů. Ale nemyslím si.....Myslím si, že to budou chápat, ale nemyslím si, že to budou tolerovat. Myslím si, že to prostě bude pro ně něco cizí a nemyslím si, že budou o tý osobě mluvit dobře.

T: Takže si myslíš, že to rozhodnutí je tolerováno ve chvíli, kdy má nějaký přesah pro společnost?

R: Tak si myslím, že ty lidi to vnímaj.

T: A ty osobně?

R: Já si myslím, že to je prostě úplně jedno. Já si myslím, že to je svobodný rozhodnutí a pokud ty lidi to takhle cítěj, vnímaj, tak si myslím, že to je jenom dobře za a, pro ty děti a za b, proč by ty lidi se měli dělat pravděpodobně nešťastnými? A pokud jsou o tom přesvědčený, tak proč ne? A i kdyby nebyli o tom stoprocentně přesvědčený, tak kolik lidí, který nejsou přesvědčený stoprocentně o tom dítěti, je maj?

T: A jak to myslíš, že je to dobře pro ty děti?

R: No myslím si, že pokud někdo cítí, dejme tomu, že by nebyl dobrej rodič, nebo cítí, že by nebyl třeba schopnej dát takovou tu obětavost, tu stoprocentní lásku, nepodmíněnou lásku, tak si myslím, že pro ty děti to je dobře. Já si myslím si, že to ty děti potřebujou a že každý dítě si zaslouží bejt v spokojený rodině, která mu zajistí ty základní potřeby...(chvíli přemýšlí)...A pocit bezpečí a lásky si myslím že je jeden z nich. A pokud ty lidi si myslí, že jim to nemůžou dát, z nějakýho důvodu, tak...si myslím, že to pro ty děti je dobře.

T: A tu starostlivost a obětavost, o který mluvíš, má podle tebe v sobě každá žena nebo je to z tvého pohledu vázáno na mateřství?

R: Starostlivost vůči dětem? Jo, setkala jsem se i s ženama, co to v sobě nemaj. Ale setkala jsem se s tím u žen, který děti nemaj i u žen, který děti maj. Já si myslím, že to na tom jako nezáleží. Že každej je trošku jinej typ a ani jedno neni jako úplně špatně.

T: Mluvíme teď hodně o ženách, ale vnímáš vlastně nějaký rozdíl v tom, pokud se rozhodne nemít děti žena a pokud se stejně rozhodne muž?

R: Já osobně asi ne. Asi ne. Asi si myslím, že je to rozhodnutí obou dvou, i když je asi to častěji takovej ten stereotyp, že žena má dítě, žena se o dítě stará a muž tu rodinu zabezpečuje....tak je muž ten, kterej dejme tomu odchází a ty děti zůstávaj s ženou. Ale myslím, že jsou to takový ty stereotypy, ale myslím si, že by to jako mělo bejt rozhodnutí obou dvou.

T: Říkáš, že pro tebe v tom rozdíl není. Vnímáš tedy, že pro jiné v tom rozdíl je? Nebo setkala jsi se sama s rozdílným přístupem?

R: Myslím si, že jo. Myslím si, že těm chlapům se to promine. Myslím si, že u těch chlapů se to prostě tolik neřeší. Že se neřeší....spouště chlapům se odpouští dejme tomu, když maj děti a nestaraj se o ně, tak třeba říkaj, ty děti jsou ještě příliš malý, ty chlapy to s nima nebaví.....a až to dítě vyroste, tak teprve on si s nima začne hrát. Nebo ten chodí

do práce, tak by se o ně neměl starat, to je prostě přece doména ženy. A žena by měla připravovat oblečení dítěti, protože ten chlap to nedokáže. To jsou pak takový ty klasiky, že jo, když se lidi rozvádějí, tak ty ženy....tak ty děti zůstávají s ženou a znám případ ze svého okolí, kdy vlastně ta žena svěřila děti do péče muže a to okolí jí hrozně odsuzuje.

T: Odsuzuje za co přesně?

R: No že nezvládla tu svou roli. No s tím, že on bude mít jako otec doma děti....ona je má v tý víkendový péči a on je má v tý hlavní péči. A ona podle okolí selhala jako žena. Přitom když to je v tom opačným modelu, tak to neberou, že ten chlap selhal. Prostě to berou tak, že to je normální. Že je divný, když ty děti zůstanou s tátou. Jako kdyby to byl prostě majetek ženy.

T: Vnímáš tedy jako jistou nepsanou povinnost ženy nejen děti porodit, ale pak se o ně i výhradně starat?

R: Přesně tak. A když se chlap stará, tak je vnímaný výjimečně.

T: A teď mluvíš z vlastní zkušenosti?

R: Já si myslím, že tohle my máme doma. Že se můj manžel stará nadstandardně o děti a ještě k tomu vlastně plní tu svojí druhou funkci, že se o nás stará finančně a společností často je.... řekla bych stavěnej na takovej piedestal, jako ten dokonalej táta. S tím, že to není standard a mě nikdo na ten piedestal, i když se o ně starám stejně o ty děti, nestaví, že to berou automaticky.

T: A když je tvůj muž okolím vyzdvihován za to, že dělá něco nadstandardního.....hází to pak nějaké světlo v očích ostatních na tebe? Nebo.....staví tě to pak do nějaké role?

R: No určitě. Já si myslím, že mě to pak vnímá, že neplním takový ty společností předepsaný mateřský funkce.

T: Takže jestli to dobře chápu, vnímáš z okolí tlak nejenom na mít děti, ale i na to plnit tu roli matky podle nějakých standardů?

R: Ano, přesně tak.

T: A teď mluvíme o širší společnosti nebo o tvém bližším okolí?

R: Asi.....jak vlastně u svého blízkého okolí, tak i jsem se s tím setkala v širší společnosti.

T: A bylo pro tebe těžký si tu svou roli nějak ustát?

R: Pro mě asi ne. Protože jsem přesvědčená, že to je pro náš model správně, že jsme tak i jako to dycky diskutovali, když jsme se teoreticky bavili o tom, že bysme chtěli mít jednou děti. A říkali jsme si, že bysme chtěli mít ten partnerskej model, že jsou rodiče oba dva a že maj vlastně zodpovědnost vůči těm dětem stejnou oba dva.....takže pro mě je to přirozený.....i když neříkám, že některý poznámky mě někdy nezasáhly....některý jako.....třeba když přijdou nečekaně....nebo v nějaký formě....tak si je člověk zapamtuje, nebo já si je pamatuju.....ale....asi jsem přesvědčená o tom, že pro ty děti to je správně. Myslím si, že nejsou miň šťastný, když se jim věnujeme oba dva než kdybych se jim výhradně věnovala já. Kolikrát si myslím, že naopak.

T: Říkáš, že ti některé konkrétní poznámky uvízly v hlavě – zkusila bys mi nějakou pro příklad uvést, pokud ti není nepříjemný, že se ptám?

R: No pamatuju si, že jedna z mých tet, mě tak jako řekla, že a chudák to dítě, který bude doma...a to se necejtíš blbě, když jdeš pracovat? To si pamatuju....(přemýšlí).....a pak si pamatuju, že když jsme se takhle o tom bavily a s nějakějma svejma bejvalejma spoluhráčkama, tak jedna z nich řekla, že odsuzuje matky, co pracujou, že to neuznává. To si pamatuju.

T: A to řekla před tebou, i když věděla, že se tě to možná také týká?

R: Jo, když věděla že taky chodim do práce. To jsem byla těhotná s druhym dítětem a věděla, že chodim.

T: To muselo být těžký, něco takového slyšet, zvlášť ještě od rodiny.....

R: No příjemný to není. Tak.....samozřejmě, že 9 z 10 poznámek člověk přejde, protože o tom je vnitřně přesvědčený.....ale ta desátá může něco vevnitř nalomit.....(chvíli ticho).... A opravdu si říkat a opravdu to dítě netrpí, když není se mnou výhradně a stará se jak otec tak i další osoby...

T: A vyvolalo to tedy v tobě nějaké pochyby?

R: Asi pochyby takový.....jo, pochyby jo. To je asi to správný slovo.

-----chvilku pauza-----

T: Když se teď ještě vrátíme k té dobrovolné bezdětnosti, co si myslíš, že to ženě do života může přinést?

R: Já si myslím, že pokud je to ten typ osoby a dokáže to rozeznat v době před dětma...než potom v době, kdy ty děti má, což si myslím, že si některý ženský můžou uvědomit.....když ty děti maj, že to nebylo dobrý rozhodnutí.....tak si myslím, že jí to může přinést obrovský štěstí do života. Když to dokáže ustát a dokáže se tak vlastně rozhodnout. Protože by v tý roli byla pravděpodobně nešťastná.

T: Hmm.....a ty znáš někoho kdo je v roli matky nešťastnej?

R: Já si myslím, že málokdo to přizná....nesetkala jsem se s někým, kdo by to přiznal....ale taky vedle sebe vídám jako hodně zdrcený a zničený lidi a taky se mi jednou kamarádka přiznala.....protože má hodně komplikovanou dceru.....která pořád dělá hysterické scény, takže říkala, že jí v některých obdobích nenáviděla....že měla chuť jí prostě zmlátit a vyhodit z okna....že to prostě nezvládala. Tak s tímhletem jsem se setkala. Že to prostě bylo....nevím jestli tím dítětem, ale prostě sama přiznala, že to dítě úplně nenáviděla a že jí nedokázala ani obejmout, dát jí pusu.....protože ho viděla jako nepřítele.

T: To musí být těžký s něčím takovým žít.....s pocitem že člověk nesnáší svoje dítě.....

R: Hmm.....no to teda jo.

T: A z tvýho pohledu, může tím rozhodnutím taky o něco přijít? Vidiš tam do života i nějaké mínusy?

R: Já asi.....to asi nejde jako říct, jestli o něco přichází nebo ne. Vždycky člověk když je na nějaký křižovatce a tohleto je jedna z životních křižovatek, tak dycky, když učiníme rozhodnutí a rozhodneme se mezi dvouma variantama, tak samozřejmě když se rozhodneme pro jednu, tak ta druhá nám automaticky zmizí.....jak s tím negativem tak s tím pozitivem. Ale to stejný si myslím, že pro lidi, který maj děti....a když se rozhodnou mít děti, tak zase oni jsou ochuzený o ty pozitiva ty děti nemít. Takže si myslím že ano, můžou o něco přijít, ale nemyslím si, že to je něco konkrétního, spíš je to prostě rozhodnutí.....a když se člověk nějak rozhodne, tak musí počítat s tím, že.....ta druhá varianta se všim pozitivním a negativním tady už prostě není.

T: A když si na té křižovatce představíš sebe, co by pro tebe bylo tím mínusem v případě, že by ses rozhodla nemít děti? Nebo naopak tím plusem?

R: Já když jsem se rozhodovala, tak jsem asi vnímala to, že..... mám pevněj vztah, kde jsem měla člověka, kterému jsem stoprocentně důvěřovala, kterej na rodičovství

nahlížel stejně jako já a přišlo mi fajn, vlastně tuhleto rodinu rozšířit a vlastně člověk jde do hroznýho neznáma. Von....jakoby nebo já jsem vůbec netušila, co pozitivního mi to může přinést, byl to nějaký jako instinkt, kdy jsem si řekla jo, to by mohlo bejt fajn. Tak to jsem asi jako vnímala, že.....ale taky to možná bylo i částečně jako stereotypem, že se prostě říká, že to jsou pak ty nejšťastnější okamžiky života, tak proto jsem se tak rozhodla. (chvíli mlčí) Já když jsem přemýšlela.....nad těma negativama.....tak samozřejmě že, člověk prostě....nebo jsem zvažovala, že nebudu mít tolik času na nás, že budu muset na chvíli přestat pracovat, že už asi nikdy nebudu moct pracovat v takovym plnym nasazení, jako jsem pracovala.....i když se do práce vrátím....j...o a taky musím říct, že mě napadla ta otázka, co když toho budu litovat. Nebo co když se mi rozpadne manželství a zůstanu s tím dítětem sama, protože to by už vlastně nebyl ten model, v kterym jsem se rozhodovala pro to, to dítě mít.....jo.....tak jako myslim si, že já jsem nad tím jako přemýšlela.....a byly tam plusy mínusy na obou vahách.

-----rozhovor na chvíli přerušen telefonátem-----

T: Ty jsi teď hodně mluvila o životním štěstí. Má tedy podle tebe volba bezdětnosti na životní spokojenost vliv?

R: Já si myslim, že pro ně jo. Já si myslim, že když cítí, že prostě si nedokáže představit svůj život s dětma, a že by prostě....pro ně ty mínusy mít děti převažujou ty plusy, tak si myslim, že to má velkej vliv na jejich štěstí.

T: Mluvíš o tom, že oni to tak cítí.....cítila jsi ty v nějaké své životné etapě něco podobného, že nechceš mít děti? Nebo byla bezdětnost pro tebe dřív reálnou variantou?

R: Myslím si, že jsem to tam měla. Ale myslím si, že jsem to opravdu měla podmíněný.....ale tím, že jsem neměla děti úplně jako v pozdním věku, kdy by mi tikaly biologický hodiny, tak nevim, jaká by potom u mě byla ta potřeba.....ale asi jsem jako nikdy neměla takovou tu vyloženě mateřskou.... že bych přemýšlela o tom, až budu jednou velká, tak budu mít děti. Spíš jsem to brala tak, že.....pokud najdu s někym, s kym budu chtít založit rodinu, tak.....jo. Budu mít děti. Ale u mě to hodně bylo podmíněný tou rodinou celkem. Ale i jako přemýšlela jsem o tom, že kdybych si našla někoho a on by si to třeba nedokázal představit.....nebo spolu bysme si to neodkázali představit, přesto, že by nám partnersky bylo skvěle, tak jsem tam jako i vzadu měla tu myšlenku, že bych třeba s nim neměla dítě. Že bysme žili úplně jinej životní styl.

T: Takže rozhodnutí mít či nemít dítě u tebe primárně záviselo na partnerském vztahu?

R: Jo. To je ten výsledek jakoby spokojenýho partnerskýho vztahu. Protože si myslím, že rodiče jsou vždycky dva....a že to dítě si zasouží mít dva rodiče a.....ať už to jsou jakýkoliv rodiče, jako ale v tom přeneseným slova smyslu....tak si prostě myslím ano, partner do toho má co mluvit, to zaprvý. A zadruhý bych nikdy nechtěla mít dítě s někým, kdo to dítě mít nechce. A pokud bych nenašla partnera, s kterým bych si jako uměla představit založit rodinu, tak bych jí taky neměla.....nebo myslím si to. Jako nebyla jsem v té situaci, ale myslím si to, že kdybych jako neměla žádné vážnej dlouhodobej vztah, tak bych asi za každou cenu o dítě sama neusilovala.

T: Mě teď vlastně k tomu napadá, jestli při výběru partnera u tebe hrál roli fakt, jaký by to byl otec tvých potencionálních dětí?

R: Asi stoprocentně jsem hledala partnera, s kterým mi bylo dobře. A když nám spolu bylo dobře dlouho, nebo nějakou dobu, bydleli jsme spolu a pořád nám bylo spolu skvěle a zjistili jsme, že máme stejný hodnoty, že máme stejnej životní styl.....že si představujeme, jak by měl náš život měl stejně vypadat za 10, 15 let....tak jsem o něm začala přemýšlet jako teprve až potom, jestli by to teda byl vhodnej otec pro moje děti. Ale tam samozřejmě ještě v té době nepadala otázka, jestli by ty děti on chtěl někdy mít. Protože taky je starší jak já a ty děti neměl, i když si je mohl pořídit, tak taky jsem jako přemýšlela nad tím a on říkal, že to měl vždycky stejně.....že prostě i když měl jako přede mnou dlouhodobý vztahy, že si prostě.....neuměl dycky s tou partnerkou představit, že ona by byla ta matka jeho dětí.....I když to partnersky nějakou dobu fungovalo.

T: A když se teď zkusíme podívat do budoucna na tvoje děti – jaké by pro tebe bylo, kdyby se jedno z nich rozhodlo zůstat bezdětné?

R: Asi bych se nad tím ani nepozastavila. Asi.....jako.....vůbec.....já si dycky říkám, nebo když přemýšlím jako nad svejma dětma v budoucnu.....tak jedinou věc, že kterou tam mam je, že jsou šťastný a spokojený....že žijou tak, jak žít chtěj oni.....a ne jejich okolí. A jestli budou fialový, modrý nebo makový, mi je asi úplně jedno.

T: Takže představa tebe jako budoucí babičky ti nikdy neběžela hlavou?

R: Ne. Asi vůbec nad tím nepřemýšlím. Asi si jako.....přijde mi to asi ještě sobečtější, než jako....pořídit si dítě jenom k vlastní seberealizaci nebo z důvodu nenaplněného vlastního života. Tak ještě jako potom si další realizaci naplňovat eště skrz štěstí mejch

vlastních dětí, jenom aby udělali něco proto, abych já byla šťastná.....to mi přijde hrozný.

T: Když o tom tak mluvíš, tak to zní, jako bys něco podobného znala....?

R: Já si myslím, že to tak má spousta lidí. Nebo aspoň spousta lidí to tak jako říká. A říká vlastně, takový ty typický fráze.....jak asi jejich životní poslání je být matkou.....ano věřím u některých to tak je, nevěřím tomu ale všem a nemyslím si, že být matkou by měl být způsob realizace. Protože ano, aktivní matkou budu v době pár let, pak ty děti začnou chodit do školky, do školy, začnou mít vlastní život....a co pak? Já si myslím, že člověk by měl být realizovaný ze svého vlastního života a mít ty děti tak, aby je ved, aby je měl rád, aby jim předával to, co jim předat má.....ale rozhodně si nemyslím, že by to měl být nějaký způsob realizace.

T: A co tedy vnímáš jako svůj způsob realizace?

R: Asi svůj životní styl..... Asi mě baví sportovat, pracovat.....baví mě být s rodinou....ale jako s rodinou tak, že ne že bych jako byla na ně upnutá, ale opravdu užívat si takový ty jako chvíle....takový ty, jak jsou ty děti ještě bezděčný a prostě říkají takový ty věci....nebo mají takový to jednání....tak jo, tam cítím pocit naplnění. Ale asi to je jako můj vlastní život. To jak ho žiju.

T: Myslím, že rozumím, jak to myslíš. A když teď ještě zůstaneme u tebe, co pro tebe tedy vlastně znamená mateřství?

R: Mateřství? (hodně dlouho přemýšlí) .....To je těžký.....Já si myslím, že to je.....hodně práce....jak v pozitivním slova smyslu, tak jsou momenty, kdy opravdu člověk by do toho nejradši hodil vidle, zabouch by dveře a odešel by z místnosti.....Takže je tam jak to hezký, tak někdy to těžký.....určitě to mě osobně dává jiný pohled na věci....musím si říct, že jak se někde jako frázovitě říká, že děti kolikrát učej víc nás než my je.....rozšiřujou nám obzory.....tak asi to.....

T: A jaké místo tedy zaujímá v tvém životě?

R: Asi to beru jako.....součást svého života, jako svoje rozhodnutí.....ale asi to neberu jakože bych se narodila s tím cílem být jednou matka.

T: A kdy jsi k tomu rozhodnutí dospěla?

R: Ani nevím (přemýšlí).....když jsem byla malá, a je to takový to že nad tím člověk ještě nad tím nepřemýšlí a je to ....automaticky přebírá, jak se chová jeho rodina, tak asi

jsme si hrály s panenkama, hrály jsme si na maminky....ale v době, kdy jsme začala přemýšlet o sobě a co chci vlastně dělat, tak jsem to jako brala jako rozhodnutí mít nebo nemít děti.....nebrala jsem to automaticky....

T: A bylo to pro tebe důležité? Řekněme životní prioritou?

R: Určitě to nebyla moje životní priorita. Věděla jsem, že na tu křižovatku někdy pravděpodobně dospěju, že se budu rozhodovat....ale určitě bych neřekla, že můj dospělej život směřoval k tomu rozhodnutí.

T: K rozhodnutí jestli se staneš mámou?

R: Přesně tak.

T: A zkusila bys mi tedy vysvětlit, co nakonec vedlo k tomu rozhodnutí děti mít?

R: Asi to jako nebylo až tolik racionální, jak jsme si vždycky myslela, že bude....ale prostě jsem to tak cejtila, cejtila jsem, že.....že to je tak jako správně, že někam pokročíme s partnerem, že budeme mít spolu rodinu, že se budem o někoho společně starat a nějak jsme to vnitřně cítila, že je to správně.....ale jako....asi to bylo víc založený na nějakých emocích.....samozřejmě tam bylo racionální.....že jsem si .....i když člověk nad tím v těhotenství nechce přemýšlet....tak jsem si jako uměla spočítat, že bych se dokázala o sebe a dítě, kdyby se cokoli stalo s partnerem, postarat....že máme zázemí...že jsem měla práci, kam se můžu vrátit....tak tam bylo i tohle hledisko, který jsem já určitě zvažovala....jestli jsem vůbec schopná se o to dítě postarat....s partnerem, a kdyby se cokoli stalo, tak jestli sama....a tohleto když jsem měla vyřešený, tak jsem dala čistě na svůj instinkt a cejtila jsem, že to tak je v našem případě správně a že jsem dospěla do bodu, kdy jsem schopná ty děti mít.

T: A tohle racionální zvažování, jestli dítě ani či ne, tedy probíhalo v době, kdy jsi už byla.....

R: těhotná

T: těhotná?

R: Jo. My když jsme se o tom bavili předtím, než jsme těhotný byli....vlastně s Honzou, tak jsme se jenom bavili o tom, jak bysme chtěli, pokud jednou budem mít děti, jak by to vypadalo. Tak jsme tak....tak probíhala ta diskuze. Jak bysme chtěli vychovávat jednou naše děti, pokud bysme se k tomu rozhodli. Ale jinak jakoby o tědlech racionálních aspektech....to jsme neprobírali nikdy.

T: A jde takhle zpětně říct, co by bývalo muselo být jinak, aby ses tenkrát rozhodla dítě si nenechat?

R: Asi spoustu věcí by na to mohlo mít vliv. Číslo jedna by byla reakce partnera, že by on si uvědomil, že to dítě mít nechce.....tak samozřejmě.....asi nedokážu stoprocentně říct, že jako jestli.....ale asi bych to respektovala a asi by to pro mě byl jako důležitý argument.....že pokud on si to nepřeje a vlastně je to z půlky jeho dítě, když bych to rozdělila....není to jako ve větším ve vlastnictví mým a on do toho nemá co mluvit.....takže to....potom samozřejmě kdyby tam byly nějaký zdravotní komplikace, který by sice nebyly na životě ohrožující, ale kdyby například ultrazvuky nedopadly dobře a bylo by tam....i třeba nějaká lehčí forma postižení, tak tam jsem si taky byla jistá, že asi nejsem typ člověka, kterej by se uměl o takový dítě postarat.....a.....i si myslím, že pokud by tam byly nějaký tady ty ekonomický faktory....nebo jiný....že bych prostě měla pocit, že to dítě nedokážu zabezpečit, tak asi určitě bych ho taky neměla. Asi bych ho prostě neměla za každou cenu.

T: Mluvila jsi v množném čísle, že jste byli těhotný.....to hodně koresponduje s tím, jak říkáš, že otec má na dítě stejně velké právo jako máma.....byla by pro tebe tedy varianta nechat si dítě, o které by jeho otec nestál?

R: Ne. To pro mě nebyla nikdy varianta. To prostě pro mě by automaticky ne....do toho bych nešla. Mě to přijde za a nefér vůči tomu partnerovi, protože když on to dítě nechce a to dítě tady je, tak samozřejmě myslím si, že taky chlapi rozhodně nejsou bezcitný a to vědomí, že má někde dítě.....a to jak znám Honzu....tak i kdyby ho nechtěl, tak by se o něj prostě staral....ale bylo by to proti jeho vůli a myslím si, že to taky prostě rozbije jakési partnerskej vztah a...řekla bych...jakousi rovnováhu a rovnocennost v tom vztahu.....protože samozřejmě že v tomhleto žena má ten delší konec lana....to rozhodnutí více leží na ní....v Český republice chlap nemůže ženu donutit k potratu.....takže to je čistě na tý ženě a myslím si, že spousta žen se tak rozhodne....nebo jsou případy, kdy do toho manžela vmanipuluje a mě to nepřijde fér. Mě to přijde jako.....zneužití.

T: A setkáváš se s takovým chováním často?

R: No řekla bych, že jako.....není úplně neobvyklé u nás.

T: A jak pak dál mateřství ovlivnilo tvůj, případně váš život? V čem se po dětech nejvíc změnil?

R: Asi nám přibyla řekla bych jako třetí směna do života....že jako.....oba pracujem, já teda míň, než jsem pracovala dřív.....a.....snažíme se stále mít naše koníčky, který jsme měli i před dětma, takže stále sportujeme, snažíme se chodit spolu ven a snažíme se udržet ten partnerskej život....ale samozřejmě čas je velmi omezenej, den má pořád 24 hodin denně....takže.....chceme se těm dětem věnovat kvalitně, chceme jim ten čas věnovat....nechceme, aby byli jakýmsi otloukánek a počkáme, až vyrostou, abysme sis nima začli hrát.....to neříkám, že jim podřizujem veškerej čas, ale snažíme se jim dávat ten kvalitní čas.....takže si spíš myslím, že největší asi rozdíl je v tí míře odpočinku.....míře únavy, kdy jsme občas vyřízený, když spíme tak v průměru 5, 6 hodin denně....když se snažíme stihnout všechno, to co stihnout jako chceme....tak asi v tomhleto, no.....jako to je ten rozdíl.....a jinak samozřejmě....cestujeme stále, sportujeme stále, ale už to není jako stoprocentně svobodný rozhodnutí. Dycky musíme řešit, když chceme sportovat spolu, kdo nám pohlídá.....logistiku za tím atd....takže v tomhleto určitě.....předtím, když jsme chtěli někam odjet, tak krom toho, že jsme si vzali dovolenou v práci, jsme to řešit nemuseli a teď dopředu si musíme zajistit hlídání pro děti.

T: Takže by se dalo říct že rozdíl je u vás převážně v organizaci času?

R: Určitě asi ten čas hlavně. Jako to změnilo. Jako v takovym tom tom.....

T: A co samotný partnerský život? Tam jsi pocítila nějakou změnu?

R: Myslím si, že samozřejmě asi.....asi jo....hlavně řekla bych někdy v těhotenství a třeba na začátku, v šestinedělí.....protože jsme vlastně byli zvyklí téměř veškerej čas trávit spolu.....protože jsme spolu i pracovali....takže jsme byli hodně v kontaktu.....a vlastně veškerý aktivity jsme dělali spolu, hlavně to sportování, což samozřejmě vod určitýho.....určitý doby těhotenství a na začátku po porodu ta možnost tady není....takže v tomhleto možná....i z mé strany byla jakási závist vůči tomu, že já jsem v tom limitovaná.....a musím říct, že i jako někdy takovej ten lehký pocit.....jako.....že jsme si jako hodně chyběli a že jsme tomu vlastně nerozuměli, že i když jsme jako pořád spolu, tak nám pořád jako.....jsme měli pocit, jako že ten partner mi chybí. Oba dva.....jsme se o tom bavili, že jsme ten pocit měli. Že jak děti vyrůstají, tak se to hodně zlepšuje, protože už zase jako tím, že jsou oba jako ve školce, tak si dokážeme ten čas víc společně najít a....a je to lepší. Ale jako řekla bych, že jako v tomhleto jo....a ani to nebylo jako v negativním slova smyslu.....samozřejmě taky přibyla někdy větší

tenze.....někdy únava.....takže asi.....i jsme se hádali kvůli věcem, kvůli kterejm bysme se bez dětí nehádali.....ale.....jinak.....hlavně v tom, že jsme si jako chyběli.

T: A čím myslíš, že to bylo způsobené, že jste si chyběli? Úplně tomu nerozumím a napadá mě, jestli tím, že mezi Vás dva vstoupil jako třetí?

R: Asi takhle ne.....že by to bylo z důvodu toho, že tam je někdo třetí.....ale z toho, že vlastně díky tomu fyzickému stavu já jsem najednou nebyla schopná dělat ty věci, který jsme spolu dřív dělali.....a to bylo že jo když jsem byla těhotná.....a najednou jsem nemohla běhat 10, 15 kilometrů a musela jsem 5...který jsme běhali spolu.....ale pak Honza třeba ještě vyběh na hodinu sám.....a nebo.....nebo.....potom.....že jo na začátku, když to dítě je na mě závislý, protože ho krmím.....tak taky jsme nemohli dělat různé věci, který bysme chtěli, protože to prostě z tady těch důvodů nešlo. Ale jako nevnímala bych to jako, že tam najednou byl někdo třetí mezi náma, ale spíš z toho, že můj fyzickej stav nám to neumožňoval.

T: A bylo v tu chvíli pro tebe těžké být tou ženou, která je přeci jen oproti muži limitovaná těhotenstvím, ačkoliv je dítě obou dvou?

R: Jooo, to určitě. Musím říct, že jako na začátku.....na začátku jo. A.....vim, že první těhotenství se snažil Honza se mnou soucítit, takže přestal sportovat taky....Taky jako přibral pěkně.....ale že mu prostě bylo blbý, dělat ty věci beze mě, takže to nedělal taky. Takže potom říkal, že měl jako sympathy-vanu. Ale v tom druhym jsem ho jako dokopala, aby to prostě dělal, protože jsem věděla, že to má rád.....já jsem si taky našla nějakou vlastní cestu....začala jsem cvičit jógu, která mě jako.....nahradila ten sport a podobně. Takže jsem taky našla nějakou cestu, která mě pomáhala.....a....takže jo. V tom druhym jsme to už měli víc urovnány, kdy jsme si řekli takový ty potencionální chyby, ale vim, že na začátku se snažil jako to omezit se mnou, ale pak jsem jako měla říct tak jako.....to nevede nikam, jako budem z toho našťvaný oba dva....

T: To zní, jako kdyby tvůj partner snažil Vaše role vyrovnat....

R: Asi nějak intuitivně jo. Asi mu to prostě přišlo blbý, když věděl, že to taky mám ráda a nemůžu to dělat.....tak.....mu to přišlo blbý.

T: Když se ještě vrátím k tomu mateřství obecně....je něco, co ti vzalo? Nebo pocit'uješ v souvislosti s ním nějakou ztrátu?

R: Co mi vzalo? Asi bych řekla, že jsem introvert, kterej má rád ticho.....tak....určitě jsou momenty, kdy mi to vzalo takovej ten klid toho introverta, kdy je sám doma a má klid. Protože.....hlavně na začátku. Teď už jako si užívám momenty, kdy jsou děti ve školce a já jsem dopoledne doma.....kde....když nejsem ve škole nebo v práci a mám klid a ticho.....tak už je to pro mě hrozně sebenaplňující pocit. Ale jako na začátku.....to tak nebylo. Na začátku prostě.....asi nejhorší je jakoby takovej ten diskomfort introverta, kterej má rád ticho a má rád klid.....a v mnoha ohledech už to bylo za hranicí mojí komfortní zóny. Bejt pořád někým okupovaná.....

T: A jaký mělo tohle všechno vliv na tvou životní spokojenost?

R: Asi jako jak nahoru tak dolu. Musím říct, že jsem....jako někdy.....nebo zažívám jako naprostý momenty štěstí, který jsem třeba předtím nezažívala.....ale taky jsem zažívala.....pocity naprostýho vyčerpání....a takovýho zoufalství, že vim, že proti mě nestojí silově rovnocenný partner a že když děti se vztekají nebo není úplně dobrý den....když by byl dospělejší tak člověk může s nima bojovat a tady to to musíte více méně akceptovat a.....prostě s tím ni neuděláte. A to je takovej ten pocit jako tý bezmoci, že to dítě, i když je jako....ten slabší článek, tak má víceméně kontrolu nad situací. Tak jo, to asi byly takový momenty, kdy jsem psala Honzovi do práce, že buď tam budu v bytě já nebo dítě, až přijede domu, ale oba dva ne (směje se).

T: A obecně, když srovnáš svůj život před dětmi a po nich, liší se nějak, co se životní spokojenosti týká?

R: To se asi takhle nedá říct. Asi se to jako nedá. Samozřejmě....ty děti něco málo vezmou a taky toho hodně dají. Samozřejmě.....ale jsou to jiný rozměry. A asi bych si neidealizovala to, že život bez dětí je nenaplněnější a že jakmile člověk má dítě tak cítí 24 hodin denně, 7 dní v týdnu pocit absolutního štěstí a....radosti.....a taky si myslím, že to tak prostě není. Myslím si, že to je prostě....i kdybych se rozhodla nemít děti a budovat kariéru, tak si myslím, že by to víceméně bylo stejný. Taky by byly momenty, který mě naplňují, a momenty, který.....kdy by mě to v práci štvalo a měla bych chuť podat výpověď.....a.....odjet na druhý konec světa.

T: A když se tedy podíváš zpátky na svůj život před dětmi, označila bys ho jako spokojený, nebo řekněme naplněný?

R: Asi ne ve všech fázích života.....jakože bych byla kontinuálně spokojená od dětství přes svoje dospívání až do té dospělosti, tak to určitě ne. Ale.....asi.....jako v

nějakým tom momentu nebo horizontu před tím.....těsně před tím, než jsem měla děti, tak jsem byla spokojená. Tak jsem byla šťastná.

T: A když se teď ohlížíme zpátky, napadla tě někdy myšlenka, jestli to rozhodnutí mít děti bylo správné? Nebo jestli přišlo ve správný čas, se správným mužem?

R: Asi když mi bylo třicet nebo když jsem dospěla do nějakého věkového milníku.....tak jako musím říct, že jsem si tak jako bilancovala a že jsem si jako říkala, jak by vypadal můj život, kdybych se tenkrát jako rozhodla jinak. Tak jsem si jako tak jako nad tím přemýšlela.....jako kde bych byla.....a musím říct, že ten život, tak jak jsem ho měla rozběhnutej, tak by taky nebyl vůbec špatnej.....ale jako.....potom jsem si řekla, že tenhle život je fajn.....Ale jako bilancovala jsem si.

T: Takže jestli tomu, co teď říkáš, dobře rozumím.....myslíš si, že stejné životní spokojenosti šlo dosáhnout i jinou cestou?

R: Myslim si, že jo.....Že to není buď a nebo děti.....

T: A když by sis teď zkusila představit, že bys z nějakého důvodu dítě mít nemohla, jaký myslíš že by to mělo dopad na tvůj život?

R: Asi vůbec nevím. Asi jako.....nikdy jsem nad tím nepřemýšlela.....znám jako lidi, který děti chtějí mít a nemůžou je mít, tak vim, že jako pro ně to je velká frustrace.....ale.....nebyla jsem v té situaci a nikdy jsem si jí jako ani neprojektovala, takže vůbec nevím.....

T: Chápu, že je to asi těžká představa.....už se blížíme ke konci, ale ještě bych se ráda zeptala, co ty si představuješ pod tím, když se řekne ženství? Jak ho vnímáš?

R: Asi mě napadají stereotypy. Kterejm neříkám, že jako věřím nebo že se s nima ztotožňuju.....ale.....asi jako ženství.....beru to jako .....jeden z genderu.....že prostě máme mužství a ženství. Že.....to dává nějaký predispozice k něčemu, ať už to může být to, že můžeme mít děti..... asi to dává i nějak typologicky, že ženy se chovají určitým způsobem, přemýšlejí určitým způsobem a jsou tam v tom hlavním měřítku jako rozdíl oproti mužství.....ale.....asi jinak na to jako nekoukám.

T: A když si zkusíš představit nějakou ženu, o které bys řekla, že na tebe působí žensky.....co je tím předpokladem pro takové označení?

R: Asi si to jako spíš vybavuju.....že když dosáhne jako někdo ženskosti, tak si to asi spíš představuju v nějaký vizuální formě, než jako charakterově.....

T: Jak to myslíš, ve vizuální formě? Jak tomu mám rozumět?

R: Asi si představuju krásnou ženu.....s hezkýma křivkama.....a asi si představuju jako krásnou ženu.....ale ne jako ženu krásnou uvnitř. Že bych řekla jako, že má dobrý vlastnosti.....ale když řeknu jako ženskost, tak si představím.....já nevím.....Marilyn Monroe nebo.....někoho takového.

T: To znamená, že má pro tebe ženskost úzkou souvislost s fyzickým vzhledem?

R: Jo. Asi.....jinak nad tím víc nepřemýšlím.....

T: A ty sama si přijdeš v tuhle chvíli žensky?

R: Teď.....když tu sedím v tuhle chvíli zpotená a v tričku.....tak asi jako to.....ale musím říct, že když se vyfiknu a jako hezky se oblíknu a namaluju, upravím.....což se snažím jako často.....tak....tak jo. Tak se cejtím žensky. Asi jako.....uplně po porodu nedosáhnou křivek tědletěch, ale snažím se tomu přibližovat.

T: A změnilo se v průběhu života tohle vnímání tvojí vlastní ženskosti?

R: Tak určitě jsem měla jako období, kdy jsem se cejtila líp a .....asi víc jako.....asi jo. Pamatuju si, že když jsem třeba přestala vrcholově sportovat a docela jsem přibrala.....že jsem jako měla spíš tendenci se jako tak jako zahalovat.....že asi jako jsem se necejtila uplně dobře.....nejen jako žensky.....joooooooo.....takže asi nějaký fáze. Ale asi jsem tak nějak nikdy nad tím jako nikdy tolik nepřemejšlela.

T: Ale když mluvíme o ženskosti, mluvíme hodně o té tělesné schránce, i u tebe....chápu to dobře?

R: Asi jako ženskosti vnímám jako v tělesný schránce.

T: A tou tělesnou schránkou myslíš co všechno? Nebo co tam u tebe patří?

R: Asi jako tělo hodně.....a pak vizuálně celkově. ....vim, že jako.....vim, že jako.....asi lze jako rozdělit jako typicky ženský vlastnosti a typicky mužský vlastnosti, hodně se to i jako v businessu řeší.....že jako různý manažerský styly.....asi jako neplatí to u každého, aby šlo jako generalizovat.....u mě je to furt prostě hlavně vizuální schránka. A samozřejmě jako chování.....jako v tom taky ta ženskost je.....ale nejsou to jako spíš ty charakterový vlastnosti. To tam jako nevnímám, když se řekne ženskost.

T: A mělo na tvůj pocit ženskosti vliv mateřství?

R: No určitě.....asi jako v době, kdy jsem vypadala jako velryba....tak jsem.....jako to.....jsem se úplně necejtila jako dobře.....to jsem se necejtila jako žena, ale cejtila jsem se jako velryba. To určitě jako po dobu těhotenství. Nemůžu jako říct, že bych.....si jako přišla.....nejkrásnější, co jsem kdy byla. Asi naopak. Nebo můžu říct jako naopak. Asi jsem jako to nevnímala, že to je jako vzhledu prospívající.

T: A po porodu došlo k nějaké změně?

R: Po porodu.....(dlouho přemýšlí).....Asi jako.....díky bohu jsem jako.....díky bohu k vlastní spokojenosti se mi podařilo se jako dostat tam, kde před porodem.....takže jsem to asi jako tolik neřešila. Ale asi bych to řekla tak, že jsem se žensky začala cítit po porodu tehdy, kdy jsem se vrátila zpátky do stejného vizuelního stavu, jako před porodem.

T: A vnímáš tedy mezi mateřstvím a ženskostí přímou souvislost?

R: Ne. Asi jako Venuši, co porodí osm dětí a je to jako ta skutečná ženskost, tak to v tom nemám.....asi to tak vůbec jako nespojuju a ani mě to to tak do té doby ani nenapadlo.

T: A když tu otázku teď otočím a zeptám se, jak vnímáš ženskost u dobrovolně bezdětných žen....?

R: Když ta žena je upravená, chová se žensky.....tak je jedno, kolik má dětí.....ale pro mě to je ta ženskost.....

Rozhovor č. 3 – 2. část

T: V minulém rozhovoru jsi mluvila o tom, že se v tvé rodině báli, že nakonec nebudeš mít dítě. Zkusila bys mi vysvětlit, proč si to podle tebe mysleli?

R: No protože mi to několikrát říkali.....teda až potom, co jsem otěhotněla. Že jsem byla ve škatulce kariéristek, která dá přednost práci před rodinou. Přitom si nemyslím, že se to dá takhle vůbec porovnávat., jako buď práce či dítě. A navíc kariéristka u ženy nezní úplně jako kompliment.

T: Jak to myslíš, že to nezní jako kompliment?

R: No že se to často používá v kontextu, že je ta žena sobecká a jako její priorita je práce. Což se u ženy neočekává. Očekává se, že bude prioritou mít děti a věnovat se jim 24/7. Přitom jde jen o to, že může mít práci ráda, stejně jako muži, a chce v ní něco

dokázat. A vůbec to dle mého názoru nesouvisí s tím, zda bude mít dítě či ne. Ale na to bych řekla, že není česká společnost připravená.....(chvíli přemýšlí).... Viz třeba rozsáhlá a hodně podporovaná petice proti umístování dvouletých dětí do školky. Ještě společnost dokázala pochopit, že je musí umisťovat ženy, které jsou apriori samoživitelky či nemají dostatečný příjem jako rodina. Ale že by ses chtěla vrátit do práce, protože tě to baví? To bylo automaticky hodnoceno, že jsi kariéristka a nemáš dostatečně ráda svoje děti. Či jsi sobecká a nechceš se jim na 100% obětovat.

T: Takže jestli to chápu dobře, máš pocit, že tě tvoje rodina neviděla v tom nejlepším světle jako ženu/matku, když tě takhle označila?

R: Přesně tak.

T: A tento jejich názor.....změnil se pak nějak časem? Máš pocit, že tomu nějak porozuměli?

R: Já si myslím, že můj přístup asi úplně nepochopili. I jsem se setkala v rodině s reakcí, že jsou děti chudáci, když jsem se vrátila tak brzy do práce a přes den musí být s chůvou.....na druhou stranu děti chválí, často říkají, jak jsou skvělí a dobře vychovaní. Ale nemám pocit, že to úplně prisuzují mě.

T: A komu, případně čemu, tedy podle tebe připisují „zásluhy“ za jejich výchovu?

R: Často říkají, že máme štěstí. Že jsou děti hodné a není s nimi starost.

T: A mrzí tě to? Nebo jaký to pro tebe vlastně je?

R: Tak samozřejmě, že mě to někdy mrzí. Ale ne nějak významně. Důležitý pro mě je, že našemu uspořádání plně věříme s manželem. Že děti jsou šťastný a úžasný, tak mě to asi nerozhazuje.....ale není to jednoduchý.

T: V minulém rozhovoru jsi také zmínila, že nejsi klasickým prototypem matky. Jak vlastně podle tebe taková řekněme „klasická“ matka tedy vypadá?

R: Asi záleží, kde se pohybujeme.

T: Jak to myslíš?

R: No v Čechách, i díky komunismu, kdy víceméně ani nebylo na výběr, je klasická matka s dítětem 3 roky doma, dělá domácí zázemí.....tedy ženský práce, jako vaření úklid apod....a zajišťuje 90% výchovy dětí. Ale naštěstí ve vyspělejších státech to již není takto stereotypní..... tak třeba to někdy přijde i k nám.

T: No a jak je to pro tebe osobně, bez ohledu na řekněme.....většinou společnost?

R: Jako jak vnímám roli matky?

T: No spíš co si ty osobně představuješ pod prototypem matky.

R: Asi nemám jeden prototyp. Dokážu si představit mnoho variací na matku.

T: A zkusíš mi uvést příklad, ke kterému máš blízko nebo je ti dokonce nejbližší?

R: Já si nejsem jistá, zda to jde takto stereotypizovat. Já k mateřství přistupuju tak, že se snažím vytvářet takové zázemí, které vyhovuje nejlépe mým dětem, manželovi a mě a nesnažím se vpassovat do toho, co určitě skupiny říkají nebo co doporučují.

T: Takže to můžu chápat tak, že podle tebe neexistuje univerzální návod na řekněme.....správnou mámu?

R: Přesně tak. Každý z nás je jiný, má jiné potřeby, žije v jiných podmínkách, má rozdílné zázemí.....takže obecně lze říct, že neexistuje univerzální zázračný návod, jak být skvělou mámou.....snad jen děti milovat, ale ne na úkor partnera a sama sebe.

T: Děkuju. A ještě poslední věc, na kterou bych se ráda doptala k té dobrovolné bezdětnosti – v našem rozhovoru jsi celkem jasně mluvila o tom, že je v pořádku, že někdo děti nechce a rozhodne se je nemít. Napadá mě, zda si myslíš, že všechny dobrovolně bezdětné ženy děti primárně nechtějí?

R: Tomu asi nerozumím....

T: No jestli si myslíš, že v tom rozhodnutí nemít dítě musí být vždy primárně to, že ho ta žena nechce, nebo jestli ho žena chtít může, jen se takto nakonec rozhodne...?

R: Myslím si, že to může být tak i tak....některé ženy či muži prostě děti nechtějí a někde k tomu rozhodnutí můžou dospět na základě jiných okolností.

T: A napadají tě nějaké?

R: Ekologie, nevhodné rodinné zázemí, třeba riziko závažných dědičných chorob či by prostě děti chtěla, ale třeba dá přednost jiné příležitosti, která může být pro ni.....atraktivnější. Těch důvodů může být asi spousta.

T: Říkáš přednost něčemu atraktivnějšímu...co si mám pod tím představit?

R: Úplně cokoliv. Práce, životní styl, cestování – cokoliv.....Asi si neumím představit všechny důvody, hodně projektují do toho odhadu svoje postoje, ale prostě si myslím,

že dobrovolná bezdětnost může být způsobená tím, že žena či muž děti prostě nechce či by je i zvažovali, ale z nějakých důvodů se rozhodnou je nemít a i kdyby ty důvody byly například že chtějí mít doma sterilní čisto, což s dětmi prostě nedosáhneš, tak by nikdo ty důvody neměl hodnotit či soudit.....Je to prostě svobodné rozhodnutí.

T: A jaká má podle tebe ta dobrovolně bezdětná žena vztah k dětem?

R: No já si myslím, že úplně stejný jako ty, co je mají. To, že si každý nepořídí domů psa přece neznamená, že je nemá rád.....jen ho prostě nechce mít doma 24/7.....Aby sis ale nemyslela, že jako přirovnáván děti ke psům, spíš to má být taková paralela. Že to, že je nemáš neznamená, že je nemůžeš mít ráda.

T: A úplně na závěr bych se ještě znovu vrátila k ženskosti. Hodně jsi v té souvislosti mluvila o fyzické stránce....

R: (přerušuje mě) Nejenom k fyzické, ale je to důležitá součást.

T: Zkusila bys mi tedy prosím popsat, jak by měla žena fyzicky vypadat, abys o ní mohla říci, že působí žensky?

R: Ufff.....třeba Meghan Markle.....je krásná, ale ne prvoplánově či uměle.....je inteligentní, silná a svá. Třeba Kate Middleton bych pojmem ženskost neoznačila.

T: A v čem je podle tebe mezi nimi ten hlavní rozdíl?

R: Asi v té síle a sofistikovanosti.....v tom, co vyzařuje.....ale souvisí to i s konkrétními aktivitami.

T: Jaké třeba myslíš?

R: Uffff.....úplně cokoliv, jako třeba charita, úspěch v práci, názorový vůdce.....cokoliv. Ať už v malém či větším měřítku. Ale je nutno přiznat, že je tam u mě důležitá i ta fyzická stránka, což může být asi trochu diskriminační, ale je to zkrátka tak.

Rozhovor č. 4

T: Na úvod bych se Vás ráda zeptala, jestli jste se někdy setkala s pojmem dobrovolná bezdětnost, jestli jste o něm už slyšela?

R: Tak to jsem.....s tím jsem se ani nesetkala.....

T: A co si pod tím představujete? Nebo co si myslíte, že znamená?

R: No dobrovolná bezdětnost.....si myslím, že prostě se někdo prostě rozhodne a ty děti nechce....(přemýšlí)..... žádný překážky tam nejsou, jenom ta žena nebo ty manželé se rozhodnou, že děti nechtěj. Ale zdá se mě to takový divný.....

T: Jak to myslíte, divný?

R: No zdá se mě to takový divný, no. Nedovedu si to představit. Ale myslím, že to....tak znamená.

T: A vy osobně jste se s takovou ženou či mužem v životě setkala?

R: Ne. Já jsem se s takovým člověkem nesetkala, ani se ženou, ani s mužem. Moji známí, co v mém okolí.....tak ty vlastně musím říct, že všichni děti mají.

T: A když si takovou ženu zkusíte představit, jaké si myslíte, že může mít důvody k takovému rozhodnutí?

R: No, vůbec si to nedovedu představit.....vzhledem k mému vysokému věku teda.....tak když se vrátím do mého mládí, tak vůbec nevím, co v té době by tak ta žena mohla mít za důvod, protože v té době, co jsem byla já, tak si moc ty ženy jako svou vlastní kariéru neřály,jo.....ale teď si myslím, jako v téhle době, tak že to je především to, že dají přednost jako práci, aby jako budovaly kariéru a.....tu rodinu dávají stranou.....a to si myslím, že pak toho teda litují....

T: Vnímáte to tedy tak, že v dnešní době založení rodiny odkládají?

R: No že to tak dlouho odkládají.....že to třeba....to nejdřív jako nemyslejí, že by děti vůbec nechtěli, ale že to odkládají, a pak to třeba ani jako nejde.....

T: Myslíte to tedy tak, že to rozhodnutí zpočátku neberou jako definitivní? Že je pro ně nejdřív jenom dočasné?

R: Nejdřív že to myslejí jenom..... .že to jako odkládají.....a pak bohužel to třeba už nejde.....

T: No a jsou pro vás tyto důvody, jako třeba kariéra, pochopitelné? Rozumíte takovému rozhodnutí?

R: No, mě to teda nepřijde normální. Protože si myslím, že v každý tý rodině, že to dítě je hodně důležitý. A potom když kor.....potom když ty ženy jsou starší, tak určitě si myslím, že po tom dítěti toužej. Nevím teda která žena by jako ten celej život potom zastávala názor, že to dítě nechce a že je to tak dobře.

T: Mám tomu rozumět tak, že z vašeho pohledu přijde doba, kdy žena takového rozhodnutí začne litovat?

R: Myslím si.....myslím si, že ve většině případů.....že toho pak lituje. Třeba jsou i teda ženy, který to dítě nechtěly a nechtěj to.....ale myslím si, že většina toho lituje....

T: A vy jste zmínila, že v každé rodině je to dítě důležité. Zkusila byste mi vysvětlit v čem? V čem je ta jeho důležitost?

R: No....nejdřív.....jednak, no.....co je důležitost.....myslím si, že když ty rodiče mají tedy ty děti, tak mají pro co žít. Já si nedovedu představit prostě s tím partnerem být bez tech dětí.....a co jsem teda znala tyhle rodiny, tak oni jsou na sobě hrozně závislí.....ten muž a žena.....a některým partnerům to třeba vyjde.....ale myslím si, že v koutku ta nespokojenost určitá je, když viděj rodiny s dětma.... že ty děti jsou radost, i když jsou starost.....tak ale je to velká radost ty děti.

T: A ta nespokojenost.....o té jste s některým z bezdětných párů mluvila nebo je to váš pohled na věc, vaše domněnka?

R: Nemluvila.....ale myslím si to. Nevěřím tomu, že.....že bez tech dětí ten život může být tak.....spokojený.

T: A ta důležitost dětí u vás přetrvává i nyní, v řekněme starším věku?

R: No to určitě. To jako.....to určitě. No hlavně ale aby.....aby ve stáří ty děti byly hodný k tem rodičům a aby jako.....se hezky chovaly, jo. Protože v dnešní době je to třeba tak, že některý děti ty rodiče moc neberou, že jo.....no.... ale většina jo.....(přemýšlí).....ted' teda ale v tomhle starším věku nemít ty děti, tak to bych řekla....že je moc špatný.

T: A zkusíte mi vysvětlit jak to myslíte – špatný? Jak by vám bez nich ted' bylo?

R: No.....nedovedu si.....nedovedu si to ani pořádně představit. Protože kor když zůstane ten člověk sám, bez partnera nebo bez partnerky.....tak si myslím, že je to moc složitý. A těžký. Tomu člověku musí bej strašně smutno. A když nemá ty děti a nebo hlavně ještě vnoučata, že jo.....ty vnoučata....to jako ty milujem všichni.....

T: A myslíte si, že ten smutek nebo samota se dají zažehnat i jinak než dětmi, případně vnoučaty?

R: No podle mě asi ne.....nedovedu si to vůbec jako představit, no.....jak jinak.....

T: Když se ještě vrátím k té bezdětnosti.....myslíte si, že je na ženy v dnešní době vyvíjen tlak, aby měly děti?

R: Já ti nemůžu říct, jak se to teda u mladejch žen.....řeší. Ale určitě.....pokud se týče jako financí nebo tohle, tak si myslím, že v té naší republice se pro to ted' snažej něco dělat.....nevím, jak to bylo dřív, ale.....ted' snad už jo.....

T: Myslíte například to navýšení rodičovského.....

R: (skočí mi do řeči) No myslím tyhle ty rodinný přídavky a takovýdle další opatření.....že se snažej těm mladejm pomoci a možná.....je trochu namotivovat, aby měly děti.....ale jinak nevím, no.....

T: A čím si myslíte, že v dnešní době počet žen, které se rozhodnou nemít dítě, přibývá?

R: No.....nechci teda říct.... nechci říct, že by to dělaly ty ženy ze svýho pohodlí..... to se domnívám, že snad ne.....Já si pořád myslím, že to je jenom.....kdo má jako pěkný zaměstnání, že to je jako to budování ty kariéry. Nevím teda, co jinýho by je k tomu ještě vedlo.....(přemýšlí) ..... no já pořád si myslím, že ty děti odsouvaj. Je to i jako viditelný, že jo.....že dneska maj děti jako ženy starší, než tomu bývalo dřív.....

T: Takže ten vztah žen k dětem je z vašeho pohledu pořád stejný?

R: No to bych řekla, že snad ano. Tak.....neznám z mýho okolí žádnou ženu, která vyloženě by o sobě řekla : Neeeeee, já s dětma se nebudu vůbec otravovat, já děti nechci. To vůbec ne.....neznám takovou ženu.

T: A když si zkusíte představit, že i vy byste se rozhodovala o dětech v dnešní době...bylo by pro vás těžké rozhodnout se mezi tou prací a pracovními příležitostmi a mateřstvím?

R: No tak já si myslím.....jako já..... určitě bych dala přednost dětem, být ten rodič. No.....nezažila jsem to, že jo.....tak nevím. Ale myslím si, že pro mě ne, protože dneska zase můžou v té kariéře ty ženy....jestě v tom svym zaměstnání zase pokračovat, že jo.....Jako já bych určitě.....chtěla jsem ty děti, když jsem byla mladá a nezměnila bych ten názor ani v dnešní době.

T: Takž to, že budete chtít děti, jste věděla vždy?

R: No.....no věděla. Že je chci, že je budu chtít.

T: A tento váš názor....měnil se nějak v průběhu vašeho života?

R: Ne, neměnil. Určitě ne.

T: A přemýšlela jste někdy zpětně, s nějakým časovým odstupem.....jestli třeba ty děti přišly ve správný čas nebo řekněme se správným partnerem?

R: No já si myslím, že ano. Protože.....já měla teda dvě děti. Je pravdou, že když jsme se jako.....když jsem se vdávala, tak jsme si mysleli, že chvíli počkáme, abychom se trochu zařídili a pak až budeme mít první dítě. Jenomže první dítě přišlo hned po svatbě.....no.....a potom druhý syn, ten už byl plánovanej, to bylo....to už jsme jako odsunuli.....ten se narodil až za 8 let za tím prvním.....protože.....jsme stavěli družstevní byt, stěhovali jsme se teda, já jsem dostala nový místo.....takže jsem to taky hned nechtěla ukončit. No a pak když jsme se rozhodli, že až půjde první syn do první třídy, tak že bych zůstala doma.....ale pak zase bohužel rok to trvalo, než jsem otěhotněla, tudíž skoro až za 8 let....

T: No a u toho prvního syna, který přišel jak říkáte dříve, než jste plánovali....napadlo vás někdy, jestli to rozhodnutí a to načasování bylo správné?

R: Ne ne.....to vůbec ne.....I když jsme se o svatbě chlubili, jak si to zařídíme (smích).....že se nejdřív trošku finančně zmátoříme a pak teda budeme mít mimino a ono přišlo ještě v tom roce (smích).....

T: Tomu já úplně rozumím (smích)

R: No vidíš to. To my jsme se o svatbě vytahovali strašně, jak to.....jak to mi si koupíme.....my teda dostali jsme byt a to byl byt teda malej.....to byla kuchyň a pokoj....joooo.....tak jsme se těšili, že to zařídíme a že se někam taky pojedem na dovolenou podívat, nejdřív jo.....no a že za ty dva roky si pořídíme mimino, no.....A já

jsem za měsíc zjistila, za měsíc (smích).....že čekáme dítě. Ale nikdy jsme toho nelitovali, nikdy.

T: A v té době, kdy jste se vy vdávala....řešilo se nějak, pokud se žena vdala a děti hned neměla? Nebo řekněme třeba delší dobu neměla?

R: No....já si teda myslím....já si myslím teda, že za mého mládí jako.....že většina z nás ty děti měla třeba dejme tomu do dvou let. A když by neměli, tak už strachovali, jako.....že ty děti jako.....že to řešili nějak, že jo. Dneska se mladý berou a děti nemají dlouho....a řekla bych, že to nikdo tolik neřeší.....ale za nás to bylo jinak, no.....

T: A myslíte si, že dřív by někoho napadlo, že ty děti nepřicházejí třeba proto, že se manželé domluvili je nemít?

R: No já si myslím, že v té době ne.....aspoň ne v tom mém okolí. Že.....z mejh známých určitě ne.....spíš by se myslelo, že se jim nedaří nebo že děti mít nemůžou....

T: A když byste si teď zkusila nějakou ženu, co se rozhodne nemít děti, představit.....jaká by podle vás byla? Jaké byste jí třeba přiřadila vlastnosti?

R: No.....(dlouho přemýšlí).....asi bych řekla, že je částečně sobecká. Že je.....že si.....Verunko.....nemůžu najít přesně ten výraz, co bych chtěla.....

T: To vůbec nevadí.....

R: Nevím, jestli sobecká.....je správný nebo není.....možná spíš že kouká hodně na sebe.....sama na sebe.....a že její představa, že by opustila zaměstnání a byla s tím dítětem doma.....asi si to nedovede představit.....taky to jsou jako jiné starosti, že jo.....No a nebo.....asi to, že je teda sobecká, že jo. Nevím, jak si to ty ženský teda představují. Nebo v té době si to teda třeba ani neuvědomují, že.....když by neměla vůbec dítě, ten život její jak bude vypadat.....

T: Myslíte to tak, že řekněme nedomyšlejí ty důsledky?

R: Že to nedomejšlí.

T: A hrají v tom rozhodnutí podle vás nějakou roli muži, myslím tím partneři? A jakou případně?

R: No....bud' to jsou na stejný vlně jako ta žena, anebo.....nebo třeba oni chtějí a ta žena ne.....já si to Verunko nedovedu tak moc jako představit, jo. Protože za nás to jako tak moc nebylo, dneska je to určitě častější případ, ale.....za nás opravdu tohle jako nebylo.

T: Máte na mysli, že je pro vás těžké představit si, že nějaká žena chce žít bez dětí?

R: Jo, ano. Pro mě to je opravdu.....jako.....tak nedovedu si to představit, no.

T: A je pro vás nějaký rozdíl v tom, pokud se bavíme o ženách, které se rozhodnou nemít děti, nebo pokud bychom mluvily o mužích?

R: Tak.....já si myslím, že teda pokud.....že je vždycky horší, pokud se teda rozhodne ta žena. Žena, která rodí děti teda řekne, že je nechce.....žena, která je s dětma nejvíc, no.....a řekne, že je nechce.....jako samozřejmě i u toho partnera to neberu správně, to ne. Ale myslím, že bych jako víc se teda zlobila na tu ženu.

T: Myslíte tím, že u toho muže se to dá snáz pochopit?

R: No.....tak.....na to chápání to není teda ani u jednoho. Ale.....myslím, že já teda osobně bych víc odsoudila teda tu ženu.

T: A čím to je? Nebo....jak tomu mám rozumět?

R: No jak jsem říkala, žena je ta, co děti rodí.....patřej k ní.....je to tak už prostě od přírody, no. Je to tak normální.....pro mě teda.

T: A co si myslíte, že ženě takové rozhodnutí může do života přinést? Jaký v tom spatřuje podle vás řečněme....benefit?

R: No.....výhody.....výhody vnímám to, že dělá tu kariéru lehčejc, že je v tom zaměstnání. Jinak já vopravdu nevím, protože.....dneska ženy s dětma můžou jet na dovolenou, můžou všechno jako dělat, no.... I když jako u některých žen to je samozřejmě složitější, nedejbože když je ten muž opustí, teda jo.....Takže ta žena teda určitě má víc volnosti a jestli po tom touží.....jestli jí to teda může nahradit, než aby se starala o děti.....

T: Rozumím tomu správně tak, že v dnešní době je to mateřství pro ženy méně omezující, než tomu bylo dřív?

R: No to si myslím, že určitě. Dneska jsou jiný možnosti a řekla bych, že to jednodušší je, než za mého mládí.....

T: A v čem přesně? Nebo zkusila byste být konkrétnější?

R: No tak jak jsem říkala, jo.....dneska s těma dětma žena může všude, může je všude brát....dřív jsme seděly doma hlavně, no.....a nijam se jako nechodilo. Taky pak.....ty

plíny třeba, nákupy na tom internetu.....nebo různý ty hlídací chůvy nebo jak se jim říká....když jsou na to ty peníze, tak je to určitě lehčí.

T: No a když byste se s ženou, co se rozhodne nemít děti setkala a měla jí říct, o co podle vás v tom životě díky svému rozhodnutí přichází či do budoucna přijde.....co by to bylo?

R: No řekla bych jí, že přijde o hodně hezkejš chvil s těma dětma. A že si.....no prostě.....že já si neumím ten život bez těch dětí představit.....(dlouho přemýšlí).....no určitě ten život je bohatší a.....s těma vnoučatama.....s dětma, když jsou malí a s těmi vnoučaty.....tak ten život je naplněnej úplně jinak, než když ta žena zůstane jenom s tím partnerem. A nevim, jestli jí baví celej život jenom to, že jede někam na dovolenou nebo že má to volno.....Nedovedu si to představit teda.....Přišlo by mi to takový.....prázdný.

T: No a jaké by pro vás bylo, kdyby se některé z vašich dětí rozhodlo zůstat bezdětné?

R: No Verunko, to by mě mrzelo.....to by mě mrzelo moc, no.....(vzdychne si).....určitě bych se snažila je přesvědčovat o tom, aby ten názor změnili, i když těžko asi ty lidi by poslechli, pokud se pro něco rozhodnou.....ale.....určitě já bych s tím nesouhlasila a mrzelo by mě to.

T: A mrzelo by vás to kvůli nim nebo i kvůli vám, právě třeba z hlediska těch vnoučat, o kterých jste mluvila?

R: No.....hlavně by mě to mrzelo kvůli nim. Samozřejmě bych se na vnoučata a pravnoučata těšila, co ti mám povídat.....a už je vlastně dneska přesvědčuju, ať už zanechaj študií a zapracujou na dětičkách (usmívá se).....Zatím ale nikdo bohužel nepřipadá v úvahu – buď ještě jsou mladý, nebo se rozhodli studovat dál.....no a nebo má Míša jednadvacetiletou dívenku, teprve.....tak tam to taky asi nebude hned.....

T: Myslíte si, že je na děti ještě příliš mladá?

R: No nevim, no.....dneska se to všechno odkládá.....ale bylo by dobrý, kdyby se to tak trochu vrátilo. Jako já neříkám, jeden čas to bylo tak kolem těch úplně dvaceti, tak to je škoda, to je zbytečný....ale myslím si, že kolem tak pětadvaceti let to je správný. Že některý čekaj až do pětatřiceti a v tech letech mít první dítě, to si myslím, že je škoda.

T: Jak to myslíte? Nebo....proč si myslíte, že zrovna ten věk 25 by byl ideální?

R: No já si myslím, že to tělo je na to tak nějak dobře připravený.....a navíc ještě když to tak vezmeš, tak když někdo porodí dítě v pětadvaceti a ve čtyřiceti tomu dítěti.....to dítě je v pubertě tak nějak, tak si myslím, že to zvládaj všechno jinak, nežli když teda.....v pětatřiceti, osmatřiceti a je jim po padesátce.....je pravda, že dneska ty ženy vypadaj báječně i v tech padesáti a tak.....ale třeba u tech mužů, si myslím.....že ty muži už na ty děti.....už na to nemaj tu energii.....bylo by lepší, kdyby byli mladší, no.....(dlouho přemýšlí).....Já jsem měla teda toho Radka ve třiceti a můžu ti říct po 8 letech, Petra já měla ve 22, a můžu ti říct, že to byl takových fofr.....já jsem ty první měsíce to nějak vůbec nezvládala s tím Radkem.....já jsem si nemohla zvyknout, že to je fofr.....tech 8 let bylo hodně a bylo to znát.....i fyzicky.

-----chvíli pauza-----

T: Teď bych se vás zeptala na něco malinko jiného a sice, co pro vás osobně znamená mateřství?

R: Verunko ty myslíš že v tolika letech já si to ještě pamatuju? (usmívá se).....No bylo to.....přesto, že mě bylo 8 měsíců z tech 9 stále špatně a stále jsem zvracela, tak to bylo hrozně hezký období (zamýšlí se a u toho se usmívá).....jinak teda, kromě toho, jak mě bylo zle. Tak....to si myslím, že tu ženu jako....úplně změnil. To těšení se na to dítě.....řekla bych, že to mateřství je taková životní změna velká.....

T: A myslíte tedy už to těhotenství nebo přímo samotné narození dítěte?

R: No myslím, že už to těhotenství. Určitě.....a to narození dítěte už vůbec. To se pak nedá ani srovnávat.....

T: A mohla byste mi zkusit přiblížit, jak konkrétně se váš život mateřstvím změnil?

R: No tak já bych řekla, že hlavní je teda to, že.....vlastně to dítě je pro tebe najednou úplně nejdůležitější člověk, pro kterýho žiješ a....o kterýho se strašně bojíš, pro kterýho dýcháš. A to že je.....prostě.....to důležitý, nejdůležitější.

T: A dá se ten vztah matky k dítěti, tak jak jste ho prožila, přirovnat k nějakému vztahu jinému?

R: Já si myslím, že ne. Já si myslím, že ne. I když máš dál třeba toho partnera ráda, ale.....a je pro tebe taky jeden z nejbližších lidí, že jo.....nebo i rodiče třeba.....tak ta láska k tomu dítěti, si myslím, tu to nepřekoná. Žádná jiná.....já to taky můžu říct podle toho, že ztratit dítě, je něco hrozného.....no.....

T: To si neumím ani představit, jak musí být těžké.....

R: To je.....potom ještě tuplem uvidíš, co to dítě pro tu mámu znamenalo. Jako.....to jestli jsi tuhle viděla tu hrůzu v televizi.....ta Pardubická nemocnice.....to je něco strašného. To je.....to je taky tak strašný.....strašný opravdu. Vůbec si nedovedu představit, jak to tam takhle mohli udělat. Ta paní doktorka, že šla kolem a.....nevím.....radši to nechci ani otvírat.....s tím se ta máma nemůže nikdy, nikdy ani smířit. Teď to dítě bude mít stále před sebou.....no hrozný, no.....(chvíli mlčí).....Já teda nevím, ale i když se nesmíříš nikdy s tím, že to dítě prostě odejde.....tak tohle utrpení, i pro to dítě, že je prostě strašný.....

T: Víím, že je to možná hloupé se tak ptát, ale myslíte si, že je to v nějakém ohledu ještě těžší než přijmout ztrátu toho dítěte?

R: No vždyť já.....já jsem to tak nechtěla říct, ale já si to tak myslím.....že byla by to ta bolest pro ně hrozná, ale tohle.....tohle bych.....to je snad ještě horší.....nekončí to.....nechci radši na to ani myslet.....

(chvíli si povídáme mimo záznam – vypráví mi o svém synovi, o jeho ztrátě a o ztrátách svých dalších blízkých a známých i o tom, kdy podle ní už nechat člověk odejít a kdy ho ještě za každou cenu udržovat při života, jak to sama nazývá)

T: A když byste si teď zkusila představit, že byste neměla děti, ať už z jakéhokoliv důvodu.....jak si myslíte, že by vypadal váš život, jaký by to na něj mělo vliv?

R: No určitě ten život by byl.....bych řekla, že by byl prázdnější, než byl teď s těma dětma, to určitě jo.....no a pak si myslím, že pokud ta žena má třeba partnera, kterýho má ráda a kterej.....s ní sdílí prostě tu smůlu.....nebo to neštěstí, že to dítě nemůžou mít, nevopustí jí a je s ní.....takže to snad lepší pak nějak snáší i ta žena.....nechci říct, že si na to zvykne, ale ví, že to nemůže mít.....nevím.....já teď si uvědomuju, že moje kolegyně z práce, která je teď kon taky v mém věku.....se takhle upnula na děti své sestry....jo takže to je jako její dvě neteře a jejich rodiny.....

T: Chápu to správně, že tedy nemohla mít své děti a proto se upnula na děti své sestry?

R: Ano, upnula se na děti své sestry.....takže k nim.....Protože si myslím, že ta žena stejně prostě.....nějaký ty děti se snaží někde teda získat. Ale kdo vůbec nemá tu možnost, tak to si vůbec nedovedu představit.

T: A vnímáte nějakou souvislost mezi mateřstvím a životní spokojeností? A..... jak jste to vnímala sama u sebe?

R: No tak u mě určitě jo. Nevim jak to je, když maj ženy děti a třeba partner je opustí a oni zůstanou samy a.....a i v tom případě vidíš, že ta žena dělá všechno možný pro to, aby tem dětem dala, co možná nejvíc, že jo.....Jsou sice výjimky, ale.....zrovna včera jsem poslouchala, jak přispívaj nějaký ty organizace dětem třeba na ty letní tábory a co všechno ta žena pro to dělá.....jako že i brigádu si vzala, aby mohla alespoň z tech 3 svých dětí 1 zaplatit, aby jelo.....takže si myslim, že určitě.....že teda určitě pro mě by to byl, kdybych neměla ty děti.....jako.....prázdněj život, nevim..... A nebo bych se musela taky na děti třeba mýho bráchy, nebo tak.....

T: Z toho jak mluvíte ale vnímám, že velkou roli by ve vašem případě hrál i partner....

R: (přerušuje mě) No tak to určitě, to určitě si myslim, že ano....Protože ten tu ženu určitě podrží, že jo. Když jako.....že jí v tý situaci jako pomůže, než kdyby jí opustil nebo to nebral nijak a žena na to byla sama.....

T: No a když vy jste si vybírala životního partnera.....byla pro vás otázka dětí důležitá? A bylo to vlastně něco, o čem jste s ním mluvila?

R: No protože ti řeknu takhle. My jsme spolu chodili víc jak 4 roky, tak už.....pak jsme se bavili, jako o tom.....a docela jsme si představovali, až budeme mít děti, jak to bude.....to ano. Bylo zkrátka důležitý vědět, že to vidíme stejně.....a nedovedu si představit, když ta žena třeba řekne, že by chtěla a muž řekne že to nechce, když to odmítá.....tak to si nedovedu představit. Já jsem to takhle neměla.....

T: Takže chápu to správně, že jste hledala někoho, kdo....

R: (přerušuje mě) No já nemůžu říct, že jsem hledala. My jsme spolu prostě začali chodit, chodili jsme.....samozřejmě první rok jsme neřešili, jestli budeme mít děti, že jo. Ale vzhledem k tomu, že jsme chodili víc jak 4 roky, 4 a půl roku, no.....tak to už jsme samozřejmě věděli, že se vezmem a samozřejmě jsme si představovali, jako že budeme mít rodinu.....

T: A když teď zmiňujete tu rodinu.....kdy jste měla pocit, že už máte nebo řekněme zakládáte rodinu novou? Bylo to svatbou?

R: No tak já ze svý zkušenosti musim říct.....protože jsem otěhotněla hned, takže nemůžu říct, jestli jenom ta svatba.....protože za ty dva měsíce, jako jsem věděla, že

čekáme teda rodinu....no takže....to bylo současně obojí skoro.....ale v naší době si myslím, že ta svatba byla důležitá. Pro nás. Byl to mezník..... protože v naší době si nedovedu představit.....jako že bychom žili jako je to dneska. Že se nevemou a několik roků jsou spolu a řeknou, že je ten papír nezajímá.....to za nás to tak nebylo.

T: A v čem pro vás byla ta svatba důležitá?

R: No tak Verunko nevim.....jestli je takový to pravda, že to je ten papír tak důležitý. Ale ten pocit, že seš vdaná a že to je tvůj muž.....jenom tvůj muž....takže to je.....takovej ten pocit, blahej.....Ale jak říkám pořád, byla to jiná doba, že jo. Dneska to berou jinak. Ale za nás prostě to.....nechci říct, že to byla úplně nutnost, ale byl to takovej zvyk, že se ty lidi prostě vzali. Když chtěli spolu žít....nešlo ale ani o žádnou jak bych to řekla formalitu....brali jsme se, protože jsme se měli rádi a chtěli jsme tu rodinu.

-----chvíli pauza-----

T: Ještě bych se vás ráda zeptala, co pro vás znamená, když se řekne ženství? Co si pod tím představujete?

R: Ženství jo? (dlouho přemýšlí).....ježiši Verunko ty dáváš taky otázky (směje se).....ženství.....já tomu asi vůbec nerozumím.....

T: To vůbec nevádí, zkusím se zeptat trošku jinak. Když byste o nějaké ženě měla říct, že vypadá nebo působí žensky.....co by musela mít? Nebo jaká by podle vás musela být?

R: No pro mě to je jednak teda.....chováním, vzhledem....je to prostě ženská. Nechová se třeba, aby jako.....mužskej. No tak chování a vzhled, nevim, co ještě.....

T: A jaké to chování konkrétně podle vás přísluší právě ženám?

R: No nechci říct, že žena má bejt poslušná (směje se), to vůbec ne.....ale.....určitě má bejt jemnější chováním.....prostě ženská. To jsem toho řekla co? (směje se).....určitě prostě takový křehčí stvoření.

T: A s tím vzhledem jste to myslela jak přesně?

R: No tak musej se tak chovat, musej se tak strojit jako ženy.....a ne prostě jako muž. Měly by o sebe pečovat a nějak se udržovat...já víc opravdu nevim....

T: Nebudu vás už dlouho trápit.....ještě by mě ale zajímalo, jestli vnímáte nějakou spojitost mezi ženstvím a mateřstvím?

R: Myslím si, že to souvisí určitě. Protože.....ta žena je k tomu mateřství vlastě.....no prostě žena a mateřství k sobě souvisí. To spolu souvisí.

T: A zkusila byste mi popsat, jak jste se vy sama cítila jako žena, v souvislosti s mateřstvím?

R: No.....já jsem se cítila nádherně. A pamatuju si, jak jsme se i jako nosila pyšně.....pyšná na ten kočár, že jsem vozila.....přišla jsem si asi bych řekla že i pěknější.....já na to období ráda vzpomínám....

T: A když se znovu ještě vrátíme k těm dobrovolně bezdětným ženám.....máte pocit, že to jejich rozhodnutí má na tu ženskost nějaký vliv?

R: Ježiši.....no já nevim. No tak ona se může.....může bejt křehká, může bejt velice jako ženská pravá, jak má být.....myslím jako vizáží.....ale myslím si, že to mateřství tam stejně chybí.....(chvíli se odmlčí).....vnímám to třeba na tý ženě když jde s dětma, jak se k nim chová, no.....takže to znát určitě je, na nich.....

T: A úplně na závěr bych se vás jen zeptala, jestli se v současné chvíli cítíte žensky?

R: No tak to já si myslím, že já se Verunko cejtím žensky celej život. Pořád se mám pro koho strojit, pořád se mám o koho starat, o koho se bát.....o koho pečovat.....myslím si, že je to důležitý. Nepolevit v tom ani po dětech a chtít nějak vypadat (usmívá se).

Rozhovor č. 5

T: Jak jsme spolu mluvily před začátkem rozhovoru, téma se bude týkat dobrovolně bezdětných. Chtěla bych se tedy zeptat, zda jste se někdy setkala s pojmem dobrovolná bezdětnost?

R: Ano.

T: A mohla byste to nějak upřesnit?

R: Já nevim.....(dlouho mlčí)

T: A zkusila byste mi říci, jak tomu termínu rozumíte?

R: No že se jedná o člověka, který nechce....který se rozhodne, že nebude mít děti a přitom je mít může.....Není v tom....nejsou v tom žádný zdravotní důvody....prostě nechce mít děti.

T: A znáte vy osobně někoho takového?

R: Přemejšlim.....asi bych řekla, že v práci máme jednu kolegyni, která říká, že nechce mít děti. Bude jí 40, má partnera....tak možná jo, no. Ale úplně jí to nevěřím.

T: Jak to myslíte, že jí to nevěříte?

R: No protože tam.....ten její partner taky nechce mít děti. Takže si myslím, že kdyby on děti chtěl mít, že.... třeba by ona změnila názor. Jestli trošku není pod vlivem rozhodnutí toho partnera....

T: Takže máte pocit, že se sama nerozhodla, jen přijala partnerův postoj?

R: To nevim. Ona říkala, že jako nikdy....že vždycky.....protože měla jako takový ne úplně asi dětství....úplně ideální.....alespoň co vím, že vyprávěla....naznačovala, že vztah s matkou.... takže jako odjakživa.....nikdy jakoby, jak bych to řekla....že.....nikdy jako neplánovala.....jak to říct.....já to neumím říct.....(dlouho přemýšlí).....Říkala, že počítá s tím, že třeba děti nebude mít. Nebo že si dovede představit, že nebude mít děti. Tak.

T: Hmm...a to už tedy říkala dřív?

R: To už říkala dřív. Že vlastně de facto po dětech ani netouží.

T: A rozumíte tomu, co jí k takovému rozhodnutí vede?

R: No....zdá se mě to takový divný....u ní. Že zrovna si myslím, že ona je takovej ten typ, která děti ráda má....

T: Mám trochu pocit, jako byste tím naznačovala, že je zatím tedy podle vás něco jiného?

R: Ano, myslím si, že zatím je něco jinýho. Protože se s tím partnerem taky jednou rozešla a chtěla jako změnit trošku život....a myslím si, že právě to, že možná by chtěla najít někoho, s kým ty děti bude mít.....a pak se zase k sobě vrátili, po delší době.

T: A když se teď budeme bavit o dobrovolně bezdětných ženách obecně, jaké důvody myslíte, že vedou k takovému rozhodnutí?

R: Tak že bych se nad tím nějak hluboce zamejšlela, to jsem se nezamejšlela. Ale když jsem někoho bezdětnýho viděla, tak ani....tak jsem ani nevěděla, jestli je dobrovolně bezdětnej. Prostě je bezdětnej, no a..... protože když to byli lidi, o kterejch něco vim, tak buď to byl člověk, že.....mam ve svym okolí že jo ženu, která nemá partnera, která žila sama....no tak mě napadalo, že....nenašla někoho, s kým by to dítě měla. Anebo když znám nějakou bezdětnou ženu tak spíš by mě napadalo, že....že ty děti jako nemůže mít, ze zdravotních důvodů. Moc dobrovolně bezdětnejch neznám, ani by mě nenapadlo.....že by některá žena nechtěla mít dítě.

T: Rozumím tomu dobře, že vás nenapadá důvod, proč by se nějaká žena mohla chtít takhle rozhodnout?

R: No....důvody můžou bejt. Kvůli kariéře, kvůli práci....dělá nějakou práci, kde má třeba dobrý postavení nebo nějakou zajímavou práci, která vyžaduje nějakej čas dlouhej a nechce prostě z toho vypadnout, protože chce vidět výsledek tý práce a pak už třeba....jí takzvaně ujede vlak. Že už prostě na to není.....že už pak prostě se to sejde, že už ty děti nemá.....

T: A kromě kariéry, napadá vás ještě nějaký důvod, proč se žena může rozhodnout nemít dítě?

R: No tak třeba.....špatná zkušenost ze svýho dětství, může mít.....nebo si myslí, že nebude dobrá matka.....nebo se nechce vzdát něčeho svýho, protože bejt matkou znamená vzdát se něčeho, ustoupit ze svýho pohodlí trošičku.....takže to si myslím, že to by mohl bejt ten důvod.....(chvíli ticho).....nebo i nějaký zdravotní důvody, že by jí to třeba mohlo nějak ohrozit nebo že by to pro ní bylo rizikový.....

T: Zmiňujete zkušenost z dětství. Je to něco, co ovlivnilo i vás při rozhodování mít či nemít děti?

R: Tak já jsem měla hezký dětství, žily jsme v hezkém klidném prostředí, kde se nám rodiče věnovali.....takže určitě jsem chtěla mít děti a být tak dobrá mamka, jako byla moje. Ale může to mít vliv, když má někdo matku, která se o něj nezajímá....tak....může se třeba bát, že by něco podobného napodobila třeba.....když už měla tak jako citově.....že není schopná projevít třeba pak ty city k tomu vlastnímu dítěti..... a....třeba by to ani nebyla pravda, ale může si to myslet. Ale to je jenom moje úvaha....

T: A když se o dobrovolné bezdětnosti mluví, nebo když se s ní setkáváte.....vnímáte tlak v dnešní společnosti na to, aby ženy měly dítě?

R: No myslím si, že se to považuje za přirozený. Nevím, jestli tlak...myslím, že to je přirozený a myslím si, že ve společnosti vypadá ne divně.....ale působí podezřele.....ještě lepší slovo řekla bych.....nápadně žena, která v tom produktivním věku pak ty děti nemá. Lidi začne zajímat, proč nemá....ptaj se a kdy budeš mít dítě, proč nemáš dítě....že to je....myslím si, že se to považuje za přirozený.

T: Takže máte tedy pocit, že to lidé řeší, když se s bezdětnou ženou setkají?

R: No myslím si, že je to.....že by se tím mohli zabývat, no.

T: A vy sama jste zažila tlak na to, abyste měla děti?

R: No já jsem je měla docela brzo, takže.....takže jsem nestačila dojít do toho období, aby na mě bylo taky tlačeno (usmívá se).

T: Opravte mě jestli se pletu, ale zní to tak, jako by jste si u někoho jiného toho tlaku všimla....?

R: No tak....v mém okolí, vlastně mí vrstevníci měli všichni dítě ještě dřív jak já. Já jsem měla první dítě ve 24 a to nebylo.....to nebylo na tehdejší dobu tak brzo. Ale třeba moje sestra, ta když se vdala, tak byla 4 roky? s manželem bez dětí a vím, že má rodiče už se tak jakoby pídili co se děje, jestli je všechno v pořádku, že nemají děti.....že už tam jako.....neříkám jako tlaky.....ale už to jakoby.....už to vzbuzovalo pozornost.....

T: A mluvila jste s ní někdy o tom, jaké to pro ní bylo?

R: No já to zjistila až poměrně nedávno.....že mi říkala, jak tat'ka poňoukal mamku, ať se jí zeptá.....jako.....myslim si, že jí to příjemný nebylo, ale tím, že děti nechtěla, jí to asi tolik nevadilo....

T: A čím si vysvětlujete, že dobrovolně bezdětných žen přibývá?

R: Že mají ženy víc možností...jakoby pro....víc zajímavějších možností si myslím, jak se v životě realizovat. V době, kdy jsem já měla děti, tak se prostě počítalo s tím, že uděláš školu, půjdeš do práce a pořídíš si děti....a to pořídít si děti vlastně bylo i svým způsobem takový vytržení z toho stereotypu práce.....nastoupilas do jednoho zaměstnání a tam skončilas do důchodu.....dneska všeobecně je prostě..... tydlety změny nejsou vnímaný negativně.....tam když člověk měnil práci taks byla taky podezřelá....jestli není divný, že zas děláš někde jinde....takže v dnešní době naopak to je přednost, když člověk vyzkouší víc věcí. Takže si myslím, že jako těch možností na to uplatnění, na tu seberealizaci, na to žít spokojenej život je víc, protože je víc možností. Teď nemyslím jenom s cestováním, ale je prostě víc kulturních akcí, všeho možnýho....jakoby na to vlastní uplatnění a na tu seberealizaci. Že.....že si myslím, že dřív se staly třeba nějaký ženy matkou jenom na to, aby se jako nějak realizovaly. Což dneska myslím, že jde i jiným způsobem, no.

T: Máte tedy pocit, že dnes o tom rozhodnutí ženy více přemýšlí?

R: Hmm, ano, myslím. A díky tomu, že ten život je.....jakoby společenskej....že život ve společnosti nabízí víc možností, tak si myslím, že taky mnohdy je těžký se rozhodnout, jako kdy teda teď už si to dítě pořídím, protože tě svým způsobem na určitou dobu nějak.....odstaví.....nebo vyřadí z toho života, kterej běžně máš. I když se můžeš do práce vrátit dřív, tak stejně na nějakou dobu prostě musíš jakoby z toho odejít.....opustit.....nebo se stáhnout trošičku do ústraní. A to si myslím, že.....nebo i pracovních příležitostí je víc takových zajímavějších, kde se ženy můžou realizovat.....takže si myslím, že udělat to rozhodnutí je těžký a že někdo ho odkládá třeba tak dlouho, že pak už vlastně.....si řekne, že už to dítě ani nechce, že jo. Nebo.....nebo potom už....prostě prošvihne ten správnej okamžik a vlastně svým způsobem se dobrovolně bezdětným stal.

T: No a když byste si teď zkusila takovou dobrovolně bezdětnou ženu představit, jaká by podle vás byla, jaké by měla vlastnosti?

R: Dobrovolně bezdětnou?

T: Ano...

R: No jako sebevědomou.....která se má ráda. Nebo možná spíš řekla bych i jako zaměřenou na sebe. Asi člověka, kterýmu je jedno, co říká okolí, který jakoby se ....jak bych to řekla.....není takovej tvárnej a přizpůsobivej, že by kvůli tlaku veřejnosti změnil svý názory.....prostě takovej cílevědomej možná. Hmm.....s takovym pevnym názorem.....(delší odmlka)

T: Jako první jste uvedla že jde o ženu sebevědomou, jak přesně to myslíte?

R: Hm....sebevědomej.....možná, že jsem chtěla říct.....sebevědomej.....možná, že jsem to myslela, že jako trošku sobeckej, no.....malinko.....

T: Takže spíše zaměřený sám na sebe?

R: No sebevědomej. Možná takovej jako sebestřednej spíš. Sebevědomej, myslela jsem.....ted' nemůžu najít to slovo.....taková jako možná i trochu hrdost, takový já nevím jak to říct....pýcha trošičku.....ne, to jsou špatný, to bych neřekla. Hmm.....že sebe má na prvním místě. Tak to myslím.

T: A je to podle Vás tedy něco, co se s dětmi vylučuje? Nebo jinak.....máte pocit, že u žen matek je tomu jinak?

R: No tak já si myslím, že pokud má ženská.....žena děti, tak už.....tak už samozřejmě nemusí bejt desátá v řadě, ale aspoň já to tak mám, že jsem vždycky myslela víc na ty děti než na sebe. A.....a když bych měla něčemu dát přednost, prostě byly by nějaký možnosti....musela bych se rozhodnout, jestli něco pro sebe nebo pro dítě, tak dám přednost....tak dám přednost prostě tomu dítěti, no. Takže si myslím, že.....možná, že se to i vylučuje trochu, no.

T: A vybavíte si nějakou konkrétní situaci, kdy jste musela dát přednost dětem před sebou?

R: (dlouho přemýšlí)....No.....mnohokrát. Když se mě narodily děti, tak jsme bydleli.....tak jsme bydleli jakoby daleko od kohokoliv hlídacího, takže....a manžel měl povolání, kdy.....prostě musel někdy bez ohlášení.....prostě měl jakoby služby, takže nebyl vždycky k dispozici, že by pohlídal. A když jsem třeba chtěla jít cvičit a měl službu, tak jsem prostě holt byla doma a nešla jsem si za svym koníčkem. A to bylo....to bylo mnohokrát.

T: A bylo to pro vás těžké, se ho vzdát?

R: Nebylo.....ani ne. Prostě jsem to tak.....jsem nad tím nepřemejšlela, jakože to je negativní. Prostě jsem to brala tak, že nemůžu jít, no. Že přijde jednou doba, až zase budu moct. Nebrala jsem to.....když jsem jako mohla, tak jsem měla samozřejmě radost, byl to pro mě takovej jako svátek (usmívá se), ale.....nebylo. De facto celou mateřskou, když bych to tak řekla, jsem celej svůj život podřídila dětem.....

T: A vnímáte, že je to v současnosti stejné? Přeci jen jste několikrát naznačila, že dnes mají ženy jiné možnosti.....

R: Hmm.....no tak dneska.....no vlastně je pravda, že dneska to maj lepší, že jo. Když si budou chtít zacvičit, tak daj dítě támhle do nějakýho hlídacího koutku. Nebo si zavolaj nějakou chůvu, pokud se neboje svěřit dítě cizímu člověku....Ale.....prostě dneska těch možností je samozřejmě víc. Dneska si myslím, že možná....z mého pohledu je to jednodušší tady v tomhle. Můžeš vzít všude dítě s sebou, dneska se tohleto toleruje.....v restauracích.....prakticky všude....můžeš dětma do obchodu....takže si myslím, že to omezení je mnohem menší, než jak bylo dřív. To je pravda.....takže nevím jestli.....no.....to asi vlastně vyvracim, že jo, co jsem řekla.....Ale když nad tím přemejšlim, tak je to asi pravda.....dneska to možná nemusí být úplně buď a nebo.....(chvíli přemýšlí) ....ale přesto nemůžeš to dítě odkládat pořád, že jo. Můžeš si dopřát něco, ale prostě pořád máš za to dítě zodpovědnost. Takže zase na co si pořizovat dítě, abys ho měla celý dny někde po nějakých chůvách, no.....

T: A když se ještě vrátím k té dobrovolně bezdětné ženě jako takové.....jaký si tedy představujete, že vede život?

R: No možná.....možná pěkněj, hodně pestřej....já bych to viděla nevím, to je takovej můj pohled, společenskej.....vlastně svobodnej, nezávislej. Může se rozhodnout ze dne na den, nemusí se ohlížet doleva doprava, nemusí přemejšlet co udělá, nemusí plánovat logisticky, jak to zajistí.....myslím si, že v tědletěch ohledech jednodušší.....

T: A co myslíte tím pestrým životem?

R: Že má na výběr mnoho věcí, no. Myslím, že se může rozhodnout prostě.....jako řekla bych jako na prvním místě asi takovej jakoby svobodnej a nezávislej.....protože na nikom.....i když ona taky může bejt v partnerskym vztahu, tak tam by taky určitě měla bejt nějaká domluva.....ale určitě jednodušší v tom, že vlastně může řešit jenom sama sebe, že jo. Protože nemá tam tu.....nemá tam tu zodpovědnost za nikoho jinýho.....(přemýšlí).....možná jako bezstarostnější zase víc. Protože děti s sebou

přinášej i starosti a tím nemyslím jenom v tom novorozeneckém věku, ale naopak.....ty školní děti, do dospělosti.....to je prostě zodpovědnost, starost.....

T: A vnímáte tedy ten jejich život jako snazší, oproti životu s dětmi?

R: Myslím si, že určitě. Myslím si, že stoprocentně. Vždyť taky dřív ženy, který porodily, odcházely dřív do důchodu.....dneska se teda tohleto ruší, ale myslím si, že je to špatně. Zrovna jsem nedávno o tom přemýšlela, protože žena, která porodila a vychovala děti, že..... že určitě je unavenější. Že přeci jenom ta péče, nemyslím jako péče jako fyzicky, ale myslím i ta zodpovědnost, že to je určitě psychicky.....psychicky náročnější.

T: A když mluvíte o tom, že dříve ženy - matky chodily do důchodu dříve.....vnímám to správně, že jste to brala jako jakési jejich ocenění? Že tedy porodily a vychovaly dítě?

R: Nemyslím, jestli to společnost cenila, ale.....ale jakoby.....že společnost připustila, měla vzato, že žena, která porodila děti, že.....je možná řeknu blbě, ale upracovanější.

T: A máte pocit, že dnes se na matky nahlíží stejně?

R: No dneska se tohleto zrušilo, tak nevím, jestli se na ně nahlíží stejně.....ale myslím si, že by.....že na tom prostě něco je. Že žena, která vychovává děti je.....ted' to řeknu blbě- opotřebovanější, než..... jako když se staráš o sebe nebo o partnera a ted' jste dva zodpovědný jedinci prostě.....ale jakoby o dítě, to máš....přijdeš domů, zeptáš se, co měl za úkoly, musíš s ním něco udělat a tamhle.....prostě už jenom to, že na něj myslíš, to je přeci jenom nějaká psychická další jako zátěž. A ted' já to nemyslím jako negativně, ale jo....je to tak. Když máš dítě nemocný, je to starost.....je to nějaký.....je tam nějaká radost ale i ten stres, kterej ti nějakou tu energii prostě bere....

T: A tu starost a stres, o kterém mluvíte.....chápu to tedy správně, že se podle vás nedá srovnávat se starostmi jinými, jako třeba pracovními a podobně?

R: Tak to ta žena, která ty děti porodí, má taky.....předpokládám, že ne všechny ženy, který roděj, jsou doma celej život....Takže si myslím, že tohleto se srovnat nedá.

T: No a když ted' o té dobrovolné bezdětnosti mluvíme, co to s vámi dělá? Jaké to ve vás vzbuzuje pocity?

R: No.....jako co si myslím o tý ženě třeba? Jako říkám si, že prostě ta žena je o něco ochuzená. Z mého pohledu. Protože.....sice ted' jsem říkala, že jo, vlastně jaká to je starost, že to je nějaká jakoby zátěž určitá, ale zase prostě je to něco, co tě strašně

obohatí, co ti dá, co ti změní celý život a.....nějak ti změní takový to tvoje vnitřní prostě.....ten tvůj vnitřní svět, takový to tvoje vnitřní prožívání. Změní tě to.....když se staneš rodičem.

T: A kdybyste tedy s takovou ženou mluvila a měla jí říct, o co z vašeho pohledu přichází, co by to bylo?

R: No.....přichází o nějaký druh lásky, že jo. To co.....sice můžeš mít partnera, ale jakoby mateřství, to je jako láska, která je.....trošku je to takovej jiný vztah než láska mezi dvěma jako dospělými jedinci, že jo. Nebo....opačným nebo i stejným prostě pohlavím, ale jako mezi dospělými.....je to prostě něco jako jinýho.

T: A tím myslíte konkrétně lásku matky vůči dítěti?

R: Matka vůči dítěti ale zase to dítě vůči tobě, protože to ti.....předpokládám, že ideálně je to oboustranný, takže prostě ti to dává. A když vidíš ty děti vyrůstat.....tak.....tak zažíváš takový jako chvíle uspokojení prostě.....nevím jak to říct.....

T: A umíte si vy osobně představit, že by vám to v životě nahradilo něco jiného?

R: To ne. Jako jinak bych mluvila, kdybych ty děti neměla třeba, že jo. Ale teďka, když vlastně už to jednou prožiješ, tak.....tak by ti to chybělo. A proto jako mě je třeba asi i v duchu líto, jak jsem třeba mluvila o té kolegyni, která děti mít nebude a že je s tím srovnaná.....tak.....na jednu stranu je mi líto, že vlastně ty děti nemá, že si to nezkusí, že si to nezažije, no. A jinak jako vůbec nikoho neodsuzuju.....ale prostě.....a myslím si, že to tu ženu změní. A dívám se na to.....vidím to samozřejmě subjektivně, ze svého hlediska, jak to vidím já.....ne každé to tak má.....ale myslím, že tu ženu to změní jako k lepšímu.....

T: A tahle pozitivní změna tedy podle vás nastává u každé z matek?

R: No asi ne.....asi není to ideální..... samozřejmě je matka a matka.....jsou matky různé, že jo a víme že jsou případy, kdy to ideální není. Já to prostě беру ze sebe.....já si myslím, že díky tomu mateřství jsem.....mám jakoby bohatší vnitřní život prostě.....že jsem lepší. A nehledě na to, že pak zase ty tvé děti mají děti a vlastně obohacuje ti to ten tvůj život nejenom v tom tvým produktivním věku, ale i vlastně..... už vlastně ve stáří. Vždyť já jsem ve věku, kdy bych už.....kdybych bych byla za minulýho režimu, tak bych už odcházela do důchodu, se dvěma dětma.....A takže už.....už nejsem žádná

mladice. A vidím to tak, že prostě to jako pokračuje. Že tohleto.....že to mít děti pokračuje dál jako do stáří a.....vlastně se ti to vrací ještě jako přes tu další generaci....

T: Říkám si, že to ale také nemusí v každém případě nastat.....

R: No to je taky škoda, ale no.....Tak jako mluvím asi tak ideálně, jak to je.....nebo jak já to zatím cejtím, že to je.....

T: A vnímáte nějaký rozdíl v tom, když se rozhodne nemít děti žena a když muž?

R: No.....jako.....u muže mě to jako překvapí asi míň, než u ženy. Protože si myslím, že.....že prostě žena, a to už i jako od přírody, už je k tomu vlastně i jako tou stavbou uzpůsobená, stavbou těla myslím.....takže asi to tam.....asi to tak jakoby od přírody nějak je. Když se podíváš do historie, vždycky jakoby matka....prostě ideál matky.....madona s dítětem.....prostě byla znázorňovaná jako žena s dítětem. Protože si myslím, že vlastně....to dítě v tobě probudí to ženství. Když vidíš portrét matky s dítětem, tak každej na to prostě.....nebo ne každej, ale já teda.....jako podíváš se na to a člověk zjihne a vidíš to a je to prostě.....prostě ta matka a dítě k sobě patřej.....samozřejmě ten otec taky. A v dnešní době vubec jsou ty otcové výborný, víc se podílejí než třeba dřív, ale.....ale prostě žena jako i fyziologicky....to, že to dítě odnáší, tak už navazuje vztah....to, že pak to dítě porodí, kojí.....má k němu blíž. Takže si myslím, že u toho chlapa, nebo muže teda.....protože vlastně až takhle intimně blízko není, tak si říkám že to rozhodnutí možná.....no překvapuje mě to míň, než u té ženy.

T: Takže jestli tomu dobře rozumím, jsou ty děti něco, co patří více k ženám?

R: Určitě.

T: A jakou roli v tom tedy dle vás sehrává ten muž? Myslím i v tom samotném rozhodování zda si dítě pořídit?

R: Myslím si, že by třeba mohli. Že právě když třeba.....myslím si, že třeba.....co znám ještě dvě bezdětný, ale to jsou vlastně ženy, o kterých vím, že žijou samy.....možná, že maj nebo měly dřív nějakýho partnera, ale nikdy se nevdaly. Se jim říkalo dřív stará pana, že jo prostě. Nemaj dítě a nevíš, jestli je to dobrovolně nebo nedobrovolně.....protože prostě jsou samy a nepodnikly nic.....mohly si najít dítě, mohly prostě si sehnat partnera, jenom proto, aby to dítě měly.....a tak nevim, jestli dobrovolně nebo nedobrovolně, ale jsou prostě bezdětný. Ale pokud jsou teda v páru, tak si myslím, že.....že tam jako třeba ten partner nějaký ten vliv může mít. Buď sám

třeba teda není ten, kterej by to dítě chtěl, takže může vlastně de facto trochu ovlivnit i to rozhodnutí té ženy.....protože já bych zase třeba nechtěla mít dítě s někým, kdo ho nechce mít....

T: A když bych se teď zeptala vás osobně, tak měl na vaše rozhodnutí pořídít si dítě vliv partner? Případně jaký?

R: No tak že jsem našla partnera, kterýho jsem měla ráda.....a.....říkala jsem si, že to bude partner na celý život.....takže tak z toho prostě vyplynulo, že bych s ním chtěla mít děti.

T: A bylo to něco, o čem jste spolu mluvili?

R: Ne. Ani ne.....

T: Hmm.....napadá mě tedy, jestli jste ten jeho postoj k dětem vlastně zjišťovala?

R: Já myslím, že ten postoj měl takovej, že jsme se o tom bavili, ještě když jsme spolu chodili, že bysme ty děti chtít.....jako.....mít chtěli.....a pak jsme prostě jednou říkali, že uvidíme, že bude volný průběh a až se zadaří, takže de facto jsme se rozhodli, že.....že nám nebude vadit, když to dítě přijde, no....takhle.....že budeme asi i rádi, když to dítě přijde.....ale že bysme vyloženi jako usilovali....protože se to podařilo vlastně rychle, takže jsem nezažila takovou tu dobu, kdy bysme spolu vlastně dlouho bez toho dítěte žili.....

T: A vy už jste to vlastně nakousla....ale kdybyste to zkusila ještě nějak shrnout, tak o co podle vás ta dobrovolně bezdětná žena v životě přichází? A naopak, co jí to může přinést?

R: Může přijít.....o ty hezký pocity s tím, který.....když máš dítě.....to znamená nějaká jako láska, prostě něha, radost.....já bych řekla možná i nějaká jako pýcha třeba nebo hrdost na ty děti.....a vlastně ono to je spojený.....to negativní, že jo, to je ten strach, starost, starosti....ale zase když si zažiješ zase tyhle věci, který třeba nejsou úplně růžový, tak zase o to víc si vážíš těch jako věcí hezkejch a o to víc tě to posílí.....A co ti to vezme? Vezme ti to nějakou tu.....částečně svobodu, do nějaký doby, bezstarostnost.....co to vezme.....těžko říct, já jsem to nikdy takhle nebrala, že by to něco vzalo.....ale nejvíc asi tu svobodu, protože seš vlastně závislá, že jo.....na těch dětech, do určitýho věku. Závislá, tím myslím, že vlastně musíš postarat se o ně, že jo.

T: Chápu to správně, že tedy ty děti jsou do určitýho věku závislé na vás jako na mámě?

R: Ano. Jsou závislé na mě.

T: A má podle vás to rozhodnutí nějaký vliv na životní spokojenost?

R: Tak já nevím....tak já si myslím, že pokud se tak někdo rozhodne dobrovolně, tak by měl být spokojenější....tak by to třeba.....já dneska vidím zpětně, že já kdybych děti neměla....ale to už mluvím se zkušeností toudle, tak si myslím, že bych spokojená nebyla. Ale kdo ví, jsem nezažila ten život. Ale pokud se někdo rozhodne k něčemu dobrovolně, tak věřím tomu, že je spokojenější. Ale taky se může stát, že může být spokojenější v tu chvíli, kdy se rozhodl nebo v nějakém horizontu, ale pak může přijít doba, kdy...třeba u ženy, že jo....protože tam ten produktivní věk, kdy ona může mít dítě, je nějaký omezenější....protože ona se rozhodne a pak najednou třeba to dítě chce mít a už teda nemůže nebo už se to nepodaří a pak třeba spokojená být přestane, že jo. Jako spokojenost.....vždyť dneska se dožíváme vysokýho věku, tak když se k něčemu rozhodneš ve 30, 40, neznamená, že to bude platit za třicet let....

T: A vy osobně si myslíte, že se to stává? Že ty ženy pak mohou toho rozhodnutí řekněme.....litovat?

R: Myslím si, že by se to stát mohlo. Myslím si, že hlavně ve stáří pak může jako přijít.....přijít prostě.....že se můžou cejtít víc samy, že jo. Protože přeci jen když máš tu rodinu.....a to taky neřikám, že je všude, že jo. Taky se na tebe můžou vykašlat děti a vnoučata.....(chvíli mlčí)

T: Nebo se odstěhovat....

R: Nebo se odstěhovat....ale pořád tam jako.....ale i když se odstěhuješ, tak pořád jako o nich víš....a můžete si dát nějak vědět, že jo....to neznamená, že se musíte vidět každý den.....a přeci jen když je člověk sám vlastně a pak nějak si ten život bilancuje, hodnotí.....jestli po tobě jako něco zůstalo.....tak třeba to bude vycházet, nevím.....třeba ty lidi si začnou najednou říkat, že práce je práce.....můžeš být úspěšná, budovat kariéru, ale nevím, no.....

T: A když nad tím přemýšlíte vy sama, protože mi přijde, že nad tím uvažujete.....co vnímáte, že tu kromě dětí zůstane po vás? Jestli se to dá v současnou chvíli takhle říct?

R: No.....to je otázka. Tak já si říkám, tak třeba v práci, můžu ovlivnit svou práci nějaký věcí.....můžu být úspěšná v něčem, i když si myslím, že díru do světa neudělám....ale prostě.....můžu.....ráda dělám na zahradě, tak po mě zůstane třeba ta zahrada, i když ta

za 3 roky zaroste plevelem, když se o ní nebude nikdo starat.....myslim si, že člověku toho vlastně moc nezůstane v životě.....že to jsou jako pomíjivý věci, že jo. Ale když po tobě zůstane to dítě, tak.....zase to dítě může mít zase dítě a je to předávání něčeho dál.....já si myslim, že je to prostě to nejcennější. Proto si myslim, že energie, kterou člověk věnuje do výchovy dětí vůbec není jako ztracená, protože to jako pokračuje v ideálním případě dál a je to vlastně to nejlepší, co můžeš v životě jako udělat.

T: Takže jestli tomu správně rozumím, vnímáte v současné chvíli své děti jako to nejcennější, co tu po sobě jednou zanecháte?

R: No.....zatím ještě si myslim, že po mě zůstávají ještě další věci, protože ještě pracuju a myslim, že ještě společnosti něco jiného přináším.....ale myslim si, že.....určitě ty děti jo.

T: No a kdyby se vaše děti rozhodly, že nebudou chtít pokračovat v tom předávání, o kterém mluvíte, a nebudou tedy chtít mít děti, jaké by to pro vás bylo?

R: Asi by mě to mrzelo, protože bych chtěla mít nějaký vnoučata.....a co bych mohla dělat? Nemohla bych dělat nic, ale určitě by mě to mrzelo a.....protože mám holky, tak už zase ten pocit, jak už jsem říkala, ten pocit.....tak by mě jich bylo líto, že si to jakoby nezažijou, bejt maminkou.....když tě dítě chytne kolem krku.....protože je to hezký.....

T: Chápu to tak, že by vás to mrzelo tedy kvůli dcerám?

R: No možná i kvůli mě, protože bych chtěla zase ještě zažít.....další děti v rodině. Protože bejt zase babičkou je něco jiného, než bejt rodičem.....(chvíli přemýšlí).....Tam už je míň té zodpovědnosti a už tam je víc té radosti a užívání si těch benefitů, který to dítě ti dává, že jo. Ale nemáš tu zodpovědnost za tu výchovu, nemusíš si dělat ani tak starosti, i když to není můj případ, protože já si dělám starosti pořád (usmívá se).....ale.....myslim si, že to jako je hezký, když je pak zase ta další generace.

T: Takže se dá říct, že jsou pro vás ta vnoučata hodně důležitá?

R: Cejtím to jako jo, jako důležitý.

-----pauza

T: Ráda bych se teď zeptala na něco trošku jiného a sice by mě zajímalo, co pro vás osobně znamená mateřství?

R: (dlouho přemýšlí).....Mateřství je něco, co v tobě probudí takovou jako větší ženskost, si myslím.....

T: Hm....A....

R: (skočí mi do řeči) Mateřství je vztah, si myslím.....je to nějaký cit.....mateřství.....je to prostě takový napojení něčeho, úzký kontakt.....taková jako.....něco intimního.....

T: A kdy jste v sobě něco takového začala cítit? Nebo.....vnímala jste to v sobě celý život?

R: To ne, to nemáš.....mateřství to prostě přeci.....se ti v tobě probudí, až když se staneš matkou. Možná už to cejtíš jako v těhotenství, že jo, protože už to vnímáš v těle....

T: A věděla jste vždycky, že se chcete stát matkou, nebo se to rozhodnutí v průběhu života měnilo?

R: Jako nikdy jsem nebyla typ, že bych prostě si.....že bych si říkala - tak, až mě bude 20, tak si pořídím dítě. Nikdy jsem o tom prostě nepřemýšlela a vždycky jsem si myslela, že děti budu mít. Tak byli jsme 3 děti doma....no tak jsem.....nikdy jsem o tom nepřemýšlela. Nikdy jsem si teda nehrála s panenkami v postýlce, to mě nebavilo, spíš jsem byla jako kluk, ale.....ale vždycky jsem jako podvědomě prostě měla to, že budu máma. Ale nijak jsem tomu.....nebrala jsem to nikdy jakože teď budu matka a co víc. Ale vždycky jsem prostě věděla, že to dítě mít budu.

T: A když byste mi zkusila vysvětlit proč jste se tedy rozhodla mít děti.....jaký byl ten důvod?

R: No.....byla jsem prostě zamilovaná a chtěla jsem prostě založit rodinu.

T: A můžu se zeptat- co je pro vás rodina? Nebo přesněji.....kdo jí tvoří?

R: Já vim, že se říká dneska, že rodina jsou dva, jako muž a žena. Já si myslím, že rodina prostě je, až když jsou ty děti. To si myslím já, no.....

T: Takže rozumím správně tomu, že sňatkem jste pocit rodiny nezískala?

R: Když jsem se vdala a byli jsme bez dětí, tak jsem nás za rodinu nepovažovala.....jsem si přišla, že jsme jako manželé, jako pár....Ale rodina podle mě je.....já rodinu cejtím, jako až když tam přijde to dítě. Jakože jsme rodina. Teď jsme rodina, máme dítě.

T: K tomu mě teď napadá, jaký vlastně vnímáte rozdíl mezi partnerstvím a manželstvím? Nebo se zeptám možná trošku drze, proč jste se vdávala? Jaký tam byl ten motiv, důvod? Ptám se, jen abych tomu správně rozuměla.....

R: Asi jsem chtěla mít tu rodinu, no.....

T: Tomu nerozumím.....šlo tedy o předstupeň toho mít dítě?

R: Asi jo. Hmm.....asi jo.

T: A dnes když se lidé berou, myslím třeba dnešní mladí lidé.....vnímáte to stejně, ten motiv pro sňatek? Že jde o předstupeň založení rodiny?

R: No já doufám, že jo.....proč by se jinak brali?

T: No mě jen napadá, jak vnímáte třeba sňatek právě dobrovolně bezdětného páru...?

R: Hmm.....no.....takovejch ale moc není, myslím si. Myslím si, že takovejch moc není. No tak.....musej ten svůj vztah jako zase nějak.....protože tady v tý době.....když jsou ta rodina s dětma, tak prostě ten vztah je i o něčem trošku jiným, než o nich dvou, že jo.....myslím si, že tam prostě.....myslím si, že tam tím, jak tam jsou ještě i další osoby, tak ten vztah nabírá trošku jinou dimenzi, než když jsou jenom pár. Když jsou pár, tak jsou jenom oni dva.....když jsou tam ty děti, tak.....na jednu stranu to může bejt jednodušší v tom, že maj důvod komunikovat, protože mnohdy, že jo, se manželství rozpadnou tehdy, když děti odejdou z domu, protože ty manželé najednou maj prázdno a najednou neuměl spolu bejt jenom sami. Ale na druhu stranu zase můžou bejt důvodem, ty děti, třeba hádek a dohadů a rozejdou se taky....takže si myslím, že tam to dítě může mít stmelovací roli a naopak tam může bejt to, že může partner žárlit na dítě.....že se mu matka víc věnuje.....takže.....vlastně nevím..... Pro mě to není bez dětí rodina prostě, no.....

T: A jak vám osobně mateřství změnilo život? Když byste porovnala svůj život před dětmi a po nich?

R: No.....řekla bych.....získala jsem rodinu. Mateřství mi prostě dalo rodinu.

T: Hodně jste mluvila o tom, co vám mateřství dalo nebo co mateřství dává, je také ale něco, co vám vzalo?

R: No asi takovou tu svobodu.....ale ani ne, ani mě nic nevzalo. Asi nevzalo. Myslím, že mě to nic nevzalo. Že mě to víc dalo, než vzalo. Nevzalo mi to nic, prakticky. Změnilo to můj život, ale nevzalo mi to nic.

T: A mělo to mateřství vliv na vaší životní spokojenost?

R: Jojo. Asi jo. Ale jako bych řekla, že si to uvědomuju spíš až teď, než že bych si to uvědomovala v té době, kdy jsem matkou byla. Jsem to brala jakoby....no brala jsem to úplně přirozeně, běžně.....nějak jsem tomu žádný jakoby nějaký význam nepřisuzovala. A dneska vidím vlastně, že jo.....že vlastně.....to bylo to, co mě dávalo takový to životní štěstí a spokojenost.

T: Je tedy možné říct, že kdybyste tu teď seděla na tomto místě jako bezdětná, nebyla byste tak spokojená?

R: Určitě. Jsem si jistá.

T: A když si tu situaci zkusíte představit, že byste prostě neměla děti, ať už dobrovolně či nedobrovolně.....jaký si myslíte, že by váš život vypadal?

R: No, to nevim. Myslím si, že by byl takovej jakoby.....chudší. Že bych neměla tak bohatý život, ale musela bych asi.....asi bych se s tím taky jako porovnála. Musela bych si najít nějakou náplň životní, asi bych zkoušela možný.....asi bych si nějaký dítě adoptovala.....hmm.....možná jo.

T: Když mluvíte o té adopci.....mám tomu rozumět tak, že mít ve svém životě dítě je pro vás důležité?

R: Asi jo.....ale jistá si tím nejsem. Ale asi se ráda o někoho starám a ráda někomu prostě něco předávám. Myslím si, že to mám jakoby asi v sobě tohleto.....takovou tu starostlivost, pečovatelskost.....

T: A je to něco, co si uvědomujete teď nebo něco, co jste o sobě vždycky věděla?

R: Asi si to uvědomuju teď.....a prostě.....jako ráda pro někoho.....vlastně ráda se prostě starám o lidi a to mě přináší to uspokojení, že jo. Že mám pro koho něco dělat. Když bych teď byla sama a neměla pro koho co dělat, tak bych asi měla.....asi by mi přišlo, že mám ten život takovej prázdný najednou.....Ale zase to je asi jenom o tom zvyku. Že

jsem byla vlastně 30 let zvyklá něco dělat, tak teď už by mě to asi chybělo. Ale kdoví, jak by to bylo, kdybych to nezažila, že jo.....to těžko říct jistě.

T: Hmm.....také jste se už během rozhovoru několikrát zmínila o ženství, tak bych se ráda zeptala, co pro vás znamená nebo co si pod ním zkrátka představujete?

R: Ženství? No ženství si myslím, že je s tím mateřstvím hodně spojený....jako ženství.....něco, co prostě z té ženy jako vyzařuje. Já si myslím, že to je nějaká něha, jemnost.....myslím, že se to jakoby promítne třeba do výrazu obličeje toho člověka i.....ale myslím si, že to jako vyzařuje i jakoby třeba z chování, že ženskost může být i v chování....protože může být žena, která prostě v sobě tu ženskost nemá.....můžeme tam hrát i postava trošku roli, že když je žena jakoby drobnější, tak působí....možná, že ženskost je trochu i taková jako zranitelnost nebo ta jemnost, křehkost....a když je žena drobnější, tak možná působí víc tímhle způsobem víc než třeba žena objemnější....ale na druhou stranu jsou ženy, který takový jsou a přitom tu ženskost z nich prostě necejtim. Je tam taková tvrdost, možná víc jako mužského chování- hrubost, teď myslím, že ta ženskost je i jako ve vyjadřování, mluvě, držení těla, pohybech.....ale já myslím, že to prostě.....nejvíc se to projeví právě tehdy, když je žena s tím dítětem. Protože když je žena s tím malým dítětem, tak s ním nějakým způsobem komunikuje a pokud to není nějaká taková ta matka policajt, tak si myslím, že prostě.....s tím dítětem se takhle...tohleto o v ní probudí. A všímám si toho třeba, když vidím starší lidi....nějaký babička a když vidím, jak komunikují s tím dítětem, že najednou z toho suchého člověka....to v nich najednou probouzí.....to mateřství, takovou tu citlivost možná.....možná to pak ještě podpoří celkové ten vzhled toho člověka. Upravenost, možná i nějaký jakoby způsob obličání a takový.....ale není to to hlavní v tom.

T: A když potkáte nějakou ženu, nebo se na nějakou podíváte....co je tedy předpokladem pro to, abyste jí označila za ženskou? Zvláště pokud nemáte možnost vidět jí přímo s dítětem, přestože ho třeba má?

R: Já nevím.....(přemýšlí) .....Tak je to ten vzhled asi. Asi to bude ten vzhled. A chování určitě, si myslím. Já to prostě....já to mám.....vulgární žena pro mě nepůsobí žensky.....možná spíše rafinovaně nebo tak jako decentněji oblečená, ne příliš vyzývavě, protože když je žena úplně jako vyzývavě oblečená, tak to na mě úplně jako.....žensky nepůsobí. Nějaká elegance, nevím.....já myslím, že to je hlavně nějaká jemnost. Výraz obličeje, mluvení, chování.....ne takový to.....prostě taková ta jemnost, něžnost, úsměv.....

T: A ještě mě napadá.....jsou naopak ženy, které následkem mateřství přestanou o svůj fyzický vzhled dbát, přestanou se o sebe starost.....tak si říkám, jak potom vnímáte ženskost u těchto žen, které jsou sice matkami, ale příliš o sebe nepečují?

R: No to je pravda....no to jsem nedomyslela, a to je pravda. Třeba úplně žensky to pak nepůsobí. Takže vlastně ne každá žena s dítětem jako asi působí úplně žensky.....to je pravda.

T: A jak jste vnímala svou vlastní ženskost v průběhu života?

R: Nejvíce žensky jsem si připadala v době těhotenství. Protože to myslím, že prostě ta ženska vypadá jako nejvíce žensky. I když má břicho sebevětší, i když přibere.....tak prostě to je.....tím, že v sobě nosí to dítě, tak si myslím, že.....tam jsem si já připadala nejvíce žensky a i se mě to líbilo, i když to byla doba, kdy bylo hrozný těhotenský oblečení a být těhotnou nebylo příliš módní. Dneska je to, že jo....nechávej se fotit těhotný ženy a právě tím jako ukazují tu ženskost, že jo.....když si nechávají ženy fotit třeba ty akty v těhotenství.....tak to mi přijde jako ženský, i když je to vlastně jako nahota, tak je to hezký....(chvíli pauza).....to jsem si připadala jako žensky a dneska si taky připadám žensky, i když ty děti u sebe nemám.....

T: A dá se nějak to vaše vnímání vlastní ženskosti porovnat před a po dětech?

R: No jako než jsem měla děti, tak jsem nějak tu ženskost neřešila. Jako já bych řekla, že se ve mě ta ženskost probudila jako tím těhotenstvím a od té doby bych řekla, že se jako žensky cejtím. Že si jako uvědomuju víc své tělo a možná že jsem i na to tělo jako pyšná.....a teďka nemyslím jako, jestli je hezký nebo ne.....ale že vlastně dáš život nějakému tomu.....jako nikdy jsem nad tím nepřemýšlela, ale když se na to takhle ptáš.....tak to tak asi pramení. Že člověk na to tělo může být hrdej. Protože i když ti to tělo těhotenství svým způsobem poznamená, to je vlastně i rozdíl třeba mezi těma ženama, který se rozhodnou, že dítě nemaj, to může být i důvod třeba.....aspoň jsem to tak slyšela, že to tak někdo může mít, že se rozhodnou, že děti nemaj, protože si nechtěj kazit postavu, nechtěj kojit, aby neměly horší prsa, aby neměly popraskaný břicho, aby nepřibraly....ale.....to, že to tělo vlastně něco takhle vyprodukuje, vyplodí.....tak jsem na něj bylo jakoby svým způsobem pyšná a i když po porodu už nebylo takový úplně.....tak jsem to nebrala jako ztrátu, že který bych nespala, jo. Takže si myslím, že pak.....že si tu ženskost možná pak i víc uvědomí....

T: Vy tu ženskost hodně dáváte do spojitosti s mateřstvím.....jak jí tedy vnímáte u těch dobrovolně bezdětných žen?

R: To nevím, jak to maj.....

T: A jak na vás působí? Mluvila jsi o jedné své kolegyni z práce.....

R: Já mám kolegyně v práci 3, který nemaj děti. Jedna je tahleta mladší, která říká, že děti nechce a další dvě, co nemaj partnera a ty už jsou starší, v důchodovém věku. A ta jedna ta je velice elegantní dáma, chodí krásně oblečená ta starší....má pěknou postavu, je vždycky sladěná, ale přesto působí hodně studeně na mě. Chybí jí tam právě něco takovýho. A ty další dvě, ty jsou hodně sportovní a.....ta vlastně ta mladá, ta která by to dítě ještě mít jako mohla a která říká, že ho nechce, tak ta.....na mě docela žensky působí. Protože má takový krásný vlasy, má takový křivky ženský, tak ta na mě žensky působí. Proto si i myslím o ní, že.....že prostě to v sobě má, to ženství. Že by možná jako matka měla bejt, no....

T: A když o těch ženách mluvíte.....chápu to dobře, že to, co jim do toho ženství z vašeho pohledu chybí, je ta vlastní zkušenost s dítětem?

R: Myslím si, že jo. Myslím si, že jo, no.

Rozhovor č.6

T: Jak jsme spolu mluvily před začátkem rozhovoru, téma se bude týkat dobrovolné bezdětnosti. Chtěla bych se Tě tedy na úvod zeptat, jestli si se s tím termínem dříve setkala?

R: To asi ne....(přemýšlí)

T: A jak mu rozumíš? Nebo...co si pod ním představuješ?

R: No asi tak jak to zní.....prostě....někdo, kdo se dobrovolně rozhodne nemít děti.

T: To máš pravdu, o tom přesně budeme mluvit...a když jsi tedy neznala přímo ten pojem, znamená to, že jsi se s nikým takovým ani neseťkala?

R: A to si myslím, že jo.....ale ne, že by jako propagoval.....nebo říkal ten pojem.....Spíš, že třeba prostě ten člověk řekne - děti je na světě dost a já už se nepotřebuju zapojit do.....toho rodičovství.

T: A znáš takového muže či ženu?

R: Asi.....ženu. A nebo třeba pár celej, ale jako spíš ženu.

T: A mluvila jsi někdy s ní, případně s oběma, co je k tomu rozhodnutí vedlo?

R: Jo.....A.....ono to je i v rodině, takže částečně tam v jednom tom....u jednoho toho páru, tak ta žena říkala, že....nevím, jestli to je její dobrovolný rozhodnutí ta bezdětnost....ale je to na základě toho, že partner má nějakou genetickou.....nemoc, která se geneticky dědí, nějakou rakovinu nebo něco.....která je z velkého procenta dědičná.....A na základě toho třeba nechce mít děti partner a ona....tim, že s tím partnerem chce zůstat, tak je rozhodnutá nemít děti v podstatě dobrovolně, přestože to není její vlastní rozhodnutí. Je to na základě něčeho.....takže takhle. A ještě jeden pár znám a tam.....si nejsem jistá, jakoby příčinou.....jestli náhodou třeba děti mít můžou vůbec. Ale to rozhodnutí té ženy nemít děti, ať už je na základě toho, že děti mít nemůžou, tak je vlastně dobrovolný, protože i když děti třeba chtěli mít, tak už je mít nechtěj.....a ten život vedou jakože s tím, že děti mít nebudou.

T: Takže by se dalo říct, že v tom prvním případě šlo o obavu o zdraví jejich potencionálního dítěte?

R: Myslím si....určitě z toho pohledu partnera a partnerka to tak asi jako přejmula, převzala ten názor. A v tom druhym.....to je prostě....to nevím, jak jako tam je.

T: Hmm...a kromě těchto dvou párů, které znáš...umíš si představit ještě nějaké jiné důvody, které by mohly vést k tomu, že se žena nebo i muž rozhodnou pro bezdětný život?

R: No jako.....osobně si to moc nedovedu představit. Protože já jsem.....absolutně jako mateřskej typ, totálně nejvíc jak to jde asi (směje se)....jsem extrém na druhou stranu....takže....jako pro mě je to nepředstavitelný (zdůrazňuje slovo nepředstavitelný), že se tak někdo osobně rozhodne. Ale samozřejmě to neodsuzuju a....určitě takovejch lidí je spousta. Tak jako já jsem extrém na jednu stranu, tak takovejch extrémů na druhou bude víc, možná aj.....

T: A je tedy podle tebe toto rozhodnutí společností vnímáno jako svobodná volba?

R: To si myslím, že spíš je braný jako.....minimálně tady, kde žijem, je to braný jako svobodná volba hodně. Určitě.

T: A myslíš si, že je v dnešní době na ženy vyvíjen tlak, aby měly děti? Setkala jsi se ty sama s něčím takovým?

R: Ne ne, určitě ne. To si určitě nemyslím.

T: A čím si vysvětluješ, že těch dobrovolně bezdětných žen, nebo řekněme dobrovolně bezdětných obecně, stále přibývá?

R: No já si myslím, že to je....jako životním stylem. Máme možnost cestovat a.....děti a cestování moc do sebe nejde, takže lidi se rozhodnou třeba.....Buď žít rodinnej život, usadit se...nebo cestovat. A jakmile se rozhodnou cestovat, tak už prostě.....v podstatě to nejde vzít zpátky, najednou 10 let cestujou a.....ve čtyřiceti už děti mít nechtěj zas ze zdravotních důvodů, že jo.....takže to je jeden z důvodů, proč si myslím, že přibývá jako bezdětných párů.....No a pak samozřejmě ty jako....komplikace.....zdravotní.....sice je větší zdravotnická péče, ale myslím si, že taky je....větší...jakoby....já nevím jak to přesně říct.....ale jakože přežívaj víc.....takhle.....(dlouze přemýšlí).....jakože zdravotnictví zachrání menší děti, dokáže zachránit menší děti, ale bere to....má to své následky. A ty rodiče se třeba toho obávaj, nebo jsou už starší.....30, 35 je pro mě už třeba starší rodič jako jo.....a....prostě už to má své následky, že.....ví se, jaký můžou bejt problémy, jaký jsou to.....a nebo pak může bejt třeba jenom problém to, že ta máma už je jakoby tak racionálně rozhodnutá....(zarazí se)...ne máma, ta žena.....je tak racionálně.....to na ní....má tolik

informací o tom těhotenství, porodu a komplikacích, že se toho natolik bojí, že prostě to nechce udělat svému tělu, možnosti toho dítěte a podobně prostě.

T: A někoho takového znáš nebo to je tvoje představa?

R: Ne ne, to je moje představa.....tyhle ty....tak jako ten životní styl, prostě dnešní, no. A to zdraví. Myslím si, že taky má velkej vliv.....(přemýšlí).....možná mě to napadá na základě toho, protože Terezka se nám narodila s vrozenou vadou.....takže jsem se pohybovala....jakože ve zdravotnictví, kde mě třeba.....ne nutili....ale jakoby tam byl....trošinku tlak na ten....na to ukončení těhotenství, protože se to vědělo už v těhotenství. A....pohybovala jsem se trošku jako mezi maminkama, který.....se setkaly taky s nějakou vrozenou vadou a podobně a taky to studuju, že jo....Jako speciální pedagogika je hodně o tom...hodně o tělesných postiženích a většina z nich je právě třeba na základě těhotenství.....a postižení nějakým při porodu a podobně....Takže možná to zdravotnictví je pro mě v tomhle tom takovej jako větší.....jak to říct, no.....víc je pro mě asi tou příčinou možnou té bezdětnosti. Ale možná to tak vůbec nemusí být, jo. Že ten můj pohled je z toho takovej.....

T: myslíš zkreslenej?

R: Jo. Zkreslenej o vlastní zkušenost.

T: A můžu se zeptat, v jakým týdnu těhotenství jsi zjistila, že má tvoje dcera pravděpodobně nějakou vývojovou vadu?

R: No....ve 14. týdnu na běžné kontrole....tam byl náznak. Protože vona měla.....říká se tomu gastroschíza a to je, že střívka jsou mimo břicho. A pravděpodobně se zpátky už nevrátěj, ve 14. týdnu určitě ne. A pan doktor mě nechtěl strašit....poslal mě do....na specializovaný centrum do Hradce, kde mě to potvrdili, s tím, že.....první myšlenka pana doktora byla, abysme se rozhodli, co s tím dál. A já jsem mu okamžitě řekla, že jako přerušení neplánujeme rozhodně, v žádnym případě. A on už mě víc jakoby do toho netlačil a takhle jsem se k tomu jakoby dostala..... a v 16. týdnu jsem měla to potvrzení, že to miminko takhle se narodí a.....jaký to bude mít komplikace, jsem se pak dozvěděla dál.

T: A řešilo se to tedy až po narození?

R: Ano.... no no no.....to se vůbec jako v těhotenství neřešilo, jen se to víc hlídalo....a.....nic víc se jako neřešilo. Protože těhotenství probíhalo úplně v pořádku jinak. Ona se vyvíjela, všechno....jenom prostě ty střeva byla venku.....

T: Zmínila jsi, že jsi vůbec nepřemýšlela nad ukončením těhotenství. Umíš si představit jiný důvod či jinou komplikaci v těhotenství, kdy by jsi o tom uvažovala?

R: Asi ne. Asi prostě ně. My jsme.....rozhodnutý dát každému dítěti šanci. A.....i když by to bylo třeba mnohem těžší, vidět to dítě hned po porodu třeba mrtvý.....umírat...nebo.....nebo třeba ten měsíc s nim prožívat v tom šíleným psychickým nátlaku.....tak radši obětuju tohleto a dám tomu dítěti šanci, než abych mu tu šanci nedala. To bych si vyčítala mnohem víc.

T: A co přesně by sis vyčítala?

R: Vadí mi, že bych rozhodla za něj a nedala mu tu šanci. Já věřím, že děti mají sílu to zvládnout a.....chci jim tu šanci dát. Tu možnost.

T: Říkám si, jestli v tom hraje roli i pochybnost, zda se diagnostika neplete, respektive zda skutečně věříš tomu, že to dítě nebude v pořádku?

R: Ano, no to určitě, hlavně u těch syndromů. Ty syndromy nikdo neodhadne stoprocentně. To u nás to teda bylo ultrazvukem viditelný, ale nikdo neřekl, jestli k tomu má nějakou další přidruženou vadu a podobně. Prostě to nebyli schopný říct, že jo.....

T: A měla jsi strach? Z těhotenství, porodu....?

R: No z porodu ani tak ne, spíš z toho, co bude po porodu. Protože porody většinou probíhaly přirozenou cestou, já jsem hrozně nechtěla císaře, protože jsem chtěla ještě jednu miminko, takže jsem nechtěla jako to.....ale....bála jsem se hrozně, co bude prostě po tom. A.....vlastně mě jí odnesli, ani jsem jí neviděla....což mě hrozně mrzí, protože normálně ty miminka třeba i ukážou maminkám.....a v.....ještě to byla taková.....no byla to taková debilní situace. My jsme přijeli do Hradce, kde byl stop stav. Oni vůbec nebrali maminky. Prostě sobota, já jsem začala rodit....měla jsem rodit ve středu potom na vyvolávané porod....a ona se rozhodla narodit v sobotu předtím, kdy by stopstav a všechny posílali do Pardubic.....protože jsme jeli do Hradce kvůli tomu.....a vona se narodila v 1 v noci a.....v 6 ráno už byla na jipce odoperovaná, s tím že já jsem se až v 11 dopoledne dozvěděla....díky tomu, že jsem měla....ona byla

maličká, měla 2,5 kila a já jsem byla fakt úplně v pohodě po porodu....úplně totálně....takže mě i dovolili přejít silnici do druhého oddělení samotnou....prostě sestřičky věděly, že mi nepříjde návštěva hned po porodu a pustily mě tam.....a já jsem jí viděla.....a všechno se zadařilo, měla střívka všechny v bříšku, což nebejvá po první operaci dost jako....často musí bejt víc operací. No ale....jako pohled hroznej že jo...co ty hormony udělaj po porodu...takže jako já jsem byla úplně vyřízená, ale.....prostě všechno se zadařilo a vlastně se čekalo, až začnou fungovat střeva, až se tak jako rozhejbe to tělíčko, aby se mohlo začít mlíko, dávat....po mililitrech....to bylo prostě....nejdřív dostala mililitr, čekalo se co to udělá a tak dál, no. Takže.....takže tak.

T: To muselo být pro tebe vážně těžké, nemít dceru po narození hned u sebe. Říkám si, jestli to mělo nějaký vliv na to rozvíjení vztahu s ní, ve srovnání s porodem před a po?

R: No.....určitě. A já třeba i vnímám....a nevím, jestli to tím je, jo.....Ale vnímám, že....k Terezce si musím najít mnohem jinačí cestu....tu tu....lásku k ní nemám tak přirozeně. Já vim, že to je hrozně blbý říct, jo....ale je to tak, že třeba.....možná to je fakt tím kluk-holka, že jako sem víc fixovaná na ty kluky....ale prostě.....k těm klukům to mám úplně přirozený....a prostě.....bych udělala....pro všechny děti bych udělala první poslední.....ale prostě to lízátko dám Maxíkovi a Terezko, ty si ho musíš zasloužit. Je to hrozně blbý a musím to překonávat, abych je srovnala jako na stejnou tu...lajnu....a hrozně se hlídám, aby vona to nevnímala. Protože já vim, že to tak je, a vnímám to v sobě a snažím se, aby vona to jako nevnímala. Protože.....nevím, čím to je. Možná to tak bude, no. Možná to je tím, že mi jí odnesli. Že jsem jí u sebe neměla vlastně, já jsem si jí pochovala po týdnu. Já jsem si jí mohla pohladit druhej den, ale do náruče jsem jí dostala po týdnu.....což je úplně.....mě bylo úplně...jako úžasně, když jsem jí dostala do náruče. A.....sice všude hadičky, všechno.....ale prostě to bylo....a hrozně u třetího těhotenství, když se Maxík narodil, tak první, co jsem vykřikla bylo: „Dejte mi ho“. To bylo úplně první, co jsem vykřikla po porodu. Prostě dejte mi ho. Bylo mi úplně fuk že je mi zle, že to byl nejhorší porod ze všech, jako co se bolesti týče.....prostě jsem ho nutně potřebovala k sobě. A oni jenom: „Jo jenom ho otřeme“ a úplně se tak jako omlouvaly ty sestřičky....ale fakt mě bylo jako úplně....já jsem se na to strašně těšila a prostě jsem se modlila, abych jako neměla žádný komplikace nebo císařskej řez nebo něco.....protože jsem ho nutně potřebovala k sobě. Jako abych si to vynahradila s tou Terezkou, která prostě.....no vlastně 20 dnů byla ne v inkubátoru...jako v tý bedýnce, kde se hlídala, no.....to bylo strašný.....

T: Jak o tom vyprávíš, říkám si, že muselo bejt těžký, nemít možnost udělat to, co je pro tebe přirozený....

R: Jo.....no tu svoji přirozenost prostě.....má jako....no nemůže, no. Já jsem mohla tak vodstříkávat mlíko a pak jsem začla kojit teda, což naštěstí se podařilo.....a to bylo pro mě velký zadostiučinění, že jako můžu jí kojit aspoň,no....

T: A vnímala jsi to kojení jako důležité pro rozvoj vašeho vztahu?

R: Hm, určitě. Jo, myslím si že jo. Že jako to mě to tak fakt vynahradilo a fungovalo to docela jako dobře, že jsem si jí měla tak jako k sobě...a potřebovala mě. Ten pocit, že mě potřebuje. Že nepotřebuje mít někdy ty sestřičky, co jí tam hlídaly a tak. Ale potřebovala mě a to moje mlíko.....a tu mojí náruč, snad....

T: Potřebovala jsi tedy ujištění, že máma je něco jiného, než další pečující osoba?

R: Jo. No. Určitě....ale....snad to tak jako.....nevím, čím to může bejt, no....ten náš jinej vztah. Jakoby....jestli to je zapříčiněný tím, že jsem jí na začátku neměla....

T: To musela být opravdu těžká situace, jak pro tebe tak i pro ní.... ten vstup do života neměla úplně snadný.....

R: Určitě náročněj, jo. A ona je taková bojovnice. To že je hysterka a tohle....to je zaprvý povaha.....a zadruhý to, že je velká bojovnice. A to jí prostě do života....s tím se narodila, díky tomu přežila a díky tomu bude přežívat celej život (směje se). Že je velká bojovnice, no.....a je to na ní znát (směje se).

T: To ale může být do života dobrá vlastnost....

R: Náročná (úsměv).....hlavně pro okolí.

-----chvíli pauza-----

T: Vrátila bych se teď znovu k dobrovolné bezdětnosti, konkrétně k dobrovolně bezdětným ženám. Když by sis zkusila nějakou takovou ženu představit, jaká by podle tebe byla?

R: No.....já si myslím, že taková ženská je hodně.....jakože.....já moc nevím. To může bejt různorodý, že jo. Ale.....takovej člověk musí být hodně jako.....ehm.....já nevím, jak to mám říct. Určitě v sobě bude mít něco, co.....co jako.....to mateřství je nějakým způsobem potlačený něčím jiným. Ať už aktivitou, jako koníček, hobby, kariéra....prostě něco, co to přebije. Jako že já si třeba osobně myslím, že největší jako

povědomí je o tech matkách....nematkách kariéristkách. Tak si myslím, že to je takový....že lidi si myslej, že to jsou nematky kariéristky nejvíc. Tak to je třeba to, co by mohlo jakoby to mateřství potlačit. Stejně tak si myslím, že....ženský, co třeba hodně sportujou....co maj nějakou....ale to už je zase kariéra....co prostě maj zas jako nějaký takový koníčky, nebo aj až to jde do profese....že prostě je to nějakým takovým.....určitě to je aktivní (zdůrazňuje slovo aktivní) žena. Prostě aktivní, který plně využívá svůj potenciál podle mě. To si myslím třeba....že to určitě nebude ženská, co sedí doma a ráno jde do práce, odpoledne z práce...a tak si jdu číst...nebo uvařím...nebo já nevím co.....Myslím si, že to bude hodně aktivní člověk a....ta aktivita prostě přebije to mateřství. Ať už to je jakákoliv aktivita. Ale....jak to je doopravdy, nevím (usměje se).

T: Když mluvíš o té aktivitě, působí to na mě tak, jako když se tam z tvého pohledu to dítě už „nevejde“....

R: (přerušuje mě) To si nemyslím, že nevejde...já si myslím, že každé, kdo se dobrovolně rozhodne to dítě nemít, tak to není, že se nevejde. Já si myslím, že ona se rozhodne, že to není její priorita životní. Tak jako já se rozhodnu, že mateřství je můj životní jakoby.....jako.....moje poslání, když to tak řeknu, až jako přehnaně. Tak si myslím, že ten člověk řekne..... já chci třeba... já chci pomáhat druhým, založím neziskovku, budu ta ředitelka tý neziskovky a už nemám jakoby.....potřebu mít vlastní děti, protože já dělám tohleto třeba, jo. Když to vezmu v tom poslání, třeba jo. Že prostě....ty lidi dělaj zas jinou věc a chtěj jí dělat naplno a ne, že by se jim tam to dítě nevešlo, ale už nemaj tu potřebu....jako dát ještě světu to vychovaný dítě, jako jo, třeba.....

T: Takže mluvíš o nějakém jiném životním naplnění?

R: Ano. No, naplnění. Že to dítě není tak...že by se jim už nevešlo do plánů. Já mam taky děti a dělám něco jinýho....a ty děti se mi tam vždycky vejdou, vždycky se tam ty děti nacpou podle mě (směje se). Ale voni prostě nemaj asi už tu potřebu je tam cpát zbytečně. Někdo je tam tu potřebu cpát má, protože to mateřství prostě.....v sobě nemá jakoby ničím jiným potlačený. Nebo já nevím....to je blbý slovo potlačený, ale jestli mi rozumíš....

T: Jj, rozumím.....a ty hodně mluvíš o mateřství, i o jeho potlačení....myslíš si tedy, že je to něco, co má v sobě zakořeněno každá žena?

R: Jako podle mě asi...jo. Ale my jsme už tak jako zdegenerovaná populace, že si myslím, že ty výkyvy jsou hrozně velké. Že prostě já to mám v sobě třeba fakt extrémně (směje se).....a někdo to má v sobě...jakože je nějaký průměr a pak jsou ti, co to mají fakt extrémně málo a třeba by to v sobě našli, a když by to měli dítě třeba i nečekaně....tak že to v sobě najdou a naopak to jako z nich vyplyne krásně....protože podle mě to je přirozenost jako člověka, jako té ženy. Takže to někde v nás je, tak jako v nás je ten pud sebezáchovy, kterej je silnej vždycky za všech okolností, ale už ho nepotřebujem tolik....tak je v nás podle mě to mateřství. Takhle si to myslím.

T: A rozumím teda správně tomu, že to je v každém z nás, jenom u někoho se to probudí až později, třeba až s tím dítětem?

R: No....protože je třeba tak slabý, jakoby to mateřství. Jako jo. Ale určitě by se probudilo, věřím tomu, že prostě....A někomu se zas třeba neprobudí (směje se) a není to moc dobrá matka, třeba bysme tak jako na normu řekly....jo, že....já nevim, no. To jsou takový moje domněnky, nikdy jsem nad tím moc nepřemýšlela.

T: A znáš teda nějakou ženu, o které bys řekla, že to mateřství v sobě nemá?

R: To nevim. Já žiju hodně v bublině těch....těch jako maminek, co mají podobný zájmy, takže....jako asi.....asi neznám. Asi jako neznám žádnou, o který bych řekla....ta jako....to prostě....co je to za matku....nebo....(směje se). Asi jako ne. Žiju hodně v bublině, takže moje názory jsou jako hodně zkreslený tím, v čem žiju a.....

T: A když jsi mluvila o dobrovolně bezdětných ženách, hodně jsi zdůrazňovala jejich aktivitu. Je to tedy nějaká tvoje představa o životě, jaký vedou?

R: No já si myslím....myslím si, že jo. Ale tím se nemyslí taková ta 16-ti hodinová vytíženost....ale spíš takovýho toho naplnění. Že....že.....nemusej stihnout hodně věcí, ale musej jako....se cejtít, že toho jako....že ten život je naplněnej. Že je jako aktivní. To, že si o někom myslím, že žije aktivní život, neznamená, že von si to taky myslí, že jo....Takže jako z jejich vnitřního přesvědčení jako si myslím, že se cejtěj oni sami aktivní. Jo, že to nemusí bejt jako napovrch viditelný, že oni se...že jsou třeba aktivní, jo. Ale....určitě si myslím, že ty lidi třeba....se cejtěj aktivní a třeba by víc jakoby aktivit už nedali. Jako když to tak řeknu, jo. Že každěj má ty hranice jinde a....asi....myslím si, že jo. Že prostě jinak by jim něco chybělo podle mě, těm lidem. A buď by to našli dalším koníčkem, další aktivitou....a nebo třeba fakt ta žena tím mateřstvím. Až přijde její čas (usmívá se).

T: A když o tom teď mluvíme....co to v tobě vyvolává za pocity? Jaký to pro tebe je, myslím ta dobrovolná bezdětnost u žen?

R: Divný. Divný. Pro mě je to fakt zvláštní. Hrozně moc zvláštní. Pro mě....jako nepředstavitelný, že bych se rozhodla, že ty děti nebudu mít nikdy. Takový to odkládání, kdy....jako ve 20, 25....přeci nebudu mít v 25 děti, to chápu, to je prostě dnešní dobou a to....dřív to bylo divný, že někdo měl...v 25 byl starej. To se prostě posouvá. Ale když někdo v 25 řekne, já nebudu mít děti nikdy a v 30 to potvrzuje a dál potvrzuje, tak pro mě je to úplně nepředstavitelný....jakože...jako....co...co k tomu toho člověka vede je pro mě hrozně jako....no je to neobvyklý a....v mé bublině velmi neobvyklý a fakt nepředstavitelný. Hodně, hodně nepředstavitelný. Prostě....já si nedovedu představit, jak ta žena uvažuje. Že jako řekne nikdy. Chápu, že ve 30 řekne za 5 let, ale nechápu, že ve 40 řekne- prostě nechtěla jsem. Já bych řekla- tys nemohla mít nebo něco....? Co byl důvod? Já bych furt hledala ten důvod.....jako proč? Protože nevěřím tomu....vlastně....já furt něco říkám, ale ve skutečnosti asi nevěřím tomu, že ta žena jako k tomu nemá důvod....že jako vlastně....jako věřím, věřím, že takový ženy jsou, ale....moje přesvědčení tvrdí, že tomu nevěřím. Že ten důvod za tím nějaký asi bude. Protože dneska je aj velká jakoby neplodnost, takže prostě....ta žena se možná nerozhodla dobrovolně....

T: Chápu tedy dobře, že je pro tebe obtížné do rozhodnutí nějak pochopit?

R: Ano. Pro mě je hrozně těžký to pochopit. Protože já bych furt čekala ten důvod. A to už pak ale samozřejmě není to dobrovolný rozhodnutí, že jo...

T: A když jsi mluvila o tom bezdětném páru který znáš, který se rozhodl nemít děti kvůli obavám o zdraví....to je důvod, který je pro tebe pochopitelný?

R: Joooo.....přesto.....přesto bych tomu dítěti asi dala šanci, pokud bych to dítě chtěla. Já nevím proč prostě, já jsem asi maniak do dětí (směje se)....ale prostě přesto bych asi, pokud bych ty děti chtěla, jo.....tak bych se asi na to úplně neohlížela. Neměla bych 10 dětí, protože 10 jako rakovinotvorných dětí bych fakt nechtěla....ale prostě mít jedno, dvě děti, jako.....jako....když bych to fakt chtěla a toužila po tom mateřství, tak podle mě potlačovat zas v ženský mateřství podle mě taky není přirozený. Takže....pokud by ta žena po tom toužila a byla tam ta možnost, že to dítě opravdu v sobě tu rakovinu mít bude, tak já bych to prostě riskla. Já bych tomu dítěti tu šanci dala.

T: Takže jestli to jde vůbec takhle říci, tak u tebe by ta touha a potřeba stát se matkou byla silnější než ten strach o zdraví dítěte?

R: Asi jo. Ale to je zas u mě. Zas znam .....zas znam pár, kterej taky má takovoudle....takovejdle problém a....ti to řešej, ti to...děti chtěj....hodně hodně. A tam je nositelem muž a ten chce děti víc než žena. Ale....řešej to tak, že žena by to třeba tolik neřešila, jakože by prostě nějakou ty děti měli, ale muž prostě to řeší přes asistovanou reprodukci. Aby se....aby vymýtili jako ten gen špatnej. Takže ty to řešej takhle, ale děti mít budou, pravděpodobně jo, jestli se zadaří. Takže.....jako je ta možnost, no. A.....timhleci zas druží, ti řekli, že.....jako asi mít děti nebudou. A tam není takovej....takovej....z tej strany muže není takovej tlak na to mít děti, ani jako chuť do toho, takže.....

T: A chápeš to tedy vlastně ty jako důvod nemít dítě nebo v tom spatřuješ řeckněme.....nějakou výmluvu? Trošku mi to tak zní, ale klidně mě oprav, jestli se pletu....

R: Možná jo, já nevím. Ale....já prostě.....já osobně, když mi někdo řekne, já jsem se dobrovolně rozhodl nemít děti, tak já ho respektuju, ale nechápu. (rozpačitě se usměje). Je to hrozně hloupý říct, ale....prostě.....pro mě je to neuchopitelná, ta myšlenka nemít děti dobrovolně. NIKDY, nikdy....prostě....

T: A vnímáš nějaký rozdíl v tom, když se pro dobrovolnou bezdětnost rozhodne muž a když žena?

R: Jo. Nevím proč, ale prostě....žena to v sobě podle má přirozeně, mít ty děti.....a chlap si k tomu musí prostě přijít. A spíš má jakoby jiný....nemá v sobě to otcovství tím stylem jako.....mateřská láska, mateřskej pud- nevím jak to nazvat. A nemá to v sobě tímhle stylem, ale má to v sobě tím zachování rodu a takový ty .....takový ty vznešený starý jako oslovení nebo jak to mám říct (směje se) tak jako zas tímhle. A když to v sobě ten chlap nepotřebuje, prostě mít nějakýho svýho nositele rodu a....svýho jako malýho.....malou verzi sebe sama, třeba když to řeknu blbě, tak....to je zas jako to otcovství jako to, no... A to mě přijde jako, že je jako víc přirozenější že chlap nepotřebuje mít děti než je míň přirozený podle mě než když žena nechce děti.

T: Je to tedy pro tebe těžší to pochopit v případě ženy?

R: Ano. Pro mě jo, no.....

T: A co si vlastně představuješ, nebo co si myslíš, že to té ženě může do života přinést?

R: Nemít děti?

T: Přesně tak. V čem vlastně vnímáš, že může být ten benefit takového rozhodnutí?

R: No.....Asi.....já.....(směje se) To nemá benefity (směje se). Jako určitě to má spoustu výhod, jo, jako když si vezmu co já nemůžu, protože mám děti, jo....ale tak to bych mohla jmenovat jako. Ale dnešní doba je tak jako strašně.....strašně jako schopná, že si myslím, že mít děti není žádný nemít svobodu, jak třeba by někdo řekl, jako že bude svobodnej bez dětí. Ale pravda je, že jako děti berou času, kterej....potřebujou. A když se ta máma dětem nevěnuje, jak by měla, tak zas je to chyba a ta ženská, když vidí, že....by se jim nebyla schopná věnovat tolik, tak se zas právě může věnovat té jiné aktivitě, o které jsem mluvila. Ale.....to, že to je jako benefit, bych úplně neřekla. Takže já v tom asi moc benefitů nevidím. Protože si myslím, že.....pro ženský tělo je důležitý, prožít těhotenství a porod.....z různých hledisek, z různých hormonálních změn a podobně. Jakože to je vědecky dokázaný, ne že bych to četla, ale něco jsem jako zaslechla a prostě věřím tomu, že to ta žena....je to pro to tělo důležitý. Neznamená to, že tím projít musí a bude nemocná, něco, nevím, to ne, jo. Ale zároveň si myslím, že vychovávat dítě, ať už vlastní, nevlastní....neříkám jako.... třeba adoptovaný dítě je pořád jako mít děti, že jo....Tak vychovávat dítě je podle mě pro tu ženu důležitý v tom, aby právě ukojila to mateřství, který pokud v sobě aspoň trochu má, tak jí pak bude najednou v 35, ve 40 jakoby chybět, jako jo.....jak ho uspokojit.....ten jakoby mateřskej pud, nebo jak to nazvat. A jinak jako, já nevím, no....mě v tom ty benefity moc velký nepřipadaj. Jako nemít děti.

T: Když teď mluvíš o tom těle....vnímáš tedy mateřství jako něco přirozeného i po té tělesné stránce?

R: Určitě. Určitě. Já si to stoprocentně myslím, protože už jenom to, že žena menstruuje každěj měsíc není zdravý pro to tělo.... kolik let....40 let? V dnešní době se to posouvá hormonama....skoro 50 let jako třeba to tělo menstruuje....a to je strašně nezdravý pro to tělo. Jako mít dvě děti a do toho třeba protáhnutí kojení, to je spousta let, který to tělo si odpočne....sice zas jinak jakoby je vyčerpán, ale odpočne si vod toho.....a jako.....existujou studie, když bysme hledaly, že jako řeknou, že pro to tělo je fakt zdravý to těhotenství. A v podstatě i ten porod, kterej vytváří spoustu nových hormonů, který prostě v tom těle nějakou způsobujou.....ty jo. Teď mi někdo říkal, že snad je

vhodný mít dítě ve 24, protože porod a kojení způsobují zvětšování šedé kůry mozkové, která má dobrou.....zlepšuje paměť. Něco takového. Já...možná jsem to překombinovala, takže jako, že.....fakt jsou důkazy, že prostě ta fyziologie toho porodu a podobně, jsou jakoby pro to tělo fakt zdravý, ale musí to být jakoby v uvozovkách správně načasovaný, nesmí to být prostě přerušeno tím císařským řezem a podobně, což nikdo neovlivní. A to jsou právě ty komplikace, který samozřejmě jakoby neovlivníme moc. Takže jako.....věřím tomu, že benefity jsou spíš na straně mateřství (usmívá se).

T: Z toho co říkáš o tom těle, o vědě a výzkumech.....vyplývá, že věříš tomu, že tělo je takhle naprogramováno a že je to zkrátka něco, co má proběhnout?

R: Určitě. A to je jako norma, že jo, bych tak řekla. Takhle tomu věřím já. A samozřejmě jak už je ta psychická jakoby stránka.....toho silného mateřského pudu a nízkého, tak věřím tomu že i ta fyzická bude mít zase to jakoby.....že to fakt vyžaduje to tělo a naopak to třeba nebude potřebovat. Může být.

T: A ty sama jsi cítila na té fyzické rovině, že tvé tělo touží nebo potřebuje mít dítě?

R: Já nevím, jestli to bylo na fyzické rovině, ale rozhodně to bylo ze všech stran mého těla (rozesměje se). Ať už psychicky, fyzicky, nevím.

T: Takže ta touha byla zkrátka velká?

R: Jo.

T: A když se ještě vrátím k té dobrovolné bezdětnosti.....když bys s dobrovolně bezdětnou ženou mluvila a měla jí říci, o co v tom životě přichází nebo přijde.....co by to podle tebe bylo?

R: Hm.....no.....podle mě přijde o takovou možnost.....já třeba jako.....mít děti vidím jako.....něco, co je jakoby.....jako....já vím, že to bude znít....prostě jsem katolík, jsem křesťan a bude to znít jako hrozně možná pro někoho mysticky, jo....ale prostě....žena dostala dar mít dítě. A chlap ho nemá. A čím my se odlišujeme od toho chlapa? My prostě nejsme ti dřívci co rejou rejčem, co kopou, co vydělávají peníze.....ale my jsme prostě....my můžeme dát život, chápeš to? Někdo zasadí kytku, dá život kytce. Ale my můžeme dát život živému tvorovi.....a když....to je úplně neskutečný, když někdo.....když se narodí dítě a ty vidíš- tohle jsme stvořila. Tohle jsem vytvořila a teď prostě vdechla jsem mu ten život a já jsem ho dokázala porodit a teď....je úplně jedno, jaké šilenej ten

porod byl...ta ženská většinou v 90% prostě brečí radostí prostě, že to dítě jako dokázala...takhle krásný dítě....většinou jsou ty děti vošklivý po porodu, ale.....(směje se).

T: Přijde jí krásný?

R: Přijde jí krásný a to je přesně ten hormon, kterej prostě vytvoří to štěstí a to mateřství a ten by tam nemyl chybět podle mě v tom těle, aspoň jednou za život. Protože....vytvoří....Podle mě i fyzicky vytvoří v tom těle spokojenost organismu. Podle mě fakt jo. Já....neumím to popsat fyziologicky, anatomicky, nic.....ale prostě věřím tomu, že.....a pak ten vývoj toho dítěte, ty chvíle, kdy tě štve, kdy tě neštve, kdy tě miluje, kdy tě zbožňuje, kdy ty ho zbožňuješ.....a.....tak jsou chvíle, který nezažiješ s nikým jiným, než s vlastním dítětem. Ani s tím adoptovaným, ne jakože fakt mám zkušenost s maminkama, co adoptovaly....tak je to jiný. Je to vopravdu jiný a to mateřství se musí vytvořit. K tomu adoptovanému a je prostě trochu jiný. Přestože třeba to dítě to tak ani nevnímá, protože prostě.....to některý mámy dokážou opravdu tomu dítěti předat naplno. Tak prostě mít vlastní dítě, který si porodíš, který si odnosiš, porodíš a pak vychováváš, to je něco neuvěřitelného. A když ti pak odejde z domu, jakože.....jako ten dospělej plnohodnotnej, jakoby.... plnohodnotná identita, tak.....pořád v něm vidíme jako, co jsme mu daly a co jsme mu nestihly dát a co prostě třeba mu ještě dáme a.....je to takový to....takový to jak když táta řekne, to je nositel rodu. Tak ta máma řekne, ten má mojí výchovu. Jo prostě.....jako nikdy nikdo neudělá všechno správně jako rodič, jo. To všichni víme, že tady běhají děti, který jsou úžasné, ale přitom prostě mají nějakou....něco, co si s sebou nesou od těch rodičů Ale....prostě ten pocit, že to dítě....že to je nový život, kterej jsme pomáhaly vytvořit, pomáhaly jsme stvořit nového člověka, krásného....ať už to je jenom jeden nebo někdo má těch dětí 5, 10.....prostě...pokud na to ta máma má, teda ta žena má....tak by měla mít aspoň 1 dítě, aby měla v sobě aj psychicky aj fyzicky v tom organismu pocit, že prostě.....to její poslání být žena.....ne jako člověk, ale ŽENA, opravdu ta role té ženy, byla naplněna. To si tak jako možná myslím (usmívá se).

T: Chápu tedy správně, že je pro tebe ten pocit naplnění vázán na mateřství?

R: Ano, myslím si to. Podle mě jo, protože to je prostě....od prvopočátku věků ta role té ženy. A podle mě to v sobě neseme. A když se ta žena rozhodne být bezdětná, tak já bych jí řekla, ať si hodně rozmyslí, jestli chce přijít o to, že je stvořitelkou života,

prostě. Jako....je to možná fakt mystický, jo....možná ne, ale prostě to je možná to, o co bych jí řekla, že by přišla.

T: V tvém vyprávění má ta žena díky mateřství opravdu velkou důležitost, nebo já to tak alespoň vnímám. Uvědomuješ si ten prožitek sama v sobě, třeba hned po tom prvním porodu....že jsi byla na sebe řekněme pyšná, že jsi dala nový život?

R: Určitě. Jo. A já jsem teda měla výhodu, že jsem tam měla i manžela a.....a.....prostě jsme to prožívali spolu. Takže on byl....on se cejtíl hrdě a bylo to na něm znát a děkoval a já nevím, co všechno....a to člověka to hrozně povzbudí, ještě když je úplně vyřízenej, že jo, po porodu. A najednou mu prostě manžel začne děkovat, že....žes to dokázala a žes prostě dala ten život a vidí, že to dítě je zdravý. A jenom prostě je u tebe spokojený..... řve a najednou ho daj k tobě a ono je spokojený. Cejtí tě, tak prostě.....to je něco nenahraditelnýho, že jo. A...je to...podle mě....podle mě je to jakoby největší poslání ženy, jako takové. Neříkám, že by ho....že by ho jakoby.....Neříkám, že by to měla prožít každá žena nutně, jo. Prostě at' se každá rozhodne, jak chce a to....ale věřím tomu, že přijde o to svý hlavní poslání, být ženou. Že se jakoby tím možná trošku.....feminizuje do role muže. Jakoby že dělá ze sebe takovou tu extrémní feministku, která vopravdu už chce být v té v roli muže, což už podle mě....já třeba nejsem zastáncem feministek. Takže....jako toho extrémního feminismu. Takže....prostě o to by fakt přišla. A....ta bezdětnost dobrovolná.....jakože.....fakt zavání tím extrémním feminismem. Když to vlastně takhle celý, všechno co jsem řekla, spojim.....

T: Chápu správně, že se podle tebe ta žena ochudí o něco, co patří výhradně jí, jako ženě?

R: Hmmm, ano. No.....

T: S tím se mi pojí ještě otázka, jaký vliv má podle tebe rozhodnutí o bezdětnosti na životní spokojenost?

R: To jako já nevím, no. Jestliže se tak člověk rozhodně dobrovolně, tak by měl bejt přece spokojenej. A.... jestliže není, tak tam bude asi špatný rozhodnutí. Takže to je úplně čistě na každym a jestliže se ve 30 rozhodnu, že budu dobrovolně bezdětná a ve 40 zjistím, že nemám spokojenej život, tak asi to rozhodnutí nebylo úplně správný. A.....ted' otázka, jestli je to o tom rozhodnutí být bezdětná nebo úplně jiným rozhodnutím. To už jako....ale.....jestliže to vopravdu je promyšlený rozhodnutí,

který.....jako všechny pro, proti, následky a uvědomím si, o co přijdu, protože ta žena přijde opravdu o hodně....ale neznámá to, že zas....jakoby....jako matka by zas přišla o jiný věci, jo. Takže.....musí si uvědomit pro a proti, prostě.....tak....ta spokojenost by tam měla bejt, jestliže to bylo rozhodnutí, jo. A pokud je nespokojená, tak to má nějakou příčinu, že jo.

T: A z tvého pohledu, může ten život bez dětí být stejně plnohodnotný a spokojený jako ten s nimi?

R: Určitě. Určitě jo, to jo. To co jsem všechno řekla neznámá, že to platí na třeba to....půl procento žen, který se takhle rozhodnou. Já nevím, kolik to je, ale.....třeba....myslím si, že.....určitý procento žen, který se takhle rozhodne, bude spokojených....a to je podle mě jakoby třeba ještě jakoby polovina z toho procentuelního toho.....a druhá polovina zjistí, že je to třeba nenaplnuje a ještě to rozhodnutí změní. A třeba už na to bude pozdě na to rozhodnutí, ale třeba ještě ne, že jo. Protože dneska se fakt ta doba prodlužuje. Takže.....ta spokojenost.....si myslím, že jako neznámá to, že ta žena nebude spokojená. Ale neznámá to, že musí být nutně s tím svým rozhodnutím vždycky spokojená. Takhle bych to řekla.

T: A ještě si říkám, ty jsi mluvila o tom, že z tvého pohledu ty ženy o něco důležitého přijdou. Napadá tě tedy, jestli toho rozhodnutí tedy někdy nebudou litovat?

R: No jo, určitě. Určitě jo. Ale věřím tomu, že.....člověk, kterej nad tím takhle hodně přemýšlí a fakt se takhle hodně roz.....jako fakt jako rozhodne, tak.....já nejsem zastánce lítosti (smích). Takže věřím tomu, že kdyby takovej člověk najednou měl pocit, že by se měl litovat, tak by se měl vzchopit a....místo aby se litoval, tak začít dělat něco jinýho. Protože pokud už jako nechce to rozhodnutí měnit, nebo už nemůže třeba....tak by prostě tu lítost měl něčím nahradit a ne se litovat.

T: A když si zkusíš představit, že jedno z tvých dětí by se rozhodlo dobrovolně nemít děti, jaké by to pro tebe, jako jejich mámu, bylo?

R: Hm.....no to záleží, jaká by byla asi situace. Protože třeba já si dovedu představit, že se moje dítě rozhodne být kněz. To je dobrovolná bezdětnost. Nebo....jít právě do řádu, že jo. Dcera. To je dobrovolná bezdětnost, jo. Tak to bych přijala, protože to je právě to jejich poslání, dělat něco jinýho. Dělat prostě.....jako jinde to svoje povolání, jo. A to je přesně jak jsem říkala třeba ta žena, která bude dělat tu neziskovou organizaci. To je to její povolání prostě. A to bych asi přijmula, i když s horkým, s těžkým svědomím, že

nebudu mít tolik vnoučat (směje se). Ale.....jako...těžko bych to přijmula s tím, že jim to samozřejmě prostě.....řeknu to víš, že jo, to je jasný, tak to.....Ale když by někdo žil partnerskej život, normálně prostě měl partnera, manžela, cokoliv.....a řekl mi....já furt bych jako bych se ptala, kdy budu mít ty vnoučata od nich....a oni by mi řekli víš mami, ty ale od nás vnoučata mít nebudeš, tak bych asi se ptala. A bylo by mi to hodně líto a hledala bych příčinu a důvody toho jejich rozhodnutí. Protože.....přeci v mojí výchově nemůžou bejt bezdětný děti (směje se). Takže jako....trochu si s toho dělám srandu, ale prostě.....bylo by to pro mě prostě hodně těžko uchopitelný.

T: Říkáš, že by ses hodně ptala.....

R: (přerušuje mě) hodně bych hledala důvody a příčiny, protože by mi to prostě nedalo. A....samozřejmě já bych jim do toho neměla co kecat, jo. Ale pokud by byli ochotný diskutovat, tak bych se prostě ptala. Protože by mi to bylo hrozně líto. Protože si myslím, že protože když žiješ v páru v manželskym....nebo partnerskym životě, tak....tam ten prvek toho dítěte podle mě chybí. Prostě můj osobní názor je takovej, že to dítě tam patří.

T: Mluvíš o tom, že by ti to bylo hodně líto. V jakém smyslu? Že bys přišla o možnost být babičkou nebo líto za ně, že budou ochuzení o tu zkušenost?

R: Ne, za ně. Za ně. Tak....děti máme dost, třeba nějaký snad vnoučata doufejme budou (směje se). Ale jednou.....ale.....ale jako za ně. Že to prostě neprožijou a že.....ono to je i pro ten vztah hrozně důležitý, si myslím. Že....že.....i kdybych mluvila jenom o tom mateřství, tak já si myslím, že i pro chlapa je strašně důležitý prožít ten pocit toho bejt jako otcem. A....ta úplnost tý rodiny pro mě je jako minimálně tříčlenná. Že jako to není o tom páru nebo o tom matka dítě....prostě vždycky to jsou 3 lidi v jedné jednotce té rodiny. A....když je pár, tak si podle mě nemaj co říkat rodina (usmívá se). Takže.....tak.

R: Chápu to tedy dobře, že rodinu podle tebe tvoří děti?

T: Určitě.

R: No a vnímala jsi to tak i po své vlastní svatbě? Nebo kdy si vás začala vnímat jako rodinu?

T: No, jo. Možná až po dvou dětech jsem to tak brala. Mě fakt jako....dokud jsme měli jenom jedno miminko, tak jsem se cejtila jako....že nejsme úplná rodina. Že mi ještě

někdo chybí. A s Terezkou, co jsme byli 4, tak to už bylo fajn a teď se cejtím konečně jako pořádná rodina (smích).

R: Takže teď už máš pocit úplné rodiny?

T: No, té jako už pořádné rodiny.

R: Já se teď trochu odkloním od té dobrovolné bezdětnosti a zeptám se tě, co pro tebe to mateřství vlastně znamená? Zkusila bys mi to nějak vysvětlit?

T: No pro mě je to prostě jako životní poslání. Pro mě.....jako mě, když se ve třetíáku ptali, já jsem dělala gympl.....a mě když se ve třetíáku třídní ptala, na jakou školu.....ne já jsem chtěla jít na psychologii. A co bych jako dělala s psychologií se mě ptala paní učitelka třídní....a já jsem jí řekla: no víte, jako já vim že psychologie není (protože ona hrozně byla proti takovejším - ona tomu říká pseudoobor)....já cíím, že psychologie není dokonalej jako vědeckej obor, ale mě to prostě baví a já jednou budu profesionální matka. A to jsem řekla ve svých 17, takže to v sobě mám asi fakt už od malička a.....když jsem pak ve 20 měla první dítě a ona mě s ním viděla, tak mi jako gratulovala, že si plním svůj životní sen jako, no.....Takže....prostě pro mě je mateřství jako..... jako životní profese. A je bohužel škoda, že se nedá za ní bejt placenej. Protože já bych jako mohla mít víc dětí a vychovávat je a starat se vo ně.....

T: Takže rozumím tomu správně, že jsi odjakživa věděla, že chceš mít děti?

R: Jo. Jo, prostě odjakživa. Jako to se prostě.....jako jo, já jsem dycky chtěla nějakou profesi, nějaký studium a to, to jako jo. Já doteď studuju, že jo. Ale prostě to, že budu mít děti a to, že budu máma a bude to jako hlavní náplň mého života....že nebudu mít jedno dítě, který prostě odroste a pak budu zas dělat si tu svojí kariéru.....takhle to prostě nikdy u mě nebylo. Vždycky jsem věděla, že budu mít prostě víc dětí a že tu bude jako moje náplň života.

T: Dá se teda chápat tak, že to byla vždycky tvoje životní priorita?

R: Hmmm, jo.

T: A zkusila bys mi říct jaký byl ten důvod, proč jsi děti chtěla? Proč ses rozhodla je mít?

R: To je.....to jako asi nejde popsat. Já mam.....Já jsem z 5 dětí. Jako z 5 sourozenců a...moje mamka jako úžasná máma, která dávala výbornej příklad ať už jako máma, jako kámoška....moje nejlepší kámoška je moje mamka, jo. Takže....já jako.....já nevím.

Asi to tak jako přišlo přirozeně, něco trošku jesi geneticky...něco trošku okoukanýho....a zároveň mám dva mladší sourozence, že jsem uprostřed, takže jsem viděla jakoby i ten pocit toho starání se o mladší....zároveň jsem viděla ten pocittoho bejt obstarávaná staršíma....prostě jsem zažila asi úplně úplně všechno a....tak se mě to tak spojilo, možná. Nevím. Nevím co prostě byl jako ten důvod, nebo to..... Tak to nějak jako....všechno do sebe.

T: A tenhle zážitek z tvojí primární rodiny, je to něco, co se tedy snažíš předat dál i svým dětem?

R: Určitě. Jo, určitě. Že jako.....aj to, že bych nechtěla třeba mít jedináčka, protože ....jsem prostě z více sourozenců a myslím si, že to je důležitý. Neříkám jako, že budu mít 5 dětí, jo, ale....prostě mít víc dětí, který budou umět pečovat o mladší, budou se umět jakoby přizpůsobit starším....jo je to důležitý prostě i pro tu výchovu.....ono se díky tomu vychovávají ty děti částečně samy. Ale jako....ta máma by jim to nepředala prostě, jo. Že jako....vidím v tom ty výhody a nevýhody, mít velkou rodinu....a vidím víc výhod než nevýhod prostě. A chci to jakoby předat těm dětem.

T: A zkusila bys mi říct, jak se tvůj život mateřstvím změnil?

R: Hm.....už jsem se nikdy pořádně nevyspala (směje se). Já už tak 6 let nespala. Ne....já nevím, no jako. Cejtim se šťastnější, cejtim se vytíženější....ale jako příjemnýma aktivitama. Neříkám, že je to dycky příjemný jako, když člověk řeší nějakou krizi dětskou, jasně. Ale....pořád jsou to věci, který mě jako naplňují. Vyřešit jednu krizi a vyřešit další krizi a...tak jako člověk....tak ten život jde po krizích trochu. Ale....je to tak, že ta krize.....překonání jako toho problému, ať už dětskýho, partnerskýho nebo takhle...tak mě prostě naplňuje. Je to o tom, že naplňuje mě to, co dělám s rodinou. Když bysme měli jet s manželem na výlet, tak já bych nikdy nejela bez dětí. Nikdy bych třeba nejela na lyže, který úplně miluju na sjezdovky....zbožňuju je, prostě sjezdovky.....nikdy bych nejela bez dětí, takže bych nejela, dokud jsou děti malý. Oželím to teď na 10 let, než budu mít lyžaře doma. A takhle já jako uvažuju.....

T: A čím si myslíš, že to je, že bez nich nechceš nikam jezdit?

R: Tak zaprvý naši bez nás nikdy nejezdili. A naopak máme v rodině rodinu, kteří prostě malí, co to neuměli, jezdili....jako nechali je doma a jeli bez nich, tak. A....to, že to naši nám nikdy neudělali, tak to je pro mě hrozně jako hluboká myšlenka. A já jí prostě dál podporuju. Prostě radši se něčeho vzdám, než abych nejela bez své rodiny. O

co já bych.....já si nedovedu představit tu myšlenku, že jsem někde, užívám si týden a moje děti přesto, že si to užívaj třeba u babičky ten týden, tak prostě nejsou na té rodinné dovolené. To se jmenuje RODINNÁ dovolená. A já prostě je nevzala....to bych si nikdy neodpustila. Nikdy prostě....jako.....víkend s partnerem, samozřejmě. Každý rodiče potřebuje mít prostě někdy....budovat partnerskej vztah, to беру. Ale když mluvím o rodinné dovolené, prostě jedu na týden na chalupu, jedu prostě někam na dovolenou, tak prostě bez rodiny ani ránu. Bez všech dětí. I novorozence, i roční, i prostě.....všechny. Až když mi v 15, v 17 nebo ve 20 začnou říkat nejedu s váma, tak to pochopím. A nevezmu je, když nebudou chtít. Ale musej mít tu možnost nebo musej mít možnost jet se svym partnerem pak už. Aby prostě věděli, že do mojí rodiny, do mý a manžela rodiny, patříjí mí děti a jejich partneři potenciální. A takhle rozšiřuju tu rodinu, časem třeba.....

T: Chápu to tedy správně, že to rozhodnutí nejít na rodinnou dovolenou musí vzejít až později od samotných dětí?

R: Jo, všechno je podle mě dobrovolný rozhodnutí těch dětí. A jestliže já se dobrovolně rozhodnu jet na lyže, tak ale to, že bych je tady nechala.....tak já se nerozhodnu jet na lyže, protože je bych je tady nenechala. A jestliže mi desetiletý dítě řekne, já chci jet na lyže a budu mít do toho čtyřletáka, kterej na ty lyže jet nemůže, tak nepojedem na týden. Tak pojedem prostě na odpoledne. Prostě mu řeknu to máš smůlu, no prostě budeš mít lyžák třeba, nebo něco....ale prostě na rodinnou dovolenou pojedem tak, abysme mohli jet všichni. Protože....oni zas musej respektovat to, že jsme rodina. A to zas už je takovej výchovnej prvek, si myslím, kterej do toho patří, jako do toho.....do té větší rodiny....

T: Myslíš to, že je třeba se přizpůsobit sobě navzájem?

R: Jo, určitě. A samozřejmě jako.....jako dopřát těm starším to, co nedopřeju mladším, který to ještě ne to....to zas do toho taky patří. Aby se necejtíl nikdo ochuzenej o nic, jakoby.

T: Když teď mluvíš o tom, jak bys nedokázala bez dětí odjet.....tak mě napadá, jestli když jsi někde sama nebo sama s manželem, jestli vlastně zažíváš i tehdy ten pocit úplnosti, o kterém mluvíš v souvislosti s rodinou?

R: No.....já jsem nikdy nebyla na dyl jak jako dva dny asi bez dětí.....a.....možná snad ani.....jenom na celej den třeba, jo. A musím říct, že teda jsem furt na mobilu a furt

stejně jakoby na ně myslím. Ale jako já se cítím úplně, i když jsem jenom s partnerem, tak jako je to dobrý, ale stejně prostě ty děti jsou někde v pozadí a furt na mě něco volá....jesi jsou v pohodě. Přestože vim, že jsou absolutně v pohodě (smích). Tak stejně prostě to tak v sobě jako mám, že prostě, to.....Nedovedu si představit, až třeba budem mít velký děti, který budou na táborech někde něco.....a fakt si třeba odjedem na dovolenou jenom s manželem....tak já.....jeden bude tam, jeden bude tam, že jo na tábor, dovolená nebo něco a babička.....a prostě, teď budou rozfrcaný a teď já budu furt řešit, kde kdo je a jestli si tu dovolenou vůbec užiju? To fakt nevim. Ale zas už budou velký, no....kdo ví. To jako nedovedu zatím říct.

T: Nevím, jestli to teď pro tebe nebude hloupá otázka, ale stejně se zeptám- přemýšlela jsi někdy nad tím, jestli to tvoje rozhodnutí mít děti bylo správný? Myslím třeba i to, jestli přišlo ve správný čas?

R: Jako jo, přemýšlela jsem nad tím. Ale.....spíš jsem přemýšlela nad tím, jestli jsem.....neuspěchali to a jestli jsem třeba nepřišla o studentskej život. Protože první dítě jsem měla ve 20 a normálně jsme oba ještě studovali vysokou. A jestli jsme jako.....ale ani ne tak kvůli mě, jako kvůli manželovi, jestli jsem jeho neochudila. Protože to bylo jako naše společný rozhodnutí mít takhle brzo děti, ale jestli von si to dostatečně rozmyslel? Protože já o sobě nepochybuju a.....ne že bych pochybovala o něm, ale spíš jestli....to nebylo takový to vzplanutí pro to mít rodinu a prostě.....jestli si to dostatečně rozmyslel on. Ale teď už jsem přesvědčená, že jo a....jako.....

T: Takže tě tedy napadlo, jestli jste neměli děti příliš brzy?

R: Jo. Jo. Jako.....no, jo. Jakože to bylo plánovaný rodičovství, jo. Že prostě to nebylo tak, že bysme třeba v tech 20....měli nečekaně miminko. Ale prostě spíš jestli jsme to neuspěchali. Nebo občas když je člověk unavenej, tak si říká no, mohla jsem teď v klidu studovat a mohli jsme mít děti až za 5 let a pak si řeknu ne, to by mi fakt chybělo. Co já bych těch 5 let dělala? Vždyť jako.....to je veškerá náplň mého života. Takže.....takže vlastně ne, no. Ne prostě.....

T: Hodně jsi taky mluvila o tom, že jsi jako máma šťastná. Změnil se ten pocit životní spokojenosti s mateřstvím, nebo co na něj mělo vlastně vliv?

R: Když já jsem hodně jako změnila život ve všech jako.....etapách jako. Nebo jak to mám říct.....v.....já jsem totiž jako šla na vysokou a rok po vysoké jsem se vdala a hned jsme chtěli rodinu. To znamená, že já jsem.....a s manželem jsme nebyli dlouho.....my

jsme se znali odmalička, ale v podstatě jsme spolu chodili půl roku, jenom jo. To znamená, že já jsem našla životního partnera, hnedka měla rodinu a ještě jsem jako změnila to, že jsem šla z domu na vysokou, jo. To znamená, že to jsou 3 různé věci, který se mi změnili v životě. A.....ty mě udělaly šťastnější. Ale jestli jsem předtím jako....a byla jsem šťastná, samozřejmě. Ale jestli jsem....co z toho mě udělalo šťastnější....prostě všechno, jo. A hlavně vim, že jsem asi....nejsem ten typ na studentskej život. Ten rok, co jsem prožila jakoby bez partnera na vysoké, ten jako to byl strašnej rok (směje se). Takže.....nebo vono to nebylo bez partnera, to bylo jenom asi tři měsíce, pak jsme spolu začali chodit a pak jsme se na konci semestru vzali, jo. Takže.....ale prostě jako.....asi úplně nejsem ten typ, co by jako si potřeboval užívat studentskej život a vždycky si to musím připomínat, protože.....abych si jako nemyslela, že jsem se o něco ochudila, protože prostě na to asi nejsem. A...určitě to takhle jako mělo asi bejt nějak, no.....že jako.....ale co z toho mi přesně ten život změnilo nejvíc, to se říct nedá, protože to přišlo tak naráz všechno....

T: A kdyby se nějakou souhrou okolností stalo, že ty jako žena, bys z nějakého důvodu nemohla mít děti.....

R: (skočí mi do řeči) Já si to nedovedu představit. Já nad tím uvažuju denodenně...jakože si říkám, jakým mam štěstí, protože v dnešním světě, kdy každá třetí ženská nemůže mít děti...nebo já nevím, kolik jako je to procento, ale strašně vysoký...si říkám prostě, že to je úplně neuvěřitelný, že já se svym jako.....fakt se svojí šíleností mateřskou jako můžu mít děti. Že to je jako fakt obrovský štěstí, protože já si to nedovedu představit, co bych dělala. A už jsme i přemýšlela nad tím, jestli bych byla schopná adoptovat si cizí dítě, abych aspoň částečně nahradila tu svojí šílenost....(smích)....ale já bych....ale asi....by mě to neuspokojilo. Jakože....určitě by mě uspokojilo to, že jsem z jinýho pohledu....že jsem třeba udělala radost jinýmu dítěti, že jsem mu dala rodinu, že bych měla tu rodinu....ale mě by to asi neuspokojilo. Mě by.....jako.....vnitřně prostě asi ne.

T: A čím myslíš, že to je?

R: Není to to stejný. Pro mě ne. Jako věřim tomu, že někomu to jo...ale pro mě prostě ne. A nedovedu si prostě představit, že bych nemohla mít děti. Že by to prostě.....ať už s jakoukoliv příčinou nebo tak....nějak nastalo. Já si moc nedovedu představit ani teď, po 3 dětech, že bych měla nějakou zdravotní komplikaci a najednou bych nemohla mít další dítě. I kdybych už další nechtěla. Tak....že ta možnost mi bude sebraná.

T: A jak si to vysvětluješ? Nebo proč myslíš, že by to bylo tak těžké přijmout?

R: No že už se nemůžu sama rozhodnout. Jakože třeba ještě čtvrtý bysme chtěli, ale i kdybysme ho nechtěli a mě by třeba nedej bože vzali dělohu něco.....já si to nedovedu představit. Já bych se cejtila tak méněcenná najednou....já se cejtím jako žena, že opravdu dávám život, tak plnohodnotně....že mě kdyby nějaká zdravotní komplikace nebo něco....vzalo tu možnost.....tak já se budu.....normálně já bych .....já bych byla jako zralá na psychologa (úsměv). Protože prostě.....já bych byla úplně....pro mě by to bylo úplně jako....sebrání mé přirozenosti. Mýho jako....základního žití. Jako já nevím, jak to mám nazvat.....prostě.....pro mě je to strašně důležitá součást toho, že jsem žena. A toho, že jsem jako....jako....doufám dobrá žena. Nebo prostě jako....no já nevím prostě, to nejde popsat. Já si to nedovedu vůbec představit.....

T: Teď jsi mě tou odpovědí hezky navedla na další otázku – chtěla bych se tě totiž ještě zeptat, co pro tebe znamená ženství? Co si pod ním představuješ?

R: No přesně takhle. Toho.....nejenom té fyziologie, ale i toho jako psychického, mentálního rozpoložení....jako.....já nejsem žádný zastánce toho, že žena musí být doma v domácnosti a muž pracuje a vydělává peníze. Vubec ne, ať si to každá dělá jak chce. Ale.....já to takhle v sobě prostě mám. A naštěstí jsem našla partnera, kterej to tak v sobě taky má a my se krásně doplňujeme a prostě nám to funguje a mě kdyby tohle někdo vzal a řekl mi jdi makat, prostě proto, že potřebuju prachy a.....že třeba přijdu o chlapa nebo něco....tak já si to vůbec nedovedu představit. Já.....budu makat. Já nejsem jako žádný lenoch, jo. Ale.....ale nedovedu si představit, že bych se vzdala toho.....toho....jakoby výchova dětí a tedlech věcí a nebo opravdu toho.....tej možnosti jenom třeba mít další dítě nebo takhle, jo.....že prostě pro mě moje tělo je hrozně jako vzácný, protože to prostě.....máme jenom my ženy. A to ještě ne každé funguje tak dobře, jako třeba mě, jo (smích). Takže si říkám, prostě je to opravdu vzácnost, že moje tělo funguje tak, jak má, tak jak původně prostě bylo vytvořený, geneticky vygenerovaný nebo jak to mám říct prostě.....ale....je to hrozně vzácný a je důležitý se o něj starat. Takže moje tělo je jakoby pro mě důležitý v tom, abych se o něj starala.....jakože se o něj moc dobře třeba ani nestarám, ale.....prostě.....vim, že když se něco pokazí, tak přijdu o.....o svojí přirozenost. A ta mě dělá takovou, jaká jsem. A o to já přeci nechci přijít, že jo.....

T: Z toho, co teď říkáš, mi vyznívá, že pro tebe ženství souvisí nejenom s mateřstvím, ale hodně i s tou plodností....chápu to tak správně?

R: Hm....jo. Určitě. Ale i s tím....ale i s tou rolí ženy, tak jak byla vnímaná dřív a dnes se to dost jako potlačuje, že jo.....

T: Jak to myslíš?

R: No v tom tradičním rozdělení rolí. A myslím si, že jako není dobré to potlačovat, protože si myslím, že to je přirozený. Neříkám, že má prostě ženská doma vařit, žehlit všecko....ale prostě to, že k ženě patří děti a ta domácnost, je prostě přirozený a to mi k tomu ženství prostě patří.

T: A vnímáš, že se toto tvé vnímání ženství změnilo spolu s tím, jak jsi se stala mámou?

R: Hm....asi moc ne. Jenom se tak jako ujasnilo. Že....já jsem to tak vnímala vždycky....jako takhle....aj trošku to....neříkám jako hodně, to rozdělení rolí muž žena jak jako to tradiční, ale trošku jsem to tak vždycky vnímala a nikdy jsem nebyla ten typ, co by chtěl právě být jako.....že musím být doma a musím tohle. Já to tak mám dobrovolně. Já kdybych nechtěla být doma s dětma.....a nebo právě že můžu díky tomu, že jakoby mám tu možnost....tak se cítím svobodně. Že třeba možná spousta to rozdělení role muže a ženy je takový jako.....že si....že máme pocit, že musíme jako.... když to takhle rozdělíme, tak najednou to tak být musí. Ale třeba já doma mám možnost jít studovat. Mám možnost prostě jít s kamarádkama ven, mám možnost tohle....ale jakmile to začneme jakoby rozdělovat, jako ve společnosti....tak si všichni řeknou aha, ona musí být doma s dětma, tak nic , no....tak tu ani nebudem zvat do hospody. Ale já to tak nemám. Já to mám všechno dobrovolně a když prostě se s manželem domluvíme, že to bude jinak, tak to prostě bude jinak. Když bych chtěla jít pracovat, tak.....mě prostě dovolí jít pracovat a bude doma s dětma. Nebo prostě si to prohodíme na chvíli. Ale jakože....je to všechno u nás dobrovolně a....když bych něco chtěla změnit nebo když bych potřebovala něco změnit, kvůli něčemu, tak to je všechno o domluvě a není to tak, že jsem jakoby nucená být ženou v domácnosti. Ale....je to pro mě prostě přirozený. A vnímám to tak, že prostě.....jakoby to ke mě patří. S tím, že ale....nejsem jakoby.....nejsem takhle 24 hodin denně, protože prostě nemusím. Mám to jako dobře nastavený s partnerem a nemusí to tak být. Takže mám svůj život i mimo děti (usmívá se).

T: No a jak tedy vlastně vnímáš tu ženskou stránku u žen, které se rozhodnou děti nemít? Tu jejich ženskost?

R: (usmívá se) No těžko jako. To je pro mě hodně těžko uchopitelná myšlenka, protože...já to vidím v té plodnosti, té ženskosti....a říkám si, jako jestli...jestli....jestli se cejtěj jako dostatečně být jako ženy. Jako jo, já nepopírám rozdělení anatomicky a nepopírám to prostě nějakým způsobem....jako.....že.....no nevím, jak to mám říct. Prostě.....ta dnešní doba to tak jako hrozně spojuje a hrozně to vytváří takovou jako.....aj třeba co se oblíkání a všeho tohodle týče.....vlastně už jsme.....že já občas prostě nepoznám, jestli jsem potkala muže nebo ženu. Občas prostě ty lidi se oblíkají a češou a já nevím co všechno tak možně, že to člověk občas nepozná, kor třeba při obézních lidech, jo. A tak hrozně se ta hranice spojuje, anatomicky, až se to projevilo do té psychické jako stránky lidí, že si říkám, to už je trochu moc. Takže si myslím, že....jako.....ta bezdětná žena by měla pořád v sobě nějakou tu ženskost zachovat, alespoň mít já nevím, něco, co jí dělá ženou. Že chce být krásná, že se prostě líčí nebo že se hezky oblíká.....že si občas vezme sukni nebo.....cokoliv, to je úplně jedno. Ale musí....podle mě by takovádle žena prostě měla v sobě trošku jako vyzdvihnout tu ženskost jako takovou. Protože když jí v sobě budem....myslím si, že když to v sobě budou ženy potlačovat, tak postupně se úplně zdegenerujeme do nějaké šílené postavy, která bude prostě oboupohlavně nepohlavní a v podstatě se...jako já nevím, jo.... to vymejšlim nějaký scifi. Ale....prostě myslím si, že ženy by v sobě neměla ženskost potlačovat a pokud nechce mít děti, jakože to je hlavní podle mě součást ženství, tak by měla aspoň.....neměla by bejt jakoby....neměla by obstarávat roli muže. Což je třeba pro mě hodně těžký uchopit třeba v lesbickym partnerství, protože tam hodně často tu roli muže některá z nich obstarává. A to je pro mě.....to si myslím, že je špatně. Nemyslím lesbiectví, to o tom nemluvim....ale ta....to, že tam v tom páru má jedna roli muže. A to je podle mě jako potlačení ženství a to není správný, podle mě.

T: Mám to chápat tak, že podle tebe obětuje své ženství kvůli tomu vztahu?

R: Jo, ano.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autorky: Bc. Veronika Giunta

Studijní program: Psychologie

Studijní obor: Psychologie

Název práce: Postoje matek k dobrovolně bezdětným ženám

Počet stran (bez příloh): 92

Celkový počet stran příloh: 108

Počet titulů české literatury a pramenů: 40

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 13

Počet internetových odkazů: 1

Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Janotková

Rok dokončení práce: 2019

**Posudek vedoucí diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Bc. Veronika Giunta
Obor studia: Psychologie
Název práce: Postoje matek k dobrovolně bezdětným ženám
Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Janotková

Technické parametry práce:

Počet stran (bez příloh): **92**
 Celkový počet stran příloh: **108**
 Počet titulů české literatury a pramenů: **40**
 Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: **13**
 Počet internetových odkazů: **1**

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová přiléhavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		x		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

		x		
--	--	---	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	x			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	X			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	X			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Co Vás nejvíc překvapilo ve výpovědích respondentek?

Ve své práci uvádíte důvod, proč jste si vybrala dané respondentky. Co z toho pro Vás vyplynulo, když jste s nimi rozhovory udělala v návaznosti na jejich výběr?

Potýkala jste se s náročnými situacemi při realizaci rozhovorů nebo analýze dat?

Jak vnímáte z psychologického hlediska možnou diskusi na toto téma jak s odbornou, tak laickou veřejností? Co by měla přinést?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Předložená diplomová práce nese název: „Postoje matek k dobrovolně bezdětným ženám. Vznikla v návaznosti bakalářskou práci, která se zaměřovala na subjektivní spokojenost se životem u dobrovolně bezdětných“.

V teoretické části se autorka věnuje tématu postojů: struktura postojů, funkce postojů, postojům a chování a změně postojů. V další kapitole seznamuje s tématem mateřství a jeho hodnotou, podstatou mateřství, motivací k mateřství a hodnotu dítěte a významu ženství. Dále se věnuje dobrovolné bezdětnosti: vymezení základních pojmů, volby bezdětného života, pohledem na bezdětnost a její vývoj v evropských zemích, vnímání dobrovolně bezdětných a nechybí ani stručný přehled výzkumů realizovaných v dané oblasti jak v zahraničí, tak v ČR.

Teoretická část je přehledná, čtivá a dává jasný vstup do výzkumné části. Odborně je napsaná kvalitně, v návaznosti na možnosti dostupné psychologické literatury a výzkumů v dané oblasti.

Ve výzkumné části si autorka dala za hlavní cíl zjistit, jaké postoje zaujímají matky vůči dobrovolně bezdětným ženám a dva další dílčí cíle a to: zjistit, jak respondentky vnímají mateřství a jakou hodnotu mu připisují a jak samotné respondentky coby matky rozumějí pojmu ženství a zda vnímají přímou souvislost mezi ním a mateřstvím.

Bylo provedeno šest hloubkových polostrukturovaných rozhovorů s respondentkami různých věkových kategorií. Na analýzu byla po úvaze vhodně zvolena Tematická analýza. Autorka si dala za vlastní cíl to, aby tato práce povedla k lepšímu pochopení postojů vůči dobrovolně bezdětným ženám a pomohla odhalit, z čeho tyto postoje matek vycházejí. *Sama autorka uvádí, že jí zajímá, nakolik se budou výsledky shodovat s tím, jak své postavení ve společnosti vnímali dobrovolně bezdětní, se kterými vedla rozhovory v rámci zmíněné bakalářské práce. Toto bych podpořila na diskusi při obhajobě.*

Autorka předložila zajímavé výsledky, samotné rozhovory byli vedeny odborně a pečlivě, stejně jako samotné analýzy a vyhodnocení. Ráda bych jako vedoucí práce ocenila nejenom iniciativu a předpřípravu před samotným realizováním výzkumu, ale i pravidelné konzultace a hledání co nejlepšího způsobu, jak tématu porozumět a nastavit si cíl a směřování. Vedli jsme společně rozhovory jak před samotnou realizací, tak v průběhu realizace. Autorka se mnou konzultovala každý rozhovor a samotnou analýzu pro co nejlepší uchopení a objasnění výsledků. Vzhledem k tomu, že nebylo snadné najít respondentky ochotné k rozhovoru na toto téma, autorka si dala mnoho práce a času je najít a rozhovory zrealizovat.

V práci se autorka zapomněla zmínit o fázi předporozumění, která byla ale intenzivní a důležitá. Dle mého názoru práce přinesla výsledky i díky tomu, že samotná autorka byla při konzultacích i při svých úvahách schopna kriticky myslet a vést pak odbornou otevřenou diskusi.

Celkově hodnotím DP jako kvalitní náhled do dané problematiky v rámci možností, jaké daný výzkum nabízí. Téma otevřelo mnoho dalších možností na výzkum, které autorka zmiňuje v závěru.

Autorka DP se už od Bc. o téma odborně i lidsky zajímá a byl znát hlubší přesah o problematiku z psychologického hlediska i do budoucí praxe. Spolupráci hodnotím velmi kladně a navrhuji k obhajobě.

Stálo by za zvážení prozkoumat možnosti spojení výsledků z Bc. i DP a připravit publikaci.

Navrhovaná klasifikace: výborně

*

Datum, podpis: 3.8.2019

**Posudek oponenta diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Bc. Veronika Giunta
 Obor studia: Psychologie
 Název práce: Postoje matek k dobrovolně bezdětným ženám
 Oponent práce: Mgr. Barbara Kostelacová

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 92
 Počet stránek příloh: 108
 Počet titulů v seznamu literatury: 53

Výběr tématu

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová přiléhavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	x			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

x				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

		x		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

		x		
--	--	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

		x		
--	--	---	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

1. Vyjádřete se ke komentáři k diskusi.
2. Formulujte shrnutí vašeho výzkumu.

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autorka se ve své diplomové práci zabývá zajímavým a dosud málo zkoumaným tématem postojů matek k dobrovolně bezdětným ženám. Téma je společensky aktuální a přiléhavé ke studovanému oboru a autorka jím volně navazuje na svou bakalářskou práci zaměřenou na subjektivní spokojenost se životem dobrovolně bezdětných.

Teoretická část se v jednotlivých kapitolách věnuje vymezení pojmů postojů, mateřství a dobrovolné bezdětnosti, čtvrtá kapitola představuje výzkumy realizované v dané oblasti. Teoretická část tvoří jednotný, myšlenkově provázaný celek, téma je zpracováno v přiměřeném rozsahu, který umožňuje hlubší vhled do problematiky. Autorka vychází z dostatečně obsáhlého seznamu zdrojů v odborné domácí i zahraniční literatuře, dokládá dovednost orientace v nich a schopnost samostatného uvažování nad názory jednotlivých autorů.

V úvodu praktické části autorka vysvětluje volbu tématu výzkumného šetření a kvalitativního přístupu k němu (na s. 42 je omylem zaměněn termín kvalitativní výzkum za kvantitativní). Autorka formuluje cíl výzkumu a výzkumné otázky, velmi pečlivým a podrobným způsobem popisuje metodiku výzkumu. Pro sběr dat použila polostrukturované rozhovory a k jejich zpracování tematickou analýzu. Výsledkem analýzy je 11 společných témat a 3 samostatná, autorka jednotlivá témata představuje a dokládá přímými citacemi z rozhovorů.

Shrnutí výsledků výzkumu je ale poněkud problematické. Má formu subjektivně-objektivní autorčiny úvahy nad jednotlivými tématy z rozhovorů, autorčiny komentáře jsou místy poznamenány lehkou negativní konotací (např. s. 82, 1. odst. „Ženy sice říkaly, že ji nijak nesoudí, že má každý právo žít si, jak chce, ale když pak došlo na otázku, jak by se s tím vypořádaly v případě vlastních dětí, **vstřícnost šla celkem rychle stranou**“) a její interpretace dat (s. 67 – 68) je navíc zcela zavádějící. Dále (např. s. 83 „Pro většinu matek ..... **což jim jistě přidává na důležitosti**. Říkám si, že je vlastně štěstí, že děti mají a mít mohly. Neumím si představit, jak by se s názorem, že život bez dětí je prázdný a beze smyslu, popraly se svou vlastní bezdětností, či jak by se v životě jinak realizovaly“). Atd. Výsledky výzkumného šetření jsou poněkud vágní a nelze nezaznamenat lehce předpojaté, paradoxně soudící vyjadřování autorky. I z tohoto důvodu by bylo vhodné uvést vlastní předporozumění a především reflexi výzkumu v diskusi. Vlastní kritické zamyšlení nad výzkumem je smyslem diskuse, zde však chybí.

I přes uvedené nedostatky je práce zdařilá, po stylistické, jazykové a formální stránce na vysoké úrovni.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: 1 - 2

Datum, podpis:

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Jiří Láčar', is written over the 'Datum, podpis:' label.